

T R O P Y
E U R O P Y

Przewodnik po Marokanie

Kilka słów wprowadzenia

Od czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej krajobraz naszego kraju zmienił się i wypiękniał. Za sprawą Funduszy Europejskich zrealizowano tysiące projektów. Wiele z nich dotyczyło rozwoju turystyki i oferty kulturalnej. Uratowano od zapomnienia i przywrócono historyczny charakter setkom miejsc, które dzisiaj, jak za czasów świetności, tętnią życiem jako nowoczesne przestrzenie turystyczne i kulturalne. Powstały też zupełnie nowe obiekty i atrakcje oraz infrastruktura. Swoje turystyczne oblicze, również dzięki wdrożeniu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014–2020, zmieniło województwo mazowieckie.

Przewodnik, który trzymacie w dłoniach, zaprasza w niezwykłą podróż po Mazowszu śladami Funduszy Unii Europejskiej. Prezentujemy w nim 62 miejsca – muzea, pałace, kościoły, kompleksy turystyczne, całe miasta i obszary cenne przyrodniczo – które swój obecny wygląd, funkcje i zagospodarowanie zawdzięczają w dużej mierze środkom unijnym. Dlaczego warto je odwiedzić? Jaką mają ofertę? Co je wyróżnia na tle innych atrakcji turystycznych na Mazowszu? Wreszcie, w jaki sposób Fundusze Unijne przyczyniły się do zwiększenia ich atrakcyjności? Odpowiedzi na te wszystkie pytania czekają na kolejnych stronach przewodnika. Dołączamy do niego również mapę Mazowsza, dzięki której łatwiej będzie zaplanować podróż i stworzyć program jedno- lub kilkudniowej wycieczki.

Mamy nadzieję, że przewodnik będzie inspiracją dla mieszkańców i turystów do odwiedzenia opisanych miejsc odmienionych dzięki dofinansowaniu z Unii Europejskiej.

Zapraszamy na Mazowsze!

A few words of introduction

Since Poland acceded to the European Union, the landscape of our country has changed and has grown in beauty. Thanks to European Funds, thousands of projects have been implemented. Many of them concerned the development of tourism and cultural offer. Hundreds of places that today, as in the times of their glory, are bustling with life as modern tourist and cultural spaces were saved from oblivion and had their historical character restored. Completely new facilities, tourist attractions, and decent infrastructure were also created. Thanks to the implementation of the Regional Operational Programme of the Mazowieckie Voivodeship for the years 2014-2020, the Mazowieckie Voivodeship has changed its tourist face.

The guide, that you are holding in your hands, invites you to an extraordinary journey around Mazovia following the footsteps of the European Union funds. It presents 62 places – museums, palaces, churches, tourist complexes, towns, and natural areas – which owe their current appearance, functioning, and development largely to EU Funds. Why are they worth visiting? What kind of offer do they propose? What distinguishes them from other tourist attractions in Mazovia? Finally, how have EU Funds contributed to their attractiveness? Answers to all these questions are waiting to be discovered on the following pages of the guide. We also include a map of Mazovia, thanks to which it will be easier to plan a trip and create a program for a one- or several-day trip.

We hope that the guide will inspire residents and tourists to visit the described places, which have been changed thanks to EU funding.

Welcome to Mazovia!

Witamy na Mazowszu

Cenne zabytki i wielowiekowe dzieje, barwny folklor i bogata oferta kulturalna, niezwykła przyroda i malownicze krajobrazy. Takie właśnie jest Mazowsze, największe województwo w kraju, serce Polski. Poprzecinane dolinami największych polskich rzek (Wisły, Bugu, Narwi i Pilicy), z jednym z niewielu na świecie parków narodowych graniczących ze stolicą, złożone z terenów odrębnych historycznie i kulturowo (Kurpie, część Podlasia), stanowi mieszankę unikalną w skali kraju.

Pierwsze wzmianki pisane na temat Mazowsza pojawiły się pod koniec X wieku. Na przełomie X i XI wieku zaczęły tu powstawać nowe grody, ożywił się handel i działalność rzemieślnicza. W północnej części regionu powstał wówczas między innymi gród w Płocku, późniejszej historycznej stolicy Mazowsza, która na przełomie XI i XII wieku była faktyczną stolicą Polski. To wówczas, pod rządami Bolesława Krzywoustego, Mazowsze zyskało pełną stabilizację polityczną i gospodarczą. Kolejnym ważnym władcą był książę mazowiecki Janusz I Stary, któremu Mazowsze zawdzięcza budowę sieci zamków książęcych, liczne fundacje kościelne i miejskie. Powolny upadek Mazowsza rozpoczął się w 1462 roku. Do początku XVI wieku niezależne władztwo mazowieckie włączono do Korony. Jednocześnie dzięki królowej Bonie życie zaczęło kwitnąć w Warszawie, która ostatecznie w 1596 roku stała się stolicą państwa. Wiek XVII upłynął przede wszystkim pod znakiem potopu szwedzkiego, a XVIII był okresem stabilizacji i względnego spokoju. W XIX wieku Mazowsze znalazło się najpierw w granicach Księstwa Warszawskiego, by po jego upadku przejść w obręb zależnego od carskiej Rosji Królestwa Polskiego. Zrywy narodowościowe w postaci powstań listopadowego i styczniowego przyniosły wiele zniszczeń i ofiar. Życie Mazowszan zmieniło się też w wyniku rewolucji przemysłowej (powstała na przykład osada fabryczna w Żyrardowie). Wojny pierwszej połowy XX wieku zapisały się w historii regionu ogromnymi zniszczeniami, ale i wielkimi zwycięstwami (Cud nad Wisłą).

Lata powojenne to czas odbudowy i rozwoju. Mazowsze w swoim obecnym kształcie pojawiło się na mapie administracyjnej Polski w 1999 roku. Dzisiaj charakteryzuje się najwyższym poziomem rozwoju gospodarczego w kraju, jest regionem nowoczesnym, z bogatą ofertą tak dla mieszkańców, jak i turystów.

* Dane statystyczne (2021 r.): Statystyczne Vademecum Samorządowca, <https://svs.stat.gov.pl>

** Na podstawie „Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze”

5 512 794

liczba mieszkańców*

35 559

km² - powierzchnia
Mazowsza

Najważniejsze miasta (ośrodki
miejskie o randze ponadlokalnej):**

Warszawa,

Radom,

Płock,

Siedlce,

Ostrołęka,

Ciechanów,

Żyrardów

5 512 794

Number of inhabitants*

35 559

km² - Surface area

The most important cities (urban centers of supra-local rank): **

Warszawa,
Radom,
Płock,
Siedlce,
Ostrołęka,
Ciechanów,
Żyrardów

Welcome to Mazovia

Valuable monuments with centuries-old history, colourful folklore and rich cultural offer, extraordinary nature, and picturesque landscapes. This is the Mazovia region, the largest voivodeship in the country, the heart of Poland. Crossed by the valleys of the largest Polish rivers (Vistula, Bug, Narew, and Pilica), with one of the few national parks in the world bordering the capital city, composed of historically and culturally separate areas (Kurpie, part of Podlasie), it is a unique mixture in the country.

The first written records of Mazovia appeared at the end of the 10th century. At the turn of the 10th and 11th centuries, new castles began to emerge here, and trade and craft activities began to revive. In the northern part of the region, among others, a castle in Płock, the later historical capital of Mazovia, which at the turn of the 11th and 12th centuries was the actual capital of Poland. It was then, under the rule of Bolesław Krzywousty, that Mazovia gained full political and economic stability.

Another important ruler was the Mazovian duke, Janusz I Stary, to whom Mazovia owes the construction of a network of ducal castles, numerous church and city foundations. The slow decline of Mazovia began in 1462.

Until the beginning of the 16th century, the independent Mazovian reign was incorporated into the Crown. At the same time, thanks to Queen Bona, life began to flourish in Warsaw, which finally became the capital of the state in 1596. The 17th century was marked primarily by the Swedish Deluge, and the 18th century was a period of stability and relative tranquility. In the 19th century, Mazovia

was first located within the limits of the Duchy of Warsaw, and after its collapse, it became part of the Kingdom of Poland dependent on

Tsarist Russia. National uprisings in the form of the November and January uprisings brought a lot of damage and casualties. The life of the people of Mazovia also changed as a result of the industrial revolution (for example, a factory settlement in Żyrardów was created). The wars of the first half of the 20th century were recorded in the history of the region with enormous destruction, but also great victories (The Miracle on the Vistula River).

The post-war years are a time of reconstruction and development. Mazovia in its current form appeared on the administrative map of Poland in 1999. Today, it is characterized by the highest level of economic development in the country, it is a modern region, with a rich offer addressed to both residents and tourists.

* Statistics 2021: Statistical Vademecum Local Government, <https://svs.stat.gov.pl>

** Based on the "Development Strategy of Mazowieckie Voivodeship 2030+ Innovative Mazovia"

S U B R E G I O N

C I E C H A N O W S K I

W położonym w północnej części Mazowsza subregionie ciechanowskim Fundusze Unijne pozwoliły stworzyć niezwykłą mozaikę atrakcji. Jego sercem jest Ciechanów, w którym można zobaczyć jedną z najbardziej niezwykłych wież ciśnień na świecie. Podświetlona nocą wygląda bajkowo, w dzień natomiast zaprasza do znajdującego się tuż obok Parku Nauki Torus. Oprócz zabytków industrialnych na turystów czeka tu też Muzeum Szlachty Mazowieckiej

w Zamku Książąt Mazowieckich. W położonej niedaleko Opinogórze warto spędzić cały dzień, przechadzając się po dawnej posiadłości Krasieńskich i poznając ich historię. W subregionie ciechanowskim nie brakuje też atrakcji dla miłośników architektury sakralnej. Absolutną perełką jest drewniany kościół Świętego Wawrzyńca w Poniatowie.

C I E C H A N Ó W

S U B R E G I O N

In the Ciechanów subregion located in the northern part of Mazovia, EU Funds allowed the creation of an extraordinary mosaic of attractions. The heart of the subregion is Ciechanów, where one of the most unusual water towers in the world is located. Illuminated at night, it looks fabulous, while during the day, it invites its guests to the Torus Science Park located next to it. In addition to industrial monuments, the Museum

of the Mazovian Nobility in the Castle of the Dukes of Mazovia is waiting for tourists. In Opinogóra, located nearby, it is worth spending the whole day, strolling through the former Krasieński estate and learning the history of this house. The Ciechanów subregion is also rich in numerous monuments of sacred architecture. An absolute gem is the wooden church of Saint Lawrence in Poniatowo.

1

Kościół Świętego Wawrzyńca w Poniatowie

Perłą architektury drewnianej na północnym Mazowszu jest kościół Świętego Wawrzyńca znajdujący się na turystycznym szlaku obiektów sakralnych „Skarbiec Mazowiecki”. Zachwyca architekturą i wystrojem wnętrza.

Obecny kościół Świętego Wawrzyńca jest już trzecią świątynią wzniesioną w tym miejscu. Pierwsza przetrwała do potopu szwedzkiego. Drugą konsekrowano w 1689 roku. Świątynię, którą teraz można podziwiać, wybudowano w 1805 roku dzięki fundacji Adama Zalewskiego i datkom pielgrzymów. Jest to trzynawowa budowla drewniana wzniesiona na planie prostokąta z wyjątkowo ciekawą fasadą. Wejście główne wykonano w formie wgłębny portyku z dwoma kolumnami.

To jedyny, zdaniem ekspertów, tego typu front kościelny na terenie województwa mazowieckiego. Interesująca jest także konstrukcja dachu. Jest on jednokalenicowy, a nad prezbiterium góruje czworoboczna wieżyczka na sygnaturkę, zwieńczona hełmem z latarnią. Dach świątyni, jako pierwszy na Mazowszu, kryty jest blachodachówką.

Świątynia była kilka razy remontowana. Jednak dopiero w ostatnim czasie, przy wsparciu Funduszy Europejskich, udało się przeprowadzić gruntowną restaurację wnętrza. Dzięki niej podziwiać tu można między innymi piękne ołtarze i polichromie z 1930 roku, autorstwa profesora Władysława Drapiewskiego, polskiego malarza i jednego z najbardziej znanych twórców ściennego malarstwa sakralnego. Najcenniejszym zabytkiem jest znajdujący się w ołtarzu głównym, datowany na pierwszą połowę XVII wieku, łaskami słynący obraz Matki Bożej Bolesnej. Namalowany na trzech złączonych ze sobą deskach, ma kształt sześcioboku umieszczonego w owalnych ramach.

W kościele odbywają się koncerty, a w planach jest także realizacja lekcji o historii regionu dla młodzieży szkolnej.

Ciekawostka

Znajdujący się w kościele cudowny obraz Matki Bożej Bolesnej został, według miejscowej tradycji, sprowadzony z Rzymu. Namalowany był w stylu manierystycznym, z elementami malarstwa renesansowego i gotyckiego. Wszystkie te cechy skłoniły historyków sztuki do stwierdzenia, że obraz wyszedł z warsztatu rodzinnego, który działał prawdopodobnie w XVII wieku na terenie Mazowsza. Nie mógł być więc przywieziony z Rzymu. Potwierdzeniem tej hipotezy są pewne podobieństwa z obrazami w stallach kościoła w Dobrzykowie, a pochodzących z nieistniejącej już świątyni sióstr norbertanek w Płocku. Nie zmienia to jednak faktu, że obraz ten jest wzorowany na kompozycjach rozpowszechnionych w tym czasie przez włoskich malarzy z rodziny Carraccich.

i Parafia pw. św. Floriana
ul. Rynek 22, Poniatowo
09-300 Żuromin
tel. +48 23 657 11 22
www.parafiaponiatowo.pl

Informacje praktyczne:
– parking

Church of Saint Lawrence in Poniatowo

The church of Saint Lawrence located on the tourist trail of sacred objects “Skarbiec Mazowiecki” (“The Mazovian Treasury”), is considered to be the pearl of wooden architecture in northern Mazovia. It delights with its architecture and interior design.

The present church of Saint Lawrence is the third temple erected in this place. The first survived until the Swedish Deluge. The second one was consecrated in 1689. The temple, which we can now admire, was built in 1805 thanks to the Adam Zalewski foundation and the donations made by pilgrims. It is a three-nave wooden structure erected on a rectangular plan with a fascinating façade. The main entrance has the form of a hollow portico with two columns. According to experts, this is the only entrance of this type in the Mazovian

Voivodeship. The construction of the roof is also peculiar. It is single-ridge, and a four-sided turret with a spirelet topped with a cupola and a lantern dominates over the chancel. The roof of the temple, being the first in Mazovia, is covered with a roof metal tile.

The temple has been renovated several times. However, it was only recently, with the support of the European Funds, a thorough interior restoration was carried out. As a result, visitors can admire, among others, beautiful altars and polychromes from 1930 by Professor Władysław Drapiewski, a Polish painter and one of the most famous creators of sacral wall painting. The most valuable artifact is on the main altar. The celebrated image of Our Lady of Sorrows dates back to the first half of the 17th century. Painted on three boards joined together, it has the shape of a hexagon placed in an oval frame.

The church hosts concerts, and there are also projects to organize classes on regional history for school youth.

Fun fact

The miraculous image of Our Lady of Sorrows in the church was, according to local tradition, brought from Rome. It was painted in a mannerist style, with Renaissance and Gothic painting elements. All these features led art historians to claim that the composition was created in a family workshop, which probably operated in the 17th century in Mazovia. It could not have been brought from Rome. This hypothesis is proven by some similarities with the paintings in the stalls of the church in Dobrzyków, and coming from the now non-existent temple of the Norbertine Sisters in Płock. However, it does not change the fact that this painting is modelled on compositions disseminated at that time by Italian painters from the Carracci family.

i **Parish of St. Florian**
 ul. Rynek 22, Poniatowo
 09-300 Żuromin
 phone +48 23 657 11 22
www.parafiaponiatowo.pl

Practical information:

– parking

Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

Położona w powiecie ciechanowskim Opinogóra Górna słynie z miejsca, w którym upamiętniono najpiękniejszą epokę w dziejach polskiej kultury i sztuki. Historia Opinogóry sięga drugiej połowy XII wieku. Przez setki lat związana była z rodem Krasieńskich. W 1659 roku król Jan Kazimierz nadał bowiem dobra opinogórskie podskarbiemu wielkiemu koronnemu Janowi Kazimierzowi Krasieńskiemu. Po wkroczeniu na ziemię Mazowsza wojsk napoleońskich w 1806 roku cesarz Napoleon I przekazał Opinogórę w darze marszałkowi Francji, księciu Pontecorvo Janowi Bernadotte. Po jego koronacji na króla Szwecji w 1810 roku dobra powróciły do Krasieńskich, pozostając w ich rękach do 1945 roku.

Muzeum Romantyzmu w Opinogórze otwarto w 1961 roku. Gromadzi ono pamiątki związane z historią rodziny Krasieńskich oraz przedmioty z epoki napoleońskiej. Najwięcej miejsca poświęcono tu Zygmuntovi Krasieńskiemu (1812–1859), dramatopisarzowi, autorowi „Nie-Boskiej Komedii”.

Położone w otoczeniu 22-hektarowego parku krajobrazowego muzeum to miejsce wyjątkowe – zachwyca architekturą oraz imponującymi zbiorami. Swoją atrakcyjność zawdzięcza między innymi Funduszom Europejskim. Dzięki pozyskanym środkom zrewitalizowano zabytkowy park. Powstał nowy zespół gospodarczo-folwarczny z wozownią i ptaszarnią, tak zwany „Folwark”, w którym utworzono nową część ekspozycyjną. W budynku dydaktyczno-usługowym

powstały sala przeznaczona do prowadzenia lekcji muzealnych oraz letnia kawiarnia usytuowana nieopodal edukacyjnego placu zabaw dla dzieci. Odbudowano również oranżerię z przeznaczeniem na centrum koncertowo-teatralno-ekspozycyjne. Rewitalizacji poddano znajdujący się poza terenem parku kościół z kryptą grobową, w której pochowany jest Zygmunt Krasiński z rodziną. Odnowiono również wybrane zabytkowe nagrobki na cmentarzu parafialnym.

Dzięki przeprowadzonym pracom konserwatorskim i remontowym muzeum odzyskało swój dawny blask, a zagospodarowanie nowych przestrzeni dało ogromne możliwości tworzenia ciekawych ekspozycji i aranżacji. W Opinogórze są

regularnie organizowane koncerty muzyki poważnej, spotkania poetyckie i sesje naukowe, a także zajęcia edukacyjne dla uczniów i rodzin z dziećmi.

Ciekawostka

Zygmunt Krasiński, a tak naprawdę Napoleon Stanisław Adam Feliks Zygmunt Krasiński herbu Ślepowron, urodził się 19 lutego 1812 roku w Paryżu. Jego matką była Maria Urszula z Radziwiłłów, a ojcem Wincenty Jan Krasiński, generał wojsk Księstwa Warszawskiego, oficer napoleońskich szwoleżerów, który wstąpił się szarżą pod Samosierrą. Żoną Zygmunta była Elżbieta Krasińska z Branickich. Ojcem chrzestnym poety był sam Napoleon.

i Muzeum Romantyzmu
ul. Zygmunta Krasińskiego 9
06-406 Opinogóra Górna
tel. +48 23 671 70 25
mr@muzeumromantyzmu.pl
www.muzeumromantyzmu.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

Museum of Romanticism in Opinogóra

Opinogóra Górna situated in Ciechanów County is famous for a place commemorating the most beautiful period in the history of Polish culture and art, Opiniogóra history dates back to the second half of the 12th century. For hundreds of years, the place was associated with the Krasieński family. In 1659, King Jan Kazimierz bestowed the Opiniogóra estate on the grand treasurer of the Crown, Jan Kazimierz Krasieński. After the Napoleonic forces entered Mazovia in 1806, Emperor Napoleon I gave Opinogóra as a gift to the Marshal of France, Duke of Ponte-Corvo Jan Bernadotte. After his coronation as King of Sweden in 1810, the goods returned to the Krasieński family, remaining in their hands until 1945.

The Museum of Romanticism in Opinogóra was opened in 1961. It collects souvenirs related to the history of the Krasieński family and

objects from the Napoleonic era. The most space was dedicated to Zygmunt Krasieński (1812–1859), playwright, and author of “Non-Divine Comedy”.

Surrounded by a 22-acre landscape park, the museum is a unique place – it delights with its architecture and impressive collections. It owes its attractiveness to, among other things, European Funds. The acquired resources enabled the revitalization of

the historic park. A new manor-farm complex with a carriage house and birdhouse, the so-called “Folwark”, which currently houses a new exhibition space, was created. The educational and service building holds a special room designed for museum classes and a summer cafe located near the children’s playground. Renovation works also included orangery, which now serves for concert, theatre, and exhibition purposes. A church with a burial crypt located outside the park, where Zygmunt Krasiński and his family were buried, and selected historic tombstones at the parish cemetery were also subject to revitalization.

Thanks to the conservation and renovation work, the museum regained its former splendor, and the expansion of new spaces allowed the creation of

interesting exhibitions and arrangements. In Opinogóra, there are regular concerts of classical music, poetic meetings, scientific sessions, and educational activities for students and families with children.

Fun fact

Zygmunt Krasiński, in fact, Napoleon Stanisław Adam Feliks Zygmunt Krasiński coat of arms Ślepowron, was born on February 19, 1812, in Paris. His mother was Maria Urszula Radziwiłł, and his father was Wincenty Jan Krasiński, General of the Duchy of Warsaw, an officer of Napoleonic chevaliers, who became famous for charging at Samosierra. His wife was Elżbieta Krasińska née Branicka. Zygmunt’s godfather was Napoleon himself.

i **Museum of Romanticism**
ul. Zygmunta Krasińskiego 9
06-406 Opinogóra Górna
phone +48 23 671 70 25
mr@muzeumromantyzmu.pl
www.muzeumromantyzmu.pl

Practical information:

- parking
- closed on Mondays
- paid entrance
- facility adapted to the needs of persons with disabilities.

3

Sanktuarium Diecezjalne Świętego Antoniego z Padwy w Ratowie

W malowniczej wsi Ratowo, położonej nad rzeką Mławką, nieopodal jej ujścia do Wkry, unikatowym zabytkiem i atrakcją turystyczną jest znajdujący się na niewielkim wzniesieniu pobernardyński zespół klasztorny z XVIII wieku. To jedyny późnobarokowy obiekt w tej części Mazowsza. Wnętrze kościoła ma wystrój rokokowy reprezentujący ciekawy w tej części Europy odłam – rokoko augsburskie.

Około 1680 roku Tomasz Narzymski, dziedzic Ratowa i chorąży chełmiński, wznosił drewniany kościół i rozpoczął starania o sprowadzenie bernardynów. Fundacja zyskała akceptację władz kościelnych, a klasztor włączono do wielkopolskiej prowincji zakonnej. W 1690 roku budowla spłonęła. Budowę muranego klasztoru i kościoła zakończono w 1759 roku. Po powstaniu styczniowym zakon bernardynów uległ kasacji, a jego zabudowania

służyły za spichlerz i zaplecze wojsk carskich. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku majątek poklasztorny przejęła diecezja płocka, która w 1925 roku przekazała klasztor Zgromadzeniu Misjonarek Świętej Rodziny. Po 2000 roku i powrocie klasztoru do diecezji płockiej, w 2014 roku erygowano w nim sanktuarium.

Zespół klasztorny kompleksowo odnowiono i częściowo zaadaptowano na cele społeczne w ramach projektu „Renowacja, modernizacja i częściowa adaptacja na cele społeczne

Zespołu sakralnego w Ratowie wraz z otoczeniem (dokończenie działań rewitalizacyjnych zainicjowanych w latach ubiegłych) oraz renowacja zabytkowego kościoła w Chociszewie wraz z otoczeniem”. Dzięki wsparciu unijnemu zmodernizowano między innymi krużganki kościoła, północno-wschodnie skrzydło klasztoru, budynki przyklasztorne i otaczające obiekt ogrody.

Dzięki rewitalizacji mieszkańcy i turyści zyskali możliwość zwiedzania historycznego kompleksu, odpoczynku wśród przyrody i uczestnictwa w ofercie kulturalnej,

edukacyjnej i rekreacyjnej. Odbývają się tu warsztaty (żywe lekcje historii), zajęcia dla dzieci i spotkania dla osób potrzebujących pomocy psychologicznej.

Ciekawostka

Umieszczony w ołtarzu głównym cudowny obraz Świętego Antoniego z Padwy w XVII wieku namalował na płótnie nieznany artysta w stylu zbliżonym do szkół włoskiej. Obraz kilkakrotnie przemalowano, a najstarsze przemalowanie z 1887 roku pokryło go w całości. Obraz przed renowacją miał inną kolorystykę, a jego niezmiennym motywem jest święty stojący na tle miasta i krajobrazu. Postać zdołała srebrną suknią i sandały, srebrne są też lilie i krzyż, a ze złota wykonano koronę Dzieciątka, nimb Świętego Antoniego i księgę.

i Sanktuarium Diecezjalne św. Antoniego
Ratowo 58
06-540 Radzanów
tel. +48 515 822 076
bractwo@sanktuarium-ratowo.pl
www.facebook.com/SanktuariumSw.
AntoniegoRatowo
<https://ratowoklasztor.pl>

Informacje praktyczne:

- nabożeństwa: niedziele i święta, wtorek ku czci patrona
- miejsca noclegowe w zabytkowym budynku poklasztornym „Dom Ojca”
- w stajni prowadzone są bezpłatne warsztaty hipoterapii
- przy sanktuarium działania Poradnia rodzinną „Antoni” (czynna we wtorki)

The Sanctuary of Saint Anthony of Padua in Ratowo

Located on a small hill in the picturesque village of Ratowo, by the river Mławka, near its mouth to Wkra, the Post-Bernardine monastic complex from the 18th century is a unique monument and tourist attraction all in one. It's the only late baroque facility in this part of Mazovia. The temple's interior has a Rococo decor representing a particular trend in this part of Europe – the Augsburg Rococo.

Around 1680, Tomasz Narzymski, the heir of Ratów and ensign of Chełmno, erected a wooden church and began efforts to bring in Bernardines. The ecclesiastical authorities accepted the foundation of the temple, and the monastery joined the monastic community of Wielkopolska. In 1690, the building was burned down. The construction of a brick monastery and church was completed in 1759. After the January Uprising, the Order of Bernardines was dissolved, and its

former properties served as a granary and facility for the tsarist troops. After Poland regained independence in 1918, the monastery was taken over by the diocese of Płock, which in 1925 handed over the monastery to the Congregation of Missionaries of the Holy Family. After 2000 the monastery returned to the diocese of Płock, and in 2014 it was made a sanctuary.

The monastery complex was comprehensively renovated and partially adapted to social purposes as part of the project "Renovation,

modernization and partial adaptation to social purposes of the Sacral Complex in Ratów with its surroundings (completion of revitalization activities initiated in previous years) and renovation of the historic church in Chociszew along with its surroundings". Thanks to EU support, among others, the cloisters of the church, the northeastern wing of the monastery, monastery buildings, and surrounding gardens have been modernized.

Thanks to the revitalization, residents and tourists gained the opportunity to explore the historical complex, relax among nature and participate in cultural, educational, and recreational activities. Workshops (practical history classes), children's classes, and

meetings for people in need of psychological support are held here.

Fun fact

Placed on the main altar, the miraculous painting of Saint Anthony of Padua was painted in the 17th century on canvas by an unknown artist in a style similar to the Italian school. The painting has been repainted several times, and the oldest layer from 1887 covers the masterpiece in its entirety. The painting before the renovation had a different color scheme, and its unchanged motif is the Saint standing against the background of the city and landscape. The figure wears a silver dress and sandals, silver are also lilies and a cross, and the crown of the Child, Saint Anthony's halo, and the book are gold.

i The Diocesan Sanctuary of Saint Anthony
 Ratowo 58
 06-540 Radzanów
 phone +48 515 822 076
 bractwo@sanktuarium-ratowo.pl
 www.facebook.com/SanktuariumSw.
 AntoniegoRatowo
 https://ratowoklasztor.pl

Practical information:

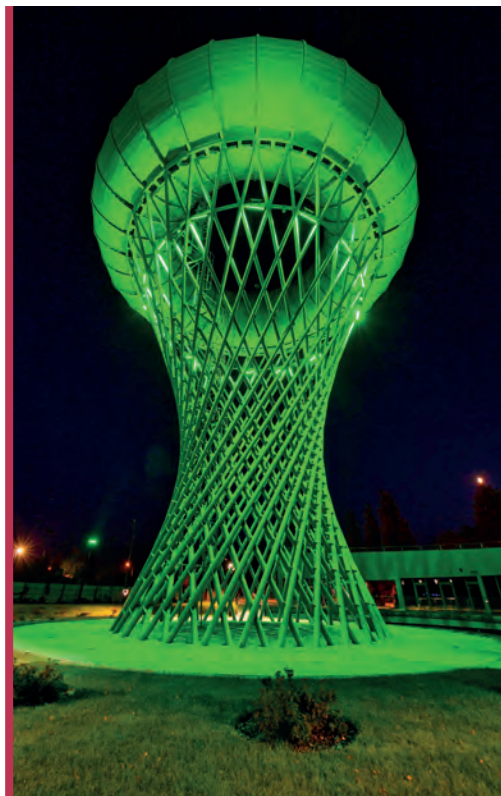
- services on Sundays and holidays, Tuesdays in honor of the patron
- accommodation in the historic monastery building "House of the Father"
- free hypnotherapy workshops are held in the stable
- „Antoni” Family Counselling Service operates at the sanctuary (open on Tuesdays)

4

Wieża Ciśnień w Ciechanowie

W Ciechanowie nie sposób przegapić wieży ciśnień o imponującej wysokości 22 metrów. Budowla wzniesiona w latach 70. XX wieku nigdy nie pełniła funkcji wieży ciśnień ale ze względu na swój niezwykły kształt została uznana za pamiątkę techniki i wpisana do rejestru zabytków. To w rzeczywistości zbiornik wyrównawczy zaprojektowany przez warszawskiego architekta Jerzego Michała Bogusławskiego przy współudziale konstruktora doktora Jerzego Wiblika i inżyniera sanitarnego Ryszarda Czujajewskiego.

Mająca ciekawą konstrukcję wieża natychmiast przyciąga wzrok. W połączeniu z Parkiem Nauki Torus stanowi niezwykłą atrakcję Ciechanowa. W ofercie Parku turyści znajdą wiele interesujących ekspozycji z zakresu matematyki, fizyki, techniki czy sztuki, przeznaczonych dla różnych grup wiekowych. Dzieci od 7 lat i młodzież zainteresuje zwiedzanie wystawy

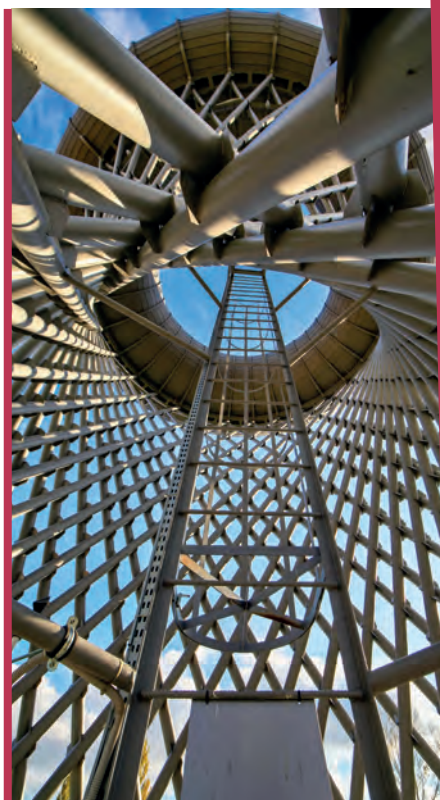
edukacyjnej z interaktywnymi eksponatami oraz uczestnictwo w dodatkowych zajęciach, warsztatach i pokazach naukowych. Ciekawie tu

spędzą czas całe rodziny z dziećmi, które po odwiedzeniu wystawy i uczestnictwie w zajęciach mogą skorzystać z oferty kawiarni. Natomiast dorosłych zainteresowanych naukami ścisłymi Park Nauki Torus zaprasza na spotkania z naukowcami i osobami popularyzującymi naukę. To jedyna placówka w regionie organizująca zajęcia i spotkania dla dorosłych związane z rozwojem nauk ścisłych.

W salach są też urządzenia umożliwiające samodzielne eksperymentowanie z nauką. Atrakcją jest miniaturowa wieża ciśnień. Konstrukcja ta pokazuje, jak mógł działać połączony z wieżą system wodociągów. Na makiecie można regulować odbiorniki wody i ciśnienia, a następnie obserwować, co dzieje się z przepływem.

W obiekcie znajduje się klimatyczna kawiarnia Cafe Pitagoras, serwująca zdrowe i smaczne przekąski, z widokiem na zrewitalizowaną wieżę oraz park z alejkami i fontanną. Miejsce przypomina nieco Centrum Nauki Kopernik w Warszawie. Choć jest dużo mniejsze, to równie ciekawe. Nie ma tu też tłumów gości, a animatorzy bardzo chętnie opowiadają różne ciekawostki.

Ciekawostka

Wieża ciśnień ze zbiornikiem w kształcie torusa (przypominającego oponę) osadzonego na hiperboloidzie jednopowłokowej znajduje się na liście najbardziej niezwykłych wież ciśnień na świecie. W rankingu „The World Geography” jest na piątym miejscu po: Ivy Tower (Belgia), Guinigi Tower (Włochy), dzwonnicy soboru Świętego Mikołaja w Kalaznie (Rosja) i wieży telewizyjnej w Jekaterynburgu (Rosja).

Park Nauki Torus

ul. Płocka 34
06-400 Ciechanów
tel. +48 23 674 93 13
tel. +48 23 674 93 14
kontakt@parknaukitorus.pl
www.parknaukitorus.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- dojazd komunikacją miejską
- samochodem drogą krajową nr 60
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

4

Ciechanów Water Tower

In Ciechanów, it is impossible to overlook a water tower with an impressive height of 22 meters. The construction was built in the 1970s. However, it has never served as a water tower, but due to its unusual shape, it was recognized as a memorial of technology and entered into the register of monuments. It is a reservoir designed by the Warsaw architect Jerzy Michał Bogusławski, with the participation of the constructor Jerzy Wiblik and the sanitary engineer Ryszard Czugański.

Due to its peculiar construction, the tower immediately catches the eye. Along with the Torus Science Park, the tower is an unusual attraction in the town. The tourist offer includes many interesting exhibitions in the field of mathematics, physics, technology, and art intended for different age groups. Children above 7 years and teenagers may be interested in visiting the educational exhibition with interactive exhibits

and participating in additional activities, workshops, and scientific shows. The place is also adapted to the needs of families with children, who after visiting the exhibition and taking part in chosen activities, may want to check the offer of the nearby cafe. On the other hand, Torus Science Park invites adults interested in sciences to participate in meetings with scientists and science popularizers. It is the only institution in the region that organizes activities and meetings for adults related to the development of science.

The facility also provides devices for independent experimenting with science. The miniature water tower is one of the numerous attractions. This construction shows how the water supply system connected to the tower could work. The model allows guests to adjust the water and pressure receivers and observe what happens to the flow.

The facility also offers a cozy Cafe Pitagoras, serving healthy and tasty snacks, overlooking the revitalized tower and a park with alleys and fountains. The place resembles the Copernicus Science Centre in Warsaw. Although it's much smaller, it's equally interesting. The park is not overcrowded, and the animators are very happy to share various interesting facts.

Fun fact

The water tower, with a torus-shaped tank (resembling a tire) mounted on a single-coated hyperboloid, is on the list of the most unusual water towers in the world. The World Geography ranks the facility fifth following: Ivy Tower (Belgium), Guinigi Tower (Italy), the bell tower of the Council of Santa Nicolai in Kalazina (Russia), and the TV tower in Yekaterinburg (Russia).

i **Torus Science Park**
 ul. Płocka 34
 06-400 Ciechanów
 phone +48 23 674 93 13
 phone +48 23 674 93 14
 kontakt@parknaukitorus.pl
 www.parknaukitorus.pl

Practical information:

- parking
- access by public transport, by car by national road No. 60
- closed on Mondays
- paid entrance
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

5

Zamek Książąt Mazowieckich w Ciechanowie

Zamek położony jest w północnej części Ciechanowa. Do dzisiaj zachowały się mury obwodowe wzniesione na planie prostokąta o wymiarach około 48 x 57 metrów oraz dwie okrągłe baszty narożne – więzienna południowo-wschodnia i obronna zachodnia, zwana arsenałem.

Zamek ma burzliwą historię. W XIV wieku zbudował go książę mazowiecki Siemowit III. Okres świetności obiektu przypadał na czas panowania syna Siemowita – księcia Janusza I, który w latach 1422–1429 przebudował go na swoją rezydencję. Za panowania następnych książąt zamek był ważnym punktem administracji Księstwa Ciechanowskiego, miejscem rokowań międzynarodowych

oraz twierdzą, w której przechowywano skarbiec książęcy. Po śmierci Janusza II w 1495 roku zamek zaczął się chylić ku upadkowi. Po włączeniu Mazowsza do Korony w 1526 roku stracił na znaczeniu i powoli popadał w ruinę. Królowa Bona, żona Zygmunta Starego Jagiellończyka, otrzymała go w prezencie i próbowała remontować. W połowie XVII wieku, w czasie potopu szwedzkiego zamek zajęli i spalili Szwedzi. Po II rozbiórce Polski w 1803 roku Prusacy rozebrali zabudowania wewnętrzne, a pozostawili mury zewnętrzne.

W latach 60. XX wieku rozpoczęto odbudowę zamku, który stał się obiektem muzealnym w formie trwałej ruiny. Od 1998 roku działa tu Muzeum Szlachty Mazowieckiej. W pawilonie wzniesionym na dziedzińcu warto obejrzeć wystawy: „Księstwo Mazowieckie 1200–1526 – intrygi, trucizny i smok, czyli 300 lat niezależnego Mazowsza” oraz „Fakty i mity ciechanowskiego zamku”.

W zrozumieniu historii zamku i regionu pomagają turystom nowoczesna sala multimedialna.

W komnatach Siemowita III i Janusza Starszego w baszcie zachodniej lektor opowiada historie związane z zamkiem i jego właścicielami. W więziennej baszcie wschodniej poznamy historię zamku i mazowieckich władców. Pierwsza z komnat należała do Siemowita IV, który chciał zostać królem Polski. W kolejnych komnatach Bolesława IV i ostatnich Piastów mazowieckich umieszczono imponującą zbrojownię rycerską. Na koniec schody prowadzą zwiedzających do lochu więziennego, a z niego na dziedziniec.

Ciekawostka

Co roku we wrześniu na błoniach zamkowych organizowane są „Spotkania z historią”. To doskonała okazja do poznania dawnych dziejów, podziwiania turniejów rycerskich i konnych, oglądania pokazów rzemiosła i spróbowania potraw kuchni średniowiecznej.

i Zamek Książąt Mazowieckich
ul. Zamkowa 1, 06-400 Ciechanów
tel. +48 23 672 40 64
zamek@muzeumciechanow.pl
www.zamekwciechanowie.pl

Informacje praktyczne:

- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny

5

Castle of the Dukes of Mazovia in Ciechanów

The castle is located in the northern part of Ciechanów. To this day, the peripheral walls erected on the plan of a rectangle with dimensions of about 48 x 57 meters and two round corner towers – the southeast prison tower and the west defensive tower, called the arsenal, are preserved.

The castle has a turbulent history. In the 14th century, it was built by the Duke of Mazovia Siemowit III. The period of its glory fell during the reign of Siemowit's son, Prince Janusz I, who, from 1422 to 1429, made the castle his seat. During the reign of the next dukes, the facility became an important point of the administration of the Duchy of Ciechanów, the place of international negotiations

and the fortress where the ducal treasury was kept. After the death of Janusz II in 1495, the castle began to fall. After the accession of Mazovia to the Crown in 1526, it lost its importance and slowly fell into ruin. Queen Bona, the wife of Sigismund the Old, received it as a gift and tried to renovate it. In the middle of the 17th century, during the "Swedish Deluge", the castle was occupied and burned by the Swedes. After the Second Partition of Poland in 1803, the Prussians demolished the internal buildings and left the outer walls.

The reconstruction of the castle began in the 1960s. It became a museum object in the form of a permanent ruin. Since 1998 the monument has been the seat of the Museum of the Mazovian Nobility. The pavilion erected in the courtyard presents the following noteworthy exhibitions: "The Duchy of Mazovia 1200-1526 – intrigues, poisons, and dragons, or 300 years of independent

Mazovia” and “Facts and myths of the Ciechanów castle”. The modern multimedia room helps visitors to know the history of the castle and region.

In the chambers of Siemowit III and Janusz the Elder in the western tower, the lector narrates stories related to the castle and its rulers. In the eastern prison tower, guests will learn the fate of the castle and Mazovian rulers. The first is the chamber of Siemowit IV, who wanted to become king of Poland. The chambers of Bolesław IV and the last members of the Mazovian Piast dynasty contain an impressive knight’s armory. At the end of the tour, the stairs lead visitors to the prison dungeon, and from there to the courtyard.

Fun fact

Every year in September, a series of events called “Meetings with History” is organized in the green area surrounding the castle. It is an excellent opportunity to learn about old times, witness knight and horse tournaments, participate in craft shows and taste medieval cuisine.

i **Castle of the Dukes of Mazovia**
ul. Zamkowa 1, 06-400 Ciechanów
phone +48 23 672 40 64
zamek@muzeumciechanow.pl
www.zamekwciechanowie.pl

Practical information:

- closed on Mondays
- paid entrance

S U B R E G I O N

O S T R O Ł Ę C K I

Subregion ostrołęcki to przede wszystkim Kurpie – kraina folkloru, architektury i bezcennej przyrody. Niewątpliwie do jej największych atrakcji turystycznych należy Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce wraz z Zagrodą Kurpiowską w Kadzidle. Świetnym pomysłem na jej lepsze poznanie jest pobyt w położonej w malowniczej scenerii lasów Puszczy Zielonej Kurpiowskiej Krainie w Wydmusach koło Myszynca. To idealne miejsce na aktywne relaks w otoczeniu pięknej przyrody

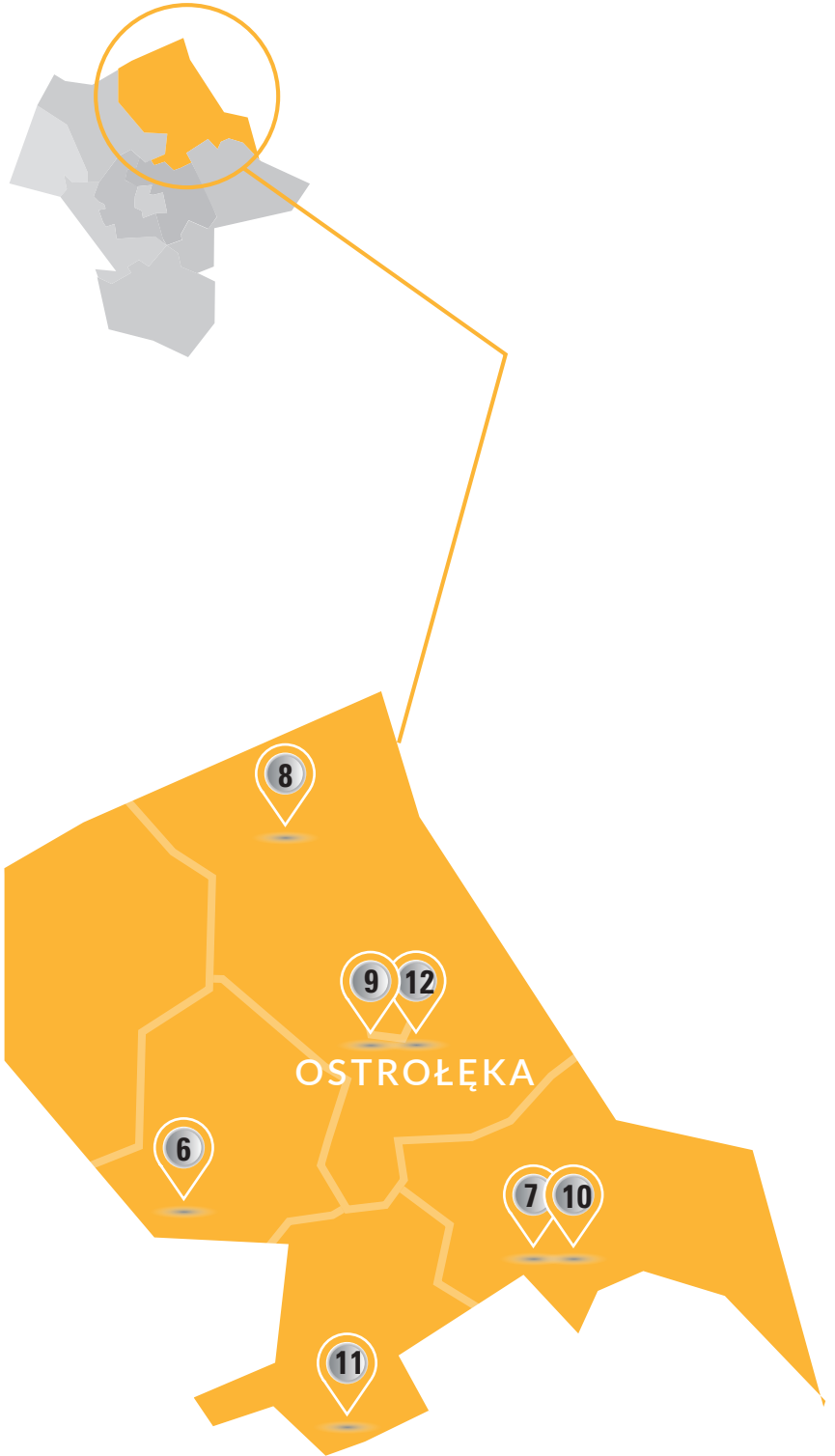
i doskonały punkt wypadowy do odkrywania pozostałych atrakcji subregionu ostrołęckiego. A tych nie brakuje. Warto odwiedzić między innymi „Jatki” w Ostrowi Mazowieckiej – dawną halę targową, która dziś nie tylko zachwyca eklektyczną architekturą, lecz i ponownie tętni życiem. Dla miłośników judaistów cennym przeżyciem będzie wizyta w Centrum Dialogu Kulturowego „Dom Wesołka”, czyli dawnej bożnicy w Makowie Mazowieckim.

O S T R O Ł Ę K A

S U B R E G I O N

The Ostrołęka subregion is primarily associated with Kurpie – a land of folklore, architecture, and priceless nature. Undoubtedly, one of its biggest tourist attractions is the Museum of Kurpie Culture in Ostrołęka together with the Kurpie Farm (Kurpiowska Zagroda) in Kadzidło. A great way to experience the Kurpie culture is to stay at the Kurpiowska Kraina resort located in the middle of a picturesque landscape of the Zielona Forest in Wydmusy near Myszyniec. It is an ideal place for active relaxation surrounded by beautiful

nature and an excellent starting point for exploring the remaining attractions of the Ostrołęka subregion. And there are plenty of them. Among others, it is worth visiting „Jatki” in Ostrów Mazowiecka – an old market hall which today not only impresses with eclectic architecture but is also teeming with life. Enthusiasts of Jewish culture will surely enjoy a visit to the Centre for Cultural Dialogue „Dom Wesołka”, a former synagogue in Maków Mazowiecki.

6

Budynek modlitewny Bet-Hamidrasz w Makowie Mazowieckim

Będąc w Makowie Mazowieckim, koniecznie trzeba odwiedzić dawną bożnicę, która dzisiaj jest Centrum Dialogu Kulturowego „Dom Wesółka”. To miejsce, nierozdzielnie związane z historią makowskich Żydów, pełni obecnie niezwykle ważną funkcję kulturalną, edukacyjną i społeczną.

Historia małej synagogi sięga 1857 roku, kiedy to wybudowała ją rodzina rabina Efraima Fiszela Najmana-Salomona. Mieściły się tu sala modlitw i dom studiów religijnych, jak również prywatne mieszkanie rabina. W 1882 roku, za czasów rabina Jehudy Łejba Grabena, założono w niej również jesziwę, rodzaj wyższej szkoły talmudycznej dla niezonałych studentów. Jej uczniem był między

innymi Nachum Sokołow – dziennikarz i znany działacz organizacji syjonistycznej.

Budynek zniszczony w czasie II wojny światowej odbudowano po 1945 roku z zachowaniem jego oryginalnej elewacji. Przez ponad pół wieku, do 2013 roku, pełnił on funkcje mieszkalne. Wiosną 2017 roku, dzięki pozyskaniu dofinansowania z Unii Europejskiej, rozpoczął się remont zabytkowej bożnicy. Rewitalizacja pozwoliła nadać jej zupełnie nowe funkcje. Dziś jest to miejsce wydarzeń kulturalnych i oświatowych. Odbývają się tutaj wystawy, koncerty, spektakle i spotkania. Warto podkreślić, iż pomimo wielu lat zaniedbań zachowały się cenne elementy architektury, w tym cztery słupy

bimy – miejsca, gdzie się modlono i czytano Torę. Pod tynkiem odkryto pozostałości polichromii, a pod podłogą elementy starej posadzki.

Rewitalizacja budynku dawnej małej synagogi i nadanie mu nowych funkcji jest jedynym tego typu połączeniem zaplecza kulturalnego Makowa Mazowieckiego z jego wartością historyczną. Dzięki środkom unijnym udało się nie tylko ocalić sam obiekt, lecz także stworzyć zupełnie nowe, atrakcyjne miejsce, zarówno dla mieszkańców, jak i odwiedzających miasto turystów.

Ciekawostka

Nazwa Centrum Dialogu Kulturowego została nadana na cześć Izaaka Wesołka – lokalnego patrioty, osoby wielce zasłużonej dla miasta. Był on autorem pierwszej monografii Makowa Mazowieckiego, wydanej w 1938 roku. Pełnił również w mieście funkcję kierownika powszechnej szkoły żydowskiej.

i Centrum Dialogu Kulturowego
 „Dom Wesołka”
 ul. Zielony Rynek 5
 06-200 Maków Mazowiecki
 tel. +48 29 640 78 90
 info@domwesolka.pl
 www.facebook.com/DomWesolka

Informacje praktyczne:

- parking
- zamknięte w soboty i niedziele
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

6

Bet-Hamidrasz house prayer in Maków Mazowiecki

While visiting Maków Mazowiecki, the former synagogue, which today serves as the “Dom Wesołka” (the “Wesołek’s House”) Centre for Cultural Dialogue, is a must-see. This place, inextricably linked to the history of Maków Jews, now plays a crucial cultural, educational, and social role.

The history of this small synagogue dates back to 1857 when the family of Rabbi Ephraim Fiszel Najman-Salomon built it. It housed a prayer room, a house of religious studies, and a rabbi’s private apartment. In 1882, during the time of Rabbi Jehuda Leib Graben, the synagogue also hosted a Yeshiva, a type of Talmudic school for unmarried students. Some of the school’s former students include Nachum Sokolov – a journalist and

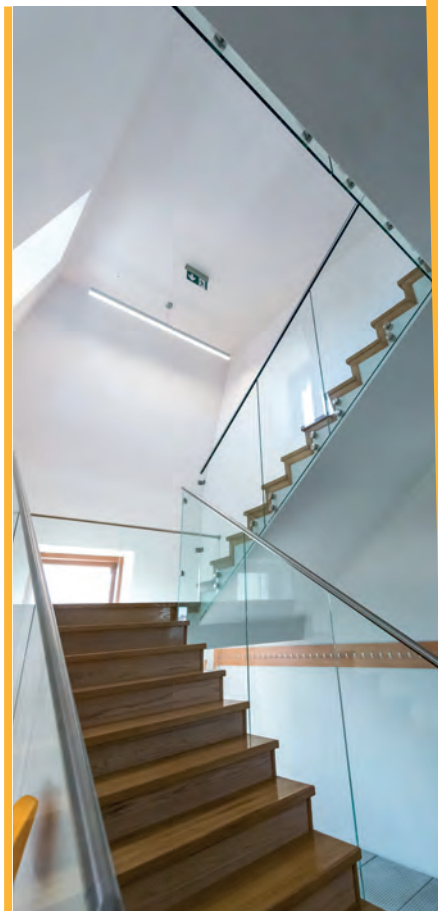
a well-known activist of the Zionist organization.

The building destroyed during World War II was rebuilt after 1945 while preserving its original facade. The place served a residential function for over half a century – until 2013. In the spring of 2017, thanks to funds acquired from the European Union, the former synagogue underwent a renovation, due to which the building gained entirely new functions. Today, it is a place of cultural and educational events which houses numerous exhibitions, concerts, performances, and meetings. It is worth noting that despite many years of neglect, some valuable elements of architecture have been preserved, including four pillars of Bima – places where the Torah was prayed and read.

Moreover, valuable residues of polychrome were discovered under the plaster, while the modern floor was hiding pieces of old flooring.

The revitalization of the former small synagogue and its new functions are a unique combination of cultural facilities with historical value. Thanks to the acquired EU Funds, it was not only possible to save the building as such, but a new and attractive place for local residents and tourists was created.

Fun fact

The name of the Centre for Cultural Dialogue was given in honor of Isaac Wesółek – a local patriot, a person well-deserved for the city. He was the author of the first monograph of Maków Mazowiecki, published in 1938. He also served as the head of a local public Jewish school.

i "Dom Wesółka" Centre for Cultural Dialogue

ul. Zielony Rynek 5
06-200 Maków Mazowiecki
phone +48 29 640 78 90
info@domwesolka.pl
www.facebook.com/DomWesolka

Practical information:

- parking
- closed on Saturdays and Sundays
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

„Jatki” w Ostrowi Mazowieckiej

„Jatki”, zarządzane obecnie przez Miejski Dom Kultury, to jeden z nielicznych obiektów zabytkowych w Ostrowi Mazowieckiej. To neogotycki budynek, powstały w 1903 roku i będący pozostałością eklektycznej architektury początku XX wieku. Architektury niezwyklej, eklektyzm bowiem łączył w sposób swobodny często niezgodne ze sobą elementy wybrane z różnych stylów.

Wykonany z palonej cegły ceramicznej gmach „Jatek” od początku istnienia był siedzibą targu mięsnego. W jego górnej części znajdowały się boksy straganowe i zaplecze, wypełniona lodem piwnica pełniła funkcję chłodni. Jeszcze do początku tego wieku sprzedawano tu mięso i ryby. Przyszedł jednak moment, w którym gwar handlujących i kupujących

ucichł, a opuszczony obiekt zaczął popadać w ruinę.

Dzisiaj „Jatki” ponownie tętnią życiem. Los dawnej hali targowej

odmienił projekt „Ochrony zabytkowego budynku »Jatek« w Ostrowi Mazowieckiej i nadanie mu funkcji kulturalnych”, zrealizowany ze środków Unii Europejskiej w partnerstwie z Ostrowskim Stowarzyszeniem „Ludzie z Pasją” z miejscowości Drewnowo-Ziemaki. Dzięki temu budynek przeszedł gruntowny remont, renowację i przebudowę. Ponad stuletni obiekt całkowicie zmienił swoje przeznaczenie. „Jatki” to dziś zarządzana przez Miejski Dom Kultury przestrzeń o łącznej powierzchni przekraczającej 250 m². Budynek zyskał nową formę, łączącą zabytkowy charakter z nowoczesnością. Ale to nie wygląd czy elektroniczne wyposażenie zapewniające komfort zwiedzającym są najważniejsze, a program działalności. Odbywają się tu wystawy, koncerty, pokazy filmowe

i spotkania edukacyjne. W piwnicy – niegdyś chłodni – funkcjonuje pierwsza w mieście galeria sztuki. Placówka jest niezwykle aktywna, co miesiąc organizuje nową wystawę.

„Jatki” to przykład doskonale przeprowadzonej rewitalizacji, dzięki której nie tylko ocalały zabytkowe mury, ale również pojawiła się nowa przestrzeń atrakcyjna tak dla mieszkańców, jak i odwiedzających miasto turystów. Naprawdę warto tu zajrzeć!

Ciekawostka

Ulica Poczтовая, przy której znajdują się „Jatki”, to dawna Jatkowa. Jatki bowiem jako instytucja istniały w Ostrowi Mazowieckiej już przed 1810 rokiem. Były to wolnostojące ławy dzierżawione przez rzeźników od władz miasta.

i Jatki Miejski Dom Kultury
 ul. Poczтовая 12
 07-300 Ostrow Mazowiecka
 tel. +48 662 830 481
 jatki@mdkostrowmaz.pl
 www.jatkimdk.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- czynne codziennie
- wstęp płatny
- zwiedzanie z przewodnikiem dla grup zorganizowanych (wystawy)
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

“Jatki” in Ostrów Mazowiecka

“Jatki” currently managed by the Municipal Community Centre, is one of the few historic buildings in Ostrów Mazowiecka. This neo-Gothic object erected in 1903 is a remnant of the eclectic architecture of the early 20th century. Its unique architectural style freely combines elements from different periods, often considered incompatible.

Since the beginning of its existence, the “Jatki” edifice made of fired ceramic brick has been the seat of the meat market. Its upper part housed stalls and facilities, whereas the cellar served as a cold store filled with ice. Until the beginning of the present century, meat and fish products were sold here. However, the moment came when the bustle of merchants and buyers ceased, and

the abandoned object began to fall into ruin.

Today, “Jatki” is again buzzing with life. The project named “The protection of the historic building “Jatki” in Ostrów Mazowiecka and granting it cultural functions” implemented

thanks to the funds acquired from the European Union in partnership with the “People with Passion” Association from the town of Drewnowo-Ziemaki changed the fate of the former market hall. Thanks to the above initiatives, the building underwent a thorough repair, renovation, and reconstruction. This more than a hundred years old object acquired a new purpose. Today, “Jatki” is a place managed by the Municipal Community Centre with a total area exceeding 250 m². The building has gained a new form, combining its historic character with modernity. However, the appearance of the building or electronic equipment that ensures the comfort of visitors is not a crucial feature. It’s a program of activities that plays the first violin. The Centre hosts numerous exhibitions, concerts, film screenings, and educational meetings. The cellar – once the cold store – houses the first art gallery in the city. The facility is extremely active and organizes a new exhibition every month.

“Jatki” is an example of a perfectly carried-out revitalization, not only ensuring the survival of the historic walls but also creating a new area attractive to city residents and tourists. This place is worth visiting!

Fun fact

Pocztowa Street, where the “Jatki” building is located, used to be called Jatkowa Street. „Jatki” as an institution, existed in Ostrów Mazowiecka before 1810. These were free-standing benches leased by butchers from the city authorities.

i Jatki Municipal Community Centre
 ul. Pocztowa 12
 07-300 Ostrów Mazowiecka
 phone +48 662 830 481
 jatki@mdkostrowmaz.pl
 www.jatkimdk.pl

Practical information:

- parking
- open daily
- paid entrance
- guided tour for organized groups (exhibitions)
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

8

Kurpiowska Kraina w Wydmusach

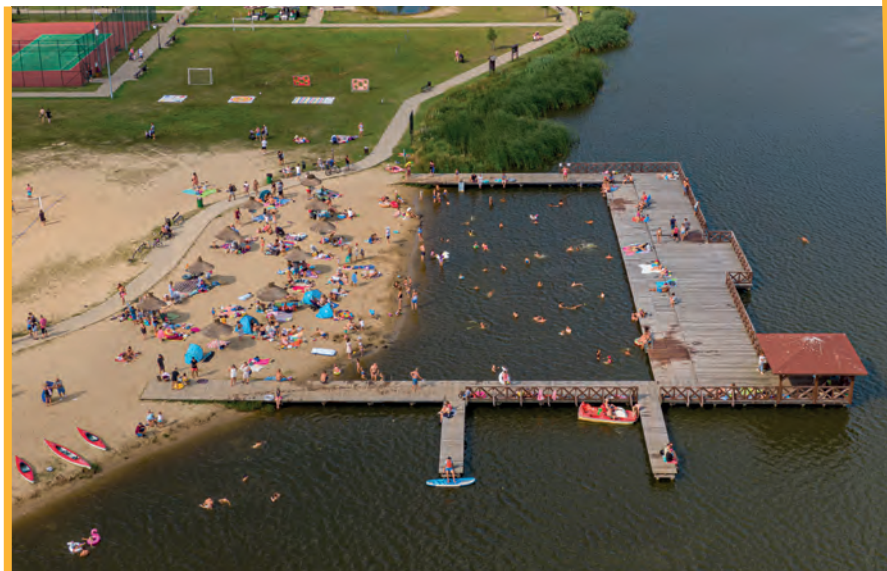
W malowniczej scenerii lasów Puszczy Zielonej, tuż nad zalewem Wykrot, położony jest zaciszny kompleks sportowo-rekreacyjny. To doskonałe miejsce rodzinnego wypoczynku na Kurpiach. Coś dla siebie znajdą tu zarówno miłośnicy aktywnego spędzania czasu, jak i osoby ceniące sobie błogie lenistwo.

Oferta Kurpiowskiej Krainy obfituje w różnorodne atrakcje. Jej sercem jest kąpielisko z pomostem spacerowym i piaszczystą plażą z parasolami. Wyznaczona specjalnie dla dzieci strefa gwarantuje bezpieczeństwo wodnych szaleństw pod czujnym okiem ratownika. Sieć ścieżek spacerowych stworzona wokół zalewu zachęca do wędrówek. Na gości czekają też takie atrakcje, jak skałka

wspinaczkowa, boiska do gier zespołowych i badmintonu oraz korty tenisowe. Uprawiający sporty wodne mogą korzystać z wypożyczalni rowerów, kajaków, łódek i canoe. Dodatkowo organizowane są spływy kajakowe po rzece Omulew. Na miejscu działa wypożyczalnia rowerów górskich (także z fotelikami), można więc poznawać okolicę na dwóch kółkach w towarzystwie maluchów. Dla nich również przygotowano place zabaw, a w sezonie letnim wesołe miasteczko z animacjami.

Spragnieni doznań kulturalnych dołączą z pewnością amfiteatr i kino letnie. W Kurpiowskiej Krainie nie brakuje także miejsc do wspólnego biesiadowania. Na terenie jej znajdują się miejsca na pikniki i grillowanie.

Dla tych, co wolą mieć gotowe i podane, są tu także restauracja, bar oraz czynne w sezonie zewnętrzne punkty gastronomiczne.

Co ważne, do ośrodka można przyjechać na dłużej. Kurpiowska Kraina oferuje bowiem 52 miejsca noclegowe w nowoczesnym hotelu, w tym jeden pokój przystosowany dla osób z niepełnosprawnościami. Dla tych, którzy cenią sobie przestrzeń, przygotowano miejsca kempingowe oraz pole namiotowe z niezbędnymi instalacjami i pełnym zapleczem sanitarnym. Nad bezpieczeństwem wypoczywających przez całą dobę czuwa ochrona. Mile widziane są tu małe zwierzęta domowe.

Ciekawostka

Warto zwrócić uwagę na ulicę Miodobrania, przy której znajduje się Kurpiowska Kraina, bowiem jej nazwa przywołuje na myśl jedną z największych imprez folklorystycznych organizowanych na Mazowszu – Kurpiowskie Miodobranie. Rokrocznie od 1976 roku, w ostatni weekend sierpnia, przyciąga ona tysiące turystów. Od kilku lat odbywa się na terenie Kurpiowskiej Krainy. To właśnie tu na jeden dzień powstaje gigantyczna miodowa osada z dziesiątkami stoisk, na których można skosztować owoców pszczołej pracy i je kupić – a naprawdę jest w czym wybierać. Program imprezy wypełniają koncerty, prezentacje i widowiska folklorystyczne.

Kurpiowska Kraina

Wydmusy, ul. Miodobrania 1
07-430 Myszyniec
tel. +48 508 508 003
biuro@kurpiowskakraina.com.pl
www.kurpiowskakraina.com.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- obiekt całoroczny

8

Kurpiowska Kraina („The Kurpie Land”) in Wydmusy

Located in the picturesque scenery of the Zielona Forest, right next to the Wykrot reservoir, this secluded sports and recreation complex is a perfect place for a family holiday in Kurpie. Both those who enjoy active leisure and those who appreciate blissful laziness will find something for themselves.

The offer of Kurpiowska Kraina resort abounds with various attractions. The heart of the resort is the bathing area with a pier and a sandy beach with beach umbrellas. The zone designated especially for children guarantees the safety of water fun under the watchful gaze of a life-guard. A network of walking paths running along the reservoir invites for walks. Visitors can also enjoy

such attractions as a cliff climbing structure, team sports and badminton fields, and tennis courts. Bicycles, kayaks, boats, and canoe rentals are available for all water sports enthusiasts. In addition, the resort frequently organizes kayak trips on the Omulew River. On-site, there is a mountain bike rental (including child safety seats), so you can get to know the area on two wheels in the company of toddlers. The youngest visitors may enjoy playgrounds and, in the summer season, an amusement animation park.

Those hungry for cultural experiences will appreciate the amphitheater and summer cinema. The resort also includes spaces for joint feasting. Picnics and barbecue facilities

are available on site. For those who prefer to have everything served, there's a restaurant, a bar, and outdoor food-serving venues open during the season.

Importantly, tourists can stay in the resort for longer. Kurpiowska Kraina offers 52 beds in a modern hotel, including one room adapted for people with disabilities. For those who appreciate free space, camping sites and a tent area with the necessary equipment and full sanitary facilities have been prepared. Security service supervises the safety and security of guests, staff, and other visitors around the clock. Small pets are welcome.

Fun fact

It is worth paying attention to Miodobranie (Honey Harvesting) Street, where Kurpiowska Kraina is located because its name recalls one of the most celebrated folklore events organized in Mazovia – Kurpiowskie Miodobranie (*Kurpie Honey Harvesting feast*). Every year since 1976, on the last weekend of August, the fest attracts thousands of tourists. For several years it has been held in Kurpiowska Kraina. A giant honey settlement with dozens of stands is created here only for one day. Visitors can taste and also buy the fruits of bee work – and there is plenty to choose from. The program of the event is filled with concerts, presentations, and folklore spectacles.

i Kurpiowska Kraina
 Wydmusy, ul. Miodobrania 1
 07-430 Myszyniec
 phone +48 508 508 003
 biuro@kurpiowskakraina.com.pl
 www.kurpiowskakraina.com.pl

Practical information:

- parking
- year-round facility

9

Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce

Istniejące od 1975 roku Muzeum Kultury Kurpiowskiej posiada w swoich zbiorach ponad 14 tysięcy muzealiów i 7 tysięcy książek zgromadzonych w muzealnej bibliotece. Jego działalność obejmuje trzy obszary. Dział archeologiczny gromadzi zabytki związane z osadnictwem, a etnograficzny rękodzieło Kurpiów. Ostatni z działów – historyczno-artystyczny – dokumentuje historię regionu.

Zwiedzanie muzeum warto zacząć od wystawy „Ostrołęka i Kurpie. Między wątkiem historii a osnową życia”, która przybliży historię, zwyczaje i życie codzienne Kurpiów. Dalej jest sala związana z wycinankami kurpiowskimi, w której wyeksponowano ponad 100 ornamentów i indywidualnych rozwiązań kompozycyjnych. Obok znajduje się Pracownia Etnodesignu

oferująca warsztaty etno, w tym również z wycinankarstwa. W „Galerii sztuki polskiej pierwszej połowy XX wieku” można zobaczyć obrazy i rzeźby z okresu Młodej Polski i dwudziestolecia międzywojennego. Wystawa „Stanisław Skolimowski. Nierzeczywiste” przybliży twórczość artysty związanego z Ostrołęką od 1963 roku. Zwiedzanie kończy

się w sali twórczości żołnierzy powstania listopadowego na Wielkiej Emigracji.

Oprócz wystaw stałych placówka organizuje wystawy czasowe. To one umożliwiają zapoznanie się ze zbiorami muzeum i kolekcjami gromadzonymi przez inne polskie instytucje muzealne.

We wsi Kadzidło, około 20 kilometrów na północ od Ostrołęki, znajduje się Zagroda Kurpiowska. Skansen będący oddziałem muzeum to miejsce wyjątkowe, które daje niepowtarzalną możliwość poznania zwyczajów i życia codziennego Kurpiów. Znajdują się tutaj m.in. wiejskie chałupy i typowe zabudowania gospodarskie z wozownią i spichlerzami. To wierne kopie budowli z końca XIX i początku

XX wieku. Dużą atrakcją skansenu są odbywające się tu cyklicznie imprezy, w tym: „Ginące zawody” (pierwszy tydzień czerwca), „Wesele Kurpiowskie” (trzecia niedziela czerwca) i „Niedziela Kadzidlańska” (pierwsza niedziela września).

Ciekawostka

W 2020 roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego podjął decyzję o wpisaniu wycinankarstwa kurpiowskiego z Puszczy Zielonej na prestiżową Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Z tej okazji Muzeum Kultury Kurpiowskiej przygotowało wystawę „Wycinanka kurpiowska z Puszczy Zielonej”. Na 35 planszach pokazano wycinankę kurpiowską w interpretacji uznanych mistrzów tego rzemiosła artystycznego.

i Muzeum Kultury Kurpiowskiej
pl. gen. Józefa Bema 8
07-410 Ostrołęka
tel. +48 29 764 54 43
biuro@muzeum.ostroleka.pl
www.muzeum.ostroleka.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny, bezpłatne zwiedzanie w niedziele
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

Museum of Kurpie Culture in Ostrołęka

The Museum of Kurpie Culture, established in 1975, has more than 14,000 exhibits and 7,000 books in the museum library. Its activity relies on three departments. The archaeological department collects artifacts related to the settlement and ethnographic handicrafts of Kurpies, whereas the historical and artistic department documents regional history.

The exhibition “Ostrołęka and Kurpie. Between a historical thread and the fabric of life”, which talks visitors through the history, customs, and everyday life of the Kurpie inhabitants, is a perfect starting point to explore the museum. The next stop is the room associated with Kurpie cut-outs, where more than 100 ornaments and individual compositional solutions are displayed. Right next to it, the Ethnodesign Laboratory offers ethno workshops, including cut-outs. In the “Gallery of Polish Art

of the First Half of the 20th Century,” visitors can see paintings and sculptures from the Young Poland period and the twentieth-century interwar period. The exhibition “Stanisław Skolimowski. Unreal” introduces the artist’s work associated with Ostrołęka since 1963. The tour ends in the room presenting the art of the November Uprising soldiers in Great Emigration.

In addition to permanent exhibitions, the facility organizes temporary exhibitions. They facilitate getting acquainted with the museum collections and the collections gathered by other Polish museum institutions.

Zagroda Kurpiowska (*Kurpie farm*) is located in the village of Kadzidło, about 20 kilometers north of Ostrołęka. The open-air museum, a branch of the Museum of Kurpie Culture, is a unique place that gives visitors a unique opportunity to learn about the customs and everyday life of the Kurpie people. There are, among others, country cottages and typical farm buildings with coach houses and granaries. These are true copies of the buildings from the late 19th and early 20th centuries. A popular attraction of

the open-air museum are the events taking place here regularly, including: “The disappearing professions” (the first week of June), “The Kurpie Wedding” (the third Sunday of June), and “Kadzidło Sunday” (the first Sunday of September).

Fun fact

In 2020, the Minister of Culture and National Heritage decided to include Kurpie cut-outs from the Zielona Forest on the prestigious National List of Intangible Cultural Heritage. On this occasion, the Museum of Kurpie Culture prepared the „Kurpie cut-outs from the Zielona Forest” exhibition. Thirty-five boards show Kurpie cut-out in the interpretation of recognized masters of this artistic craft.

i **Museum of Kurpie Culture**
 pl. gen. Józefa Bema 8
 07-410 Ostrołęka
 phone +48 29 764 54 43
 biuro@muzeum.ostroleka.pl
 www.muzeum.ostroleka.pl

Practical information:

- parking
- closed on Mondays
- paid entrance, free tours on Sundays
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

10

Muzeum Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej

Muzeum dokumentuje, upamiętnia i upowszechnia wiedzę o życiu rotmistrza Witolda Pileckiego i jego żony Marii, postaci wpisanych w historię Ostrowi Mazowieckiej. Powołane do życia w 2016 roku Muzeum Dom Rodziny Pileckich swoją działalnością nawiązuje do reprezentowanych przez rotmistrza wartości i tradycji idei niepodległościowej Rzeczypospolitej.

Placówka mieści się w zachowanym oryginalnym domu rodzinnym Marii Pileckiej (z domu Ostrowskiej). Są tutaj zgromadzone bezcenne pamiątki rodzinne i historyczne oraz przedmioty codziennego użytku. Budynek był poddany gruntownej rewitalizacji dzięki Funduszom Europejskim.

Wystawa stała „O Marii i Witoldzie Pileckich” poświęcona jest życiu i działalności tego małżeństwa. Witold to postać wyjątkowa – oficer Wojska Polskiego, artysta i społecznik, konspirator i dobrowolny więzień KL Auschwitz, uczestnik powstania warszawskiego, żołnierz Kedywu i Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Za przynależność do AK władze PRL skazały go na śmierć. Stracony został w 1948 roku. W 1990 roku wyrok unieważniono, a rotmistrzowi Pileckiemu pośmiertnie nadano Order Orła Białego i awansowano go do stopnia pułkownika. Maria, kobieta silnym charakterze, współtworzyła z Pileckim patriotyczny dom. Gdy męża zabrakło, kontynuowała życie według zasad, które sobie wyznaczyli.

Foto: Muzeum Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej

Oprócz stałej wystawy muzeum organizuje też wystawy czasowe poświęcone tematyce historycznej, a także Ostrowi Mazowieckiej. Placówka zrealizowała również szereg projektów, m.in. warsztaty genealogiczne „Skąd nasz ród”, z których rocznie korzysta około 5000 osób, głównie młodzieży.

Ciekawostka

Unikatowym eksponatem prezentowanym w Muzeum Pileckich jest oryginalny pasiak obozowy Kazimierza Matuszewicza – mieszkańca Ostrowi Mazowieckiej, który był więźniem KL Auschwitz, Gross-Rosen, Sachsenhausen i Oranienburga.

i Muzeum Dom Rodziny Pileckich
 ul. Warszawska 4
 07-300 Ostrów Mazowiecka
 tel. +48 29 648 10 19
 poczta@muzeumpileckich.pl
 www.muzeumpileckich.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- czynne od środy do niedzieli
- wstęp bezpłatny

10

Pilecki Family House Museum in Ostrów Mazowiecka

The museum documents, commemorates, and spreads knowledge about the life of Captain Witold Pilecki and his wife Maria, figures inscribed in the history of Ostrów Mazowiecka. Established in 2016, the Pilecki Family House Museum refers to the values and traditions of the idea of independence of the Republic of Poland represented by Pilecki.

The facility is located in the preserved original family house of Maria Pilecka (née Ostrowska). There are invaluable family and historical souvenirs and everyday objects. The building was thoroughly revitalized thanks to European Funds.

The permanent exhibition “About Maria and Witold Pilecki” is dedicated to Pilecki’s life and activity. Witold is

an exceptional figure – an officer of the Polish Army, an artist, a social activist, a conspirator and a voluntary prisoner of Auschwitz concentration camp, a participant of the Warsaw Uprising, a soldier of Kediv and the Polish Armed Forces in the West. He was sentenced to death by the authorities of the People’s Republic of Poland for participating in the Home Army. He was executed in 1948. In 1990, the sentence was annulled, posthumously giving Pilecki the Order of the White Eagle and promoting him to the rank of Colonel. Maria, a strong woman, co-created a patriotic home with Pilecki. When he was gone, she continued to live according to the rules they believed in.

In addition to the permanent exhibition, the museum also organizes

Photo: Pilecki Family House Museum in Ostrów Mazowiecka

Photo: Pilecki Family House Museum in Ostrów Mazowiecka

temporary exhibitions dedicated to historical issues and Ostrów Mazowiecka. The facility has also carried out several projects, including the annual “Where our people originated” workshops, in which about 5,000 people, mainly youth, participate.

Fun fact

A unique exhibit presented in the Pilecki Museum is the original camp jumpsuit of Kazimierz Matuszewicz – a resident of Ostrów Mazowiecka and a prisoner of Auschwitz, Gross-Rosen, Sachsenhausen, and Oranienburg.

i Pilecki Family House Museum
 ul. Warszawska 4
 07-300 Ostrów Mazowiecka
 phone +48 29 648 10 19
 poczta@muzeumpileckich.pl
 www.muzeumpileckich.pl

Practical information:

- parking
- open from Wednesday to Sunday
- entrance free of charge

11

Park miejski im. Karola Ferdynanda Wazy w Wyszkanie

W czasie wycieczki po Wyszkanie warto wybrać się na spacer do parku im. Karola Ferdynanda Wazy.

W drugiej połowie XVI wieku powstał tu dwór z parkiem. Była to jedna z rezydencji biskupów płockich, którą szczególnie upodobał sobie biskup Karol Ferdynand Waza. W późniejszym czasie miał tu siedzibę carski urzędnik Sołtysów. Po I wojnie światowej władze miasta odkupiły dawną senatorską willę wraz z otaczającym ją terenem o powierzchni 2,5 hektara. Urządzono w niej gimnazjum zarządzane przez Towarzystwo Szkoły Średniej. Placówkę ukończył i zdawał w niej maturę wybitny matematyk Jerzy Różycki. Przy jednej z centralnych alejek parku ustawiono pomnik-laweczkę z siedzącą postacią Różyckiego.

Przy wejściu do parku uwagę od razu zwraca neogotycka kordegarda,

zbudowana w połowie XIX wieku jako element ogrodzenia senatorskiej posiadłości na terenie dawnego folwarku biskupiego. Była ona stróżówką przy dawnej głównej bramie wjazdowej. Obecnie, w okresie letnim, kordegarda jest sezonową siedzibą Punktu Informacji Turystycznej.

Spacerując po parku, warto przejść ścieżką edukacyjno-informacyjną,

prowadzącą od parku przez bulwar im. K. Deputy do kościoła Świętego Idziego. Ustawiono przy niej tablice informacyjno-edukacyjne (QR kody do strony www.wyszkow.pl, z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami).

Wędrówka zwykle kończy się przy Obelisku Wazów z czerwonobrazowego marmuru, jednym z najstarszych w Polsce tego typu zabytków. Ufundował go król Jan II Kazimierz dla uczczenia pamięci swojego brata – biskupa płockiego Karola Ferdynanda Wazy, który spędził w Wyszkowie ostatnie lata życia. Obelisk wykonano po 1655 roku według projektu Jana Baptysty Gisleniego, w Polsce nadwornego architekta dynastii Wazów. Na ścianach cokołu z czterech stron umieszczono płaskorzeźby z herbem Wazów – snopem siana. Obelisk wieńczy kula z podwójnie przekreślonym krzyżem.

Ciekawostka

Jerzy Różycki w latach 1926–1932 studiował na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1929 roku wybrano go do grupy 23 najlepszych studentów matematyki z biegłą znajomością języka niemieckiego. Po utajnionym kursie kryptologii rozpoczął pracę w poznańskim zespole kryptologów Biura Szyfrów Sztabu Głównego. Wraz z zespołem kolegów w 1933 roku złamał kod niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma.

i **Park miejski im. Karola Ferdynanda Wazy**
ul. 3 Maja
07-200 Wyszków
www.wyszkow.pl

Informacje praktyczne:

- parking przy kościele Świętego Idziego
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

11

Charles Ferdinand Vasa City Park in Wyszków

While in Wyszków, it is worth taking a walk around the city park of Charles Ferdinand Vasa (Polish: Karol Ferdynand Waza).

In the second half of the 16th century, a mansion with a park was built here. It was one of the bishops of Płock estates, which Bishop Charles Ferdinand Vasa particularly liked. At a later time, the Tsarist official Soloviov was seated here. After World War I, the city authorities bought the former senatorial villa with a surrounding area of 2.5 hectares. There was a gymnasium managed by the Society of the Secondary School. A prominent Polish mathematician, Jerzy Różycki, was one of the school's graduates. At one of the central alleys of the park, there is a memorial bench with a statue of Różycki sitting on it.

At the entrance to the park, attention is immediately drawn to the

neo-Gothic guardhouse, built in the middle of the 19th century as an element of the senator's property fence on the territory of the former bishop's farm. It was a gatehouse located at the former main entrance gate. Currently, during the summer, the guardhouse is the seasonal seat of the Tourist Information Centre.

While walking around the park, it is worth following the education

and information path leading from the park through the boulevard of K. Deptula to the church of Saint Gilles. Information and education boards (QR codes referring to the www.wyszkow.pl website, with facilities for persons with disabilities) were installed along the path.

The stroll usually ends at the Vasa Obelisk made of red-brown marble, one of the oldest monuments of this type in Poland. It was founded by King John II Casimir, to commemorate the memory of his brother – Charles Ferdinand Vasa, Bishop of Płock, who spent the final years of his life in Wyszaków. The obelisk was made after 1655 according to the design of Jan Baptist Gislenie, the court architect of the Vasa dynasty in Poland. On all four sides of the pedestal, bas-reliefs with the Vasa coat of arms – a bale of hay – were placed. The obelisk is topped with a sphere with a double-crossed cross.

Fun fact

Jerzy Różycki studied at the Faculty of Mathematics and Natural Sciences at the University of Poznań between 1926 and 1932. In 1929, he was chosen as a member of a group of 23 most talented math students with fluent knowledge of German. After a secret course in cryptology, he started working in the Poznań team of cryptologists of the Central Staff Encryption Bureau. Together with a team of colleagues in 1933, he broke the code of the German Enigma encryption machine.

i Charles Ferdinand Vasa City Park
in Wyszaków
ul. 3 Maja
07-200 Wyszaków
www.wyszkow.pl

Practical information:

- parking at the church of Saint Gilles
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

12

Pomnik Mauzoleum żołnierzy poległych w bitwie pod Ostrołęką 26 maja 1831 roku w Ostrołęce

Najważniejszym upamiętnieniem ostrołęckiej bitwy jest Pomnik Mauzoleum, w którym spoczywają szczątki ponad 80 żołnierzy poległych podczas największej bitwy powstania listopadowego z dnia 26 maja 1831 roku. Starły się w niej wojska polskie pod dowództwem generała Jana Skrzyneckiego z oddziałami rosyjskimi Iwana Dybicza. Jest to obiekt wyjątkowy w skali całego kraju, poświęcony w całości uczestnikom powstania listopadowego. Pomnik jest częścią Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce.

Jego historia sięga 1930 roku, kiedy w ramach przygotowywania obchodów setnej rocznicy bitwy pod Ostrołęką powstała społeczna inicjatywa jego budowy. Lokalizację pomnika wybrano nieprzypadkowo. Umieszczono go na dawnym polu bitwy, które było jednocześnie

wewnętrznym wałem rosyjskiego fortu, wybudowanego w latach 80. XIX wieku.

Bryłę mauzoleum wzniesiono według projektu architekta Borysa von Zinserlinga i rzeźbiarza Romualda

Foto (strona 56, 57): Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce

Zerycha. Miała ona symbolizować walkę i ostateczne zwycięstwo nad rosyjskim zaborcą. Kamień węgielny pod budowę wmurowano 26 maja 1930 roku. Jednak do uroczystości rocznicowych pomnika nie udało się ukończyć. Wzniesiono jedynie stalową konstrukcję mauzoleum i przygotowano kryptę, w której podczas obchodów złożono szczątki poległych w bitwie żołnierzy. W postępie prac przeszkodziła II wojna światowa, a sam obiekt został uszkodzony. Po wojnie prowizorycznie zabezpieczony przez wiele lat niszczał. Dopiero w 2012 roku udało się go odrestaurować i wykończyć, a w 2013 roku uroczystości otworzyć.

W mauzoleum znajduje się sarkofag, w którym spoczęły prochy powstańców. Oprócz krypty w pomniku jest też wystawa oparta na prezentacjach multimedialnych, ukazująca okoliczności powstania obiektu oraz przybliżająca przebieg samej bitwy. Na ekspozycji można obejrzeć wizualizację obrazu uczestnika bitwy

Karola Malankiewicza, prezentującą ostrołęcką batalię.

Przed mauzoleum, na dziedzińcu fortu prezentowane są rekonstrukcje sprzętu artyleryjskiego używanego w wojsku polskim w latach 1815–1831.

Ciekawostka

W Muzeum Kultury Kurpiowskiej można obejrzeć prace artystyczne uczestników powstania listopadowego, którzy udali się na emigrację. Są tu dzieła Teofila Kwiatkowskiego i Karola Malankiewicza, w tym oryginał jego płótna „Bitwa pod Ostrołęką”. Zgromadzone prace obu twórców o wspólnej przeszłości powstańczej i emigracyjnej reprezentują odmienne style artystyczne. Uwagę zwiedzających zwraca też miniaturowa armia ołowianych żołnierzyków z kolekcji Marka Axentowicza.

i Pomnik Mauzoleum
ul. Warszawska 2a, 07-410 Ostrołęka
tel. +48 29 772 10 24
biuro@muzeum.ostroleka.pl
www.muzeum.ostroleka.pl

Informacje praktyczne:

- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny, w niedzielę zwiedzanie bezpłatne

12

The monument and the mausoleum of soldiers killed in the Battle of Ostrołęka 26 May 1831 in Ostrołęka

The most important commemoration of the Ostrołęka Battle is the monument-mausoleum, containing the remains of more than 80 soldiers killed during the biggest battle of the November Uprising on 26 May 1831. The Polish troops under General Jan Skrzynecki's command clashed with the Russian troops of Ivan Dybicz. It is a unique facility on a national scale, dedicated entirely to the participants of the November Uprising. The monument is part of the Museum of Kurpie Culture in Ostrołęka.

Its history dates back to 1930 when as part of the preparation for the 100th anniversary of the Battle of Ostrołęka, a social initiative for its construction was formed. The location of the monument was chosen by no coincidence. It was placed on the former battlefield, which was at the same time the inner shaft of a Russian fortress, built in the 1880s.

The mausoleum was built according to the design of architect Boris von Zinserling and sculptor Romuald Zerych. It was supposed to symbolize the struggle and the final victory over the Russian invader. The foundation stone for construction was laid on 26 May 1930. However, until the anniversary celebration, the monument was not completed. Only the steel structure of the facility was erected, and a crypt, in which the remains of soldiers killed in the battle were laid during the celebration, was prepared. The progress of the work was prevented by the Second

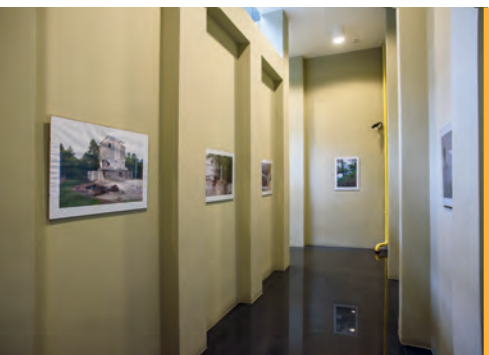
Photo (page 58,59): Museum of Kurpie Culture in Ostrołęka

World War, and the facility itself was damaged. After the war, the building was provisionally secured and slowly deteriorated to eventually fall into disrepair for many years. It was only in 2012 that it was restored and finished, and in 2013 it was solemnly opened.

In the mausoleum, there is a sarcophagus, in which the ashes of the insurgents rested. Apart from the crypt in the monument, there is also an exhibition based on multimedia presentations, showing the circumstances of the building's creation and presenting the course of the battle. The exhibition includes a visualization of the image of one of the battle participants, Karol Malankiewicz, who narrates the battle in Ostrołęka.

In front of the mausoleum, in the courtyard of the fort, visitors can see reconstructions of artillery equipment used by the Polish army between 1815 and 1831.

Fun fact

The Museum of Kurpian Culture presents the artistic works of the participants of the November Uprising who emigrated. The exhibition includes works of Teohel Kwiatkowski and Karol Malankiewicz, including the original of his canvas „The Battle of Ostrołęka”. The collected works of both artists, with a common insurrectionary and emigration past, represent different artistic styles. Noteworthy is also a miniature army of lead soldiers from the collection of Marek Axentowicz.

i **The monument and the mausoleum of soldiers killed in the Battle of Ostrołęka**
 ul. Warszawska 2a, 07-410 Ostrołęka
 phone +48 29 772 10 24
 biuro@muzeum.ostroleka.pl
 www.muzeum.ostroleka.pl

Practical information:

- closed on Mondays
- paid entrance, free of charge on Sundays

S U B R E G I O N

P Ł O C K I

Płock – historyczna stolica Mazowsza i jedno z najciekawszych miast na jego turystycznej mapie. Miasto, które zmieniło swoje oblicze dzięki środkom unijnym. Nie tylko za sprawą rewitalizacji wiślanego nabrzeża, dzięki której tutejsze bulwary to uwielbiane przez mieszkańców i turystów miejsce wypoczynku i rekreacji, lecz także dzięki zwiększeniu atrakcyjności miejskiego zoo czy restauracji kamienicy, w której znajduje się Muzeum Mazowieckie. Warto tu

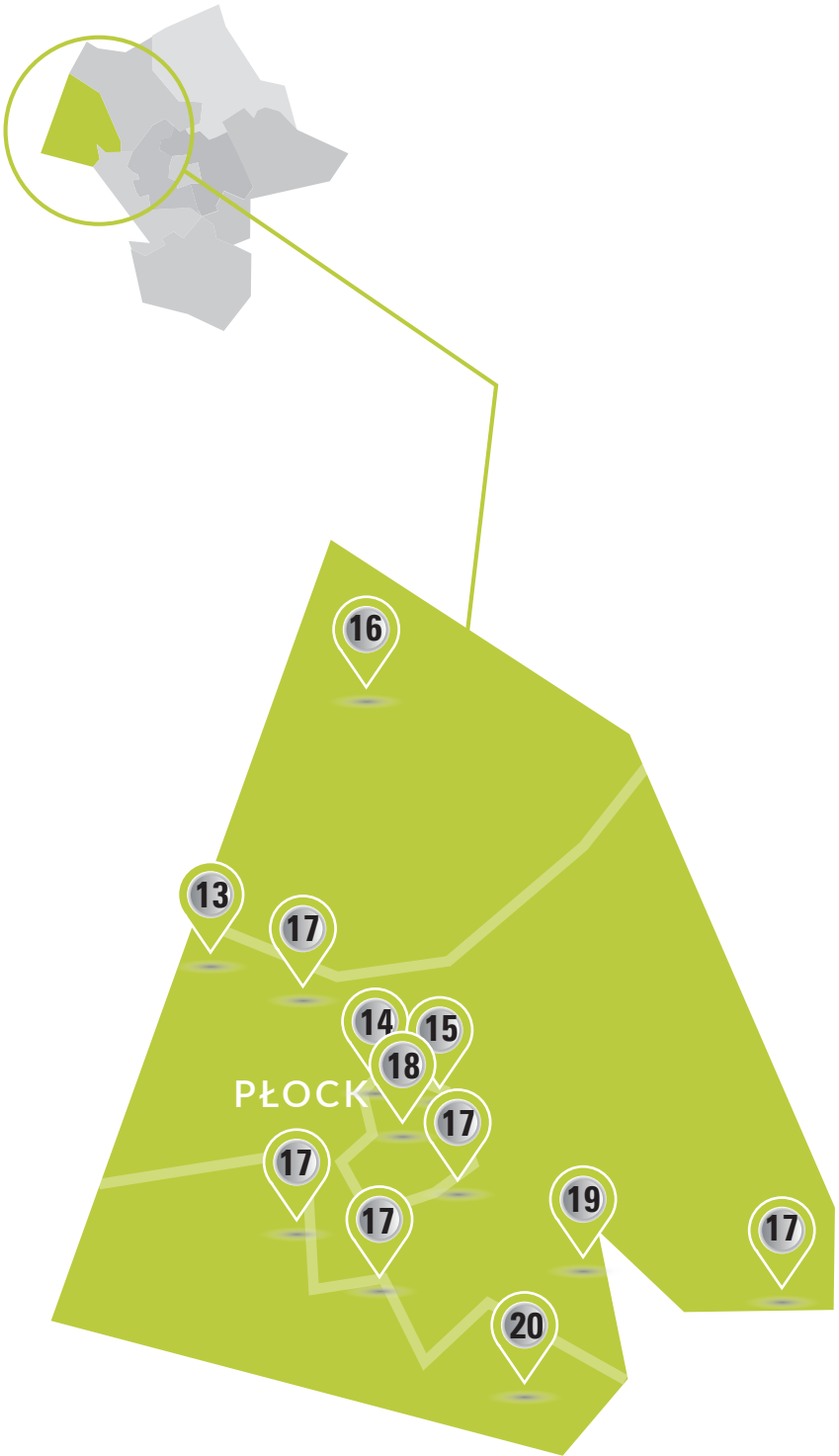
zajrzeć, by obejrzeć największą kolekcję sztuki secesyjnej w Polsce. Obowiązkowym punktem programu zwiedzania subregionu są również Sanniki z Europejskim Centrum Artystycznym im. Fryderyka Chopina i Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu. W tym ostatnim można spędzić kilka dni, rozkoszując się nie tylko urokami samego skansenu, ale też luksusową ofertą hotelu SKANSEN Conference & Spa.

P Ł O C K

S U B R E G I O N

Płock – the historical capital of Mazovia and one of the most interesting cities on its tourist map. A city that changed its appearance thanks to EU Funds. Not only because of the revitalization of the Vistula embankment, thanks to which the local boulevards are a place of rest and recreation appreciated by residents and tourists, but also thanks to increasing the attractiveness of the city zoo or the renovation of the tenement house in which the Museum of Mazovia is located. The largest

collection of Art Nouveau in Poland is also a must-see. Sanniki with the Fryderyk Chopin European Artistic Centre and the Museum of Mazovian Countryside in Sierpc is also a mandatory point in the program of visiting the subregion. The Mazovian Countryside Museum are also a perfect place to spend a few days enjoying not only the charms of the open-air museum as such but also the luxurious offer of SKANSEN Conference & Spa.

13

Kościół Bożego Ciała w Sobowie

Parafia pod wezwaniem Świętego Hieronima w Sobowie w diecezji płockiej była erygowana w 1403 roku. Teraz, oprócz pełnienia funkcji sakralnych, jest ważną placówką kulturalną, znaną między innymi z organizowania imprez artystycznych o charakterze lokalnym. Sam kościół Bożego Ciała z początków XIX wieku jest atrakcją na mapie turystycznej gminy Brudzeń Duży. Warte zobaczenia jest jego wnętrze z przepięknymi polichromiami z 1938 roku autorstwa Władysława Drapiewskiego.

Pierwszy murowany kościół w Sobowie stanął w 1718 roku. Budowę istniejącej do dziś świątyni rozpoczęto w 1806 roku według projektu Hilarego Szpilowskiego. Fundatorem był Romuald Paprocki, ówczesny właściciel Sobowa. Nowa konstrukcja powstawała na bazie dawnych fundamentów oraz murów. W 1923 roku

kościół częściowo spłonął, jednak udało się go dość szybko odbudować.

Dzisiaj, po przeprowadzonej dzięki wsparciu unijnemu rewitalizacji, kościół wraz z otoczeniem cieszy oko mieszkańców i odwiedzających gminę turystów. W ramach projektu wykonano renowację zabytkowego obiektu oraz adaptację domu parafialnego „Katolik”

na potrzeby kulturalno-edukacyjne. Przeprowadzone prace remontowo-budowlane objęły między innymi wzmocnienie i izolację fundamentów, remont drewnianej konstrukcji dachu oraz renowację dzwonnicy. Co

niezwykle ważne, konserwacji poddano również polichromie i dekoracje malarskie, nadające niezwykły charakter wnętrzu świątyni. Obiekt został również przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Ciekawostka

Sobowo to rodzinna parafia Lecha Wałęsy. Należy do niej oddalone o około 7 kilometrów Popowo (położone już w województwie kujawsko-pomorskim), gdzie w 1943 roku urodził się były Prezydent RP. Na cmentarzu parafialnym pochowani są jego rodzice Bolesław i Feliksa oraz ojczym Stanisław. W 2013 roku Lech Wałęsa odebrał tytuł honorowego obywatela gminy Brudzeń Duży, nadany przez tamtejszy samorząd „za wyjątkowy wkład w rozwój demokracji w Polsce, w Europie i na świecie”.

W ramach projektu obejmującego renowację zabytkowego kościoła Bożego Ciała w domu parafialnym powstanie muzeum poświęcone Lechowi Wałęsie.

i Parafia pw. św. Hieronima
 Sobowo 40, 09-414 Brudzeń
 tel. +48 24 231 15 01
 sobowo@diecezjaplocka.pl
 www.sobowo.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

13

Corpus Christi Church in Sobowo

The parish of Saint Jerome in Sobowo in the Diocese of Płock was founded in 1403. Nowadays, in addition to religious functions, it is an important cultural institution known for, among others, organizing artistic events of a local nature. The historic church of Corpus Christi from the beginning of the 19th century is an attraction on the tourist map of the Brudzeń Duży commune. Particularly valuable and worth seeing is the church's interior with beautiful polychromes from 1938 made by Władysław Drapiewski.

The first brick church in Sobowo was erected in 1718. The construction of the existing temple began in 1806, according to the design of Hilary Szpilowski. It was founded by Romuald Paprocki, the former owner of Sobowo. The new construction was built based on old foundations and walls. In 1923, the church partially burned, but it was quickly rebuilt.

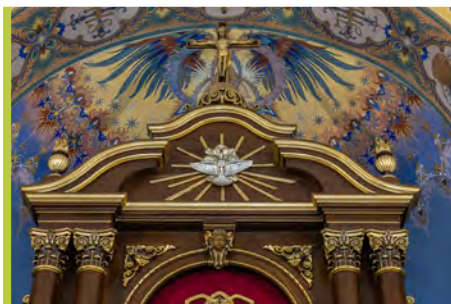
Today, after the revitalization carried out thanks to the EU's support, the church, and its surroundings please the eye of residents and tourists visiting the area.

The project involved the renovation of the historic building and the

adaptation of the „Catholic” Parish House for cultural and educational needs. The renovation and construction works included, among others, strengthening and insulation of foundations, renovation of the wooden roof structure, and renovation of the bell tower.

What is extremely important, polychromes and painting decorations have also undergone conservation

works, giving the temple interior a unique character. The facility has also been adapted to the needs of people with disabilities.

Fun fact

Sobowo is the birth parish of Lech Wałęsa. The parish encompasses Popowo which is approx. 7 km away (situated in the Kujawsko-Pomorskie Voivodeship), where in 1943 the former President of RP was born. His parents – Bolesław and Feliksa, and his stepfather Stanisław, are buried in the parish cemetery. In 2013, Lech Wałęsa received the title of honorary citizen of the Brudzeń Duży Commune awarded by the local self-government authorities „for his exceptional contribution to the development of democracy in Poland, in Europe and the world”.

As part of a project involving the renovation of the historic church of Corpus Christi, a museum dedicated to Lech Wałęsa will be established in the Parish House.

Parish of St. Jerome

Sobowo 40, 09-414 Brudzeń
phone +48 24 231 15 01
sobowo@diecezjaplocka.pl
www.sobowo.pl

Practical information:

- parking
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

14

Miejski Ogród Zoologiczny w Płocku

Płockie zoo zajmuje 17 hektarów położonych na malowniczej wiślanej skarpie. Schronienie znalazły tu zwierzęta z ponad 500 gatunków. Jest wśród nich wiele cennych i rzadkich okazów, które zoo otrzymało w ramach programów hodowli gatunków zagrożonych wyginięciem. Żyją tu wielkie koty: pantery śnieżne (irbisy), lwy i lamparty perskie. Ciekawe będzie spotkanie z małpami, patasami i gibbonami unگو. Poza tym w małpiarni prezentowana jest największa w Polsce i jedna z największych w Europie unikalna kolekcja tamaryn i marmozet – najmniejszych małp świata pochodzących z dżungli Ameryki Południowej. Uwagę przyciągają: majestatyczne słonie indyjskie, skoczne kangury rude, a poza tym oryksy szablorgie, zebry, żyrafy czy osły somalijskie. Nie wolno pominąć

mniejszych mieszkańców zoo takich jak: żółwie, kaczkę, pingwiny przyładkowe, pelikany, ibisy czy żurawie mandżurskie.

Ekspozycja akwarystyczna „Wody Świata” to 23 akwaria. Tu w odtworzonych środowiskach ze wszystkich kontynentów żyją: wiosłonozy,

koniki morskie, rekiny czy arapaimy. Jest też zbiornik z indonezyjską rafą koralową zachwycającą bogactwem życia. Natomiast w akwariach zimnowodnych pokazano krajowe gatunki zwierząt występujących między innymi w Wiśle i Morzu Bałtyckim.

Na dzieci czeka atrakcyjne minzoo, w którym mogą przebywać wśród zwierząt z wiejskiej zagrody, karmić i głaskać kózki czy króliki. Dzieci w wieku od 3 do 13 lat mogą też spędzić czas w parku linowym „Zoolandia”.

Doskonałą propozycją dla dzieci i dorosłych jest kolejka turystyczna Ciuchcia Tumska kursująca po parku w sezonie letnim. Można nią dojechać z zoo do przystani statków wycieczkowych nad Wisłą i do plaży nad zalewem Sobótka. W czasie jazdy przewodnik opowiada o mijanych najważniejszych zabytkach Starego Miasta.

Ogród zoologiczny organizuje różne wydarzenia, w których mogą uczestniczyć całe rodziny. Najciekawsza jest lipcowa ZOONOOC, czyli słuchanie odgłosów i obserwacja zachowań dzikich zwierząt w czasie niezwyklej nocy na łonie natury.

Ciekawostka

W określonych godzinach można zobaczyć pokazy karmienia mieszkańców zoo, w tym surykatki, słonie czy foki. Każdy gatunek żywiony jest zgodnie ze standardami opracowanymi przez specjalistów. Zwierzęta codziennie zjadają różne produkty uwzględniające ich potrzeby. Karma przygotowana jest w kuchni zwierzęcej. Prowadzona jest też hodowla zwierząt karmowych (myszy, szczurów, owadów). Natomiast pingwiny, słonie i foki warto obserwować w czasie codziennego karmienia połączonego z treningami i pokazami.

i Miejski Ogród Zoologiczny w Płocku
ul. Norbertańska 2
09-402 Płock
tel. +48 24 366 05 12
tel. +48 24 366 05 14
sekretariat@zoo.plock.pl
www.zoo.plock.pl

Informacje praktyczne:

- czynne codziennie
- wstęp płatny
- wypożyczalnia drewnianych wózków dla dzieci (płatne)
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami
- Ciuchcia Tumska kursuje od maja do września w weekendy

14

Municipal Zoological Garden in Płock

Płock Zoo occupies 17 hectares on a picturesque slope of the Vistula River. It is home to more than 500 animal species. Among them, there are many valuable and rare specimens that the ZOO received as part of endangered species breeding programs, including big cats: snow panthers (irbis), lions, and Persian leopards. Meeting with monkeys, patas, and unguo gibbons may also be interesting. In addition, the monkey house presents the largest in Poland and one of the largest in Europe, a unique collection of tamarins and marmosets – the smallest monkeys in the world from the jungle of South America. Attention is also attracted to majestic Indian elephants, jumping red kangaroos, scimitar oryxes, zebras, giraffes, and Somali donkeys. Inconspicuous residents of the zoo, such as turtles, ducks, African penguins, pelicans, ibis, or red-crowned cranes cannot be missed either.

The Aquarium exhibition “The waters of the World” consists of 23 aquariums. Here, in artificial environments recreated from all continents, live paddlefish, seahorses, sharks, or arapaima fish. There is also a reservoir with the Indonesian coral reef delighting with the wealth of life forms. On the other hand, in cold water aquariums, live national species of animals originating from, among others, the Vistula River and the Baltic Sea.

Children will surely enjoy an attractive mini-zoo, where they can spend a moment among animals from the

country farm, feed and stroke goats or rabbits. Children between the ages of 3 and 13 can also spend time in the Zoolandia rope park.

An excellent option for children and adults is the tourist railway called Ciuchcia Tumska (Tumska Train) running through the park during the summer season. It can be used to travel from the ZOO to the marina of cruise ships on the Vistula River and the beach on the Sobótka Lagoon. During the ride, the guide tells stories about the most important monuments of the Old Town.

The Zoological Garden organizes various events dedicated to entire families. The most interesting is the

ZOONOOOC in July, i.e. listening to sounds and observing the behavior of wild animals during a unique night in nature.

Fun fact

During certain hours, visitors can see the feeding of the zoo residents, including meerkats, elephants, or seals. Each species is fed according to standards developed by specialists. Animals eat different products every day, taking into account their needs. Food is prepared in the animal kitchen. Food animals (mouses, rats, insects) are bred on the spot. Daily feeding shows of penguins, elephants, and seals combined with training are definitely worth watching.

i **Municipal Zoological Garden in Płock**
 ul. Norbertańska 2
 09-402 Płock
 phone +48 24 366 05 12
 phone +48 24 366 05 14
 sekretariat@zoo.plock.pl
 www.zoo.plock.pl

Practical information:

- open every day
- paid entrance
- rental of wooden carriages for children (upon payment)
- the facility is accessible to persons with disabilities
- Ciuchcia Tumska runs from May to September on weekends

15

Muzeum Mazowieckie w Płocku

Muzeum Mazowieckie w Płocku znajduje się w stylowej, odrestaurowanej kamienicy przy ulicy Tumskiej. Założono je w 1821 roku z inicjatywy Towarzystwa Naukowego Płockiego. Placówka od tego czasu zmieniała swe siedziby i nazwy. Jednocześnie powiększono jej zbiory i rozbudowywano ekspozycje. Od 1963 roku nosi nazwę Muzeum Mazowieckiego i jest uznawana za najstarsze muzeum publiczne w kraju.

Dofinansowanie z Funduszy Europejskich pozwoliło odtworzyć i zrewitalizować budynek przy ulicy Kolegialnej 6, w którym teraz znajduje się największa w kraju ekspozycja sztuki secesyjnej. Można tu zobaczyć mieszczkańskie wnętrza, rzemiosło artystyczne oraz galerię młodopolskiego malarstwa i rzeźby. Przebudowano również sąsiednie oficyny.

Na wystawie Art déco przechodzi się przez umeblowane pomieszczenia, wyposażone w wyroby artystyczne produkowane przez wytwórnie okresu międzywojennego. W galerii rzemiosła artystycznego zgromadzone zachwycające szkło z hut polskich (Niemen, Zawiercie, Hortensja) i zagranicznych (Lalique, Bacarrat, WMF) oraz polską ceramikę z Ćmielowa, Paćkowska i manufaktur śląskich.

Foto: Muzeum Mazowieckie w Płocku

W budynku przy ulicy Tumskiej pokazano 1000 lat bogatej historii Płocka. Uwagę przyciąga makieta miasta z około 1800 roku z efektami świetlnymi i dźwiękowymi. Atrakcyjność wystawy zwiększają multimedia.

Jednak muzeum to również Spichlerz przy ulicy Kazimierza Wielkiego, w którym można obejrzeć zbiory etnograficzne, wśród nich między innymi stroje ludowe, tkaniny, rzeźby, ceramikę i wycinanki.

Klimat Dalekiego Wschodu oddaje wystawa sztuki orientalnej, na którą składają się: rzemiosło artystyczne,

militaria, malarstwo, grafika oraz buddyjska sztuka sakralna i monety.

Będąc w Płocku koniecznie trzeba odwiedzić pobliski Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie (więcej na stronie 86).

Ciekawostka

Największą atrakcją wystawy art déco jest czerwony kabriolet marki Jowett z 1926 roku. Obok niego znajduje się minikino Odeon oraz Dom Mody, gdzie można podziwiać kolekcję secesyjnych strojów oraz biżuterię, między innymi puderniczkę Tiffany'ego i kolczyki Cartiera.

i Muzeum Mazowieckie w Płocku
ul. Tumska 8
09-402 Płock
tel. +48 24 364 70 70
sekretariat@muzeumplock.eu
<https://muzeumplock.eu>

Informacje praktyczne:

- nieczynne w poniedziałek
- wstęp płatny
- wstęp bezpłatny: „Sztuka dwudziestolecia międzywojennego – art déco”, „Z Płocka i dla Płocka. Galeria płocczan XX wieku. Galeria Themersonów” (ul. Kolegialna 6)
- muzeum (ul. Tumska 8) dostępne dla osób z niepełnosprawnościami

15

Museum of Mazovia in Płock

The Museum of Mazovia in Płock is located in a stylish, renovated tenement house at Tumska Street. It was established in 1821 on the initiative of the Płock Scientific Society. Since then, the institution has changed its seats and names. At the same time, the museum collections were expanded, and exhibitions were enriched. Since 1963, it has been named the Museum of Mazovia and is considered the oldest public museum in the country.

Co-financing from the European Funds allowed to recreate and revitalize the building at 6 Kolegialna Street, which now houses the largest exhibition of Art Nouveau. The exhibition includes bourgeois interiors, artistic crafts, and a gallery of painting and sculpture from the Young Poland period. Neighboring outbuildings were also remodeled.

At the Art Déco exhibition, visitors pass through furnished rooms, equipped

Photo: Museum of Mazovia in Płock

with artistic items produced by factories of the interwar period. The gallery of artistic crafts houses stunning glass artifacts from Polish glassworks (Niemen, Zawiercie, Hortensja) and foreign (Lalique, Bacarrat, WMF) as well as Polish ceramics from Ćmielów, Pacyków, and Silesian manufactures.

Photo: Museum of Mazovia in Płock

The building at Tumska Street houses an exhibition presenting 1000 years of the rich history of Płock. The miniature model of the city from around 1800 with light and sound effects draws particular attention. On the other hand, multimedia items enrich the general attractiveness of the exhibition. The museum is also seated in the Granary at Kazimierza Wielkiego Street, where visitors can discover ethnographic collections, including folk costumes, textiles, sculptures, ceramics, and cut-outs.

The atmosphere of the Far East is reflected in the Oriental Art exhibition, which consists of art crafts, military,

painting, graphic art, and Buddhist sacred art and coins.

While in Płock, the nearby open-air museum of the Vistula Settlement in Wiączęmin (more on page 86) is a must-see.

Fun fact

The biggest attraction of the Art Déco exhibition is the Jowett red convertible from 1926. It neighbors with Odeon mini cinema and the Fashion House, where visitors can admire a collection of Art Nouveau costumes and jewelry, including Tiffany's powder compact and Cartier earrings.

i **Museum of Mazovia in Płock**
 ul. Tumska 8
 09-402 Płock
 phone +48 24 364 70 70
 sekretariat@muzeumplock.eu
<https://muzeumplock.eu>

Practical information:

- closed on Monday
- paid entrance
- free entrance: "The art of the interwar twentieth century – art déco", "From Płock and for Płock". Gallery of the 20th century Płock people. Themersons Gallery" (ul. Kolegialna 6)
- The museum (ul. Tumska 8) adapted to the needs of persons with disabilities

16

Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu

Jedno z najważniejszych muzeów etnograficznych na mapie Polski. Obiekt przenosi nas w czasy przełomu XIX i XX wieku. Można tu zobaczyć dawną mazowiecką wieś, poczuć się na chwilę jej mieszkańcem, wreszcie – spędzić czas na łonie przyrody, w otoczeniu historycznych wiejskich zabudowań.

Skansen zajmuje powierzchnię 60 hektarów, na której w latach 70. ubiegłego wieku zrekonstruowano dawną wieś zwaną „rzędówką”, charakteryzującą się luźną zabudową wzdłuż drogi. Wioska ta powstała na terenie po byłym majątku szlacheckim. W jej skład wchodzi 72 obiekty, w tym: drewniane chałupy, dwa dworki szlacheckie, folwark, wiatrak, karczma, kuźnia i drewniany kościółek z XVIII wieku

z dzwonnica. Ich uzupełnieniem jest mała architektura – kapliczki, piwnice i studnie. Większość tych budowli sprowadzono do Sierpca z północno-zachodniego Mazowsza.

Wnętrze każdej chałupy jest inaczej zaaranżowane, a ich wystrój zmienia się zgodnie z porami roku czy kalendarzem świąt. Są tu oryginalne meble i przedmioty codziennego użytku sprzed stu i więcej lat. Obok zabudowań rosną sady owocowe, uprawiane są warzywa. Przy chatach nie mogło też zabraknąć ogródków kwiatowych. Wielką atrakcją – szczególnie dla dzieci – są zwierzęta gospodarskie: kozy, owce, kury, krowy i świnię.

Dla „pracowitych i ciekawskich” zwiedzających muzeum przygotowano wiele interesujących i pożytecznych zajęć. Między innymi mogą oni własnoręcznie ubić masło, upiec chleb czy wykuć podkowę. Dla szczególnie aktywnych przewidziano udział w sianokosach. Turyści z niecierpliwością czekają na odbywające

się tutaj każdego roku obrzędy powitania wiosny. Prawie wszyscy chcą być świadkami przygotowań do Świąt Wielkanocnych lub Bożego Narodzenia. Wtedy to można zachwycać się dodatkowymi ludowymi dekoracjami. To są doskonałe okazje, by stać się częścią tradycji.

Po zwiedzaniu można odpocząć i posmakować znakomitej polskiej kuchni w karczmie „Pohulanka” z XVIII wieku, która mieści także sklepik z pamiątkami. Na tych, którzy chcą tu spędzić więcej niż jeden dzień, czeka hotel SKANSEN Conference & Spa.

W skład Muzeum Wsi Mazowieckiej oprócz skansenu wchodzi również ratusz w Sierpcu oraz jego oddział – Muzeum Małego Miasta w Bieżuniu.

Ciekawostka

Muzeum Wsi Mazowieckiej niejednokrotnie zmieniało się w plan filmowy. Zagrało między innymi w produkcjach: „Ogniem i mieczem” w reżyserii Jerzego Hoffmana, „Panu Tadeuszu” w reżyserii Andrzeja Wajdy czy „Szwadronie” w reżyserii Juliusza Machulskiego. Z najnowszych filmów warto wspomnieć o serialu historyczno-kostiumowym „Stulecie Winnych”.

i Skansen – siedziba główna Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu
ul. Gabriela Narutowicza 64
09-200 Sierpc
tel. +48 24 275 28 83
skansen@mwmskansen.pl
www.mwmskansen.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- otwarte codziennie
- wstęp płatny, w poniedziałki zwiedzanie bezpłatne (bez możliwości zwiedzania wnętrza)
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

16

Museum of Mazovian Countryside in Sierpc

It is one of the most important ethnographic museums on the map of Poland. The facility takes us to the turn of the 19th and 20th centuries, where visitors can witness the historic Mazovian countryside, experience the lives of inhabitants, and finally – spend time in the bosom of nature, surrounded by historical rural buildings.

The open-air museum covers an area of 60 hectares on which, in the 70s of the last century, a former village called a “row village”, characterized by dispersed building development along the road, was reconstructed. The village was founded on the former site of a noble estate. It consists of 72 objects, including wooden cottages, two noble manor houses, a farm, a windmill, an inn, a forge, and a wooden church from the 18th century with a bell tower. Elements of small architecture – shrines, cellars,

and wells complete the landscape. Most of the buildings were brought to Sierpc from northwestern Mazovia.

The interior of each cottage is arranged differently, and their decor changes according to the seasons or the calendar of holidays. They include genuine furniture and everyday items from a hundred or more years ago. Next to the buildings grow fruit orchards and vegetables. Each cottage has its own kitchen garden.

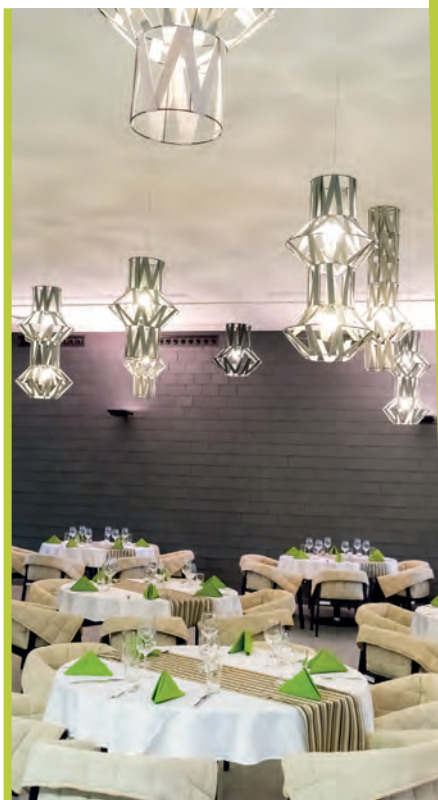

Another attraction – especially for the youngest visitors – is livestock – goats, sheep, chickens, cows, and pigs.

For the “hard-working and curious” visitors, the museum has prepared many interesting and useful activities. Among other things, they can beat butter with their own hands, bake bread, or forge a horseshoe. Those particularly active will be able to test their skills and participate in haymaking. Tourists are eagerly waiting for rites welcoming spring taking place here every year. Everyone wants to witness preparations for Easter or Christmas. Visitors then have the opportunity to admire festive folk decorations. It is a great chance to become part of the tradition.

After the tour, tired guests can relax and taste excellent Polish cuisine in Pohulanka Inn from the 18th century, where there is also a souvenir shop. SKANSEN Conference & Sp invites those who want to spend here more than a day.

In addition to the open-air museum, the Museum of Mazovian Countryside also includes the town hall in Sierpc and its branch – the Museum of the Small Town in Biezuń.

Fun fact

The Mazovian Countryside Museum has often become a film set. It played, among other things, in productions like „Fire and sword” directed by Jerzy Hoffman, „Pan Tadeusz” directed by Andrzej Wajda, and „Szwadronie” directed by Juliusz Machulski. Among the latest films, the historical and costume TV series “Stulecie Winnych” is worth mentioning.

i Open-air museum – the seat of the Museum of Mazovian Countryside in Sierpc

ul. Gabriela Narutowicza 64
09-200 Sierpc
phone +48 24 275 28 83
skansen@mwmskansen.pl
www.mwmskansen.pl

Practical information:

- parking
- open every day
- paid entrance, free tours on Mondays (without the possibility of visiting interiors)
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

17

Ochrona bioróżnorodności oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania ruchu turystycznego na obszary cenne przyrodniczo i promowanie lokalnych walorów przyrodniczych na terenie Powiatu Płockiego

Projekt zrealizowany na terenie Powiatu Płockiego miał na celu kształtowanie ochrony in-situ i ex-situ zagrożonych siedlisk oraz gatunków z uwzględnieniem wpływu ochrony na kształtowanie turystyki i rekreacji. W jego ramach powstała infrastruktura służąca poprawie jakości środowiska przyrodniczego, jego ochronie, promocji lokalnych zasobów przyrodniczych oraz edukacji ekologicznej.

Na terenie powiatu utworzono między innymi stanowiska łęgowe dla chronionych i rzadkich gatunków zwierząt, zmodernizowano istniejące schroniska dla dzikich zwierząt w Miszewie Murowanym oraz wykarczowano gatunki inwazyjne na obszarze Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego. Wyznaczono także nowe trasy turystyczne wzdłuż brzegów Wisły i szlak turystyczny w Dolinie Skrwy na terenie Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego, zmodernizowano szlaki

turystyczno-rekreacyjne Nadleśnictwa Płock, a na terenie Nadleśnictwa Łąck utworzono Las Dendrologiczny. Zbudowano także miejsca wypoczynku i rekreacji nad Jeziorem Łąckim Dużym. Poza tym założono miniogrody botaniczne przy placówkach oświatowych (Wyszogród, Gąbin, Płock), a także zaprojektowano i zorganizowano stałe wystawy ekologiczne „Wokół Nasion” w obiekcie Wyłuszczeni Szyszek na terenie Nadleśnictwa Łąck oraz Muzeum Wisły w Wyszogrodzie.

W ramach projektu odbyły się również szkolenia z zakresu edukacji ekologicznej i prowadzenia działalności gospodarczej na Obszarach Natura 2000. Opracowano też i wydano materiały edukacyjne. Poza tym zorganizowano i przeprowadzono

imprezy edukacyjno-promocyjne. Ponadto utworzono portal edukacji ekologicznej Powiatu Płockiego <http://ekoinicjatywa-powiatplock.pl>

Ciekawostka

Wielką wartością Powiatu Płockiego jest bioróżnorodność. Około 45% jego powierzchni objęta jest prawną ochroną przyrodniczą (województwa około 30%, kraju około 11%). Są to obszary o różnych funkcjach, niektóre z nich nakładają się lub są ze sobą powiązane. System tworzą: obszary Natura 2000, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne oraz pomniki przyrody. Całość dopełnia ochrona gatunkowa roślin i zwierząt.

i Powiat Płocki
ul. Bielska 59
09-400 Płock
tel. +48 24 267 68 00
www.powiat-plock.pl

Nadleśnictwo Płock
ul. Bielska 24
09-400 Płock
tel. +48 24 264 75 49
www.plock.lodz.lasy.gov.pl

Nadleśnictwo Łąck
ul. Lipowa 4
09-520 Łąck
tel. +48 24 261 40 01
www.lack.lodz.lasy.gov.pl

17

Protecting biodiversity and reducing the negative impact of tourist traffic on valuable natural areas, and promoting local natural values in the Płock District

The project carried out in the Płock District was aimed at the formation of the on- and off-site conservation of endangered habitats and species, taking into account its impact on the tourism and recreation industry. The project framework also provided for the development of an infrastructure aiming to improve the quality of the natural environment, its protection, promotion of local natural resources, and environmental education.

Among other things, the project included the following activities conducted on the territory of the Płock District: breeding sites for protected and rare species of birds and animals were established, wildlife shelters in Miszewo Murowane were modernized, and invasive species in the area of Brudzeński Landscape Park were grubbed up. New tourist routes along the banks of the Vistula River and a tourist trail in the Skrwa River Valley in the Brudzeń Landscape Park

were also designated. The tourist and recreational trails in the Płock Forest District were modernized, and the Dendrological Forest in the Łack Forest District was created. Also, places of rest and recreation on the Łackie Lake were made available. In addition, mini botanical gardens were established at educational institutions (Wyszogród, Gąbin, Płock), as well as permanent ecological “Around the Seeds” exhibitions were designed and organized in the seed extraction facility in the Łack Forest District and the Vistula Museum in Wyszogród.

As part of the project, also training in the field of environmental education and conducting business activity within Natura 2000 areas were held, and various educational materials were developed and published. In addition, educational and promotional events were organized and held. Moreover, the environmental

education portal of the Płock District was launched:

<http://ekoinicjatywa-powiatplock.pl>

Fun fact

Biodiversity is a great value of the Płock District. About 45 % of its area is under legal natural protection (voivodeship - about 30 %, county - about 11 % respectively). These are areas with different functions, some of them overlap or are interrelated. The system consists of Natura 2000 sites, landscape parks, nature reserves, protected landscape areas, natural and landscape complexes, ecological areas, and natural monuments. The protection of plant and animal species completes the project.

Płock District

ul. Bielska 59
09-400 Płock
phone +48 24 267 68 00
www.powiat-plock.pl

Płock Forest District

ul. Bielska 24
09-400 Płock
phone +48 24 264 75 49
www.plock.lodz.lasy.gov.pl

Łąck Forest District

ul. Lipowa 4
09-520 Łąck
phone +48 24 261 40 01
www.lack.lodz.lasy.gov.pl

18

Rewitalizacja nabrzeża wiślanego w Płocku

W Płocku każdego zachwyci i na długo pozostanie w pamięci widok od strony Wisły. Bo widok „z dołu” najstarszej części Płocka, zwłaszcza podświetlonego nocą – zapiera dech w piersiach.

Najwięcej zabytków płockiego Starego Miasta znajduje się w jego części położonej na wysokim prawym brzegu Wisły, która od ponad 800 lat zachowała prawie niezmienny układ przestrzenny. Najstarszą częścią całego Płocka jest Wzgórze Tumskie, które ze Starym Rynkiem jest w mieście jednym z najważniejszych i najbardziej czarujących miejsc. Zabudowania górują tu na wiślanej skarpie, około 47 metrów nad poziomem rzeki. Głównym deptakiem prowadzącym na Stare Miasto jest ulica Tumska. Nad wszystkim wznosi się bazylika katedralna Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, położona na Wzgórzu Tumskim, 60 metrów powyżej Wisły – miejsce spoczynku władców Polski, najstarsza w mieście świątynia katolicka i najcenniejszy zabytek Płocka.

Tu, nad Wisłą, zawsze było pięknie, ale dzięki Funduszom Europejskim płockie nabrzeże wiślane odmieniło swoje oblicze i teraz zachwyca jeszcze bardziej. Rewitalizacja terenów nadwiślańskich, nowy kształt nabrzeża, budowa promenady wiślanej z falochronami, przebudowa ulicy Rybaki – to zadania zrealizowane przy pomocy unijnych środków. Dziś mieszkańcy i turyści korzystają z odmienionych przestrzeni miejskich, bulwaru i plaży o łącznej długości około 2,5 kilometra i mogą podziwiać panoramę miasta od strony Wisły.

Nowy blask zyskała uporządkowana, zrewitalizowana i wyremontowana przestrzeń, do tej pory będąca zdegradowaną częścią miasta. Dodatkowym efektem jest też wzrost atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej Płocka. Całość połączono z zagospodarowaniem skarpy wiślanej, jej historyczną zabudową oraz między innymi płockim amfiteatrem. Poprawiło się też bezpieczeństwo, pojawiły się atrakcyjne miejsca do wypoczynku i spędzania wolnego czasu nad Wisłą. A bulwary stały się atrakcją turystyczną nie tylko w sezonie letnim.

Ciekawostka

Projekt nie ingerował w naturalny charakter doliny Wisły, ale był odpowiedzią na społeczną potrzebę zwrócenia miasta ku rzece. Pomogły w tym powstałe w jego ramach: alejki spacerowe, droga rowerowa, skwer rekreacji, place zabaw, urządzona zieleń, ławki, skwer biznesu (fotele z gniazdami USB, ławki ustawione w sposób umożliwiający rozmowy), budynek z lokalami gastronomicznymi i toaletą, nowy kształt nabrzeża w rejonie klubu jachtowego, dwie ostrogi w porcie (mniejsza ze slipem, większa z przedłużeniem alei spacerowej).

18

Revitalization of the Vistula waterfront in Płock

In Płock, everyone will be delighted and will keep in their mind the city view from the Vistula Riverside for a long time. Because the “bottom” view over the oldest part of the city of Płock, especially illuminated at night – is breathtaking.

The majority of Płock’s Old Town monuments are located on the high right bank of the Vistula River, which for over 800 years has retained an almost unchanged spatial layout. The oldest part of the city is Tumskie Hill, which with the Old Market Square, is one of the most important and charming places in the region. The buildings towering on the Vistula slope were erected about 47 meters above the river level. The main pedestrian area leading to the Old Town is Tumska Street. However, the main feature of the city panorama is the cathedral basilica of the Assumption of the Virgin Mary, located on the Tumskie Hill 60 meters above the Vistula – the resting place of the

rulers of Poland, the oldest Catholic temple in the city and the most precious monument of Płock.

This section of the Vistula River area has always been charming, but thanks to European Funds, the Płock embankment has changed its appearance and is now even more beautiful. The revitalization of the Vistula area, the new shape of the quay, the construction of the Vistula promenade with breakwaters, and the reconstruction of Rybaki Street – all this was possible thanks to

the contribution of EU Funds. Today, residents and tourists enjoy the modernized urban spaces, boulevards, and beach with a total length of about 2.5 kilometers and have a chance to admire the city panorama from the riverside.

An organized, revitalized, and renovated space which, not so long ago, was a neglected and devastated part of the city, has now gained a new glow. An additional benefit is an increase in the city's economic and investment attractiveness. The investment project also covered the development of the Vistula slope, its historical buildings, and, among others, the Płock amphitheater. Safety standards have also been improved, and new attractive places to relax and spend free time on the Vistula River were created and opened to the public. Also,

boulevards have become one of the most popular tourist attractions not only in the summer season.

Fun fact

The project did not interfere with the natural character of the Vistula valley but was a response to the social need to „turn” the city towards the river. This concept was implemented by the creation of the following facilities: alleys, bicycle road, recreation square, playgrounds, well-arranged greenery, benches (some made of Corten steel), business square (chairs with USB sockets, benches arranged in a way that allows conversation), a building with food venues and a toilet, a new shape of the quay in the area of the yacht club, two spurs in the harbor (smaller with slip, larger with an extension of the walking lane).

19

Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim

Skansen, oddalony o 20 kilometrów na wschód od Płocka, jest pamiątką czasów, gdy nad Wisłą obok siebie żyli Polacy i Olenдры. Po wyjeździe tych drugich w Wiączemnie latami niszczały pozostałe po nich zabudowania. Protestantcki kościół, cmentarz i szkołę przed całkowitą degradacją uratowało Muzeum Mazowieckie w Płocku.

Utworzenie skansenu wymagało wiele pracy. Przeprowadzono remont ewangelickiego kościoła, w okolicznych wioskach wyszukiwano stare zabudowania, rozbierano je, przewożono na nowe miejsce i składano na usypanych wzniesieniach (zwanych terpami), chroniących ustawione na nich chałupy i zabudowania gospodarcze przed zalewaniem. Poza tym gromadzono oryginalne meble i sprzęty, zagrody grodzono łożynowymi płotami, sadzono wierzby i odtworzano sady ze starymi gatunkami drzew owocowych.

Dzisiaj wystawy i zaaranżowane wnętrza domostw opowiadają gościom skansenu historię Olenдрów, ich życie w bliskości Wisły, szacunek do przyrody i innowacyjność w gospodarowaniu. Pierwszy wita turystów dom polski, jedyna chata zbudowana od podstaw na wzór chałup z początku XX wieku z pobliskiego Piotrkówka. Tuż obok można obejrzeć olenderski langhof o długości ponad 20 metrów, przeniesiony z Kępy Karolińskiej. To przykład zabudowy łączącej pod jednym dachem wozownię, stodołę, oborę i część mieszkalną. Natomiast przeciwko znajduje się gospodarstwo

z domem krytym blachą, połączonym z oborą. Obok stoi kryta strzechą stodoła z Piotrkówka. Uwagę zwraca niewielka powidlarńo-suszarnia z Rybak, zbudowana z czerwonej cegły sannickiej. Tu Olendrzy suszyli owoce w specjalnych szufladach i gotowali powidła. Wokół obu zagród można podziwiać ogródki kwiatowe, warzywne i ziołowe.

Na końcu stoi kościół z 1935 roku i szkoła z 1901 roku z klasą wyposażoną w dawne ławki szkolne z pulpitemi. Na zakończenie najlepiej jest zwiedzić cmentarz, nad którym szumią kasztanowce, jesiony i dęby.

Ciekawostka

Olendrzy to przybysze z Fryzji, Flandrii i Niemiec, którzy osiedlali się od XVII do połowy XIX wieku między innymi na Mazowszu, na terenach wzdłuż Wisły. Byli ewangelikami, luteranami i mennonitami. Potrafili meliorować, osuszać i zagospodarowywać tereny zalewowe. Słynęli też z powideł z buraków cukrowych. Po II wojnie światowej większość z nich wyjechała, bo wówczas „ewangelik” znaczyło to samo co „Niemiec”.

i Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim
 Wiączemin Polski 25
 09-533 Wiączemin Polski
 tel. +48 532 743 020
 tel. +48 734 461 866
 skansen@muzeumplock.eu
 www.muzeumplock.eu

Informacje praktyczne:

- czynny cały rok
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp bezpłatny, zwiedzanie z przewodnikiem

19

Open-air museum of the Vistula Settlement in Wiączemin Polski

The open-air museum, 20 kilometers east of Płock, is a remnant of the times when Poles and Olêders lived next to each other. After the latter left, the buildings they left behind started to gradually fall into ruin. The Protestant church, cemetery, and school were saved from oblivion and total degradation thanks to the Mazovian Museum in Płock.

The establishment of the open-air museum required a lot of work. The Evangelical church was renovated. Historical buildings, which were searched and found in the neighborhood, were subsequently dismantled, transported to a new place, and reassembled on hillocks (called "terps"), protecting the cottages and farm buildings from flooding. In addition, original furniture and equipment were collected, homesteads were fenced with willow fences, willows were planted, and orchards with old species of fruit trees were recreated.

Today, exhibitions and arranged interiors tell the visitors of the open-air museum the history of Olêders, their life in the vicinity of the Vistula River, their respect for nature, and innovative management methods. The so-called Polish house welcomes tourists as the first one. It is the only cottage built from scratch based on the model of the cottages from the beginning of the 20th century originating from the nearby Piotrkówka. Right next to the Polish house, visitors can see the Olêder Langhof, over 20 meters long,

moved from Kępa Karolińska. It is an example of a building whose structure brings together under one roof the residential part, a cowshed with a stable, storage rooms, a barn, and a coach house.

Opposite is a farm with a house covered with metal sheets connected to the barn. Next to it stands a thatched barn from Piotrkówka. Attention is drawn to an inconspicuous building of red, signed brick from Sanniki with a fruit-drying area. Here the Olêders dried the fruit on special drawers and cooked beet jams. Around both homesteads, guests can admire floral, vegetable, and herbal gardens.

In the back of the settlement there is a former church from 1935 and

a school from 1901 with a class equipped with former school benches and desks. At the end of the tour, it is worth visiting the cemetery where chestnut trees, ash, and oaks grow.

Fun fact

Olêders arrived from Frisia, Flanders, and Germany. Between the 17th and the middle of the 19th century, they settled among others in Mazovia, in the areas along the Vistula River. They were evangelicals, Lutherans and Mennonites. They knew how to drain, dry and develop floodplains. They were also famous for their sugar beet jams. After World War II, most of them left Poland because, in those days, „evangelical” meant the same as „German”.

i **Open-air museum of the Vistula Settlement in Wiączemin Polski**
 Wiączemin Polski 25
 09-533 Wiączemin Polski
 phone +48 532 743 020
 phone +48 734 461 866
 skansen@muzeumplock.eu
 www.muzeumplock.eu

Practical information:

- open all year
- closed on Mondays
- free entrance, guided tour

20

Zespół pałacowo-parkowy – Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina w Sannikach

W centrum Sannik, położonych w powiecie gostyński około 80 kilometrów od Warszawy, przy drodze prowadzącej z Płocka do Sochaczewa, znajduje się przepiękny, neoklasycyński pałac z XVIII wieku, otoczony baśniowym parkiem. To jedyny na Mazowszu historycznie autentyczny obiekt związany z Fryderykiem Chopinem. To tutaj prawie dwa wieki temu odpoczywał i tworzył jeden z najwybitniejszych światowych kompozytorów romantycznych. Dziś swoją siedzibę ma w tym miejscu Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina.

Pod koniec XVIII wieku dobra sannickie objęła we władanie rodzina Pruszków. Pierwszym dzierżawcą majątku został Tomasz Tadeusz. To on około 1793 roku wybudował pałac w stylu włoskiej willi o klasycystycznym charakterze, według projektu Władysława Marconiego. Spadkobiercą

Tomasza Tadeusza został Aleksander Paweł. Państwo Pruszkowie mieli troje dzieci: Tomasza Aleksandra, Konstantego Jana oraz Weronikę Bibianę. Młodszy z braci, Konstanty, chodził

z Fryderykiem Chopinem do Liceum Warszawskiego. Chłopcy przyjaźnili się i odwiedzali nawzajem w Warszawie, o czym dowiadujemy się z listów Fryderyka. Konstanty zaprosił swojego przyjaciela również do Sannik. W 1828 roku przyjechał on w gościnę do szkolnego kolegi oraz jego siostry, którą uczył grać na fortepianie. Osiemnastoletni wówczas Fryderyk dla polepszenia zdrowia spędził w pałacu dwa letnie miesiące. Jak przekonują historycy, w jednym z pokoi pałacu stoi fortepian z 1820 roku, którego klawiatury dotykały jego palce.

Do Sannik warto przyjechać, aby podziwiać zachwycające, romantyczne widoki i radować zmysły pięknymi dźwiękami fortepianu. Warto też spacerować ścieżkami, którymi chadzał Chopin. Poza tym na turystów

czekają tu: zwiedzanie pałacu i odpoczynek w parku, koncerty i imprezy plenerowe, wystawy sztuki, spotkania i warsztaty tematyczne, kompleks boisk, korty tenisowe i plac zabaw dla dzieci.

Modernizacja zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego w Sannikach, a co za tym idzie jego obecny wygląd, stały się możliwe dzięki wsparciu z Funduszy Europejskich.

Ciekawostka

W Centrum znajduje się też przebudowana muszla koncertowa z zadaniem, niezbędną infrastrukturą, funkcjonalnym wyposażeniem i odpowiednim zapleczem socjalnym dla artystów. Są w niej organizowane koncerty, spotkania z muzyką i inne imprezy plenerowe.

i Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina
ul. Warszawska 142
09-540 Sanniki
tel. +48 24 268 11 08
sekretariat@ecasanniki.pl
www.ecasanniki.pl

Informacje praktyczne:

- czynne codziennie
- wstęp do Centrum płatny, do parku bezpłatny
- miejsca noclegowe
- obiekt przystosowany dla osób z niepełnosprawnościami

20

Palace and Park Complex – Fryderyk Chopin European Artistic Centre in Sanniki

In the center of Sanniki, located in the Gostyń District, about 80 kilometers from Warsaw, by the road leading from Płock to Sochaczew, there is a beautiful neoclassical palace from the 18th century, surrounded by a fabulous park. It is the only historically authentic facility in Mazovia related to Fryderyk Chopin. Here, almost two centuries ago, one of the world's most outstanding romantic composers rested and created. Today, it is the seat of the Fryderyk Chopin European Artistic Centre.

At the end of the 18th century, the Pruszek family took over the Sanniki estate. The first tenant of the property was Tomasz Tadeusz. Around 1793 he built a palace inspired by the style of an Italian villa with a classicist character, according to the design of Władysław Marconi. Tomasz Tadeusz's heir was Alexander Paul. The Pruszek family had three children: Thomas Alexander, Konstanty Jan, and Veronica Bibiana.

The younger of his brothers, Konstanty, went to Warsaw High School with Fryderyk Chopin. As we learn from Fryderyk's letters, the boys were friends and visited each other in Warsaw. Konstanty also invited his friend to Sanniki. In 1828 Fryderyk visited his school colleague and his sister, whom he taught to play the piano. 18-year-old Frederick spent two summer months in the palace to improve his health. As historians argue, in one of the palace rooms stands a piano from 1820 that the composer played.

It is worth coming to Sanniki to admire the stunning, romantic views and enjoy the senses with the beautiful sounds of the piano. It is also worth walking along the paths Chopin used to walk. In addition, tourists may enjoy: a tour around the palace and rest in the park, concerts and outdoor events, art exhibitions,

meetings and thematic workshops, a complex of pitches, tennis courts and a children's playground.

The modernization of the historic palace and park complex in Sanniki, and thus its current appearance, became possible thanks to the support of European Funds.

Fun fact

The Centre also contains a renovated concert shell with roofing, necessary infrastructure, functional equipment, and adequate social facilities for artists. The place hosts concerts, meetings with music, and other outdoor events.

i **Frederic Chopin European Artistic Centre**
 ul. Warszawska 142
 09-540 Sanniki
 phone +48 24 268 11 08
 sekretariat@ecasanniki.pl
 www.ecasanniki.pl

Practical information:

- open every day
- paid entrance to the Centre, free of charge to the park
- accommodation facilities
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

S U B R E G I O N

R A D O M S K I

Subregion radomski to przede wszystkim kultura i sztuka. Jej symbolem jest Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia” – miejsce z industrialnym klimatem i ofertą na miarę europejską. W zupełnie inny klimat przeniesie nas Muzeum Wsi Radomskiej – jeden z najciekawszych i największych skansenów w Polsce. Będąc w subregionie radomskim, nie można też pominąć wizyty u Jana Kochanowskiego, w jego ukochanym

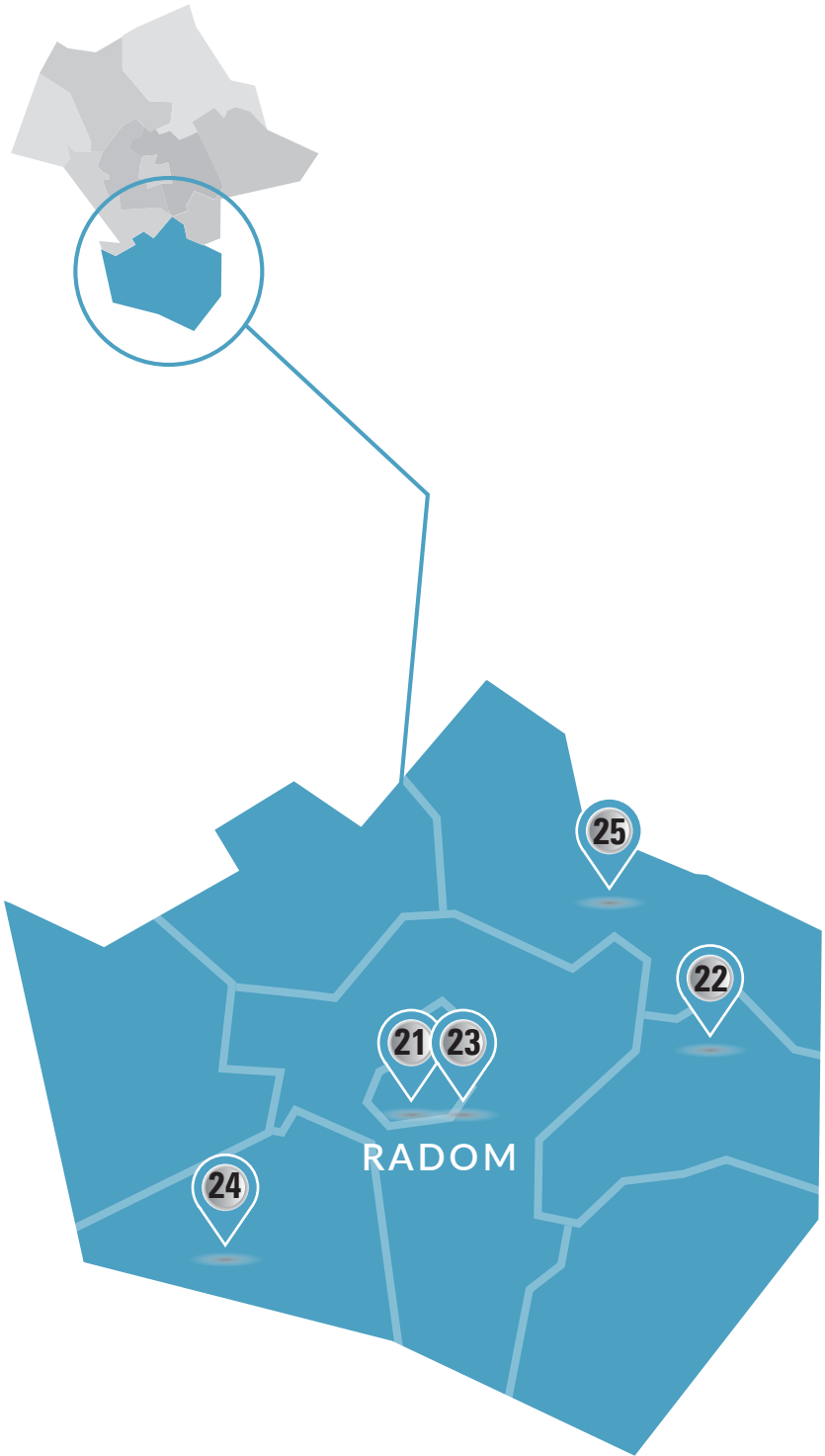
Czarnolesie. Obowiązkowym punktem na mapie zwiedzania tej części Mazowsza jest również Szydłowiec z jedynym w swoim rodzaju Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych, które mieści się w jednej z najbardziej okazałych renesansowych magnackich rezydencji w Polsce. Na koniec w swoje progi zaprasza Muzeum Regionalne w Kozienicach im. Profesora Tomasza Mikockiego, zajmujące kozienicki pałac króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

R A D O M

S U B R E G I O N

The Radom subregion is a mixture of culture and art. The Mazovian Centre for Contemporary Art „Elektrownia” – a place with an industrial atmosphere and a European-style offer is the symbol of the region. The Museum of Radom Countryside – one of the most interesting and the largest Polish open-air museums will take its guests to completely different surroundings. Being in the Radom subregion, there is also another place that cannot be missed – Jan Kochanowski’s beloved Czarnolas.

Another mandatory point on the map of this part of Mazovia is Szydłowiec with a unique Museum of Folk Musical Instruments, which is housed in one of the most magnificent Renaissance magnate residences in Poland. At the end of the trip, the Professor Tomasz Mikocki Regional Museum, occupying the palace of King Stanisław August Poniatowski in Kozienice invites guests to its hospitable dorms.

21

Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia” w Radomiu

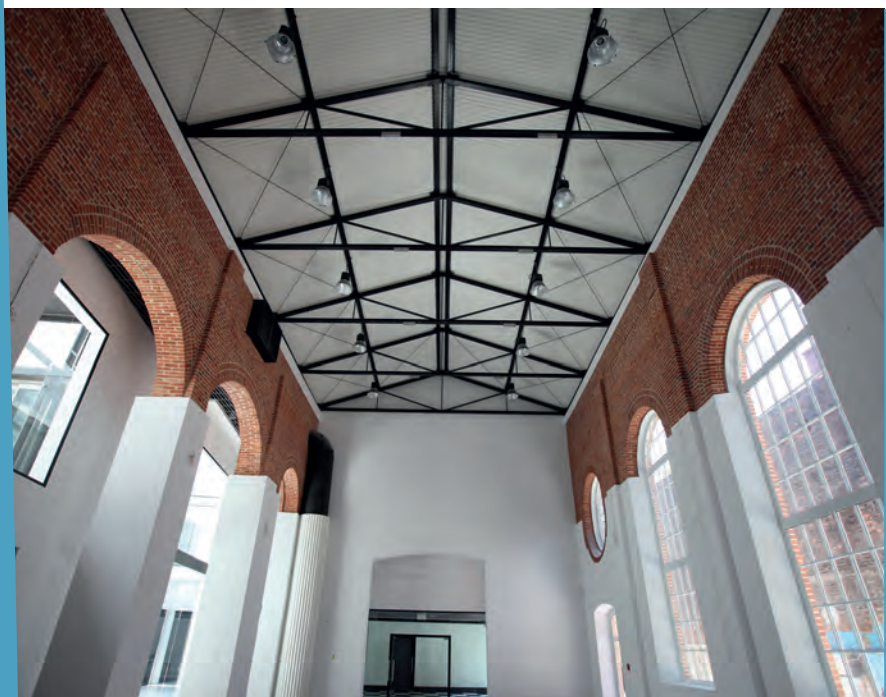
Elektrownia, od jej uruchomienia w 1901 roku, jest dumą Radomia i jego mieszkańców. Dzisiaj pełni inne funkcje niż na początku XIX wieku, ale nadal elektryzuje każdego, kto przyjedzie do miasta.

Starania radomian o budowę elektrowni rozpoczęły się już na początku lat 90. XIX wieku. Ostatecznie budynek wzniesiono w 1901 roku. W czasie I wojny światowej większość znajdujących się tu agregatów wywieziono do Rosji, co znacznie utrudniło funkcjonowanie zakładu. Natomiast okres międzywojenny był dla radomskiej elektrowni bardzo udany. Zakupiono wówczas nowe maszyny i urządzenia oraz zwiększono zatrudnienie. Trudne czasy nadeszły wraz z hitlerowską okupacją. W 1941 roku wprowadzono

przymusowy zarząd z ramienia władz niemieckich. Aresztowano również wieloletniego dyrektora, inżyniera Chądzyńskiego, zamordowanego później w Auschwitz. Rabunkowa gospodarka niemieckiego okupanta spowodowała nadmierną eksploatację maszyn i urządzeń.

Po wojnie, w 1948 roku elektrownia przeszła na własność władz miasta.

Zamknięta w 1956 roku, ponownie pełniła swoje funkcje w latach 1963–1998. W 2005 roku podjęto decyzję o przekazaniu budynku na cele Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej (MCSW). Jego pomysłodawcą był Andrzej Wajda, który na potrzeby powstającej ekspozycji przekazał wiele dzieł z prywatnej kolekcji. Reżyser często podkreślał, że dekada, którą spędził w Radomiu, była najbardziej twórczym okresem w jego życiu.

MCSW „Elektrownia” w Radomiu to siedem sal wystawowych, czytelnia, pracownia multimedialna, sala kinowa i księgarnia. Instytucja posiada bogaty księgozbiór i wydaje własne publikacje. W centrum znajduje się zbiór ponad 5 tysięcy dzieł polskich i zagranicznych. W kinie studyjnym

wyświetlane są klasyczne dzieła kinematografii oraz premiery z nurtu kina artystycznego.

„Elektrownia” tętni życiem cały rok. Jej program wypełniają liczne festiwale, wystawy i imprezy cykliczne, m.in.: Mazowiecki Festiwal Artystów „Powstanie sztuki”, Global Communication Festival, Festiwal Sztuki im. Jerzego Buszy czy Zimowy Przegląd Filmowy „Koksownik”.

Ciekawostka

Na terenie CSW „Elektrownia” działa jedyne w Polsce kino z systemem dźwięku Meyer Sound. Sala kinowa jest niemalże kopią prywatnego kina studyjnego pod Paryżem, którego właścicielem jest George Lucas, twórca „Gwiezdných wojen”.

i Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia”
ul. Mikołaja Kopernika 1
26-600 Radom
tel. +48 48 386 16 60
poczta@mcswelektrownia.pl
www.mcswelektrownia.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp na wystawy i do kina płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

21

Mazovian Centre for Contemporary Art „Elektrownia” in Radom

The power plant (in Polish “elektrownia”), since its launch in 1901, has been the pride of Radom and its inhabitants. Nowadays, it performs different functions from those at the beginning of the 19th century, but it continues to electrify anyone who comes to Radom.

City residents' efforts to build the power plant began in the early 90s of the 19th century. The building was erected in 1901. During the First World War, most of its power-generating sets were stolen and smuggled to Russia, which significantly hampered the functioning of the plant. Luckily, the interwar period was very successful for the Radom power plant. New machines and equipment were purchased, and employment was increased. Difficult times came with the Nazi occupation.

In 1941, German authorities introduced an involuntary administration of the plant. A long-term director, engineer Chądryński, who was later murdered in Auschwitz, was also arrested. The predatory economy of the German occupant caused over-exploitation of the machinery and equipment.

After the war, in 1948, the power plant became the property of the city authorities. Closed in 1956, it was

put into use again between 1963 and 1998. In 2005, a decision was made to hand over the building to the Mazovian Centre for Contemporary Art (Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej (MCSW)). Its initiator was Andrzej Wajda, who donated many works from a private collection for the needs of the emerging exhibition. The director often emphasized that the decade he spent in Radom was the most creative period of his life.

MCSW “Elektrownia” in Radom consists of seven exhibition halls, a reading room, a multimedia studio, a cinema room, and a bookstore. The institution owns a rich collection of books and issues its publications. In the center, there is a collection of over 5,000 Polish and foreign works.

The studio cinema displays classic works of cinematography and artistic cinema premieres.

“Elektrownia” is bursting with life all year round. Its program is filled with numerous festivals, exhibitions, and cyclical events – including Mazovia Artists Festival “The Creation of Art”, Global Communication Festival, Jerzy Busza Art Festival, and the Winter Film Review “Koksownik”.

Fun fact

On the premises of MCSW “Elektrownia” operates the only cinema in Poland with the Meyer Sound system. The cinema is almost a perfect copy of a private studio cinema near Paris owned by George Lucas, the creator of Star Wars.

i Mazovian Centre for Contemporary Art „Elektrownia” in Radom
ul. Mikołaja Kopernika 1
26-600 Radom
phone +48 48 386 16 60
poczta@mcswelektrownia.pl
www.mcswelektrownia.pl

Practical information:

- parking
- closed on Mondays
- paid entrance to exhibitions and cinema
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

22

Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie

Tu żył i tworzył Jan Kochanowski. W Czarnolesie powstały jedne ze wspanialszych dzieł Kochanowskiego, łącznie z trenami o ukochanej Urszulce.

Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie zajmuje dworek Jabłonowskich, stojący w miejscu dawnej siedziby poety. Ekspozycję tworzy sześć sal muzealnych. Zgromadzone w nich wiele wydań dzieł Kochanowskiego, opracowania na temat jego życia i twórczości oraz związane z nim pamiątki. Są tu m.in. dębowy fotel z herbem, obity skórą z wytłaczanym wzorem (kurdyban) oraz żelazne drzwi z inicjałami i herbem Korwin.

Do muzeum prowadzi długa aleja obsadzona starymi dębami i bukami,

która przechodzi w kolisty podjazd. W jego centrum stoi pomnik Jana Kochanowskiego. Dla zwiedzających jest to pierwsze spotkanie z poetą. Na terenie zespołu dworsko-parkowego znajduje się malowniczy park krajobrazowy z pierwszej połowy XIX wieku oraz kaplica Kochanowskich.

Obecny wygląd muzeum zawdzięcza w dużej mierze środkom unijnym. Dzięki nim udało się między innymi odnowić zabytkową oficynę dworską i przystosować ją do pełnienia funkcji edukacyjno-naukowych. Dziś prowadzone są tutaj zajęcia dla dzieci i młodzieży w formie warsztatów literackich, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości Jana Kochanowskiego. Nowo powstała jednostka muzeum – Ośrodek Informacji, Dokumentacji i Badań nad Janem Kochanowskim – prowadzi działalność naukową. Organizuje też sympozja, zjazdy, wykłady, sesje naukowe i popularnonaukowe.

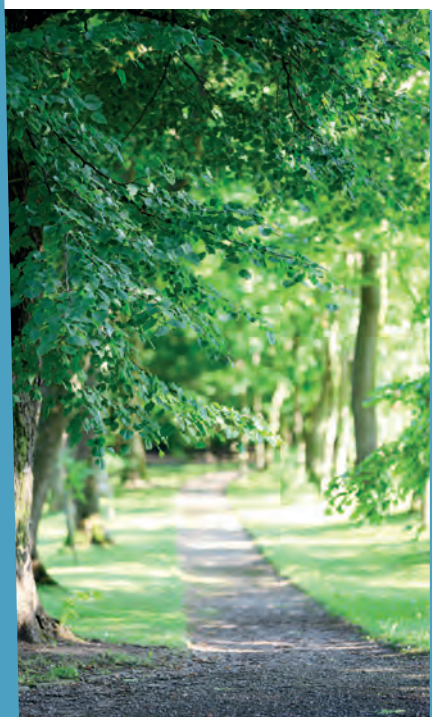

Foto (strona 100, 101): Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie

Ciekawostka

Wystawa ukazuje czarnoleskiego poetę jako europejskiego twórcę, odwołującego się do wzorów basenu Morza Śródziemnego i chrześcijańskich korzeni jego artystycznej wizji świata. Zwiedzający za pomocą technik interaktywnych stają się aktywnymi gośćmi w czarnoleskim dworze. Klikając na mapę, dotrą do miejsc, z którymi poeta był związany w trakcie swojej nauki, podróży czy działalności publicznej. A specjalne efekty dźwiękowe przywołują atmosferę życia rodzinnego w Czarnolesie.

i Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie
 Czarnolas 36
 26-720 Policzna
 tel. +48 48 677 20 05
 sekretariat@muzeumkochanowski.pl
 www.muzeumkochanowski.pl

Informacje praktyczne:

- parking płatny
- nieczynne w poniedziałki
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami
- park muzealny czynny codziennie do zmierzchu

22

Jan Kochanowski Museum in Czarnolas

It is the place where Jan Kochanowski lived and created. In Czarnolas, Kochanowski wrote his greatest works, including laments dedicated to his beloved daughter Urszulka.

The Jan Kochanowski Museum in Czarnolas occupies the Jabtonowski manor house erected in the place of Kochanowski's former seat. The exhibition consists of six museum rooms. It contains many editions of the poet's works, studies on his life and work, and related souvenirs. The exhibitions include, among others: a leather oak armchair with a crest and embossed pattern (cordovan), an iron door with initials, and the Corvin crest.

To the museum leads a long alley planted with old oaks and beeches,

which goes into a circular driveway. In the center of the alley stands the Jan Kochanowski monument. This is the place where visitors for the first time meet the great poet. On the grounds of the manor-park complex, there is a picturesque landscape park from the first half of the 19th century and the Kochanowski family chapel.

In large part, the museum owes its current appearance to EU Funds. Thanks to the acquired resources, among others, it was possible to renew the historic manor house and adapt it to educational and scientific functions. Today, educational activities for children and young people are held here in the form of literary workshops, with particular emphasis on the work of Jan Kochanowski. The newly established unit of the museum – the Centre for Information, Documentation and Research on Jan Kochanowski – conducts research activity. It also organizes conferences, conventions, lectures, scientific and popular science sessions.

Photo (page 102, 103): Jan Kochanowski Museum in Czarnolas

Fun fact

The exhibition shows the poet from Czarnolas as a European creator, referring to the patterns of the Mediterranean basin and the Christian roots of his artistic vision of the world. Using interactive techniques, visitors become active guests in the Czarnolas manor house. By clicking on the map, they will reach the places with which the poet was associated during his study, travel, or public activity. And special sound effects evoke the atmosphere of family life in the manor house.

i **Jan Kochanowski Museum
in Czarnolas**
Czarnolas 36
26-720 Policzna
phone +48 48 677 20 05
sekretariat@muzeumkochanowski.pl
www.muzeumkochanowski.pl

Practical information:

- paid parking
- closed on Mondays
- facility adapted for the needs of people with disabilities
- The Museum park open every day until dusk

23

Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu

Na obrzeżach Radomia, w dolinie rzeki Mleczonej, znajduje się jeden z największych i najciekawszych skansenów w naszym kraju – Muzeum Wsi Radomskiej. Na 32 hektarach, które zajmuje skansen, zgromadzono 80 obiektów dawnej architektury ludowej. Można tu obejrzeć między innymi chałupy, dwory, kościoł, budynki gospodarcze, kuźnie, wiatraki i młyny wodne. Ale to jeszcze nie wszystko. Kolejne 22 obiekty czekają w magazynach na montaż. W zbiorach muzeum jest ponad 16 tysięcy eksponatów, wśród których na szczególną uwagę zasługują kolekcje pojazdów, maszyn rolniczych, nietypowych uli i narzędzi pszczelarskich, tkanin i wyrobów sztuki ludowej.

W Muzeum Wsi Radomskiej trudno szukać śladów teraźniejszości, tutaj

życie toczy się swoim dawnym wiejskim rytmem. Uprawia się ziemniaki i zboża, nastawia zakwas chlebowy i lepi garnki. Odbywające się tutaj cyklicznie Święto Chleba i Festiwal Ziemniaka wpisują się w żywe kulturowanie folkloru i wiejskich tradycji. A wszystko z mocnym przytupem, bo imprezom towarzyszą tańce ludowe na dechach!

Dla zwiedzających przygotowano liczne wystawy. Ekspozycje stałe prezentują wnętrza wiejskich budynków wyposażone w przedmioty używane dawniej przez mieszkańców wsi. Wystrój i otoczenie zabytkowych obiektów zmienia się wraz z rytmem świąt kościelnych, prac polowych oraz pór roku. Stałe ekspozycje podzielono na trzy grupy tematyczne – trzy wystawy. Jest tu „Ekspozycja uli” w skansenie barwniczko-pszczelarskim. Możemy dowiedzieć się, „Jak

powstaje skansen” w kurniku z Kolar oraz poznać „Historię narzędzi i maszyn rolniczych” w pawilonie ekspozycyjnym. W spichlerzu dworskim z Wilkowa oraz w zbudowanym przez górali domu ludowym z Jedlni-Poświętnego organizowane są wystawy czasowe.

Muzeum stale się rozwija. Zmienia swoje oblicze, korzystając z możliwości, jakie daje członkostwo Polski w Unii Europejskiej. Montaż, konserwacja, remonty i modernizacja wielu obiektów były możliwe dzięki unijnemu wsparciu. Z Funduszy Europejskich wybudowano też uwielbianą przez najmłodszych „Małą wioskę”.

Jest to miejsce odpoczynku, nauki i przede wszystkim wyśmienitej zabawy dla dzieci.

Ciekawostka

Oddziałem Muzeum Wsi Radomskiej jest Muzeum im. Oskara Kolberga w Przysusze. Placówka, której patronuje ten wybitny etnograf, znajduje się w zabytkowym dworze Dembińskich herbu Nieczuja, z drugiej połowy XIX wieku. Jest tu wystawa biograficzna poświęcona Oskarowi Kolbergowi. Dzięki niej można poznać jego naukowy dorobek w dziedzinie etnografii i folklorystyki, twórczość muzyczną oraz jego związki z Przysuchą.

Muzeum Wsi Radomskiej

ul. Szydłowiecka 30
26-616 Radom
tel. +48 48 332 92 81
muzeumwsi@muzeum-radom.pl
www.muzeum-radom.pl

Informacje praktyczne:

- wejście do muzeum znajduje się od ul. Stawowej, dojazd od ul. Krychnowickiej
- parking
- dojazd komunikacją miejską (autobusy)
- wstęp płatny, czynne codziennie
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

23

Museum of Radom Countryside in Radom

On the outskirts of Radom, in the valley of the Mleczna River, there is one of the largest and most interesting open-air museums in our country – the Radom Countryside Museum. On the 32 hectares occupied by the open-air museum, 80 objects of old folk architecture were gathered. Among others, visitors can see cottages, manors, a church, farm buildings, forges, wind-mills, and water mills. But that's not all. Another 22 objects are waiting in warehouses to be assembled. The museum's collection contains over 16,000 exhibits, including vehicles, agricultural machinery, unusual bee-hives and beekeeping tools, textiles, and folk art products that deserve special attention.

It is vain to seek traces of the present times in the museum. Here, life goes on in tune with the former

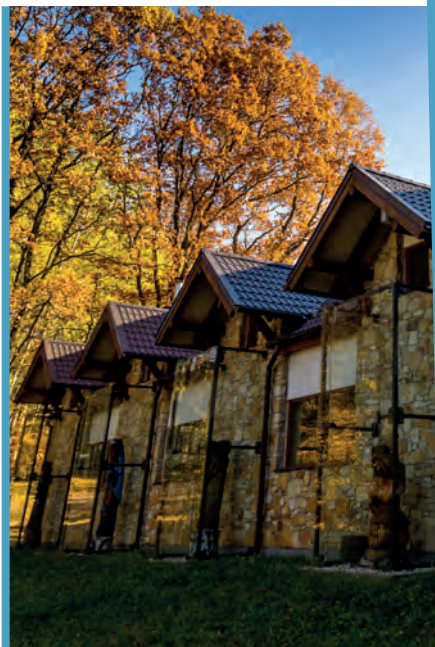
rural rhythm. Potatoes and grain are grown, sourdough bread is made, and artisan's hand pottery is still widely practiced. The Festival of Bread and the Potato Festival are part of still living folklore and rural traditions. And all with a loud stomp because the festivities are inextricably linked with folk dances on wooden floors!

Numerous exhibitions await visitors. Permanent exhibitions present the interiors of rural buildings equipped with objects used in the past by villagers. The decor and surroundings of historic buildings change with the rhythm of church holidays, fieldwork, and seasons. The permanent exhibitions are divided into three thematic groups – three exhibitions. There's an "Exhibition of hives" in the open-air beekeeping museum. Visitors can learn "How an open-air museum is made" in the chicken coop from Konar and get to know the "History of agricultural tools and machinery" in the exhibition hall. Temporary exhibitions are available in the manor granary from Wilków and the Folk

House built by the Highlanders from Jedlnia-Poświętne.

The museum is constantly developing. It changes its appearance taking advantage of the opportunities offered by Poland's membership in the European Union. The assembly, maintenance, renovation, and modernization of numerous facilities were possible thanks to EU support. The "Little Countryside" was also built thanks to EU Funds. It is a place of rest, learning, and, above all, excellent fun for children.

Fun fact

The branch of the Radom Countryside Museum is the Oskar Kolberg Museum in Przysucha. The facility patronized by this outstanding ethnographer is housed in the historic Dembiński manor, of the Nieczuja coat of arms, from the second half of the 19th century. There is a biographical exhibition dedicated to Oskar Kolberg. Through it, guests can learn about his scientific achievements in the field of ethnography and folklore, musical work, and his ties with Przysucha.

i **Museum of Radom Countryside**
 ul. Szydłowiecka 30
 26-616 Radom
 phone +48 48 332 92 81
 muzeumwsi@muzeum-radom.pl
 www.muzeum-radom.pl

Practical information:

- entrance to the museum accessible from ul. Stawowa, drive from ul. Krychnowicka
- parking
- access by public transport (buses)
- paid entrance, open daily
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

24

Szydłowiec i zamek w Szydłowcu

W 2004 roku Polska Organizacja Turystyczna przyznała miastu Szydłowiec tytuł Piękniejsza Polska, a w 2005 roku otrzymał on tytuł Stolicy Kulturalnej Mazowsza. Odwiedzając miasto, należy najpierw skierować się do Informacji Turystycznej mieszczącej się w Domu pod Dębem z 1819 roku, w którym w latach 70. XX wieku działał hotel.

Zwiedzanie rozpoczyna się od rynku otoczonego niską zabudową, którego centralnym punktem jest późnorenesansowy ratusz z wieżą widokową. W sąsiedztwie znajduje się gotycki kościół Świętego Zygmunta z XV wieku. W krypcie jednej z kaplic jest mauzoleum Odrowążów, a najcenniejszym zabytkiem jest późnorenesansowy ołtarz główny z lat 1618–1627. Na przykościelnym placu znajduje się nagrobek Mikołaja Radziwiłła i Marii z Gawdzickich,

których historia miłosna zainspirowała Helenę Mniszkównę do napisania powieści „Trędowata”. Mikołaj Radziwiłł, potomek magnackiego rodu, popełnił mezalians i poślubił siostrę szydłowieckiego proboszcza Marię. Zwiedzający kościół dotykają pomnika Marii, co według legendy przynosi spełnienie miłosnych pragnień.

Niedaleko rynku znajduje się zamek otoczony wodą i parkiem. Warto w nim odwiedzić interesujące Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych z gablotami pełnymi instrumentów z Polski i zagranicy, wśród których najwięcej jest skrzypiec, ale są również liry korbowe, harmonie czy cymbały. Ważną kolekcję tworzą dokumenty ustalające przywileje i księgi cechów szydłowieckich od XVIII do początku XIX wieku. W zamku siedzibę mają Szydłowieckie Centrum Kultury, Regionalne Centrum Biblioteczno-Multimedialne i Pracownia Historii Szydłowca. W sąsiedztwie znajduje się barokowo-klasycystyczna Synagoga Garbarska

z 1730 roku, nie odrestaurowana od czasów II wojny światowej. Zwiedzenie można zakończyć na cmentarzu żydowskim (ul. Staszica 1), jednej z największych judaistycznych nekropolii w Polsce z 3000 macew zachwycających ornamentyką.

Ciekawostka

Murowany gotycki zamek stanął na wyspie w miejscu wcześniejszego grodu. Rozwój Szydłowca wiąże się z Mikołajem Szydłowieckim, wybitną postacią epoki odrodzenia, który w połowie XVI wieku rozbudował zamek na renesansową rezydencję, założył park, poszerzył fosę, utworzył zwierzyńiec i ogród włoski. Kolejnymi właścicielami Szydłowca byli Radziwiłłowie. Pod koniec XVII wieku zamek po potopie szwedzkim popadł w ruinę, później były w nim magazyn, browar i garnizon. Odrestaurowano go dopiero w latach 60. XX wieku.

i Szydłowieckie Centrum Kultury – Zamek

ul. gen. Józefa Sowińskiego 2
26-500 Szydłowiec
sekretariat@sckzamek.pl
www.sckzamek.pl

Informacje praktyczne:

- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami
- wejście na wieżę ratusza bezpłatne
- zwiedzanie muzeum bezpłatne
- www.muzeuminstrumentow.pl
- Miejska Informacja Turystyczna (Rynek Wielki 5), tel. +48 48 326 20 54 czynna codziennie
- info.turystyczna@sckzamek.pl

24

Szydłowiec and the castle in Szydłowiec

In 2004, the Polish Tourist Organisation gave the town of Szydłowiec the award of More Beautiful Poland, and in 2005 it was awarded the title of the Cultural Capital of Mazovia. When visiting the city, the first point to go to is the Tourist Information located in the House Under The Oak (Dom Pod Dębem) from 1819, which in the 1970s housed a hotel.

The city tour begins with a market square area surrounded by low-rise buildings, the central point of which is the late Renaissance town hall with an observation tower. In the vicinity, there is a Gothic church of Saint Sigismund from the 15th century. In one of the chapels, there is a crypt with the mausoleum of the Odrowąż family, and the most valuable monument is the late Renaissance main altar from 1618–1627. On the church square, there is a tombstone of Mikołaj Radziwiłł

and Maria née Gawdzicki, whose love story inspired Helena Mniszkówna to write the novel “Trędowata”. Mikołaj Radziwiłł, a descendant of a magnate family, committed a misalliance and married the sister of the Szydłowiec parish priest, Maria. According to the legend, touching Maria’s statue in the church brings the fulfillment of love desires.

Near the market square, there is a castle surrounded by water and a park. It is worth visiting the Museum of Folk Musical Instruments with showcases full of instruments from Poland and abroad, among which the most popular are violins but also hurdy-gurdies, accordions, or cymbals. Another important collection is composed of documents granting municipal privileges and books of the Szydłowiec Guilds from the 18th to the beginning of the 19th century. The castle houses the Szydłowiec Cultural Centre, the Regional Library and Multimedia Centre, and the

Szydłowiec History Workshop. In the vicinity is the Baroque-Classical Tanen's Synagogue of 1730, not renovated since the Second World War. At the end of the tour, it is worth seeing the Jewish cemetery (ul. Staszica 1), one of the largest Jewish necropolises in Poland with 3000 matzevot delighting with ornaments.

Fun fact

A brick, gothic castle stood on an island in the place of the former stronghold. The development of Szydłowiec is connected with Mikołaj Szydłowiecki, an outstanding figure of the Renaissance who, in the middle of the 16th century, expanded the castle to a Renaissance mansion, started a park, broaden the moat, created a menagerie and an Italian garden. The next owners of Szydłowiec were the Radziwiłł family. At the end of the 17th century, the castle fell into ruin after the Swedish Deluge, and later there was a warehouse, a brewery, and a garrison. It was not revitalized until the 1960s.

i Szydłowiec Cultural Centre – Castle
ul. gen. Józefa Sowińskiego 2
26-500 Szydłowiec
sekretariat@sckzamek.pl
www.sckzamek.pl

Practical information:

- facility adapted for the needs of persons with disabilities
- entrance to the town hall tower free of charge
- museum tours free of charge
- www.muzeuminstrumentow.pl
- City Tourist Information (Rynek Wielki 5), phone +48 326 20 54, open every day
info.turystyczna@sckzamek.pl

25

Zespół pałacowo-parkowy w Kozienicach

W Kozienicach nie sposób pominąć pałacu wzniesionego w XVIII wieku dla króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Ten piękny kompleks składał się z gmachu głównego oraz dwóch oficyn, lewej kuchennej i prawej gościnnej. Król miał swoje apartamenty w dolnej części pałacu, w której znajdowały się również sale reprezentacyjne. Natomiast na górze były pokoje dla służby, garderoby i magazyny. Gdy generał Iwan Dehn otrzymał tutejszy majątek od cara w nagrodę za zasługi w tłumieniu powstania listopadowego, pałac przebudowano w latach 1839–1865. W rękach rodziny Dehnów pozostał do 1914 roku. Pod koniec XIX wieku wnuczka generała Olga von Larska nadała obiektowi modny styl renesansu francuskiego. Po I wojnie pałac przeszedł na własność Skarbu Państwa, a w dwudziestolecie międzywojennym miały w nim siedzibę instytucje publiczne, między innymi starostwa i gimnazjum. Niestety, Niemcy spalili kompleks już w 1939

roku, tuż po rozpoczęciu II wojny światowej.

Ze starego zespołu pałacowego do dziś zachowały się oficyna kuchenna z lat 1839–1865, przebudowana w latach 1869–1900, oraz stajnia, wozownia i czterokondygnacyjna wieża. Należy zwrócić uwagę na pochodzące z XIX wieku kamienne schody przed elewacją ogrodową i cokoły z wazonami. A także na dwa cokoły pod rzeźbami myśliwskimi z XVIII wieku, słupy wjazdowej bramy głównej, oświetleniowe kolumny i basen. W latach

Foto (strona 112, 113): E. Postulszna-Seremak

60. XX wieku w miejscu pałacu zbudowano budynek administracyjny dla władz powiatowych, a w latach 90. XX wieku uzupełniono zespół o prawą oficynę. Obecnie działa tu Muzeum Regionalne w Kozienicach im. profesora Tomasza Mikockiego.

Warto też przyjrzeć się stojącemu przed pałacem po wschodniej stronie bramy wjazdowej jednemu z najstarszych świeckich pomników, który wzniesiono w 1518 roku. Ustawiono go na pamiątkę narodzin w Kozienicach przyszłego króla Polski – Zygmunta Starego. Na tyłach pałacu można pospacerować po parku w stylu angielskim, założonym przez Jana Kantego Fontanę, opadającym tarasami ku dolinie Zagożdżonki. Znajduje się tam również rodzinny cmentarz rodziny Dehnów.

Ciekawostka

Patronem muzeum jest profesor Tomasz Mikocki (1954–2007), światowej klasy historyk sztuki i wybitny archeolog klasyczny, urodzony i wychowany w Kozienicach. W pracy naukowej związany był z polską szkołą archeologii śródziemnomorskiej, łączącą badania wykopaliskowe z pracami konserwatorskimi. Uczestniczył w badaniach archeologicznych w kraju i za granicą, w tym: na terenie willi gallo-rzymskiej Orbe w Szwajcarii, w kasztelu rzymskim Haus Bürgel w Niemczech i w rezydencji rodziny von Rose w Dylewie. W ostatnich latach życia skupił się na Libii, gdzie zainicjował wykopaliska w antycznym mieście Ptolemais u wybrzeży Morza Śródziemnego (Cyrenajka).

i Muzeum Regionalne w Kozienicach
ul. Parkowa 5b
26-900 Kozienice
tel. +48 48 332 02 34
muzeumrk@wp.pl
www.muzeum-kozienice.pl

Informacje praktyczne:

- nieczynne w poniedziałki
- wstęp bezpłatny

25

Palace and park complex in Kozienice

In Kozienice, the palace erected in the 18th century for King Stanisław August Poniatowski is a must-see. This beautiful complex included the main building with two outbuildings, the kitchen outbuilding on the left and the guest house on the right. The royal apartments were located in the lower part of the palace, where there were also representative halls. Servants' rooms, dressing rooms, and storages were upstairs. When General Iwan Dehn received this estate from the Tsar, as a reward for his merit in suppressing the November Uprising, on his request, the palace was rebuilt between 1839 and 1865. The estate remained in the hands of the Dehn family until 1914. At the end of the 19th century, the granddaughter of the general, Olga von Larska, remodeled the object according to the French Renaissance style, which was then very in vogue. After the First War, the palace became the property of the State Treasury, and during the interwar period, the building housed public institutions, including the starosty and the gymnasium.

Unfortunately, the Germans burned the complex in 1939, just after the beginning of World War II.

From the original palace complex, a kitchen outbuilding from 1839-1865, rebuilt between 1869 and 1900, and a stable, a coach house, and a four-storey tower in the yard have survived until the present day. The stone stairs from the 19th century facing the garden facade and plinths with vases are particularly noteworthy. Just like two plinths under hunting sculptures from the 18th century, columns of the main entrance gate, lighting columns, and

Photo (page 114, 115): E. Pośluszna-Seremak

a swimming pool. In the 1960s, an administrative building for district authorities was erected in the place of the palace, and in the 1990s, the right outbuilding was added. Currently, the palace is the seat of Professor Tomasz Mikocki Regional Museum in Kozenice.

It is also worth taking a closer look at one of the oldest secular monuments, erected in 1518 in front of the palace, on the eastern side of the entrance gate. It commemorates the birth of the future king of Poland – Sigismund I the Old in Kozenice. At the back of the palace, visitors can stroll around the park arranged in the English style, founded by Jan Kanty Fontana, whose terraces descend towards the Zagożdżonki Valley. There is also a cemetery of the Dehn family.

Fun fact

The museum's patron is Professor Tomasz Mikocki (1954-2007), a world-class art historian and outstanding classical archaeologist born and raised in Kozenice. During his scientific work, he was associated with the Polish school of Mediterranean archaeology, combining excavation research with conservation works. He participated in archaeological research in Poland and abroad, including the premises of the Gallo-Roman villa Orbe in Switzerland, the Roman castle Haus Bürgel in Germany, and the residence of the von Rose family in Dylewo. In the last years of his life, he focused on Libya, where he initiated excavations in the ancient city of Ptolemais off the shores of the Mediterranean Sea (Cyrenaica).

Regional Museum in Kozenice

ul. Parkowa 5b
26-900 Kozenice
phone +48 48 332 02 34
muzeumrk@wp.pl
www.muzeum-kozenice.pl

Practical information:

- closed on Mondays
- entrance free of charge

S U B R E G I O N

S I E D L E C K I

W położonym we wschodniej części Mazowsza subregionie siedleckim środki unijne pozwoliły na realizację kilku projektów ważnych z turystycznego punktu widzenia. Warto tu przyjechać i odwiedzić przede wszystkim dwa miejsca. Pierwszym z nich jest położony w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym pałac w Korczewie, o którym

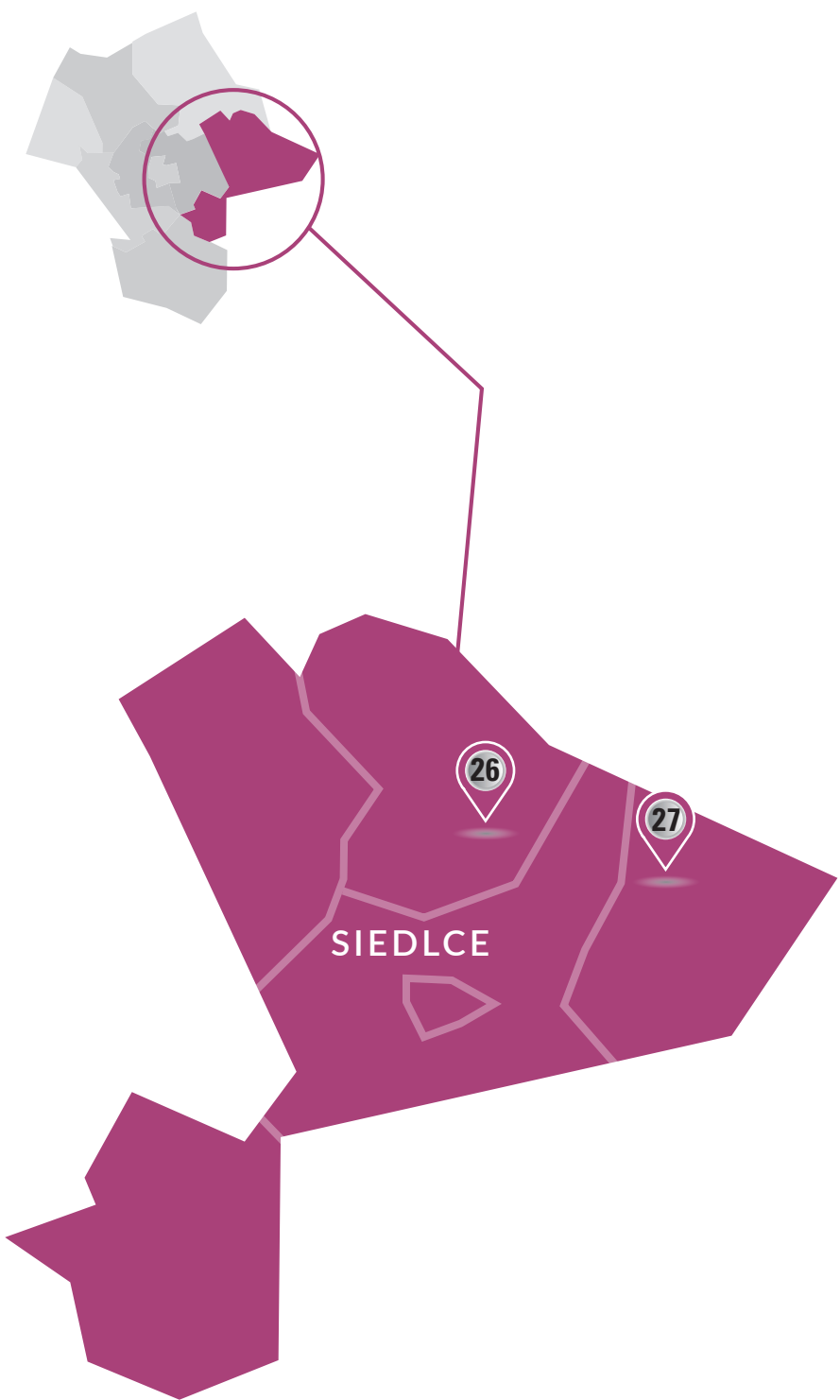
w swoich wierszach wspominał Cyprian Kamil Norwid. Drugim natomiast jest Muzeum Wielkiego Gościńca Litewskiego – Stacja Sokołów w Sokołowie Podlaskim, które przybliży historię jednego z głównych traktów handlowo-pocztowych dawnej Polski łączącego Warszawę z Wilnem.

S I E D L C E

S U B R E G I O N

In the Siedlce subregion located in the eastern part of Mazovia, EU Funds allowed the implementation of several projects important from the tourist point of view. It is worth coming here and visiting two places. The first is the Palace in Korczew, located in the Bug Landscape Park, which was mentioned

by Cyprian Kamil Norwid in his poems. The second is the Museum of the Great Lithuanian Route – Sokołów Station in Sokołów Podlaski, which presents the history of one of the main trade and postal routes of historic Poland connecting Warsaw with Vilnius.

26

Muzeum Wielkiego Gościńca Litewskiego – Stacja Sokołów w Sokołowie Podlaskim

To wyjątkowe miejsce, dzięki któremu można poznać bliżej historię jednego z głównych traktów handlowo-pocztowych dawnej Polski. Łączył on Warszawę z Wilnem. Trasa Wielkiego Gościńca Litewskiego, bo o nim mowa, biegła między innymi przez miejscowości: Stanisławów, Dobrze, Liw, Węgrów, Sokołów Podlaski i Drohiczyn. Kupcy zatrzymywali się w Sokołowie, by sprzedać skóry miejscowym rzemieślnikom. Dzięki temu kwitły tu rymarstwo i kuśnierstwo.

Muzeum prezentuje dawne przedmioty codziennego użytku: sprzęty kuchenne, monety, żelazka, a także zapomniane już lampy naftowe. Bardzo ciekawa jest kolekcja strojów ludowych charakterystycznych dla

nadbużańskiego Podlasia. O dziedzictwie kulturowym miasta „opowiadają” również ważne postacie związane z Sokołowem. W tym znacznym gronie znalazło się miejsce między innymi dla Georga Forstera, znanego osiemnastowiecznego podróżnika i etnologa, który podróżując Wielkim Gościńcem Litewskim do Wilna, zatrzymał się w Sokołowie, co opisał w jednej ze swoich publikacji.

Oprócz tradycyjnych wystaw w muzeum można zobaczyć animację opowiadającą historię Wielkiego Gościńca Litewskiego. Są też gry, dzięki którym najmłodszy nie będą się nudzić. Mogą między innymi zobaczyć, jak wyglądał charakterystyczny dla tej części Mazowsza strój podlaski.

Nie lada atrakcją jest zabawa polegająca na dopasowywaniu jego poszczególnych elementów.

W muzeum działa punkt informacji turystyczno-kulturalnej, który udostępnia informacje o warsztatach i wydarzeniach odbywających się na szlaku Wielkiego Gościńca Litewskiego. Zaś do podziemi zaprasza gości klimatyczna restauracja. Zarówno jej wystrój, jak i menu, nawiązują do trasy tego niezwykłego traktu.

Ciekawostka

Od 2002 roku w Sokołowie Podlaskim odbywa się międzynarodowy festiwal kultury i tradycji – Nadbużańskie Spotkania Folklorystyczne. To jedna z największych i najbardziej znanych imprez folklorystycznych w regionie nadbużańskim, na styku Mazowsza i Podlasia. Na kilka dni Sokołów staje się barwnym miastem, wypełnionym żywiołowymi prezentacjami tancerzy, śpiewaków i muzyków z różnych zakątków świata.

i **Sokołowski Ośrodek Kultury**
 ul. Wolności 27
 08-300 Sokołów Podlaski
 tel. +48 25 787 24 38
 sekretariat@sokolowskakultura.pl
 www.sokolowskakultura.pl/stacja-sokolow

Informacje praktyczne:

- parking
- czynne codziennie oprócz poniedziałków
- wstęp bezpłatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

26

Museum of the Great Lithuanian Route – Sokołów Station in Sokołów Podlaski

It is a unique place, thanks to which visitors can learn more about the fate of one of the main trade and postal routes of historical Poland. It used to connect Warsaw with Vilnius. The Great Lithuanian Route ran, among others, through the following towns: Stanisławów, Dobre, Liw, Węgrów, Sokołów Podlaski, and Drohiczyn. Merchants stopped in Sokołów to sell leather to local artisans, contributing to the flourishing of saddlery and furriery.

The museum presents old objects of everyday use: kitchen equipment, coins, irons, and forgotten petroleum lamps. The collection of folk costumes characteristic of the

Podlasie Nadbużańskie region is also noteworthy. Important figures associated with Sokołów „tell” about the city’s cultural heritage. This noble group, among others, includes Georg Forster, a well-known eighteenth-century traveler and ethnologist, who, while traveling on the Great Lithuanian Route to Vilnius, stopped in Sokołów, as described in one of his publications.

In addition to traditional exhibitions, the museum’s offer includes an animated film telling the story of the Great Route. The youngest guests may enjoy a wide selection of games prepared by the facility. They can, among other things, see what the folk

costume, characteristic of this part of Mazovia, looked like then. Matching its individual elements is quite an attraction.

There is a tourist and cultural information point, which provides information about workshops and events taking place on the Great Lithuanian Route. Guests may also visit an underground restaurant whose design and menu refer to this remarkable route.

Fun fact

Since 2002, an international festival of culture and tradition has been held in Sokołów Podlaski – Folklore Meetings by the Bug River. It is one of the largest and most famous folklore events in this area, at the junction of the Mazovia and Podlasie regions. For a few days, Sokołów becomes a colorful city filled with energetic presentations of dancers, singers, and musicians from all over the world.

i Sokołów Culture Centre
 ul. Wolności 27
 08-300 Sokołów Podlaski
 phone +48 25 787 24 38
 sekretariat@sokolowskakultura.pl
 www.sokolowskakultura.pl/stacja-sokolow

Practical information:

- parking
- open every day except Mondays
- entrance free of charge
- facility adapted to the needs of people with disabilities

27 Pałac w Korczewie

Zapraszamy do Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Tu pośród lasów, łąk i pól stoi pałac zachwycający swym wyglądem i okalającym go parkiem. Ta korczewska perełka architektury jest otwarta przez cały rok. Aż się prosi, żeby zacytować słowa polskiego wieszca Adama Mickiewicza: „Brama na wciąż otwarta przechodniom ogłasza, że gościnną i wszystkich w gościnę zaprasza”.

Korczew zaprasza wszystkich miłośników historii oraz spragnionych piękna i spokoju! Jego historia związana jest z Podlasiem, choć administracyjnie wieś należy do województwa mazowieckiego, na granicy Wysoczyzny Siedleckiej i Podlaskiego Przełomu Bugu.

Historia Perły Podlasia, bo takim mianem określane jest pałac z XVIII

wieku z okalającym go zabytkowym parkiem, zaczyna się w 1734 roku. W jego dziejach XIX wiek zaznaczył się rozbudowami i zmianami, dzięki którym obiekt nabrał romantycznego charakteru. Niestety, w XX wieku spadło na pałac wiele nieszczęść. Podczas dwóch wojen światowych budynek ulegał poważnym zniszczeniom, był okradany, a w latach 60. i 70. XX wieku przeszedł w użytkowanie gminnej spółdzielni. Po okresie PRL-u zabytek zwrócono spadkobiercom, ale był w opłakanym stanie – popalony, zdewastowany i ograbiony. Właściciele przez blisko 30 lat inwestowali w odbudowę i remonty. Znaczący udział w rewaloryzacji

zespołu pałacowo-parkowego i zarazem w zwiększeniu atrakcyjności turystycznej wschodniego Mazowsza mają Fundusze Europejskie.

Do niedawna pałac tętnił życiem kulturalno-edukacyjnym. Odbýwały się tu wystawy, koncerty i spektakle teatralne. Imprezy te przyciągały mieszkańców regionu i turystów. Obecnie jest on remontowany po pożarze w 2021 roku, który pochłoniął pierwsze piętro i wyrządził wiele innych szkód. Obiekt jest nieczynny do odwołania, koniec prac przewidziany jest na 2024 rok, a w 2023 roku będzie można zwiedzić uszkodzoną w pożarze oranżerię. Mimo to pałac w Korczewie zaprasza gości do staro parku i restauracji oraz oferuje

noclegi w zabytkowych wnętrzach kuźni pałacowej.

Ciekawostka

Z Korczewem związany był Cyprian Kamil Norwid, który przez 15 lat prowadził intensywną wymianę listów z Joanną Kuczyńską, żoną Aleksandra Kuczyńskiego, potomka budowniczego pałacu. Podczas jej pobytu w Paryżu w 1861 roku poeta często bywał w jej salonie – mówił wtedy, że przychodzi na herbatę „do Korczewa”. Po jednej z takich wizyt zostawił w pudełku pocztowym trzy wiersze dla Joanny Kuczyńskiej, jej córki Ludwiki oraz nauczycielki Józefy Koszutskiej: „Do Pani na Korczewie”, „Do L.K.” oraz „Do Pani Józefy z Korczewa”.

Pałac w Korczewie

ul. Brzóska 3a
08-108 Korczew
tel. +48 721 202 304
repcja@korczew.com
www.korczew.com

Informacje dodatkowe:

- parking
- pałac nieczynny do odwołania (remont po pożarze w 2021 roku)
- dla gości dostępne są: pokoje gościnne, restauracja i park

Palace in Korczew

Feel invited to the Bug Landscape Park. Here, amidst forests, meadows, and fields, there is a palace enchanting with its appearance and surrounding park. This architectural gem located in Korczów is open all year round. The words of the Polish national bard, Adam Mickiewicz, seem to be a perfect choice: „The gate still open to passers announces that its hospitality and all are welcoming and inviting”.

Korczew invites all history enthusiasts and those hungry for beauty and silence! Its history is connected with Podlasie, although from the administrative point of view, the village belongs to the Mazowieckie Voivodeship, on the border of Wysoczyzna Siedlecka (the Siedlecka Highland) and the Podlasie Bug River Gorge.

The history of the Pearl of Podlasie, because that is how the palace from the 18th century with the surrounding historic park has been called, begins in 1734. In the 19th century, the object was expanded and remodeled, thanks to which it acquired a romantic character. Unfortunately, in the 20th century, the residence suffered many misfortunes. During two world wars, the building was severely damaged and plundered several times, and between the 1960s and 1970s, it became the property of a communal cooperative. After the period of the Polish People's Republic, the monument returned to its rightful heirs, but it was in a deplorable state – burnt, devastated, and looted. For nearly 30 years, the owners invested significant resources in its reconstruction and renovations. European Funds also significantly

contributed to the renovation of the whole site, and at the same time to increasing the tourist attractiveness of the eastern Mazovia region.

Until recently, the palace was bustling with cultural and educational life. Exhibitions, concerts, and theatre performances were held here. These events attracted both residents and tourists. The residence is currently undergoing renovation after a fire in 2021, which absorbed the first floor and caused much other damage. The facility is closed until further notice. However, the end of works is scheduled for 2024, and in 2023 visitors will be able to visit the orangery, which was damaged in the fire. Nevertheless, the Palace in Korczew invites guests to visit the old

park and a restaurant. It also offers accommodation in the historic interiors of the Palace Forge.

Fun fact

Cyprian Kamil Norwid, who for 15 years exchanged many letters with Joanna Kuczyńska, wife of Aleksandr Kuczyński, the descendant of the palace builder, was associated with Korczew. During Joanna's stay in Paris in 1861, the poet was often seen in her living room – claiming that he was visiting Korczew only for a cup of tea. After one of such visits, he left in the postal box three poems for Joanna Kuczyńska, her daughter Ludwika and teacher Józefa Koszutska: "To the Lady of Korczew"; "To L.K." and "To Mrs. Józefa of Korczew".

i **Palace in Korczew**
ul. Brzóska 3a
08-108 Korczew
phone +48 721 202 304
repcja@korczew.com
www.korczew.com

Practical information:

- parking
- The palace is closed until further notice (renovation after the fire in 2021)
- the following objects are available for guests: guest rooms, a restaurant, and a park.

S U B R E G I O N

M . S T . W A R S Z A W A

Stolica Mazowsza, jeden z najważniejszych celów podróży turystycznych w Polsce. Przyjeżdżają tu zarówno Polacy, jak i obcokrajowcy, ale ważną grupą turystów są mieszkańcy Warszawy i jej okolic. Wachlarz atrakcji, które na nich czekają, jest bardzo bogaty. Są tu jedyne w swoim rodzaju muzea – mające długą historię (jak Państwowe Muzeum Etnograficzne), o nieprzeciętnej tematyce (jak Muzeum Polskiej Wódki) czy związane z dziejami stolicy (jak

Muzeum Niepodległości). Spragnieni kultury wysokiej znajdą ukojenie w teatrach (polecamy spektakle w teatrach Dramatycznym i Powszechnym), a miłośników architektury sakralnej ucieszą liczne kościoły. Choć Warszawa to metropolia, można się tu też wyciszyć, kontemplując przyrodę. Taką oazą w sercu miasta jest położony w sąsiedztwie Łazienek Królewskich Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego.

CAPITAL CITY WARSAW

S U B R E G I O N

The capital of Mazovia and one of the most important tourist destinations in Poland. Both Poles and foreigners come to visit the place, however, residents of Warsaw and its surroundings are also an important group of tourists. The range of attractions that await visitors is very rich. There are unique museums – with a long history (such as the Ethnographic Museum), of outstanding themes (such as the Museum of Polish Vodka in Warsaw) or related to the history of the capital (such as the

Museum of Independence). Those who are hungry for high culture will find comfort in theatres (we especially recommend shows in Dramatic and Powszechny Theatre), and enthusiasts of sacred architecture will be delighted to admire numerous churches. Although Warsaw is a metropolis, it also gives the opportunity to relax and contemplate nature. Such an asylum is located in the heart of the city in the vicinity of the Botanic Garden of the University of Warsaw.

28

Kościół Świętej Trójcy w Warszawie

Jeden z najpiękniejszych zabytków sakralnych w Polsce, niegdyś najwyższy budynek w Warszawie, obowiązkowy punkt podczas zwiedzania stolicy nie tylko dla przybywających do niej pielgrzymów. Niedawno odzyskał swój blask i piękno za sprawą realizacji projektu unijnego „Remont i przebudowa ewangelicko-augsburskiego kościoła Świętej Trójcy w Warszawie – etap I”.

Historia tej ewangelickiej świątyni sięga czasów króla Stanisława Augusta. To on, chcąc być uważany za władcę tolerancyjnego względem wyznań innych niż rzymskokatolickie, nadał ewangelikom przywilej królewski zezwalający na budowę kościoła. Sam również dokonał wyboru

projektu budowli, autorstwa Szymona Zuga. Inspiracją miały być rzymski Panteon oraz drezdeński kościół Najświętszej Marii Panny.

Foto (strona 128, 129): M. Łanowiecki

Budowę kościoła rozpoczęto 24 kwietnia 1777 roku, a po czterech latach nastąpiło uroczyste otwarcie i poświęcenie świątyni. Bryła budynku, wzniesiona na planie krzyża greckiego, zachwycała wówczas swoją wielkością. Mający wysokość 58 metrów gmach był wtedy najwyższym w stolicy.

Zbombardowany we wrześniu 1939 roku został po wojnie odbudowany. Lata mijały, i choć nadal zarówno jego architektura, jak i wnętrze robiły wrażenie, coraz bardziej wymagał remontu. Ten ostatecznie podjęty już w XXI wieku zakończył się w 2019 roku. Dofinansowany z Funduszy Unii Europejskiej projekt zrealizowano w partnerstwie z warszawską Akademią Sztuk Pięknych i Ekumenicznym Uniwersytetem Trzeciego Wieku. Wykonano mnóstwo żmudnych prac budowlanych, wzmacniających między innymi istniejącą konstrukcję, oraz rozebrano i odtworzono dach. Zmodernizowano też zewnętrzną kopułę i przeprowadzono remont latarni.

Dziś kościół Świętej Trójcy ponownie imponuje swoim wyglądem, a jego wnętrze wprawia w zachwyt ciekawymi rozwiązaniami architektonicznymi. Otoczone wieloma kondygnacjami galerii charakteryzuje się znakomitą akustyką.

Ciekawostka

Od początku swego istnienia kościół Świętej Trójcy słynął z pięknej muzyki towarzyszącej nabożeństwom. Znakomita akustyka sprawiła, że odbywały się w nim koncerty wielkich artystów. W kwietniu 1825 roku, w obecności cara Aleksandra I, na choralionie grał tutaj młody Fryderyk Chopin. Dzisiaj parafia ewangelicko-augsburska Świętej Trójcy jest organizatorem koncertów muzyki chóralnej, klasycznej i eksperymentalnej, a także partnerem takich wydarzeń muzycznych, jak: Festiwal Muzyki Cerkiewnej, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Kameralnej „Krzyżowa Musica – Muzyka dla Europy”, Festiwal Oper Barokowych „Dramma per Musica”, Festiwal Muzyki Sakralnej „Moniuszko w kościołach Warszawy” czy Międzynarodowy Festiwal Pianistyczny „Chopin w sercu Warszawy”.

i **Kościół Świętej Trójcy**
pl. Małachowskiego 1
00-062 Warszawa
www.trojca.waw.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- dojazd komunikacją miejską (przystanek autobusowy plac Małachowskiego 01)
- zwiedzanie bezpłatne, można złożyć datkę

28

Church of the Holy Trinity in Warsaw

One of the most beautiful Polish religious monuments, once the tallest building in Warsaw, is a must-see when visiting the capital, not only for pilgrims. Recently, the temple regained its splendour and beauty, thanks to the implementation of the EU project “Renovation and reconstruction of the Evangelical-Augsburg Church of the Holy Trinity in Warsaw – Stage I”.

The history of this evangelical temple dates back to the times of King Stanislaus August. He, wishing to be regarded as a tolerant ruler of non-Roman Catholic denominations, gave the evangelicals the royal privilege to build their church. He also selected the design of the building

prepared by Szymon Zug. The construction project was inspired by the Roman Pantheon and the Dresden Church of the Blessed Virgin Mary.

Photo: M. Łanowiecki

The construction of the church began on April 24, 1777, and after four years, the grand opening and consecration of the temple took place. The shape of the building erected on the plan of the Greek cross impressed with its size. With a height of 58 meters, the building was the highest in the capital.

Bombed in September 1939, the temple was recreated after the II World War. The years passed, and although its architecture and interior were still impressive, the monument required continuous renovation. The renovation works began in the 21st century and ended in 2019. The project co-financed by the European Union was implemented in partnership with the Warsaw Academy of Fine Arts and the Ecumenical University of the Third Age. A great deal of tedious reconstruction work was performed. The existing structure was strengthened, the roof was demolished and reconstructed, the exterior dome was modernized, and the lantern was renovated.

Today, the church of the Holy Trinity impresses again with its appearance, and the interior delights with architectural solutions. Surrounded by numerous gallery floors, amazes with excellent acoustic conditions.

Fun fact

Since the beginning of its existence, the church of the Holy Trinity has been famous for its beautiful music performed during services. Due to excellent acoustics, concerts of celebrated artists were held here. In April 1825, in the presence of tsar Alexander I of Russia, young Fryderyk Chopin played on the choralion (aeolimelodicon). Today, the Evangelical-Augsburg parish of the Holy Trinity organizes concerts of choral, classical, and experimental music and is a partner of such musical events as the Orthodox Church Music Festival, International Chamber Music Festival "Cross Music – Music for Europe"; Baroque Opera Festival "Dramma per Musica"; Sacred Music Festival "Moniuszko in the Churches of Warsaw" or International Piano Festival "Chopin in the Heart of Warsaw".

i Church of the Holy Trinity
pl. Małachowskiego 1
00-062 Warszawa
www.trojca.waw.pl

Practical information:

- parking
- access by public transport (bus stop Plac Małachowskiego 01)
- free tour, donations are welcome

29

Mazowiecki Instytut Kultury w Warszawie

Niegdyś był tutaj Szpital Świętego Ducha, a dziś swoją siedzibę ma Mazowiecki Instytut Kultury. Ciekawa historia tego miejsca niejednego zaskoczy. Naprawdę warto się tu wybrać chociażby po to, by zrobić pamiątkowe zdjęcie. Tym bardziej, że architektura budowli zachwyca swoim pięknem.

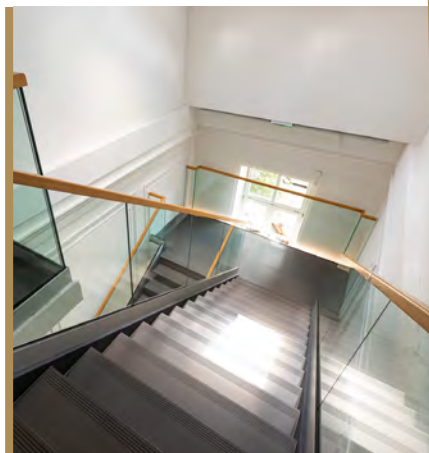
Jednym z pierwszych właścicieli posesji przy ulicy Elektoralfiej 12 był w XVIII wieku Tomasz Dangel – polski fabrykant pochodzenia niemieckiego, znany warszawski wytwórca siopeł, który z czasem rozwinął tu na wielką skalę produkcję powozów. Później znajdowały się tu Komisariat Wojskowy, Pałac Rządowy, a nawet Komora Składowa. W 1856 roku zapadła decyzja o wyburzeniu

wszystkich zabudowań i postawieniu na ich miejscu pawilonu szpitalnego. I tak 15 października 1861 roku swoją działalność rozpoczął tu Szpital Świętego Ducha. Była to wówczas najnowocześniejsza placówka medyczna w Warszawie, jej zabudowania nie przetrwały niemieckich bombardowań z września 1939 roku.

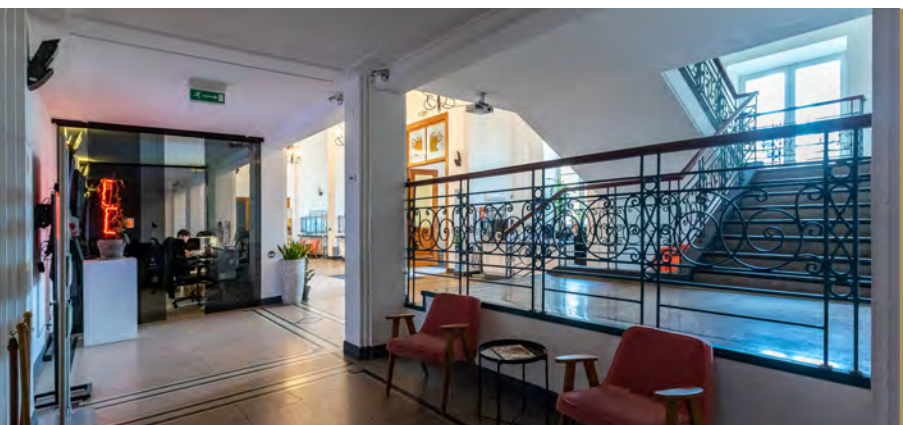

Gmach odbudowano po wojnie i przystosowano do pełnienia nowych funkcji. Od tamtego czasu swoje siedziby miały tu instytucje kultury. W 2000 roku funkcjonowanie rozpoczęło Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki. W 2014 roku zmieniono nazwę na Mazowiecki Instytut Kultury. Jego dzisiejsza siedziba należy do grupy historycznych gmachów Warszawy odbudowanych ze zniszczeń wojennych z zachowaniem pierwotnej formy zewnętrznej i przeznaczonych na nowe cele użyteczności publicznej. Swoją współczesny wygląd zawdzięcza między innymi Fundusze Europejskim. To dzięki nim zrealizowano projekt „Rozwój oferty i poprawa dostępu do zasobów kultury poprzez rozbudowę, renowację i modernizację budynku Mazowieckiego Instytutu Kultury”, który przywrócił obiektowi mu dawny blask.

Ciekawostka

W Szpitalu Świętego Ducha pracowało wielu wybitnych lekarzy. Ordynatorami byli między innymi: Józef Pawiński (autorytet w dziedzinie patologii krążenia), Alfred Sokołowski (założyciel Polskiego Towarzystwa Przeciwgruźliczego) i Ludwik Adolf Neugebauer (światowej sławy ginekolog i położnik).

i Mazowiecki Instytut Kultury
ul. Elektoralna 12
00-139 Warszawa
tel. +48 22 586 42 00
mik@mik.waw.pl
www.mik.waw.pl

Informacje praktyczne:

- wstęp płatny
- parking
- dojazd komunikacją miejską (autobus, tramwaj, metro – przystanki Hala Mirowska, plac Bankowy)
- obiekt udostępniony dla zwiedzających
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

29

The Mazovia Institute of Culture

Once there was a Hospital of the Holy Spirit, and today it is the seat of the Mazovia Institute of Culture. Many people may be amazed by the interesting story of this place. Also, the institute is worth visiting to take a souvenir photo since the architecture of this place delights with its beauty.

One of the first owners of the property at 12 Elektoralna Street in the 18th century was Tomasz Dangel – a Polish factory man of German origin, a well-known Warsaw saddle manufacturer, who, over time, developed the production of carriages on a large scale. Later, there was the Military Commissariat, the Government Palace, and the Composition Chamber. In 1856, the decision was made to

demolish all the buildings and erect a hospital in their place. On October 15, 1861, the Hospital of the Holy Spirit began to operate. It was then the most modern medical facility in Warsaw. Unfortunately, it did not survive the German bombings of September '39.

The building was rebuilt after the war and adapted to new functions. Since then, cultural institutions have been located here. Years passed, and the tasks and the nature of their activities changed. In 2000, the Mazovian Centre for Culture and Art began functioning. In 2014, the name was changed to the Mazovia Institute of Culture. Today, its seat belongs to a group of Warsaw historical buildings reconstructed after war while maintaining their original external form and intended for new public utility purposes. It owes its contemporary appearance, also to the European Funds. They contributed enormously to the implementation of the project "The expansion of the offer and improvement of access to cultural resources through the extension, renovation, and modernization of the historic building of the

Mazovia Institute of Culture", which restored the former splendor of the monument.

Fun fact

Many prominent physicians used to work in the Holy Spirit Hospital. The chief physicians include Józef Pawiński (authority in the field of cardiovascular pathology), Alfred Sokołowski (founder of the Polish Antitubercular Society), and Ludwik Adolf Neugebauer (world-famous gynecologist and obstetrician).

i **Mazovia Institute of Culture**
 ul. Elektoralna 12
 00-139 Warszawa
 phone +48 22 586 42 00
 mik@mik.waw.pl
 www.mik.waw.pl

Practical information:

- parking
- access by public transport (bus, tram, underground – stops Hala Mirowska, Plac Bankowy)
- facility available to visitors
- paid entrance
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

30

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Muzeum Niepodległości wraz z oddziałami – Muzeum X Pawilonu Cytadeli i Muzeum Więzienia Pawiak – to obowiązkowy punkt zwiedzania stolicy. Siedziba placówki znajduje się w sercu Warszawy, w zabytkowym, dawnym pałacu Przebendowskich-Radziwiłłów. Jego historię, jak również dzieje poprzednich właścicieli, można poznać, zwiedzając stałą wystawę „Historia pałacu Przebendowskich-Radziwiłłów”. Pozostałe ekspozycje („Polonia Restituta. O niepodległość i granice 1914–1921”, „Z Orłem Białym przez wieki. Symbol władców, państwa i narodu” i „Kresy i Bezkręty w zbiorach Muzeum Niepodległości”) poświęcono tematyce narodowej i niepodległościowej. Muzeum, oprócz wystaw stałych i czasowych, prowadzi działalność edukacyjną i kulturalną.

Muzeum Więzienia Pawiak to hołd złożony pamięci ofiar – byłych więźniów Pawiaka w latach 1835–1944. W jego murach więzieni byli polscy patrioci walczący z rosyjskim zaborcą, po 1918 roku więźniowie polityczni, a w okresie II wojny światowej członkowie ruchu oporu, jak i zwykli mieszkańcy Warszawy. 21 sierpnia 1944 roku Niemcy wysadzili w powietrze niemal cały kompleks więzienny. W ocalałych kazamatach VII i VIII oddziału więzienia znajdują się oryginalne elementy wyposażenia, wiersze, pamiątki, grypsy i przedmioty wykonane przez uwięzionych. Przed budynkiem stoi pomnik drzewa pawiackiego, które, oprócz fragmentu bramy, jest jedynym ocalałym po wojnie świadectwem istnienia więzienia.

Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej znajduje się w zabudowaniach twierdzy, która niegdyś nosiła nazwę Cytadela Aleksandrowska. Zbudowano ją w latach 1832–1836 na rozkaz cara Mikołaja I. Oprócz garnizonu wojsk carskich mieściło się

tu ciężkie więzienie śledcze, w którym przetrzymywano i stracono tysiące polskich działaczy narodowych i rewolucjonistów. W późniejszym okresie więziono tu między innymi członków Rządu Narodowego z Romualdem Trauguttem na czele oraz twórców niepodległej Polski, marszałka Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego. Symboliczne groby zgładzonych na cytadeli znajdują się na cmentarzu przy Bramie Straceń. Oprócz wystawy stałej „Więźniowie X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej” Muzeum organizuje też wystawy czasowe i лекcje muzealne.

Ciekawostka

W latach 1939–1944 Pawiak był największym niemieckim więzieniem politycznym na terytorium okupowanej Polski. Według szacunków niemal 37 000 z około 100 000 więźniów zginęło w egzekucjach, podczas przesłuchań na Szucha lub zmarło w szpitalu więziennym. Nielicznym udało się stąd uciec, choć wielu próbowało. Najśmieszniejszą akcją ucieczki z Pawiaka była Akcja pod Arsenalem. W marcu 1943 roku specjalny Oddział Grup Szturmowych Szarych Szeregów odbił Jana Bytnara „Rudego”.

Muzeum Niepodległości

al. Solidarności 62, 00-240 Warszawa
tel. +48 22 827 37 70
sekretariat@muzn.pl

www.new.muzeum-niepodleglosci.pl

Muzeum Więzienia Pawiak

ul. Dzielnia 24/26, 00-162 Warszawa
Muzeum X Pawilonu Cytadeli

Warszawskiej

ul. Skazańców 25, 01-532 Warszawa
tel. +48 22 839 12 68
xpawilon@muzn.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- dojazd komunikacją miejską
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny, bezpłatne zwiedzanie w czwartki
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

30

Museum of Independence in Warsaw

The Museum of Independence and its branches – the Museum of the 10th Pavilion of the Warsaw Citadel and the Pawiak Prison Museum, are a must-see while visiting the Polish capital. The seat of the facility is located in the heart of Warsaw, in the historic, former Przebendowski-Radziwiłł palace. Its history, and the history of its previous owners, can be discovered by visiting the permanent exhibition “History of the Przebendowski-Radziwiłł Palace”. Other exhibitions (“Polonia Restituta. For Independence and Borders 1914-1921”, “With the White Eagle Through the Ages. The symbol of the rulers, state and nation” and “Borderland and infinity in the collections of the Museum of Independence”) focus on national and independence issues. In addition to permanent and

temporary exhibitions, the museum conducts educational and cultural activities.

The Pawiak Prison Museum pays tribute to the sacrifices made by the Pawiak's former prisoners from 1835 to 1944. Polish patriots fighting the Russian invader, after 1918 – political prisoners, and during World War II – members of the resistance movement and ordinary residents of Warsaw were imprisoned and tortured within these walls. On August 21, 1944, Germans blew up almost the entire prison complex. The surviving prison blocks VII and VIII contain original equipment, poems, diaries, secret messages, and objects made by the prisoners. In front of the building stands a monument of the Pawiak tree, which, in addition to a fragment of its gate, is the only testimony of the existence of the prison which survived the war.

The Museum of the 10th Pavilion of the Warsaw Citadel is located in

the buildings of the fortress, which was once called the Aleksandrowska Citadel. It was built between 1832 and 1836 by Tsar Nicholas I's order. In addition to the garrison of the tsarist forces, there was a heavy investigative prison in which thousands of Polish national activists and revolutionaries were detained and executed. Later, members of the National Government were imprisoned, including Romuald Traugutt and the creators of independent Poland, Marshal Józef Piłsudski and Roman Dmowski. Symbolic graves of the citadel victims are located in the cemetery at the Gate of Doom. In addition to the permanent exhibition "Prisoners of the 10th Pavilion of the

Warsaw Citadel", the museum also organizes temporary exhibitions and museum classes.

Fun fact

Between 1939 and 1944, Pawiak was the largest German political prison in occupied Poland. According to estimates, nearly 37 000 out of 100 000 prisoners were executed or died during interrogations at Szucha Street or in a prison hospital. Few have managed to escape, although many have tried. The most famous escape from Pawiak was the Action at the Arsenal. In March 1943, a special division of the Assault Group Unit of Troops of Grey Ranks rescued Jan Bytnar "Rudy".

Museum of Independence

al. Solidarności 62, 00-240 Warszawa
phone +48 22 827 37 70
sekretariat@muzn.pl

www.new.muzeum-niepodleglosci.pl

Pawiak Prison Museum

ul. Dzielna 24/26, 00-162 Warszawa

Museum of the 10th Pavilion of the Warsaw Citadel

ul. Skazańców 25, 01-532 Warszawa

phone +48 22 839 12 68

xpawilon@muzn.pl

Practical information:

- parking
- access by public transport
- closed on Mondays
- paid entrance, free tours on Thursdays
- facility adapted the needs of persons with disabilities

31

Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

Jedną z największych atrakcji turystycznych i barokową perełką Warszawy jest zespół pałacowo-ogrodowy z XVII wieku. Jego historia ma swój początek w 1677 roku, kiedy to król Jan III Sobieski kupił posiadłość Milanów. Wówczas wybudowano tu murowany dwór, który po zwycięskiej bitwie pod Wiedniem w 1683 roku powiększono i przekształcono w zespół pałacowo-ogrodowy. Jego architektura łączyła cechy polskiego dworu z elementami typowymi dla francuskich pałaców i włoskich willi. W tym też czasie nazwa miejscowości została zmieniona na Villa Nova, a następnie spolszczona na Wilanów. Była to wówczas letnia rezydencja króla. Po jego śmierci jej losy związały się ze szlacheckimi rodami: Sieniawskimi, Lubomirskimi i Potockimi. Posiadłość nadal rozbudowywano, by ostatecznie w 1805 roku decyzją Stanisława Kostki Potockiego utworzyć w niej muzeum. Ostatnim właścicielem pałacu był Adam Branicki. Po II wojnie światowej rezydencja przeszła na własność państwa. W 1962 roku otwarto ją dla zwiedzających jako oddział Muzeum Narodowego w Warszawie.

Zwiedzanie najlepiej rozpocząć na tak zwanym przedpolu, gdzie znajduje się Mauzoleum Stanisława Kostki i Aleksandry z Potockich z kościołem Świętej Anny w tle.

Na duży dziedziniec prowadzą kamienny most nad fosą z 1850 roku i barokowa brama. Pałacowe komnaty zachwycają swoją architekturą i wyposażeniem. Szczególnie cenne są: lapidarium z wmurowanymi 34 fragmentami starożytnych pozostałości gzymsów, urn i sarkofagów, biblioteka króla, Galeria Obrazów oraz Galeria Krajobrazów z kolekcją malarstwa pejzażowego.

Pałac w Wilnowie to także ogrody, które zajmują niemal 90 hektarów powierzchni. Jesienią i zimą zmieniają się w bajkowy Królewski Ogród Światła. W cieplejszych miesiącach przy zabytkowej pompowni z XIX wieku funkcjonuje mała przystań, gdzie można wypożyczyć kajak lub łódzie i popływać Kanałem Sobieskiego.

Ciekawostka

W 1938 roku w wilanowskim pałacu urodziła się Beata Tyszkiewicz, aktorka nazywana „pierwszą damą polskiego kina”. Jej rodzice – Krzysztof Maria Tyszkiewicz i Barbara z Rechowiczów – mieszkali w Warszawie na Starym Mieście, ale letnie i jesienne miesiące spędzali w Wilanowie. Byli bardzo zaprzyjaźnieni z właścicielami pałacu Adamem i Beatą Branickimi. W lewym skrzydle rezydencji mieli mieszkanie z tarasem i wyjściem do ogrodu.

Tereny pałacowe są również swoistym centrum kulturalnym. Odbywają się tu zajęcia edukacyjne, warsztaty dla dzieci i młodzieży, różnego rodzaju koncerty, przedstawienia, spektakle. Organizowane są

liczne festiwale, między innymi: Królewski Festiwal Muzyki Filmowej, Letnie Koncerty Królewskie w Ogrodzie Różanym czy Międzynarodowa Letnia Akademia Muzyki Dawnej.

i **Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie**
 ul. Stanisława Kostki Potockiego 10/16
 02-958 Warszawa
 tel. +48 22 544 27 00
 muzeum@muzeum-wilanow.pl
 www.wilanow-palac.pl

Informacje praktyczne

- parking
- dojazd komunikacją miejską (autobus)
- wstęp płatny, w czwartki zwiedzanie bezpłatne
- pałac otwarty codziennie oprócz wtorków
- park i dziedziniec pałacu otwarte codziennie
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

31

Museum of King John III Palace in Wilanów

One of the most popular tourist attractions and the Baroque gem of Warsaw is the palace and garden complex from the 17th century. Its history began in 1677 when King John III Sobieski bought the Milan mansion. Then a brick manor house was built here, which, after the victorious battle of Vienna in 1683, was enlarged and transformed into a palace-garden complex. Its architecture combined the features of the Polish manor with elements typical of French palaces and Italian villas. At the same time, the village changed its name to Villa Nova, which was very quickly Polonized to Wilanów. It was the royal summer residence. After his death, its destiny was tied to the noble families: Sieniawscy, Lubomirscy, and Potoccy. The estate was further expanded, and in 1805, under Stanisław Kostka Potocki's decision, it was turned into a museum. The last owner of the palace was Adam Branicki. After World War II, the residence became the property of the state. In 1962 it was opened to visitors as a branch of the National Museum in Warsaw.

The best way to start the tour is the so-called "Foreground" and the Mausoleum of Stanisław Kostka and Aleksandra née Potocki, with the church of Saint Anna in the background. There is a stone bridge over a moat from 1850 and a Baroque gate. The palace chambers

delight with their architecture and equipment. Particularly valuable is the lapidary with 34 fragments of remains of ancient cornices, urns, and sarcophagi, King's library, Art Gallery and Landscape Gallery with a collection of landscape paintings.

A vital part of the Wilanów palace complex is the palace garden which covers almost 90 hectares. In autumn and winter, the garden turns into a fairy-tale Royal Garden of Light. In warmer months, near the historic pumping station from the 19th century, there is a small marina that offers canoes and boat rental services and an opportunity to swim on the Sobieski Canal.

The palace also serves as a cultural center. The facility hosts educational activities, workshops for children

Fun fact

In 1938, Beata Tyszkiewicz, an actress widely known as "the first lady of Polish cinema", was born in the Wilanów palace. Her parents – Krzysztof Maria Tyszkiewicz and Barbara née Rechowicz, lived in Warsaw's Old Town but spent summer and autumn in Wilanów. They were very close friends with the owners of the palace, Adam and Beata Branicki. They occupied an apartment in the left wing of the residence with a terrace and an exit to the garden.

and youth, and various concerts, performances, and shows. Among festivals that are organized in the Wilanów complex, the following can

be mentioned: Royal Festival of Film Music, Royal Summer Concerts in the Rose Garden, and International Summer Academy of Old Music.

i **Museum of King John III Palace in Wilanów**

ul. Stanisława Kostki Potockiego 10/16
02-958 Warszawa
phone +48 22 544 27 00
muzeum@muzeum-wilanow.pl
www.wilanow-palac.pl

Practical information

- parking
- access by public transport (bus)
- paid entrance, free of charge on Thursdays
- palace open every day except Tuesdays
- park and the palace courtyard open every day
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

32

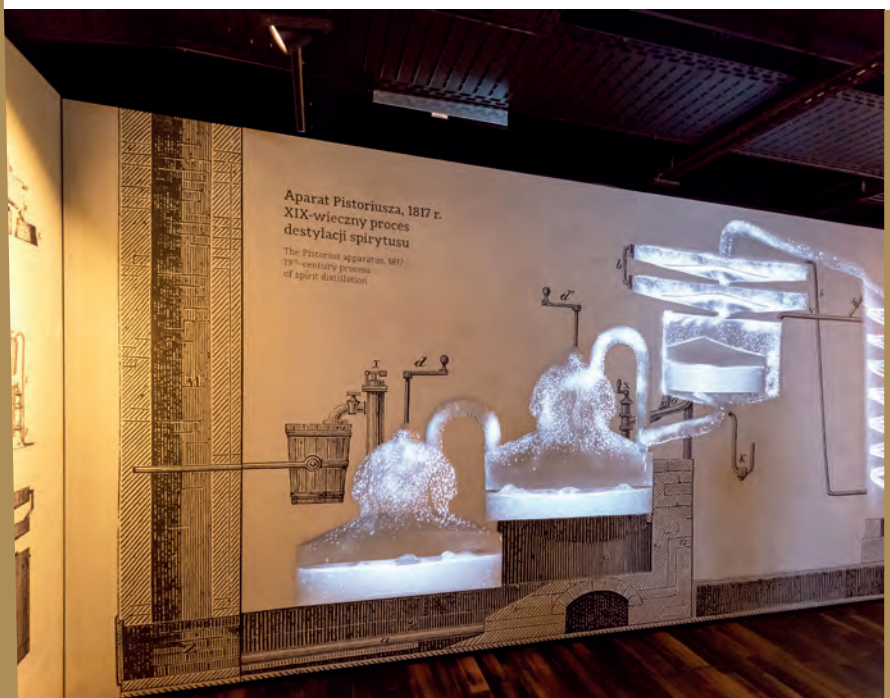
Muzeum Polskiej Wódki w Warszawie

Mieszczące się w zabytkowym budynku Zakładu Rektyfikacji na terenie Centrum Praskiego Koneser Muzeum Polskiej Wódki to jedyna tego typu placówka na świecie. Prezentuje ponad 500 lat historii produkcji mocnego trunku w Polsce, od średniowiecza po czasy współczesne, oraz jego znaczenie w polskiej kulturze. Polska wódka od wieków towarzyszy Polakom podczas celebracji ważnych chwil. I – czy to się komuś podoba, czy nie – jest także jednym z najbardziej znanych na świecie polskich atrybutów.

Zwiedzanie muzeum to podróż w czasie, która zaczyna się od wirtualnej pracowni średniowiecznego alchemika. Następnie zwiedzający kierują się do tradycyjnej gorzelnicy. Dalej podążają do kameralnej

sali kinowej, w której wyświetlany jest film opowiadający historię zakładu produkcyjnego. Jego narratorami są byli pracownicy Konesera, dzięki czemu projekcja robi naprawdę duże wrażenie na widzach. Po krótkim seansie filmowym goście przechodzą do interaktywnych galerii, w których dowiadują się, gdzie w Polsce powstały pierwsze gorzelnie, ile wart był kieliszek wódki i jak

konsumowano ten trunk na polskich dworach, a także, skąd wzięły się takie zwyczaje, jak strzeмиenny czy bruderszaft. Zwiedzający mają możliwość skomponowania własnego przepisu na nalewkę czy zapoznania się z aparaturą destylacyjną Jana Pistoriusa, którego wynalazek w XIX wieku zrewolucjonizował gorzelnictwo. Spacer w tym oryginalnym muzeum kończy niezwykła ekspozycja legendarnych butelek i etykiet z ostatnich 100 lat. Część z nich nadal można zobaczyć na sklepowych półkach.

Szczególnym momentem podczas zwiedzania jest degustacja polskiej wódki. Pod okiem specjalisty można porównać smaki wódek z żyta, pszenicy i ziemniaków. Warto także zajrzeć do sklepu z pamiątkami.

Ciekawostka

Produkowaną w Warszawskiej Wytwórni Wódek „Koneser” wódkę Wyborową serwowano na pokładzie Concorde’a, legendarnego i rewolucyjnego samolotu pasażerskiego, podczas jego lotu inauguracyjnego w dniu 2 marca 1969 roku.

i Muzeum Polskiej Wódki
Centrum Praskie „Koneser”
 pl. Konesera 1
 03-736 Warszawa
 tel. +48 22 419 31 50
 recepcja@pvm.pl
 www.muzeumpolskiejwodki.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- komunikacja miejsca (metro, tramwaj, autobus)
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

32

Museum of Polish Vodka in Warsaw

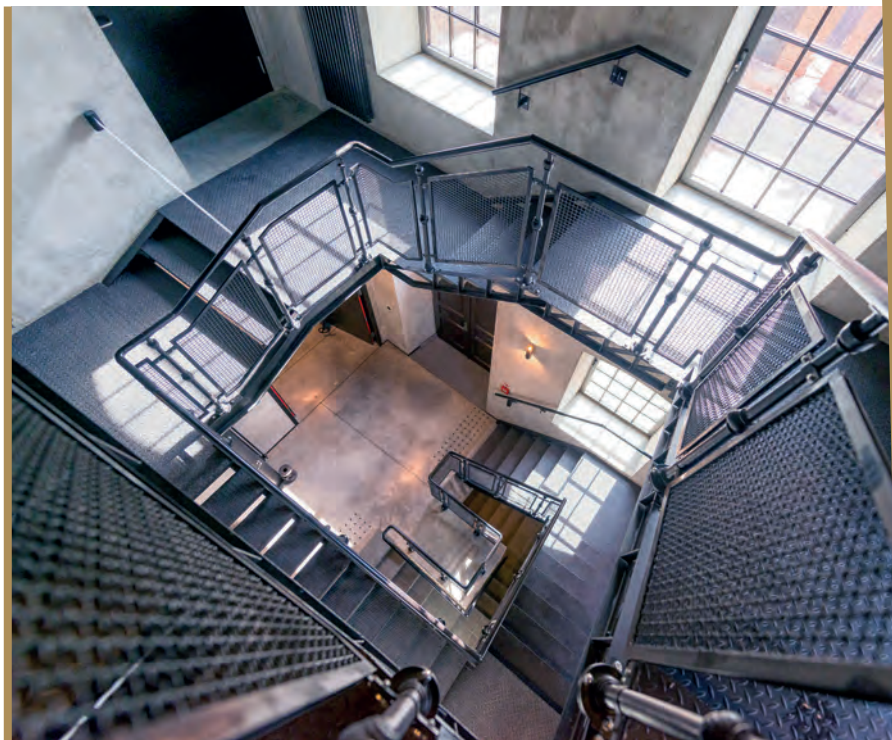
Located in the historic building of the Rectification Department in the Koneser Prague Centre, the Polish Vodka Museum is the only facility of its kind in the world. It presents over 500 years of the production history of this high-proof liquor in Poland, from the Middle Ages to modern times, and its importance to Polish culture. Vodka has been accompanying Poles for centuries during the celebration of important moments. And – whether you like it or not – it is also one of the most famous Polish attributes in the world.

Visiting the museum is a time travel that starts with a virtual studio of a medieval alchemist. Visitors then head to a traditional agricultural distillery. The next stop is the intimate cinema room, where they can watch a film presenting the history of the

production plant. Former employees of the Koneser Centre provided narration for the story, thanks to which the projection makes a really great impression on the viewers. After a short film screening, the tour leads to interactive galleries, where tourists can find out where the first distilleries were created in Poland, how much a glass of vodka

was worth, how the liquor was consumed in Polish homes, and the origins of vodka-related customs. Visitors will have the opportunity to compose their recipe for tincture or get acquainted with the distillation apparatus of Jan Pistorius, whose invention in the 19th century revolutionized the distilling industry. A tour around this original museum ends with an extraordinary exhibition of legendary bottles and labels from the last 100 years. Some of them can still be seen on store shelves.

A special moment during the tour is the tasting of Polish vodka. Under the supervision of a specialist, visitors can compare different vodka flavors with rye, wheat, and potatoes. It is also worth visiting the souvenir shop.

Fun fact

The Vodka Wyborowa, produced by Warsaw Vodka Factory "Koneser", was served on board of a legendary and revolutionary passenger aircraft, which was Concorde, during its inaugural flight on 2 March 1969.

i **Museum of Polish Vodka
Center of Prague "Koneser"**
pl. Konesera 1
03-736 Warszawa
phone +48 22 419 31 50
repcja@pvm.pl
www.muzeumpolskiejwodki.pl

Practical information:

- parking
- public communication means (metro, tram, and bus)
- closed on Mondays
- paid entrance
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

33

Muzeum Woli w Warszawie

To obiekt, który przywraca pamięć o ludziach, miejscach i wydarzeniach kształtujących wygląd i tożsamość tej części Warszawy. Muzeum Woli powstało w 1974 roku. Była to jedyna w Warszawie i druga w Polsce, po krakowskim oddziale judaiców na Kazimierzu, placówka zajmująca się dziejami jednej tylko dzielnicy.

Tutaj historia Woli łączy się ze współczesnością i niesionymi przez nią wyzwaniem. Stałym elementem ekspozycji jest Gabinet Wolski. Przybliża on dzieje i charakter dzielnicy, skupiając się na piętnastu zagadnieniach, wśród których są: wielokulturowość, kobiety, Żydzi, powstanie warszawskie, przemysł, technologia, Wola w kulturze i popkulturze. Układ Gabinetu Wolskiego zorganizowano tak, by jak najlepiej oddawał przemiany krajobrazowe, kulturowe i społeczne

dzielnicy. Oprócz wystawy stałej muzeum organizuje liczne wystawy czasowe.

Siedziba muzeum zyskała niedawno zmieniony wygląd dzięki Funduszom Europejskim. Nowa aranżacja przestrzeni to między innymi dwie duże sale ekspozycyjne, wyposażone w nowoczesne systemy multimedialne i oświetleniowe.

Foto: Muzeum Warszawy

Foto: Muzeum Warszawy

Ciekawostka

Większość terenów dzisiejszej Woli znalazła się w granicach Warszawy w 1916 roku. Wola była dzielnicą robotniczą, przemysłową i handlową. W okresie międzywojennym powstały tu nowe osiedla, między innymi im. Stefana Żeromskiego przy ulicy Obozowej czy Koło, słynące z blokowej zabudowy. Rozbudował się przemysł – na Woli znajdowało się ponad 800 zakładów zatrudniających łącznie około 45 tysięcy pracowników.

i **Muzeum Woli, Oddział Muzeum Warszawy**
 ul. Srebrna 12
 00-810 Warszawa
 tel. +48 22 624 37 33
www.muzeumwoli.muzeumwarszawy.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- dojazd komunikacją miejską (tramwaje, autobusy)
- otwarte codziennie oprócz poniedziałków
- wstęp płatny, w czwartki zwiedzanie bezpłatne
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

33

Wola Museum in Warsaw

It is a place that restores the memory of people, places, and events shaping the appearance and identity of this part of Warsaw. The Wola Museum established in 1974, was the only one in Warsaw and the second in Poland, after Krakow's Jewish branch in Kazimierz, a facility focusing on the history of only one district.

Here, the history of Wola connects with the present times and the challenges they carry. A permanent element of the exhibition is the Wolski Cabinet showing visitors the history and character of the district by focusing on fifteen issues: multiculturalism, women, Jews, the Warsaw Uprising, industry, technology, Wola in culture, and pop culture. The Wolski Cabinet was arranged in such a way as to best reflect the landscape and socio-cultural transformations of the district. In addition to the permanent exhibition, the museum organizes numerous temporary exhibitions.

The museum's seat has recently been redesigned thanks to the European Funds. The new arrangement of the space includes, among others, two large exhibition halls equipped with modern multimedia and lighting systems.

Photo: Warsaw Museum

Photo: Warsaw Museum

Fun fact

Most of the area of today's Wola was located within the Warsaw borders from 1916. Wola was a working, industrial, and commercial district. In the interwar period, new housing estates were built here, including Stefan Żeromski residential area at Obozowa Street, and Koło, famous for its block buildings. The industry expanded – there were over 800 establishments in Wola employing a total of about 45,000 employees.

i Wola Museum, Branch Warsaw Museum

ul. Srebrna 12
00-810 Warszawa
phone +48 22 624 37 33
www.muzeumwoli.muzeumwarszawy.pl

Practical information:

- parking
- access by public transport (trams, buses)
- open every day except Mondays
- paid entrance, free of charge on Thursdays
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

34

Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie

W sąsiedztwie Łazienek Królewskich, w samym środku miasta, kryje się nieoceniony zielony azyl. To Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego. Założony w 1818 roku przez profesora botaniki Michała Szuberta, ma powierzchnię 5,16 hektara. Jest to jeden z najstarszych ogrodów nie tylko w Warszawie, ale także w Polsce.

Nasze życie w dużym stopniu zależy od roślin: oddychamy tlenem przez nie wydzielanym, są one źródłem naszego pokarmu, dzięki nim mamy czystą wodę, substancje lecznicze czy różne włókna. Rośliny stabilizują klimat i są głównym składnikiem ekosystemów. Poza tym są dla nas źródłem inspiracji i wrażeń estetycznych. Niezwykle terapeutyczne jest też obcowanie z naturalną zielenią. Bez roślin nasze życie byłoby niemożliwe. I właśnie na odkrywanie i zrozumienie świata roślin pozwala wizyta w ogrodzie. To swoista lekcja o naturze i sposobach jej ochrony. Tu

można zrozumieć, że nasz świat może przetrwać tylko z zielenią, która jest szczególnie ważna w zurbanizowanych obszarach.

Można tu podziwiać najpiękniejsze okazy różnorodnych gatunków roślin oraz rośliny lecznicze, ozdobne, pnącza, roślinność alpejską, wyjątkowe okazy róż czy pomniki przyrody w postaci okazałych drzewostanów. W specjalnych basenach hodowane są rośliny charakterystyczne dla obszarów wodno-błotnych. Nie brakuje także roślin endemicznych, takich jak

warzycha polska (*Cochlearia polonica*). W szklarniach znajdują się rośliny klimatu śródziemnomorskiego, subtropikalnego i tropikalnego, na przykład: paprocie, eukaliptusy, palmy czy figowce.

Ogród oferuje zajęcia edukacyjne, kursy, warsztaty dla wszystkich grup wiekowych. Odbywają się tu wystawy i festiwale tematyczne.

Ciekawostka

Ogród Botaniczny założony na terenie dawnych Ogródów Królewskich, w północnej części Łazienek, zajmował powierzchnię 22,5 ha. Obejmował on szklarnie królewskie ze Starą Pomarańczarnią. W wydany w 1824 roku spisie uprawianych w nim roślin znajduje się około 10 tysięcy gatunków i odmian, w tym 1000 reprezentujących florę polską.

i Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego
Aleje Ujazdowskie 4
00-478 Warszawa
tel. +48 22 553 05 11
ogrod@biol.uw.edu.pl
www.ogrod.uw.edu.pl

Informacje praktyczne:

- dojazd komunikacją miejską: autobusami, metrem (stacja Politechnika)
- otwarty od wiosny do jesieni we wszystkie dni tygodnia
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

34

Botanic Garden of the University of Warsaw in Warsaw

In the vicinity of the Royal Łazienki Museum, in the city center, there is an undervalued green asylum. It is the Botanic Garden of the University of Warsaw. Founded in 1818 by the botany professor Michał Szubert, it has an area of 5.16 hectares. It is one of the oldest gardens not only in Warsaw but also in Poland.

Our lives depend to a large extent on the world of plants: we breathe plant-generated oxygen, plants are a food source, and we owe them clean water, medicinal substances, and various fibers. Plants stabilize the climate and are a crucial component of ecosystems. In addition, they are a source of inspiration and aesthetic impressions for us. It is also extremely therapeutic to interact with natural greenery. Without

plants, our lives would be impossible. And visiting the garden is a perfect way to understand and discover the mysterious world of plants. It's a lesson about nature and its protection. Here, visitors will learn that our world can survive only in cooperation with the world of plants, which is particularly important in urbanized areas.

Here, guests can admire the most

beautiful specimens of various plant species, including medicinal plants, ornamental plants, vines, alpine vegetation, unique rose specimens, or natural monuments in the form of magnificent tree stands. In special water tanks, plants characteristic of water and wet areas are grown. There are also numerous representatives of endemic plants, such as *Cochlearia polonica*. Greenhouses contain plants originating from Mediterranean, subtropical,

and tropical climate zones, for example, ferns, eucalyptus, palm trees, or figs.

The garden offers educational activities, classes, and workshops for people of all ages. Exhibitions and thematic festivals are organized here.

Fun fact

The Botanic Garden, established in the former Royal Gardens in the northern part of the Royal Łazienki Park, used to occupy an area of 22.5 ha. It included royal greenhouses with the Old Orangery. Published in 1824, the list of plants grown here contains about 10,000 species and varieties, including 1000 representatives of the Polish flora.

i **Botanical Garden of the University of Warsaw**
Aleje Ujazdowskie 4
00-478 Warszawa
phone +48 22 553 05 11
ogrod@biol.uw.edu.pl
www.ogrod.uw.edu.pl

Practical information:

- access by public transport: by bus, metro (Politechnika station)
- open from spring to autumn on all days of the week
- paid admission
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

35

Pałacyk Konopackiego w Warszawie

Dom Ksawerego Konopackiego powstał w latach 60. XIX wieku dla założyciela dzielnicy Nowej Pragi – Ksawerego Konopackiego. Nazwę pałacyk zyskał ze względu na swoją okazałość i dekoracyjność. Był to również pierwszy dom murowany na Nowej Pradze.

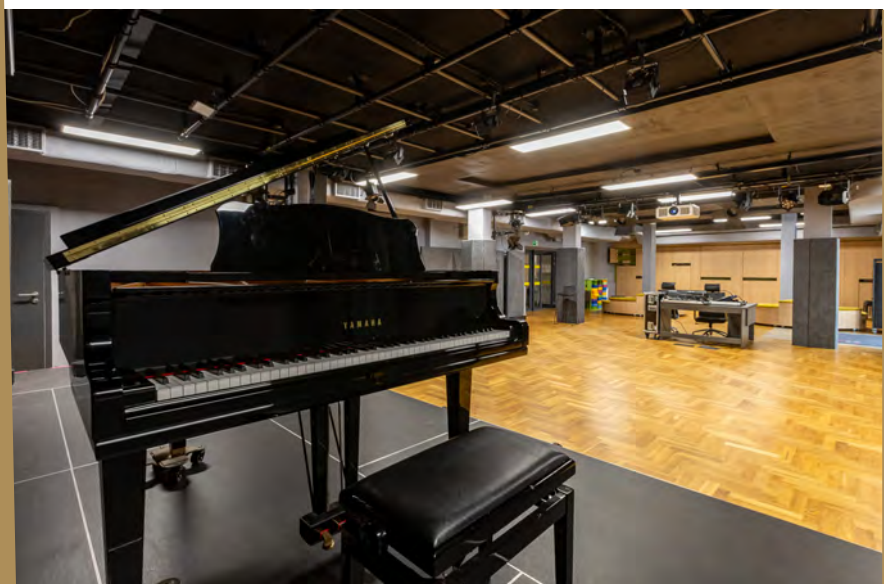
Dom zbudowano w stylu neorenesansowym na planie prostokąta, z dodanymi niewielkimi aneksami do elewacji tylnej oraz bocznej elewacji północnej. Ma on jednoosiową fasadę od strony ulicy Strzeleckiej. Do domu prowadziło kilka niezależnych wejść: jedno od ulicy Strzeleckiej, drugie pośrodku tylnej elewacji, a trzecie w aneksie przylegającym od strony północnej, które prawdopodobnie zamieszkiwał Konopacki.

W 1881 roku dom stał się własnością rosyjskiego generała księcia Agafona Wachwachowa. Później przeszedł

w ręce spółki żydowskich przedsiębiorców, Endelmana i Papiernego, aby w 1924 roku przejść na własność miasta z przeznaczeniem na cele oświatowe. Przez długie lata mieściło się w nim przedszkole, a później szkoła społeczna.

Do czasów współczesnych dotrwał taras od strony północnej, pod którym mieściło się wejście do domu,

resztki opasek okiennych, profilowane gzymsy i dwa żeliwne balkony. W maju 2005 roku budynek wpisano do rejestru zabytków. W 2021 roku, po wieloletniej rewitalizacji przeprowadzonej w ramach dofinansowanego ze środków unijnych projektu „Modernizacja zabytkowego budynku Pałacyku Konopackiego i jego otoczenia w celu aktywizacji społecznej i gospodarczej warszawskiej Pragi”, pałacyk stał się drugą siedzibą Domu Kultury „Praga”.

Ciekawostka

Urodzony w 1813 roku na Litwie Ksawery Konopacki przybył do Warszawy w latach 50. XIX wieku. Zaczął kupować dobra ziemskie, zaczynając od części Targówka. Dzięki jego przedsiębiorczości tak zwana Nowa Praga rozrosła się i stała się miejscem, w którym warto było ulokować kapitał.

Nic więc dziwnego, że do dziś jest postrzegany przez pryzmat stworzonego przez siebie dzieła, czyli osady Konopaccyzna. Należący do niego teren, wraz z gruntami sąsiadującej z nim Kurakowszczyzny Joachima Kurakowskiego, w XIX wieku prasa nazwała Nową Pragę.

i **Dom Kultury „Praga”
Pałacyk Konopackiego**
ul. Strzelecka 11/13 (wejście od
ul. Środkowej), 03-433 Warszawa
tel. +48 797 895 788
sekretariat@dkpraga.pl
www.dkpraga.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- komunikacja miejska (tramwaj, autobus)
- czynne codziennie (w weekendy w godzinach imprez)
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

35

Konopacki Palace in Warsaw

The building was erected in the 1860s for the founder of the Nowa Praga (New Prague) district – Ksawery Konopacki. The palace received its name due to its splendor and decorativeness. It was also the first brick house in Nowa Praga.

The house was built on a rectangular plan, with small annexes added to the rear façade and the side north façade. It has a single-axis facade from the side of Strzelecka Street. There were several independent entrances to the house: one from Strzelecka Street, the second in the middle of the rear façade, and the third in the annex adjacent to the north, probably inhabited by Konopacki.

In 1881, the house became the property of Russian General Agafon Vachwakhov. The palace was later transferred to the company of Jewish entrepreneurs, Endelman and

Papierny, and finally, in 1924, it became the city's property to serve for educational purposes. For many years the building served as a kindergarten and later as a social school.

The terrace on the northern side of the building, under which the entrance to the house was located, window bands, profiled cornices, and two cast-iron balconies have survived

to modern times. In May 2005, the building was entered into the register of monuments. In 2021, after many years of revitalization works implemented as part of the EU-funded project „Modernization of the historic building of Konopacki Palace and its surroundings for social and economic activation of Warsaw’s Praga district”,

the palace became the second seat of the „Praga” Cultural Centre.

Fun fact

Born in 1813 in Lithuania, Ksawery Konopacki arrived in Warsaw in the 1850s. He began to buy real estate, starting from a part of the Targówek district. Thanks to his entrepreneurship, the so-called Nowa Praga grew and became a place that attracted investors. So it is not surprising that until this day, Ksawery Konopacki is perceived through the prism of his life’s work, that is, the settlement of Konopacczynna. The land he owned, along with the neighboring Kurakowszczyzna of Joachim Kurakowski, in the 19th century, was called by the press Nowa Praga.

„Praga” Cultural Centre

Konopacki Palace
ul. Strzelecka 11/13 (entrance from
ul. Śródkowa)
03-433 Warsaw
phone +48 797 895 788
sekretariat@dkpraga.pl
www.dkpraga.pl

Practical information:

- parking
- public transport (tram, bus)
- open daily (on weekends during event hours)
- facility available to the needs of persons with disabilities

36

Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie

Najstarsze i największe w Polsce, założone w 1888 roku muzeum etnograficzne jest przestrzenią, w której dorobek kultury światowej odkrywa piękno tkwiące w różnorodności. Mieści się w siedzibie Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, zbudowanej w 1853 roku przez Józefa Góreckiego. Neorenesansową elewację projektu Henryka Marconiego wykonano w latach 1856–1858 na wzór Nowej Prokuratorii w Wenecji.

W muzeum prezentowane są wystawy stałe i czasowe, organizowane są wydarzenia, warsztaty, pokazy filmowe i koncerty. Muzeum ma 5 wystaw stałych: „Afrykańskie wyprawy, azjatyckie drogi”, „Czas świętowania”, „Porządek rzeczy”, „Biblia Pauperum” oraz „Galeria koreańska”.

Wystawa „Afrykańskie wyprawy, azjatyckie drogi” przenosi w przeszłość Afryki i Azji. Galeria

afrykańska nosi imię afrykanisty i podróżnika Leopolda Janikowskiego, który pod koniec XIX wieku zorganizował pierwszą w Warszawie wystawę etnograficzną poświęconą Afryce. Galeria azjatycka prezentuje azjatyckie szlaki, geograficzne i mistyczne drogi od wieków przemierzone przez wędrowców. Warto wybrać się do Galerii koreańskiej, by zobaczyć, jak wyglądał tradycyjny koreański dom z XIX wieku, z przestrzenią męską i kobiecą. To największy w Polsce zbiór koreańskich artefaktów. Wystawa „Czas świętowania” pokazuje

Foto (strona 160, 161): Archiwum Państwowe Muzeum Etnograficzne

odświętną ludową garderobę, makiety ludowych tańców i świąteczne ozdoby. Szuflady są pełne biżuterii, krajkę i parzenic, a wnętrza sal mają świąteczny wystrój mniejszości religijnych. Polską kulturę i tradycję przybliży wystawa „Biblia Pauperum”. Tu można podziwiać dzieła z drewna i malowidła na szkle nawiązujące do biblijnych wątków obecnych w polskiej sztuce ludowej. Wystawa „Porządek rzeczy” to podróż do magazynów muzealnika i etnografa Piotra Szackiego. Przechowywane są tu narzędzia związane z pracą na roli, hodowlą, zbieractwem, rybołówstwem, pszczelarstwem oraz rękodziełem i rzemiosłem.

W muzeum znajdują się przestrzeń familijna z wystawami dla najmłodszych, biblioteka i sala kinowa. Organizowane są targi, wydarzenia specjalne, spotkania autorskie, warsztaty

i seminaria. W ramach cyklu familijnego „Etnoniedziela” można poznać różne kultury z całego świata. Organizowane są też lekcje muzealne.

Ciekawostka

Wieloletnia modernizacja muzeum, w tym przestrzeni familijnej, w 2016 roku przyniosły PME nominację do tytułu Europejskiego Muzeum Roku (EMYA), prestiżowego wyróżnienia, o które zabiegają najlepsze placówki muzealne w całej Europie.

i Państwowe Muzeum Etnograficzne
ul. Kredytowa 1
00-056 Warszawa
tel. +48 22 696 53 80
tel. +48 510 336 571
rezerwacje@ethnomuseum.pl
www.ethnomuseum.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny, w czwartki zwiedzanie bezpłatne
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

36

National Ethnographic Museum in Warsaw

The oldest and the biggest in Poland, founded in 1888, the State Ethnographic Museum in Warsaw is a space where the world cultural heritage discovers the beauty of diversity. It is located in the Land Credit Society, built in 1853 by architect Józef Górecki. Its neo-Renaissance facade designed by Henryk Marconi was created between 1856 and 1858 according to the model of the New Procuracies in Venice. The museum's offer includes permanent and temporary exhibitions, events workshops, film screenings and concerts. There are 5 permanent exhibitions: "African Expeditions, Asian Roads"; "Celebration time"; "The Order of Things"; "Biblia Pauperum" and "The Korean Gallery".

The permanent exhibition "African Expeditions, Asian Roads", takes its visitors into the past of Asia and Africa. The African Gallery is named

after Leopold Janikowski, African studies specialist and traveller, who by the end of the 19th century organized the first ethnographic exhibition in Warsaw dedicated to Africa.

Photo (page 162, 163): Archives National Ethnographic Museum

The Asian Gallery presents Asian routes, geographic and mystical trails traversed by wanderers for ages. It is worth visiting the Korean Gallery to see the traditional Korean house from the 19th century with two separate spaces for men and women. It is the largest collection of Korean artefacts in Poland. The “Celebration time” exhibition presents the festive folk wardrobe, folk dance mock-ups, and festive ornaments. The drawers are full of jewellery, folk heart-shaped traditional handicraft pattern called “parzenica” and decorative handicraft folk products in the form of narrow colourful strips (from a few to several centimetres) called “krajka”. The interiors of the exhibition halls are full of festive decor of religious minorities. The exhibition entitled “Biblia Pauperum” is focused on the Polish culture and traditions. The visitors may admire wooden masterpieces and paintings on glass referring to biblical themes present in the Polish folk art. The “Order of Things” exhibition is a journey to the storehouses of Piotr Szacki, museologist and ethnographer. Tools related to farming, breeding, gathering, fishing, beekeeping, handicrafts and crafts are stored here. The museum has a space dedicated to families with exhibitions for children, a library and a cinema room.

The facility organizes fairs, special events, author meetings, workshops and seminars. As part of the family cycle “Ethno Sunday” visitors can get to know different cultures from around the world. Museum classes are also organized.

Fun fact

Long-term modernization of the museum, including the family space, brought the State Ethnographic Museum in 2016 a nomination for the title of the European Museum of the Year (EMYA). This prestigious award is sought by the best European museum institutions.

i National Ethnographic Museum in Warsaw
 ul. Kredytowa 1, 00-056 Warszawa
 phone +48 22 696 53 80
 phone +48 510 336 571
 rezerwacje@ethnomuseum.pl
 www.ethnomuseum.pl

Practical information:

- parking
- closed on Mondays
- paid entrance, free of charge on Thursdays
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

37

Białołęcki Ośrodek Kultury, Teatr Dramatyczny i Teatr Powszechny w Warszawie

„Nowa jakość kultury – poprawa dostępności do zasobów kultury poprzez modernizację i wyposażenie sali widowiskowej oraz wybranych scen teatralnych m.st. Warszawy” – to tytuł projektu zrealizowanego ze środków unijnych, dzięki któremu zmodernizowano i wyposażono salę widowiskową Białołęckiego Ośrodka Kultury oraz sceny teatralne Teatru Dramatycznego i Teatru Powszechnego.

Teatr Powszechny im. Zygmunta Hübnera to dwie sceny, duża i mała. Na tej pierwszej odbywają się największe spektakle światowego i krajowego repertuaru, a na małej bardziej kameralne. Działają tu także Stół Powszechny, czyli kawiarnia i przestrzeń warsztatowa, organizująca wydarzenia dla migrantów oraz dzieci i seniorów, a także prowadzona przez Fundację Strefa WolnoSłowa. Teatr zajmuje się też działalnością

edukacyjną. Dzieci, młodzież, dorośli i nauczyciele mogą uczestniczyć w warsztatach, dzięki którym wzmacniają swój potencjał twórczy.

Teatr Dramatyczny od 1955 roku znajduje się w Pałacu Kultury i Nauki. Powstał w 1949 roku jako Teatr Domu Wojska Polskiego. Od 2008 roku nosi imię Gustawa Holoubka, legendarnego dyrektora tej sceny w latach 1972–1982. To jeden z najciekawszych teatrów powojennej Polski, który słynie ze świetnego aktorstwa i podejmowania ważnych tematów. Tworzą go trzy sceny: Scena im. Gustawa Holoubka, mała scena i Scena Przodownik (ul. Olesińska 21).

Białołęcki Ośrodek Kultury organizuje spektakle teatralne, seanse filmowe, wydarzenia muzyczne z udziałem największych gwiazd i projekty edukacyjne. Na dwóch

Foto: M. Hueckel/Teatr Powszechny

Foto: K. Chmura/Teatr Dramatyczny

nowoczesnych scenach (przy ulicach van Gogha 1 oraz Głębockiej 66) występują znakomici polscy artyści. BOK posiada szeroką ofertę zajęć i warsztatów edukacyjnych. Balet, akrobatyka, grupy teatralne i wokalne, medytacja w ruchu, język japoński to tylko kilka przykładów. Działają tu „Kino na boku”,

które jest miejscem spotkań z filmem i popularyzacji dzieł o wysokich walorach artystycznych. Oprócz regularnego repertuaru realizowane są cykliczne projekty filmowe, między innymi „Kino dla mam”, „Seanse dla rodziców” czy seanse z audiodeskrypcją dla widzów niewidzących i słabowidzących pod nazwą „Kino bez barier”.

Foto: M. Miłlik/BOK

Ciekawostka

W Warszawie działają ponad 20 teatrów – najwięcej wśród polskich miast. Aż cztery mają swoją siedzibę w Pałacu Kultury i Nauki. Oprócz Teatru Dramatycznego m.st. Warszawy są to: Teatr 6. piętro, Teatr Lalka i Teatr Studio.

i Teatr Powszechny im. Zygmunta Hübnera
ul. Jana Zamoyskiego 20
03-801 Warszawa
tel. +48 22 818 48 19
bow@powszechny.com
www.powszechny.com

Teatr Dramatyczny m.st. Warszawy
Pałac Kultury i Nauki
pl. Defilad 1
00-901 Warszawa
tel. +48 721 223 372
bilety@teatrdramatyczny.pl
www.teatrdramatyczny.pl

Białołęcki Ośrodek Kultury
ul. van Gogha 1
03-188 Warszawa
www.bok.waw.pl

37

Białołęka Cultural Centre, Dramatic Theatre and Powszechny Theatre in Warsaw

“New quality of culture – improving the accessibility to cultural resources by modernizing and equipping the showroom and selected theatre scenes of Warsaw” is the title of a project realized with the support of EU Funds, thanks to which the showroom of the Białołęka Cultural Centre and theatre scenes of Dramatic Theatre and Powszechny Theatre were modernized and equipped.

Zygmunt Hübner Powszechny Theatre consists of two stages - large and small. The first one hosts the most famous performances of the world and national repertoire, and the small one presents more intimate shows. There is also a place called Stół Powszechny, i.e. a cafe and workshop space, organizing events for migrants, children, and seniors, as well as Strefa WolnoSłowa run by a foundation. The theatre is also engaged in various educational activities. Children, adolescents, adults, and teachers can participate in workshops, thanks to

which they can strengthen their creative potential.

The Dramatic Theatre has been located in the Palace of Culture and Science since 1955. It was founded in 1949 as the Theatre of the Polish Army House. Since 2008, it has been named after Gustav Holoubek, the legendary director of the scene from 1972 to 1982. It is one of the most noteworthy theatres of post-war Poland, which is famous for its spectacular acting and for raising socially important topics. It is composed of three scenes: the Gustav Holoubek stage, the small scene, and the Przdownik Stage (ul. Olesinska 21).

The Białołęka Cultural Centre organizes theatre performances, film screenings, and musical events with the participation of the biggest stars and educational projects. On two modern stages (at the streets van Gogha 1 and Głębocka 66) perform the greatest names of the Polish

Photo: K. Laskowiecka/Powszechny Theatre

Photo: M. Milik/BOK

scene. The Centre offers a wide range of educational classes and workshops. Ballet, acrobatics, theatre and vocal groups, meditation in motion, and Japanese language classes, are just a few examples. The facility also houses “Kino na boku”, which is

a place of meetings with cinema and the popularization of films with high artistic value. In addition to the regular repertoire, cyclical film projects are available, including “Cinema for moms”, “Screening for parents” or screenings with audio descriptions for blind and visually impaired viewers under the name “Cinema Without Barriers”.

Photo: K. Chmura/Dramatic Theatre

Fun fact

There are more than 20 theatres in Warsaw – the highest number among Polish cities. As many as four are seated in the Palace of Culture and Science. In addition to the Dramatic Theatre of the capital city of Warsaw, these are the 6th floor theatre, Puppet Theatre, and Studio Theatre.

i **Zygmunt Hübner
Powszechny Theatre**
ul. Jana Zamoyskiego 20
03-801 Warszawa
phone +48 22 818 48 19
bow@powszechny.com
www.powszechny.com

**The Dramatic Theatre
of Warsaw**
Palace of Culture and
Science, pl. Defilad 1
00-901 Warszawa
phone +48 721 223 372
bilety@teatrdramatyczny.pl
www.teatrdramatyczny.pl

**The Białołęcki Centre
of Culture**
ul. van Gogha 1
03-188 Warszawa
www.bok.waw.pl

38

Willa Żabińskich w Warszawie

W 1931 roku na terenie warszawskiego ZOO zbudowano dom dla dyrektora ogrodu, czyli Willę Żabińskich. Zamieszkał w niej ówczesny dyrektor zoo – Jan Żabiński z rodziną. Dom nazywano Willą pod Zwariowaną Gwiazdą, a wszystko za sprawą działalności prowadzonej przez rodzinę. Warszawskie zoo stworzone przez Żabińskich rozwijało się bardzo dynamicznie i osiągało duże sukcesy na arenie międzynarodowej. Coraz częściej i chętniej zaglądali tam warszawiaczy oraz wycieczki z całej Polski.

W czasie II wojny światowej Jan i Antonina Żabińscy, nie zważając na niebezpieczeństwo, pomagali Żydom, dając im schronienie w zoo oraz własnym domu. Ukrywali ich również w podziemnych przejściach, klatkach

i ptaszarniach. Wielu nazwisk nigdzie nie odnotowano, stąd też nieznana jest liczba uratowanych osób. Wśród tych, którzy przetrwali dzięki Żabińskim, była rzeźbiarka Magdalena Gross i jej mąż, prawnik Maurycy Fraenkel, pisarka Rachela Auerbach, mistrz bokserski Samuel Kenigswein z żoną i dwójką dzieci, Leonia i Irena Tenenbaum, żona i córka zmarłego w getcie entomologa Szymona Tenenbauma.

Dzisiaj Willa Żabińskich jest jednym z obowiązkowych punktów zwiedzania podczas pobytu w warszawskim zoo. Jej wnętrza idealnie oddają klimat lat 30. XX wieku. W gabinecie Żabińskiego oprócz książek znajdują się rodzinne fotografie, a w salonie wśród rodzinnych pamiątek stoi fortepian. W sytuacjach zbliżającego się zagrożenia, jakie stwarzali na przykład spacerujący po ogrodzie niemieccy oficerowie, Antonina siadała przy instrumencie i grała różne utwory, których dobór przekazywał nielegalnym lokatorom określone

informacje. Najczęściej był to sygnał dla wszystkich ukrywających się w domu i w piwnicy, że sytuacja jest groźna i należy zniknąć.

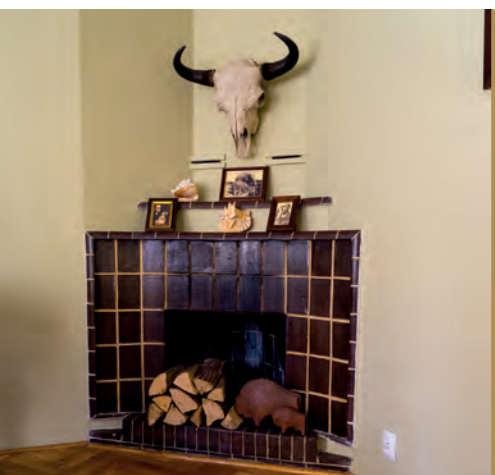
Oprócz parteru można zwiedzić piwnice, w których ukrywano Żydów. Znajduje się tam również sala poświęcona słynnej artystce Magdalenie Gross. Są tu jej liczne zdjęcia i odlew rzeźby przedstawiającej Tuzinkę – słonickę urodzoną w 1937 roku, ulubienicę nie tylko rzeźbiarki, ale i wszystkich mieszkańców przedwojennej Warszawy.

Zwiedzanie kończy seans filmowy przedstawiający codzienne życie w stolicy przed wojną oraz działalność Żabińskich w czasie okupacji.

Ciekawostka

Państwo Izrael uhonorowało Antoninę i Jana Żabińskich za ich działalność przyznaniem w 1965 roku tytułu „Sprawiedliwych wśród Narodów Świata”. W 1968 roku, podczas ceremonii sadzenia drzew w Yad Vashem, doktor Jan Żabiński posadził drzewo na Górze Pamięci w Jerozolimie. Historię Żabińskich opisała w swojej powieści „Azyl” amerykańska pisarka Diane Ackerman. Na jej podstawie w 2017 roku nakręcono film o tym samym tytule, z Jessicą Chastain i Johanem Heldenberghem w rolach głównych.

i **Miejski Ogród Zoologiczny im. Antoniny i Jana Żabińskich w Warszawie, Willa Żabińskich**
ul. Ratuszowa 1/3
03-461 Warszawa
tel. +48 22 619 40 41
zoo@zoo.waw.pl
www.zoo.waw.pl/willa-zabinskich

Informacje praktyczne:

- parking
- dogodny dojazd komunikacją miejską
- czynne w dni powszednie (zwiedzanie po zgłoszeniu telefonicznym), zwiedzanie bez rezerwacji w pierwszą i drugą niedzielę miesiąca
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

38

Żabiński Villa in Warsaw

In 1931, a house for the director of the zoological garden, called the Żabiński Villa, was built in the Warsaw ZOO. It was inhabited by the then-director of the ZOO – Jan Żabiński and his family. The house was called Villa Under the Crazy Star (Willa Pod Zwariowaną Gwiazdą), and all this thanks to the family-run activities. The Warsaw ZOO created by Żabiński grew very dynamically and achieved great success on the international stage. The ZOO was frequently and eagerly visited by Warsaw residents and organized groups from all over Poland.

During World War II, Jan and Antonina Żabiński, despite the danger, helped Jews by hiding them in the ZOO and their own house. They also hid them in underground passages, cages, and

aviaries. Many of them have not been reported anywhere, hence the exact number of people rescued is unknown. Among those who survived thanks to the courage of Żabiński, there was sculptor Magdalena Gross and her husband, lawyer Maurycy Fraenkel, writer Rachel Auerbach, boxing master Samuel Kenigswein with his wife and two children, Leonia and Irena Tenenbaum, wife and daughter of the entomologist Simon Tenenbaum who died in the ghetto.

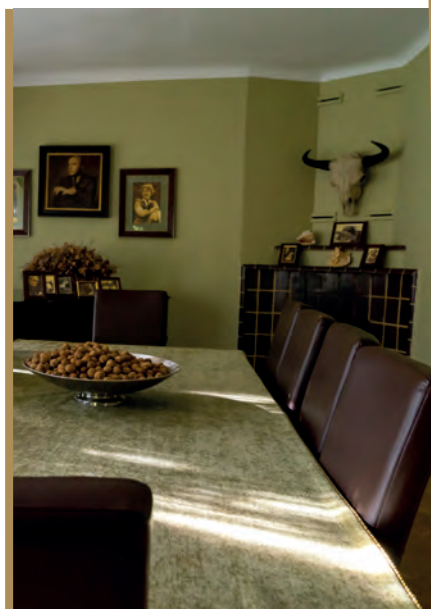
Today, the Żabiński Villa is one of the must-see points while visiting the Warsaw ZOO. Its interiors perfectly reflect the atmosphere of the 1930s. Apart from books, there are family photographs in the Żabiński's office, and in the living room, among many family souvenirs, there is also a piano. In situations of the imminent danger posed by, for example, German officers walking through the garden, Antonina sat down at the instrument and played various compositions, the selection of which gave certain information to illegal tenants. Most often,

it was a signal to everyone hiding in the house and in the basement that the situation was dangerous and they should immediately disappear.

Apart from the ground floor, guests can visit the basement where Jews were hidden. There is also a hall dedicated to the famous artist Magdalena Gross with her numerous photographs and a cast of a sculpture presenting Tuzinka – an elephant born in 1937, not only a sculptor's favorite but also of all the inhabitants of pre-war Warsaw.

The tour ends with a film screening presenting daily life in the capital before the war and the activities of the Żabiński family during the occupation.

Fun fact

The State of Israel honored Antonina and Jan Żabiński for their work with the title of "Righteous Among the Nations" in 1965. In 1968, during a tree planting ceremony in Yad Vashem, Jan Żabiński, Ph.D., planted a tree on the Mount of Remembrance in Jerusalem. The story of Antonina and Jan Żabiński as described in the novel "Asylum" by American writer Diane Ackerman. The book was an inspiration for a film from 2017 with the same title, starring Jessica Chastain and Johan Heldenbergh.

i Antonina and Jan Żabiński Municipal Zoological Garden in Warsaw

ul. Ratuszowa 1/3
03-461 Warszawa
phone +48 22 619 40 41
zoo@zoo.waw.pl
www.zoo.waw.pl/willa-zabinskich

Practical information:

- parking
- convenient access by public transport,
- open on weekdays (sightseeing after calling), sightseeing without reservation on the first and second Sunday of the month
- paid entrance
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

39

Zespół klasztorny ojców kamedułów na Bielanych

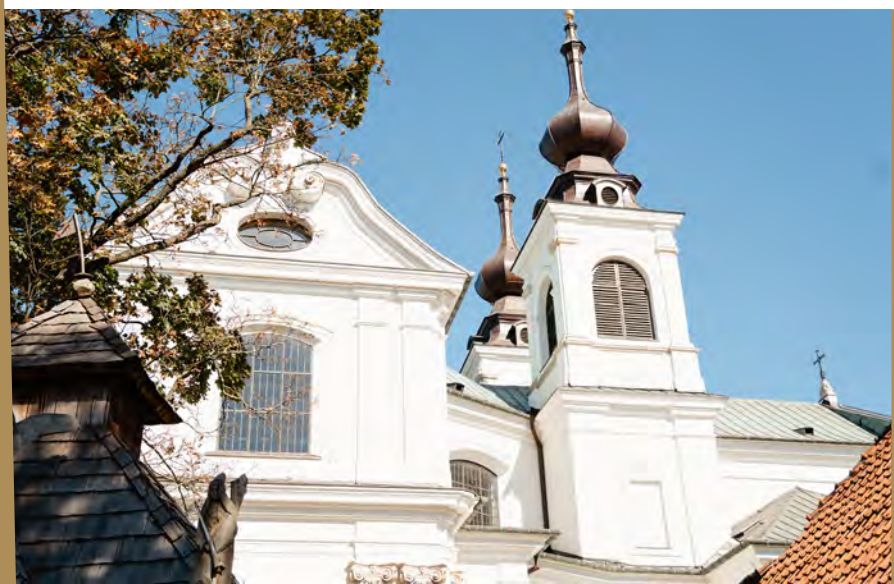
Na warszawskich Bielanych znajduje się zespół klasztoru ojców kamedułów. Do dziś z XVII wieku przetrwały: kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, Dom Zgromadzenia Księża Marianów i 13 eremów.

Budowę klasztoru około 1639 roku zainicjował król Władysław IV. Miejsce na jego założenie na Polkowej Górze wybrali zakonnicy, zgodnie z obowiązującymi ich regułami: poza miastem, na wzniesieniu, w lesie. Kamedułów sprowadzono z Krakowa w 1643 roku. Ich domki dla jednego zakonnika, zbudowane według ścisłych reguł zakonnych, zwane eremitoriami lub eremami, od frontu mają ogródki i są ogrodzone murem.

Po 1864 roku w wyniku represji popowstaniowych rozpoczął się upadek klasztoru. W końcu XIX wieku część budynków zajął Rosyjski Czerwony Krzyż. W 1915

roku zabudowania przekazano księżom marianom, którzy umieścili w nich dom zakonny z nowicjatem, schronisko dla bezdomnych dzieci i seminarium. W 1918 roku otworzyli męskie gimnazjum filologiczne, dla którego w 1923 roku rozpoczęto budowę gmachu. Przed 1939 rokiem oficynę klasztorną rozbudowano na internat. Oba gmachy uległy zniszczeniom wojennym. W 1954 roku po usunięciu marianów eremitoria i internat przekazano Akademii Teologii Katolickiej.

W latach 1979–1986 wybudowano Warszawskie Metropolitalne Seminarium Duchowne. W 1997 roku wokół zabytkowych obiektów rozpoczęto budowę budynków Akademii przekształconej w Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP budowano etapowo. Projekt powstał w 1659 roku z inicjatywy króla Jana Kazimierza, a budowę ukończono w 1696 roku. Obok kościoła warto zobaczyć nagrobek

zmarłego w 1826 roku Stanisława Staszica.

Ciekawostka

Kameduli sprzeciwiali się dążeniom ku sprawom przyziemnym, które przemijają ze śmiercią. Uważali, że czas trzeba dobrze wykorzystać. Znalazło to odzwierciedlenie w zachodniej elewacji kościoła, gdzie znajduje się ścienny zegar słoneczny wykonany techniką sgraffito w 1860 roku, z napisem: „Najdroższą naszą własnością – czas”.

i Zespół klasztorny oo. kamedułów
ul. Dewajtis 3
01-815 Warszawa
tel. +48 501 570 568
www.kosciolbielanski.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- dogodny dojazd komunikacją miejską
- kościół jest dostępny dla zwiedzających w niedziele, w podziemiach obok kamedulskich katakumb funkcjonuje piwnica artystyczna

39

Camaldolese Monastery in Bielany

In the Bielany district of Warsaw, there is a Camaldolese monastery. The following monuments originating from the 17th century survived until this day: the Church of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, the House of the Congregation of Marian Fathers, and 13 hermitages.

The construction of the monastery was initiated around 1639 by King Władysław IV. The place for its location on Polkowa Góra was chosen by the friars, in accordance with their rules: outside the city, on the hill, in the woods. The Camaldolese Order was brought from Krakow in 1643. Their houses designed for one monk only, built according to strict religious rules, are called hermitages or erems, have gardens from the front and are fenced by a wall.

After 1864, the collapse of the monastery began as a result of post-insurgent repression. At the end of the 19th century, some of the buildings were occupied by the Russian Red Cross. In 1915, some buildings were taken over by the Marian fathers, who transformed them into a novitiate house, a shelter for homeless children,

and a seminary. In 1918, they opened a philological gymnasium for boys. The construction of the gymnasium building began in 1923. Before 1939, the monastic outbuilding was converted into a boarding house. Both buildings were destroyed during the war. In 1954, after the removal of the Marians, hermitages and the boarding house were handed over to the Academy of Catholic Theology. Between 1979 and 1986 the Warsaw Metropolitan Theological Seminar was built. In 1997, the construction of the buildings of the Academy transformed into the University of Cardinal Stefan Wyszyński began around the historic buildings.

The Church of the Immaculate Conception of the Virgin Mary was built in stages. The project was created in 1659 on the initiative of King John Casimir, and the construction was completed in 1696. Next to the church, it is worth seeing the gravestone of Stanisław Staszic, who died in 1826.

Fun fact

The Camadules opposed the pursuit of mundane things that pass away with death. They thought that the time had to be used well. This belief was reflected in the western façade of the church, where there is a wall sundial, made with the technique of sgraffito in 1860 with the inscription: our most expensive property – time.

i **Camaldolese Monastery in Bielany**
ul. Dewajtis 3
01-815 Warszawa
phone +48 501 570 568
www.kosciolbielanski.pl

Practical information:

- parking
- convenient access by public transport
- the church is accessible to visitors on Sundays, in the undergrounds there is an artistic basement

S U B R E G I O N

WARSAWSKI WSCHODNI

Subregion warszawski wschodni zaprasza do dwóch zespołów pałacowo-parkowych. Odwiedzając pierwszy z nich – posiadłość Dernałowiczów w Mińsku Mazowieckim – można nie tylko podziwiać kunszt architektoniczny wielkiego Henryka Marconiego, lecz także zobaczyć wnętrza, które gościły niegdyś wiele znamienitych osobistości.

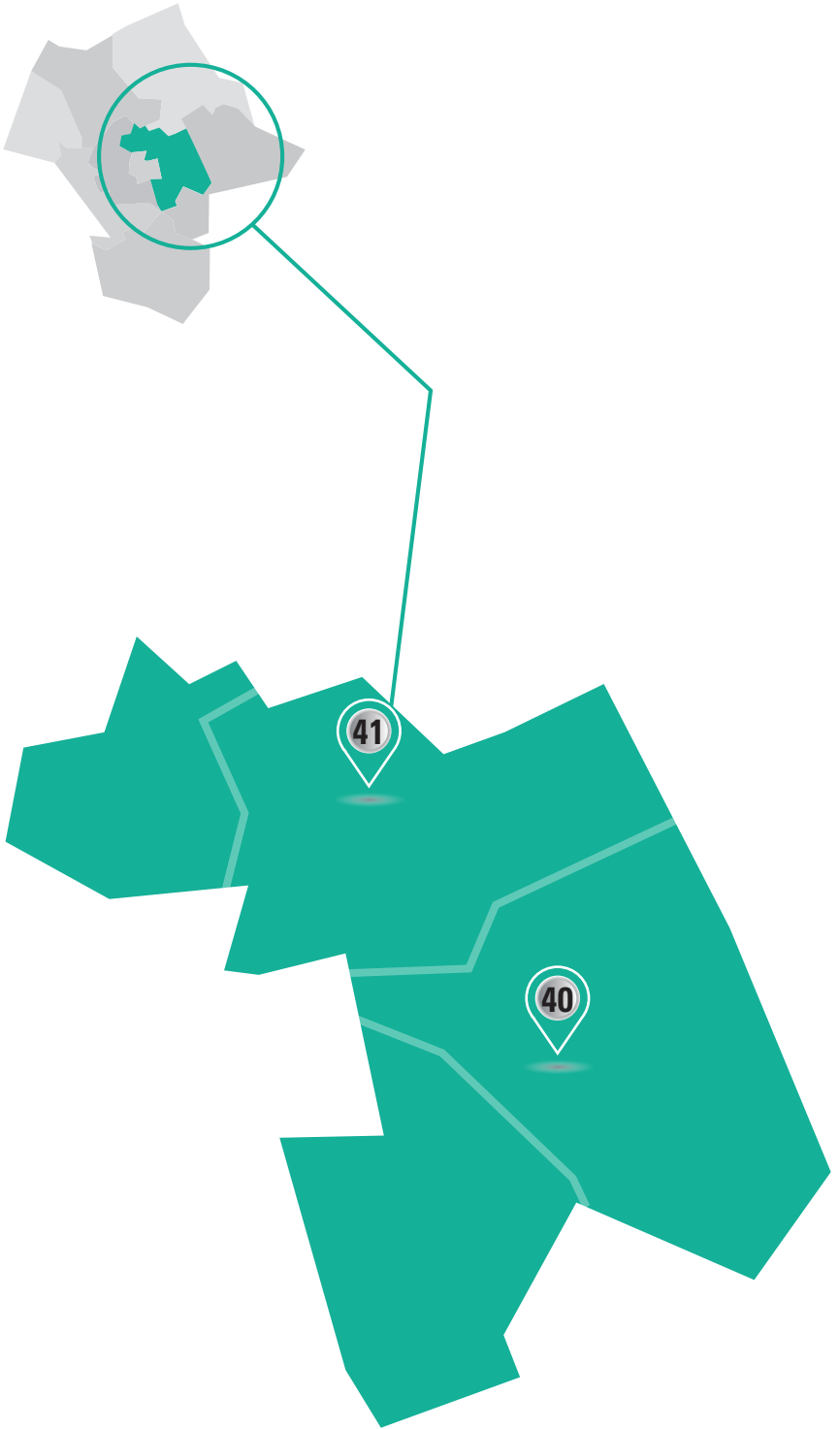
Drugi z kolei – pałac Łuszczewskich w Woli Rasztońskiej – stanowił kiedyś letnią rezydencję samego króla Jana III Sobieskiego. Można więc kontemlować tu przyrodę w pięknie zrewitalizowanym parku, po którym dawniej przechadzał się król, lub też wziąć udział w jednej z odbywających się tu w sezonie imprez plenerowych.

E A S T E R N W A R S A W

S U B R E G I O N

The eastern Warsaw subregion invites its guests to two palace and park complexes. Visiting the first of them – the Dernałowicz's mansion in Mińsk Mazowiecki – one can admire not only the architectural craftsmanship of the great Henry Marconi but also the interiors that once hosted many distinguished personalities. The second – the

Łuszczewski Palace in Wola Rasztońska – was once the summer residence of King Jan III Sobieski himself. A beautifully revitalized park invites walkers to contemplate the surrounding nature. The park was eagerly visited by the king who used to take strolls there or take part in one of the outdoor events during the season.

40

Pałac Dernałowiczów w Mińsku Mazowieckim

Ten zabytkowy zespół pałacowy składa się z pałacu i otaczającego go obszernego parku. Był on wielokrotnie przebudowywany w stylach: barokowym, rokokowym i klasycystycznym. Obecnie budynek jest siedzibą Miejskiego Domu Kultury, który posiada bogatą ofertę kulturalną.

Początki pałacu sięgają XVI wieku, gdy w miejscu tym powstał ceglany dwór inspirowany gotykiem. Co ciekawe, do dziś zachowały się elementy tej pierwszej budowli, między innymi podpiwniczenie o sklepieniach kolebkowych. Również szerokość dworu była identyczna jak dzisiejszego pałacu. Obecny kształt pałac zyskał podczas przebudowy w latach 1825–1828, gdy jego właścicielem był hrabia Stanisław Jezierski. Projektantem obiektu był znany wówczas

architekt Henryk Marconi, którego dziełami są na przykład Hotel Europejski w Warszawie i sanatorium w Busku-Zdroju.

Pałac zawdzięcza nazwę rodzinie Dernałowiczów, do których należał od 1870 roku do końca II wojny światowej. Jedną z jego ostatnich mieszkanek była rzeźbiarka Józefa Konstancja Doria Dernałowicz.

W budynku znajduje się kilka pokoi z wystawami: pokój Dernałowiczów z wyposażeniem ostatnich mieszkańców pałacu, salonik prezydencki poświęcony generałowi Karłowi Gustawowi Mannerheimowi, który był dowódcą 13. Pułku Ułanów Włodzimierskich i stacjonował w tym miejscu na początku XX wieku, mieszkanie Himilbsbachów z wyposażeniem przeniesionym z ich faktycznego domu z Górnego Śląska oraz pokój Piotra S., w którym znajduje się wystawa poświęcona 60-leciu istnienia Piwnicy pod Baranami.

Pałac otacza park rozpoczynający się przy fontannie, wokół której do odpoczynku zachęcają ławeczki. Jest on doskonałym miejscem spacerowym z alejkami prowadzącymi wśród zieleni, przez mostki i wzdłuż kanału.

Dzieci zaprasza tu plac zabaw, a zimą górka saneczkowa, można też poszaleć na rowerze w skateparku i pograć na boisku w gry zespołowe.

Ciekawostka

W swoim pałacu Dernałowiczowie gościli wiele znamienitych osób. Bywali tu między innymi: Henryk Sienkiewicz, Stefan Żeromski, Zygmunt Gloger, Oskar Kolberg i Władysław Podkowiński. W 1920 roku przebywali tu Józef Piłsudski i generał Józef Haller. Gościli tu również nuncjusz stolicy apostolskiej Achille Ratti – późniejszy papież Pius XI oraz młody francuski porucznik Charles de Gaulle – późniejszy prezydent Francji. Kilkakrotnie byli tu także Stanisław Wojciechowski, Wojciech Kossak i Władysław Anders.

i Miejski Dom Kultury
ul. Warszawska 173
05-300 Mińsk Mazowiecki
tel. +48 25 758 39 17 wew. 11
mdk@mdkmm.pl
www.mdkmm.pl

Informacje praktyczne

- parking
- czynne codziennie
- wstęp bezpłatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

40

The Dernałowicz Palace in Mińsk Mazowiecki

This historic palace complex consists of a palace and a large park surrounding it. It has been rebuilt many times in the following styles: Baroque, Rococo, and Classicist. Currently, the building is the seat of the Municipal Culture Center, which has a rich cultural offer.

The beginnings of the palace date back to the 16th century, to a brick manor house inspired by the Gothic style. Interestingly, several elements of this original building, including the basement with a barrel vault, have been preserved to this day. Also, the widths of the manor and today's palace were identical. The present shape of the palace is the result of a reconstruction in 1825-1828 when Count Stanisław Jezierski owned the residence. The designer of the building was the well-known architect Henryk Marconi, who designed, for example, the European Hotel (Hotel Europejski) in Warsaw and the spa facility in Busko-Zdrój.

The palace owes its name to the Dernałowicz family, which owned the place from 1870 until the end of World War II. One of its last residents was a female sculptor Józefa Konstancja Doria Dernałowicz.

In the building, there are several rooms with exhibitions: the Dernałowicz room containing the equipment of the last residents of the palace, a presidential lounge dedicated to General Karl Gustav Mannerheim, who was a commander of the 13th Uhlan Regiment of Vladimir

and stationed in Mińsk Mazowiecki at the beginning of the 20th century. The Himilbach apartment with equipment transferred from their actual house in the Upper Silesia, and the room of Piotr S., in which there is an exhibition dedicated to the 60th anniversary of the existence of the Piwnica pod Baranami (eng. Cellar under the Rams.).

The palace is surrounded by a park that starts with a fountain and benches inviting guests to sit down and rest. It is a perfect place for walks around the alleys leading among greenery, through the bridges, and along the canal. Children are welcome to spend some time on a playground. In winter, there is a special sledge hill. Sports enthusiasts can

also have fun on a bike in the local skatepark and play team games on the sports field.

Fun fact

The Dernałowicz Palace hosted many distinguished guests, among others: Henryk Sienkiewicz, Stefan Żeromski, Zygmunt Gloger, Oskar Kolberg, and Władysław Podkowiński. In 1920 Józef Piłsudski and General Józef Haller stayed here. The nuncio of the Apostolic capital Achille Ratti – later Pope Pius XI and young French lieutenant Charles de Gaulle – later president of France were also among the palace guests. Several times the palace was visited by Stanisław Wojciechowski, Wojciech Kossak, and Władysław Anders.

Municipal Culture Center

ul. Warszawska 173
05-300 Mińsk Mazowiecki
phone +48 25 758 39 17 wet. 11
mdk@mdkmm.pl
www.mdkmm.pl

Practical information:

- parking
- open daily
- entrance free of charge
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

41

Pałac Łuszczewskich w Woli Rasztowskiej

Pałac w Woli Rasztowskiej jest rekonstrukcją budowli wzniesionej około 1680 roku z fundacji rodziny Łuszczewskich. Był letnią siedzibą króla Jana III Sobieskiego, który za obronę w 1675 roku Trembowli przed armią turecko-tatarską przekazał go rodzinie Chrzanowskich. W takiej formie przetrwał do czasów II Rzeczypospolitej, kiedy został przebudowany. W czasie II wojny światowej pałac zniszczono. W latach 1951–1953 powojenny właściciel – Centralny Zarząd Radiostacji i Telewizji – odbudował go według projektu Jana Wolińskiego. Projekt nawiązywał do formy pałacu z XVII wieku. Piętrowa, prostokątna budowla posiada dwie narożne wieże alkierzowe. W latach 60. XX wieku pałac stał się siedzibą miejscowej szkoły podstawowej.

Dzisiaj zespół pałacowo-parkowy, dzięki zaangażowaniu środków unijnych i realizacji projektu „Renowacja i adaptacja piwnic oraz parku zabytkowego Pałacu Łuszczewskich w Woli Rasztowskiej”, odzyskał swój blask. Co ważne, jest otwarty dla mieszkańców i turystów. W sezonie odbywają się w nim imprezy plenerowe, między innymi coroczny przegląd chórów. W zaadaptowanych do prowadzenia działalności kulturalnej

Foto (strona 182, 183): Urząd Gminy w Klembowie

i edukacyjnej pałacowych piwnicach funkcjonuje oddział Gminnego Ośrodka Kultury w Klembowie. Działają tu pracownia artystyczna, odbywają się próby zespołu muzycznego i zajęcia świetlicowe. Część wyremontowanych pomieszczeń w piwnicy nadal pozostaje w zarządzie szkoły, która zagospodarowała nową przestrzeń na bibliotekę, szatnię i salę lekcyjną. Otaczający pałac park krajobrazowy zrewitalizowano pod czujnym okiem konserwatora zabytków.

Ciekawostka

Na elewacji frontowej pałacu warto zwrócić uwagę na wieńczący ją trójkątny szczyt z oculusem (okrągłym oknem) ozdobiony dekoracją sztukatorską. Poza tym nad głównym wejściem umieszczono medaliony z głowami kobiety i mężczyzny. Od strony ogrodu elewację również zdobi trójkątny szczyt z dekoracją sztukatorską, a poprzedza ją otwarty taras otoczony balustradą, ze schodami prowadzącymi do parku.

Pałac Łuszczewskich w Woli Rasztowskiej

ul. Szkolna 9, 05-205 Wola Rasztowska
kontakt: Gminny Ośrodek Kultury
w Klembowie
ul. Strażacka 8, 05-205 Klembów
tel. +48 29 753 17 88
gok@klembow.pl
www.gok.klembow.pl

Informacje praktyczne

- pracownia artystyczna czynna w środy i piątki
- park otwarty codziennie
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

41

Łuszczewski Palace in Wola Raszewska

The Palace in Wola Raszewska is a reconstruction of a building erected around 1680 thanks to the foundation of the Łuszczewski family. It was the summer seat of King Jan III Sobieski, who in 1675 gave it to the Chrzanowski family as a token of his gratitude for the defense of Trembowla against the Turkish-Tatar army in 1675. In this form, it survived until the time of the Second Republic, when it was renovated. During World War II, the palace was destroyed. Between 1951 and 1953, its post-war owner – the Central Authority of Radio and Television – remodeled it according to a project by Jan Woliński. The project was inspired by the form of the palace from the 17th century. The two-story, rectangular building has two corner extensions. In the 1960s., the palace became the seat of the local primary school.

Today, the palace and park complex, thanks to the participation of EU Funds and the implementation of the project „Renovation and adaptation of basements and the historic park of the Łuszczewski Palace in Wola Raszewska”, regained its splendor. Importantly, it is open to residents and tourists. During the season, the facility hosts outdoor events organized, including the annual review of choirs. The palace cellars, adapted to

Photo (page 184, 185): Municipal Office in Klembów

cultural and educational activities, house a branch of the Municipal Cultural Centre in Klembów. There is an art studio, music band rehearsals, and indoor activities for children. Part of the renovated rooms in the cellars is still administrated by the school, which has developed a new space for the library, cloakroom, and classroom. The surrounding landscape park was revitalized under the watchful eye of the monument conservator.

Fun fact

The front façade of the palace is crowned with a triangular top with an oculus (a round window) decorated with stucco decoration. In addition, medallions with the heads of a woman and a man were placed above the main entrance. From the garden side, the façade is also decorated with a triangular top with stucco decoration and preceded by an open terrace surrounded by a railing, with stairs leading to the park.

i Łuszczewski Palace in Wola Raszewska
 ul. Szkolna 9, 05-205 Wola Raszewska
 contact: Municipal Cultural Centre
 in Klembowo
 ul. Strażacka 8, 05-205 Klembów
 phone +48 29 753 17 88
 gok@klembow.pl
 www.gok.klembow.pl

Practical information:

- artistic workshop open on Wednesdays and Fridays
- park open every day
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

S U B R E G I O N

WARSZAWSKI ZACHODNI

Kampinoski Park Narodowy z Muzeum – Miejscem Pamięci w Palmirach, Twierdza Modlin z Parkiem Trzech Kultur czy Park Zdrojowy w Konstancinie-Jeziornie – to tylko kilka z wielu opisanych w przewodniku miejsc, do których warto pojechać w subregionie warszawskim zachodnim. Trudno wybrać z nich najbardziej atrakcyjne, skoro to również tutaj mamy niepowtarzalną możliwość zobaczenia występu

zespołu „Mazowsze” w jego siedzibie w Karolinie czy też poznania tajemnych sztuczek magików w znanej niegdyś na całym świecie bazie cyrkowej, w której funkcjonuje obecnie Julinek Park. Oprócz KPN jako miejsce wypoczynku w otoczeniu cennej przyrody świetnie sprawdzi się Park Dolina Wkry w Pomiechówku. Czekają tu też perełki architektury z ciekawą historią w tle.

W E S T W A R S A W

S U B R E G I O N

Kampinos National Park with the Palmiry National Memorial and Museum, Modlin Fortress with the Park of Three Cultures, or the Spa Park in Konstancin-Jeziorna – these are just a few of the many places described in the guide, which are worth going to in the western subregion of Warsaw. It is difficult to choose the most attractive ones since it is also here that we have a unique opportunity to see the performance

of the „Mazowsze” band in its seat in Karolin or learn the secret tricks of magicians in the once-known circus base in which the Julinek Park currently operates. In addition to the Kampinos National Park, the Wkra Valley Park in Pomiechówek, surrounded by valuable nature, will be a perfect place for a holiday. There are also numerous architectural gems with an interesting history waiting to be discovered.

42

Park Dolina Wkry w Pomiechówku

Czysta i ciepła woda, delikatny piasek, błękitne niebo, szum lasu i zapach igliwia! To niezwykle miejsce. Na 10 hektarach pomysłowo zagospodarowanego terenu aż roi się od atrakcji i to dla osób w każdym wieku. Park Dolina Wkry w Pomiechówku jest położony nad Wkrą, wśród pomiechowskich lasów, około 50 kilometrów od Warszawy. Tu rządzi przyroda, a ludzie są jedynie jej obserwatorami. Leniuszki mogą odpoczywać i zachwycać się widokami. A ci, którzy chcą tu aktywnie spędzić czas, na pewno nie będą się nudzić.

Dla odwiedzających ten bajkowy zakątek przygotowano trasy spacerowe, ukazujące bogactwo tułej przyrody i okraszone oryginalnymi tablicami z ilustracjami z książki „Rok w lesie” autorstwa

Emilii Dziubak. Obrazy te dostarczają mnóstwo fascynującej wiedzy o życiu leśnej flory i fauny, a sama książka pełni rolę swoistego rodzaju przewodnika po parku.

Nie da się nie zauważyć albo przejść obojętnie po „owadziej łące”. A na niej nietypowe rzeźby – motyle i ważki w skali 50:1. Są też wiklinowe zwierzęta, strumień wodny z przestawkami, pompą, śrubą

Archimedesy i korytkami oraz labirynt obrazujący życie zwierząt kopiących nory.

Największą atrakcją parku jest podniebny spacer wśród koron drzew. Specjalna kładka, umieszczona w niektórych miejscach na wysokości prawie 7 metrów, ma długość prawie 250 metrów. Umieszczono na niej tematyczne podesty edukacyjne z ciekawostkami przyrodniczymi i trójwymiarowymi modelami ptaków. Całości dopełnia wieża widokowo-obszernyjna wyposażona w lornetki.

Tu dzieci nie płaczą i nie marudzą. Dla najmłodszych przygotowano plac zabaw i park linowy. Na starszych czeka ścianka wspinaczkowa, zaś ogromna tyrolka nad Wkrą to atrakcja dla wszystkich spragnionych mocnych wrażeń. Jest tu plenerowa

siłownia, a także wypożyczalnia kajaków dla tych, którzy chcieliby poznać okolice podczas spływu Wkrą.

Park jest przyjazny dla spacerowiczów – również tych z psami, biegaczy, rowerzystów (w sezonie funkcjonuje tu wypożyczalnia rowerów) i rodziców z dziećmi w wózkach. Na zmęczonych wędrowców czekają miejsca piknikowe ze stołami i ławkami w kształcie łódek.

Ciekawostka

Gmina Pomiechówek swoje niezwykłe walory zawdzięcza położeniu nad dwoma rzekami Wkrą i Narwią oraz dużemu kompleksowi lasów pomiechowskich, a także specyficznemu mikroklimatowi. Sam Pomiechówek, dzięki atrakcyjności szlaku kajakowego rzeką Wkrą, określany często bywa mianem kajakowej stolicy Mazowsza.

i **Park Dolina Wkry**
ul. Nasielska 1B
05-180 Pomiechówek
tel. +48 575 005 759
tel. +48 22 765 27 35
dolinawkry@pomiechówek.pl
www.dolinawkry.pomiechówek.pl

Informacje praktyczne:

- dogodny dojazd koleją (stacja PKP Pomiechówek)
- parking płatny
- teren dostępny dla spacerujących bezpłatnie
- atrakcje płatne, czynne od wiosny do jesieni
- letnia wypożyczalnia sprzętu rowerowego

42

Wkra Valley Park in Pomiechówek

Clean and warm water, delicate sand, blue sky, the rustling of trees, and the smell of pine needles! What a remarkable place. This smartly developed 10-hectare area is full of attractions designed for people of all ages. The Wkra Valley Park in Pomiechówek is located by the Wkra River, in the middle of the local forests, about 50 kilometres from Warsaw. It is the place where nature rules and people are only its observers. The lazy ones can rest and admire the views. And those who want to spend time more actively will certainly not be bored.

Visitors of this fairytale place can enjoy specially prepared walking routes showing the richness of the local nature and surrounded by unique boards decorated with illustrations from the book “Year in the

Forest” by Emilia Dziubak. These images provide a lot of fascinating knowledge about the life of forest flora and fauna, and the book itself serves as a type of guide around the Park.

It is impossible not to notice or indifferently pass by the “butterfly meadow” with unusual sculptures – butterflies and dragonflies in scale 50:1. There are also wicker animals,

a water stream with switches, a pump, Archimedes' screw, water through, and a labyrinth depicting the life of animals digging burrows.

The biggest attraction of the Park is a skywalk among the treetops. A unique footbridge built in some places at an altitude of almost 7 meters has a length of almost 250 meters. It contains thematic educational platforms with interesting facts about nature and three-dimensional bird models. An observation tower equipped with binoculars completes the whole.

It is the place where children don't cry and don't complain. On-site children's facilities feature a playground and a rope park. Older visitors can enjoy a climbing wall, whereas a huge ziplining over the Wkra River is an excellent entertainment for all those

looking for thrill and excitement. There is also an outdoor gym and a kayak rental for visitors wanting to explore the area during a river-rafting trip.

The Park is friendly for strollers – also those with dogs, runners, cyclists (in the summer season there is a bike rental), and parents with children in baby carriages. For tired wanderers, there are picnic areas with boat-shaped tables and benches.

Fun fact

The Commune of Pomiechówek owes its extraordinary qualities to its location by two rivers: Wkra and Narwia, and a large complex of Pomiechów forests with a specific microclimate. Pomiechówek itself, thanks to the attractive canoe trail running along the Wkra River, is often called the canoe capital of Mazovia.

The Wkra Valley Park

ul. Nasielska 1B
05-180 Pomiechówek
phone +48 575 005 759
phone +48 22 765 27 35
dolinawkry@pomiechówek.pl
www.dolinawkry.pomiechówek.pl

Practical information:

- convenient access by rail (Pomiechówek train station)
- paid parking
- area available for strollers free of charge
- extra paid attractions, open from spring to autumn
- bike equipment summer rental

43

Dworek w Adamowiznie i Willa „Niespodzianka” w Grodzisku Mazowieckim

Dworek w Adamowiznie był niegdyś własnością Adama Chełmońskiego. To zresztą od jego imienia pochodzi nazwa wsi położonej nieopodal, Grodziska. Historia dworku jest ściśle związana ze słynnym bratem właściciela – malarzem Józefem Chełmońskim, którego namową namową Adam osiadł w tych okolicach i zakupił chatę znajdującą się w Kukłowie. Następnie przeniósł i osadził ją na murowanych fundamentach w nowej lokalizacji w osadzie Młyniska na Starem (dziś Adamowizna). Dworek usytuował w parku na górcie, nad wstęgą rzeki Mrowny okalającej go niemalże z każdej strony, w sąsiedztwie stawu i lasu. Historia ta sięga 1899 roku.

Aż do XXI wieku zabytkowy dworek pozostawał własnością rodziny Chełmońskich. W 2006 roku zakupiła go Gmina Grodzisk Mazowiecki. Tak rozpoczął się nowy rozdział w historii budynku.

Dawna siedziba rodu Chełmońskich, zrewitalizowana dzięki środkom europejskim, pełni dziś funkcję centrum kultury. Jej program artystyczny i edukacyjny nawiązuje do historii dwóch braci Chełmońskich,

uznanego malarza Józefa oraz Adama, wybitnego lekarza, ordynatora w Szpitalu Dzieciątka Jezus w Warszawie. Sam dworek ma ciekawą architekturę, a wokół niego znajduje się dwuhektarowy, również zrewitalizowany park krajobrazowy.

Ciekawostka

Dworek w Adamowiznie pojawia się kilkakrotnie na obrazach Józefa Chełmońskiego. Można go zobaczyć między innymi na obrazie „Zima. Dworek o zmierzchu”, który znajduje się w Muzeum Śląskim w Katowicach. Dworek grał również w kilku filmach, w tym w obrazie Jana Komasy „Miasto '44” (mieszka w nim filmowa Biedronka, grana przez Zofię Wichłacz).

Dworek Adama Chełmońskiego

ul. M. Chełmońskiego 8
05-825 Adamowizna
tel. +48 504 092 005
dworeknagorce@centrumkultury.eu
www.centrumkultury.eu/dworek-chelmonskiego

Informacje praktyczne:

– latem odbywają się piątkowe koncerty muzyki klasycznej

Jednym z najciekawszych zabytków w Grodzisku Mazowieckim jest wyjątkowa **Willa „Niespodzianka”**. Warto ją zobaczyć ze względu na unikatową architekturę, łączącą cechy szwajcarskiego zameczku i willi w stylu włoskim. Tę niekwestionowaną perłę zaprojektował Józef Moszyński – wzięty petersburski architekt i tajny radca dworu carskiego. Ukończona w 1903 roku nieduża rezydencja w eklektycznym stylu była niespodzianką dla matki i siostry architekta – stąd też nazwa. Historycy zgodnie przyznają, że w tamtym czasie był to najpiękniejszy i najnowocześniejszy dom w mieście, które wówczas cieszyło się sławą popularnego podwarszawskiego uzdrowiska.

Pieczę nad zabytkową Willą „Niespodzianka”, która do dziś jest jednym

z najokazalszych zabytków miasta, sprawuje obecnie Ośrodek Kultury Gminy Grodzisk Mazowiecki.

Po rewitalizacji, mieści się w niej Centrum Edukacji Plastycznej, organizowane są wystawy, można nawet... zawrzeć związek małżeński w sali ślubów.

Ciekawostka

Projekty Willi „Niespodzianka” przetrwały do czasów współczesnych. Część z nich na delikatnej kalce z jedwabiu, inne na niebieskich ozalidach. Są rachunki, listy inwestora do firm budowlanych i inne dokumenty. Teczka ocalała cudem. W czasie wojny rodzina, aby odzyskać czysty jedwab, prała projekty Józefa Moszyńskiego, ale te związane z domem w Grodzisku zostały zachowane.

i **Willa Niespodzianka**
ul. T. Kościuszki 12
05-825 Grodzisk Mazowiecki
tel. +48 538 814 997
www.facebook.com/Willaniespodzianka
www.centrumkultury.eu/willa-niespodzianka

Informacje praktyczne:
– parking

43

Manor house in Adamowizna and Villa "Niespodzianka" in Grodzisk Mazowiecki

The manor house in Adamowizna was the former property of Adam Chełmoński. It is from his name that the name of the village near Grodzisk comes. The history of the manor house is closely related to the famous brother of the owner – painter Józef Chełmoński, at the insistence of whom Adam settled in these areas. He bought a cabin in Kukłówka, moved it, and placed it on brick foundations in a new location in the settlement of Młyniska na Starem (today's Adamowizna). He located the mansion in the park, on a mountain, over the ribbon of the Mrowny River surrounding the property from almost any direction, in the vicinity of the pond and the forest. This history dates back to 1899.

Until the 21st century, the historic manor house remained the property of the Chełmoński family. In 2006, the Commune of Grodzisk Mazowiecki purchased it. It is how a new chapter in the history of the building began.

The former seat of the Chełmoński family, revitalized thanks to European Funds, today serves as a cultural centre. Its artistic and educational

program refers to the story of the Chełmoński brothers – the acclaimed painter Józef and Adam – an outstanding physician, the head of the Infant Jesus Hospital in Warsaw. The architecture of the manor house is interesting, and the property is surrounded by a two-hectare revitalized landscape park.

Fun fact

The manor house in Adamowizna appears several times in the Józef Chełmiński paintings. It can be seen, among other things, in the painting entitled „Winter. Manor at dusk”, which is exhibited in the Silesian Museum in Katowice. The manor house also played in several films, including Jan Komasa's "City'44" (a girl called Biedronka, played by Zofia Wichłacz, lives there).

Adam Chełmoński's Manor House

ul. M. Chełmońskiego 8
05-825 Adamowizna
phone +48 504 092 005
dworeknagorce@centrumkultury.eu
www.centrumkultury.eu/dworek-chelmonskiego

Practical information:

– In the summer there are classical music concerts on Friday

One of the most unique monuments in Grodzisk Mazowiecki is the **unique Villa "Niespodzianka" (the „Surprise Villa)**. It is worth seeing due to its unique architecture, combining the features of a Swiss castle and a villa in Italian style. This undisputed architectural gem was designed by Józef Moszyński – a famous Petersburg architect and secret adviser of the Tsar Court. Completed in 1903, a small residence in eclectic style was a surprise for the architect's mother and sister – hence the name. Historians agree that at that time, it was the most beautiful and modern house in the city, which once enjoyed the fame of a popular spa near Warsaw.

The Cultural Centre in Grodzisk Mazowiecki currently manages the historic villa, which continues to be the most impressive city monument.

After its revitalization, the villa houses the Fine Arts Education Centre with numerous exhibitions, and ... you can even get married in the wedding hall.

Fun fact

Villa Niespodzianka's construction projects have survived to modern times. Some projects were drawn on a delicate semi-transparent paper made of silk, others on blue ozalids. There are bills, investor letters to construction companies, and other documents. The file with documents miraculously survived. During the war, the family washed Józef Moszyński's designs to regain pure silk, but those related to the house in Grodzisk were preserved.

i Villa Niespodzianka
 ul. T. Kościuszki 12
 05-825 Grodzisk Mazowiecki
 phone +48 538 814 997
www.facebook.com/Willaniespodzianka
www.centrumkultury.eu/willa-niespodzianka

Practical information:
 – parking

44

Dwór Polski – zespół pałacowy w Pęcicach

Niedaleko Warszawy, w gminie Michałowice można zwiedzić niedawno odrestaurowany Dworek w Pęcicach. Powstał on w latach 1808–1809 i należał do Jana Pawła Sapiehy. Architektem dworu był Fryderyk Albert Lessel, twórca takich budynków jak Pałac Błękitny w Warszawie oraz dwory Branickich czy Morsztynów.

W czasie I wojny światowej przez Pęcice przebiegała linia frontu. Podczas starć bojowych budynek zbombardowano i częściowo spalono. Po zakończeniu konfliktu pałac udało się odbudować. W trakcie II wojny światowej majątkiem zarządzała niemiecka rodzina, a po zakończeniu działań wojennych przejęły go władze państwowe. W 1950 roku dwór ponownie odbudowano i ulokowano

w nim oddział szpitala psychiatrycznego w Pruszkowie. W latach 90. XX wieku obiekt był wynajmowany prywatnym firmom. Dopiero w 2007 roku prawowitym właścicielom udało się odzyskać majątek. Właściciele udostępniili dwór i okalający go park Fundacji Dwór Polski, prowadzącej działalność na rzecz kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, która – przy wsparciu Funduszy Unijnych

– przeprowadziła jego kompleksową renowację. Oprócz ekspozycji stałych i tymczasowych w pałacu funkcjonują saloniki poezji i muzyczny.

Pałac otacza zabytkowy park o powierzchni 24 hektarów. Znajduje się w nim wiele cennych okazów drzew, między innymi 250-letnie wiązy szypułkowe oraz lipa drobnolistna o obwodzie 7 metrów, oceniana na 400 lat i należąca do najstarszych okazów tego gatunku na Mazowszu. Teren parku łączy się z obszarem stawów o powierzchni 50 hektarów, nad

którymi gnieździ się wiele gatunków ptactwa wodnego.

Ciekawostka

Na terenie zespołu pałacowego 2 sierpnia 1944 roku doszło do starcia między powstańczym oddziałem AK z Ochoty a wojskami niemieckimi. Część powstańców zginęła w walce, a część dostała się do niewoli. Niemcy torturowali ich w piwnicach pałacu, a następnie zabijali. Wydarzenia te upamiętnia Pomnik Powstańców znajdujący się w pęcickim parku.

i Fundacja Dwór Polski
ul. Parkowa 2
05-806 Pęcice
tel. +48 22 759 01 47
biuro@dworpolskipecice.pl
www.dworpolskipecice.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- wstęp do pałacu tylko podczas organizowanych w nim wydarzeń kulturalnych
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

44

The Polish Manor – palace complex in Pęcice

Near Warsaw, in Michałowice, tourists can visit the recently restored manor house in Pęciny. It was created between 1808 and 1809 and belonged to Jan Paweł Sapieha. The architect of the manor was Fryderyk Albert Lessel, the creator of such buildings as the Blue Palace in Warsaw and the Branicki and Morsztyn manors.

During the First World War, the front line ran through Pęcice. During combat, the building was bombed and partially burned. After the conflict, the palace was rebuilt. During World War II, the property was managed by the German family, and after the end of warfare, it was taken over by the state authorities. In 1950 the manor house was rebuilt, and it became the

seat of a branch of the psychiatric hospital in Pruszków. In the 1990s, the facility was rented to private companies. It was only in 2007 that the rightful owners managed to regain their property. The owners made the manor house and the surrounding park available to the Polish Manor Foundation (Fundacja Dwór Polski), focusing on activities for culture

and protection of national heritage, which – with the support of EU Funds – carried out the comprehensive renovation of the manor. In addition to permanent and temporary exhibitions, the palace features poetry and music meetings.

The palace is surrounded by a historic park with an area of 24 hectares. It contains many valuable specimens of trees, including 250-year-old European white elm, and small-leaf lime with a perimeter of 7 meters, estimated to be 400 years old and belonging to the oldest specimens of this species in Mazovia. The park territory

is adjacent to an area of ponds of 50 hectares, over which many species of waterfowl nest.

Fun fact

On the territory of the palace complex, on 2 August 1944, there was a clash between the insurgent branch of the Home Army from Ochota and the German troops. Some of the insurgents died in battle, and some were captured. The Germans tortured them in the basements of the palace and then murdered the prisoners. These events are commemorated by the Insurgents' Monument located in the Pełce Park.

i The Polish Manor Foundation
ul. Parkowa 2
05-806 Pełce
tel. +48 22 759 01 47
biuro@dworpolskipecice.pl
www.dworpolskipecice.pl

Practical information:

- parking lot
- entrance to the palace only during organized cultural events
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

45

Kampinoski Park Narodowy

To jeden z największych polskich parków narodowych. Jego położenie przy samej granicy Warszawy sprawia, że jest tłumnie odwiedzany przez mieszkańców stolicy i okolic. Ma on w sobie jakąś magię, dzięki której ludzie na jego terenie ładują swoje życiowe akumulatory. Dlatego warto tu przyjechać, wejść do puszczy, zatrzymać się na chwilę, zamknąć oczy, głęboko odetchnąć, by przekonać się, że cisza istnieje. Poczuć zapach nieskazitelnie czystej przyrody i usłyszeć niesione przez echo śpiewy leśnych ptaków.

Pora w drogę! Można tu zobaczyć niezliczone gatunki roślin, których nazw nie sposób zapamiętać, a przy odrobinie szczęścia gdzieś w oddali czasem przemknie nieznanne dzikie zwierzę, których w leśnych ostępach

żyje niezliczona ilość. One boją się ludzi, turyści nie powinni zakłócać ich spokoju, nie zbliżać się do nich i nie wchodzić im w drogę.

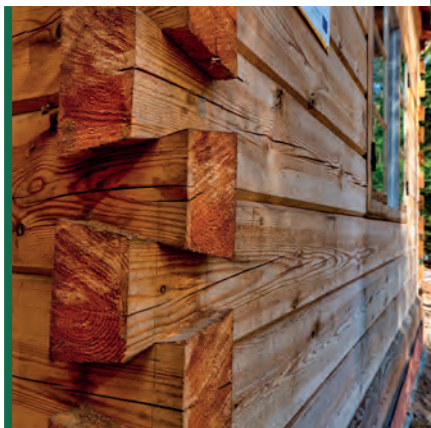
W Kampinoskim Parku Narodowym stworzono dogodne warunki do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej oraz jazdy konnej wierzchem. Na dwóch kółkach można poruszać się po szlakach pieszych, mając na względzie fakt, że to piesi mają

tu pierwszeństwo. Dla strudzonych wędrowców przygotowano miejsca wypoczynku, gdzie można coś zjeść oraz schronić się przed deszczem lub słońcem.

W parku można spotkać nie tylko chronione gatunki zwierząt czy niespotykaną gdzie indziej roślinność. Wędrowcy na pewno natkną się na ślady... Funduszy Europejskich. Dzięki nim na terenie Ośrodka Dydaktyczno-Muzealnego Kampinoskiego Parku Narodowego w Granicy udało się utworzyć nowe edukacyjne obiekty, a także zrewitalizować leśną, zabytkową architekturę drewnianą i zaadaptować ją do celów muzealnych i edukacyjnych.

Nawet krótki wypad do Kampinoskiego Parku Narodowego jest doskonałym pomysłem na aktywny relaks czy kontemplację przyrody i ucieczkę od gonitwy dnia codziennego. Jest tu jakoś inaczej. Ot, taki świat prawie doskonały. A krajobraz historyczny, kulturowy i przyrodniczy oraz harmonijne przenikanie się walorów i atrakcji tworzą unikalną wartość i stanowią o niepowtarzalnej specyfice parku.

Ciekawostka

W historii Polski Puszcza Kampinowska zapisała się jako arena niemal wszystkich ważnych wydarzeń, począwszy od 1410 roku, kiedy to jej zachodnim skrajem pod Grunwald podążył król Władysław Jagiełło, a skończywszy na II wojnie światowej, podczas której stała się miejscem schronienia i szkolenia żołnierzy oddziałów AK „Kampinos”, zaciętych walk oraz masowych mordów dokonywanych przez hitlerowców na ludności cywilnej. Na terenie parku i jego strefy ochronnej znajduje się 39 zabytkowych obiektów, z których chyba najbardziej znanym jest Dom Urodzenia Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli.

i Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny
Kampinoskiego Parku Narodowego
Granica, 05-085 Kampinos
tel. +48 22 725 01 23
tel. +48 508 187 319
odm@kampinoski-pn.gov.pl
www.kampinoski-pn.gov.pl/edukacja/
odm-w-granicy

Informacje praktyczne:

- parkingi ogólnodostępne (Granica, Izabelin, Palmiry, Opaleń, Lipków, Rostoka)
- ruch pojazdów silnikowych dopuszczony wyłącznie po drogach publicznych
- można poruszać się oznakowanymi szlakami turystycznymi
- ośrodek nieczynny w poniedziałki i niedziele
- dla grup płatne zajęcia terenowe i warsztatowe oraz wycieczki edukacyjne

45

Kampinos National Park

It is one of the largest Polish national parks. It is located on the border of Warsaw, extremely popular among the capital residents and the neighborhood. There is some magic in this place, which makes people fully charge their life batteries. You should see it for yourself – enter the forest, stop for a moment, close your eyes, take a deep breath, and you will experience what real silence truly means. You will feel the smell of impeccably pure nature. You will be accompanied by the singing of the forest birds carried by the echo.

It's time to go! Here you will encounter countless species of plants whose names are impossible to remember, and if you're lucky enough, somewhere in the distance, you will spot an unknown wild animal, one

of the many thousands of creatures living in the wilderness. They are afraid of you, but remember that you must not provoke or approach them – do not get in their way.

The Kampinos National Park offers good hiking, cycling, and horse riding conditions. You may travel on two wheels using pedestrian routes, remembering that pedestrians have priority here. Weary wanderers can rest in spots where they can eat something and take refuge from the rain or the sun.

In the park, you will meet protected animal species and lavish vegetation unseen anywhere else. Visitors will surely come across traces of... European Funds. Thanks to them, in the premises of the Educational and Museum

Centre of the Kampinos National Park in Granica, it was possible to create new educational facilities, revitalize the forest and historic wooden architecture and adapt it for museum and educational purposes.

Even a short trip to the Kampinos National Park is a great idea for active relaxation or contemplation of nature and escape from the race of everyday life. It makes a difference. Simply speaking, it is an almost perfect world. And the historical, cultural, and natural landscape, as well as the harmonious overlap between natural assets and tourist attractions, create a unique value and constitute a unique character of the park.

Fun fact

In the history of Poland, the Kampinos Forest is recorded as an arena of almost all important events, starting from 1410, when along its western edge King Władysław Jagiełło was heading towards Grunwald. Ending with World War II, when the forest became a refuge and training ground for soldiers from the „Kampinos” Home Army troops, fierce fighting, and mass murders committed by the Nazis on the civilian population.

The park with its protection zone includes 39 historic buildings, perhaps the most famous of which is Fryderyk Chopin’s Birth House in Żelazowa Wola.

i **Educational and Museum Centre of the Kampinos National Park**
 Granica, 05-085 Kampinos
 phone +48 22 725 01 23
 phone +48 508 187 319
 odm@kampinoski-pn.gov.pl
 www.kampinoski-pn.gov.pl/edukacja/
 odm-w-granicy

Practical information:

- parking (Granica, Izabelin, Palmiry, Opaleń, Lipków, Rostoka)
- motor vehicle traffic allowed only on public roads you can travel only on designated tourist routes
- closed on Mondays and Sundays
- extra paid private, field and workshop activities and educational tours for organized groups

46

Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry

Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry zlokalizowane jest we wschodniej części Kampinoskiego Parku Narodowego, pomiędzy Warszawą a Nowym Dworem Mazowieckim. Miejsce to upamiętnia tragiczne wydarzenia rozgrywające się na terenie Puszczy Kampinoskiej w latach 1939–1943, a także powojenne ekshumacje.

Przed II wojną światową niedaleko miejscowości Palmiry znajdowały się magazyny amunicji, przygotowane na wypadek ataku Sowieców. W czasie niemieckiego oblężenia Warszawy, we wrześniu 1939 roku były ważnym źródłem zaopatrzenia żołnierzy wojska polskiego odpierających ataki hitlerowców. Od grudnia 1939 do lipca 1941 roku Palmiry były miejscem masowych mordów dokonywanych przez Niemców

na polskiej inteligencji. Skazańców przywożono z więzień warszawskich, głównie z Pawiaka, i rozstrzeliwano nad przygotowanymi wcześniej zbiorowymi mogiłami. Potem egzekucje dokonywane były w innych miejscach Puszczy Kampinoskiej.

Zbrodnie palmirskie miały nigdy nie ujrzeć światła dziennego. Niemcy, sadząc tu drzewa, maskowali miejsca kaźni. Jednak dzięki leśnikom informacje o mordach dotarły do polskiego społeczeństwa. W 1948 roku zbudowano tu cmentarz-mauzoleum.

Sam budynek mauzoleum jest bardzo ciekawy ze względu na konstrukcję i połączenie jej z symboliką tragicznych wydarzeń. Jego zewnętrzne ściany wyłożono blaszanymi płytami z otworami symbolizującymi 2252 ofiar masowych egzekucji. Wewnątrz znajdują się cztery szklane tuby otwarte od góry z rosnącymi w nich drzewami. Oryginalne patia symbolizują miejsca mordów w Palmirach, Laskach, Wólce Węglowej, na Szwedzkich Górach i Wydmach Łuże. Zbiory placówki obejmują fotografie, dokumenty i pamiątki związane z ofiarami hitlerowskiej eksterminacji. Na ścianach wewnętrznych pawilonu stworzono ekspozycję zdjęć z okresu okupacji, a w szklanych gablotkach znajdują się pamiątki po zamordowanych. Na specjalnym ekranie można zobaczyć wyświetlane sceny egzekucji w Palmirach z serialu „Polskie drogi”.

W sąsiedztwie muzeum znajduje się cmentarz wojenny. Większość nagrobków ma jednolitą formę niskich betonowych krzyży lub stojących płyt zamkniętych półkoleściami, kształtem nawiązujących do macew. Na końcu cmentarza, na niewielkim kopcu, usytuowano trzy betonowe krzyże. Ich wydłużone ramiona mają symbolizować rozłożone ręce rozstrzelanego człowieka.

Ciekawostka

Wśród ofiar zbrodni palmirskich znaleźli się między innymi znani sportowcy – biegacz Janusz Kusociński (złoty medalista Igrzysk Olimpijskich w Los Angeles w 1932 roku) i kolarz Tomasz Stankiewicz (wicemistrz olimpijski igrzysk w Paryżu w 1924 roku) oraz prawnicy, aktorzy, działacze społeczni i politycy, w tym: marszałek sejmu Maciej Rataj (działacz ludowy, współzałożyciel Służby Zwycięstwu Polski), działacz ludowy Jędrzej Cierniak, działacz PPS Mieczysław Niedziałkowski, Halina Maria Jaroszewiczowa (działaczka niepodległościowa i społeczna), Agnieszka Dowbór-Muśnicka (działaczka konspiracyjna Organizacji Wojskowej „Wilki”) oraz poeta, prozaik i tłumacz Witold Hulewicz.

i Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry
Oddział Muzeum Warszawy
Palmiry, 05-152 Czosnów
tel. +48 22 720 81 14
<https://palmiry.muzeumwarszawy.pl>

Informacje praktyczne:

- parking
- dojazd podmiejską linią autobusową 800 (nie kursuje w zimie), rowerem, leśnymi drogami przez Truskaw lub Sieraków, samochodem
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp bezpłatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

46

Palmiry National Memorial and Museum

Palmiry National Memorial and Museum is located in the eastern part of the Kampinos National Park, between Warsaw and Nowy Dwór Mazowiecki. This place commemorates the tragic events, which took place in the Kampinos Forest in 1939–1943, as well as post-war exhumations.

Before World War II, near Palmiry, there were ammunition warehouses prepared in the event of an attack by the Soviets. During the German siege of Warsaw, in September 1939, they were a crucial source of supply for Polish soldiers repelling Nazi attacks. From December 1939 to July 1941, Palmiry was the site of mass murders committed by the Germans on the Polish intelligentsia. The convicts were brought from Warsaw prisons, mainly from Pawiak, and were shot over pre-prepared collective graves. Later, executions were performed in other places in the Kampinos Forest. The Palmiry crimes were supposed

to never see the light of day. The Germans planted trees here and hid the site of the massacre. However, thanks to foresters, information about the murders reached Polish society. In 1948, a mausoleum cemetery was built here.

The mausoleum building itself is very interesting due to its construction and combination with the symbolism of these tragic events. Its outer walls are covered with metal plates with holes symbolizing 2,252 victims of mass executions. Inside, there are four glass tubes open from the top with trees growing inside them. The original patios symbolize the murder sites in Palmiry, Laski, Wólka Węglowa, Szwedzkie Góry, and the Łuze Dunes. The museum collections include photographs, documents, and souvenirs related to the victims of Nazi extermination. The inner walls of the pavilion present an exhibition of photographs from the occupation

period, and in the glass display cases, there are souvenirs after the victims of this atrocity. On a special screen, visitors can see the scenes of Palmiry's execution from the TV series "Polish Roads" (Polskie Drogi).

In the vicinity of the museum, there is a war cemetery. Most tombstones have a uniform form of low concrete crosses or standing gravestones with semi-circular tops, in the shape of matzevos. In the back of the cemetery, on a small mound, there are three concrete crosses. Their elongated arms are meant to symbolize the unfolded hands of a man being shot.

Fun fact

Among the victims of Palmirian crimes were famous athletes – runner Janusz Kusociński (gold medalist of the Olympic Games in Los Angeles in 1932) and cyclist Tomasz Stankiewicz (Olympic Champion of the Paris Olympics in 1924) as well as lawyers, actors, social activists, and politicians, including the Speaker of the Sejm Maciej Rataj (people's activist, co-founder of the Polish Victory Service), people's social activist Jędrzej Cierniak, Polish Socialist Party activist Mieczysław Niedziałkowski, Halina Maria Jaroszewiczowa (independence and social activist), Agnieszka Dowbór-Muśnicka (conspiracy activist of the "Wilki" Military Organization) and poet, prose writer and translator Witold Hulewicz.

i Palmiry National Memorial and Museum Branch of the Museum of Warsaw
 Palmiry, 05-152 Czosnów
 phone +48 22 720 81 14
<https://palmiry.muzeumwarszawy.pl>

Practical information:

- parking
- transportation: by suburban bus line no. 800 (not running in winter), bike, forest roads through Truskaw or Sieraków, by car
- closed on Mondays
- entrance free of charge
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

47

Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego w Karolinie

Zespół „Mazowsze” ma siedzibę w Karolinie, w pięknym zespole pałacowo-parkowym położonym w otulinie Lasu Młochowskiego. Pałac, wzniesiony w 1911 roku według projektu Czesława Domaniewskiego, pierwotnie był własnością Feliksa Bobrowskiego. Zanim stał się siedzibą zespołu w 1948 roku, prowadzono w nim dom opieki i „sanatorium dla zmęczonych nerwowo”, a później również odwiedzany przez artystów i literatów ekskluzywny ośrodek wypoczynkowo-leczniczy.

Dzisiaj w nowoczesnej sali widowiskowej odbywają się występy i koncerty. Funkcjonują też hotel,

Centrum Konferencyjne Mazowsze, Staropolska Karczma Mazowsze i park. W Centrum Folkloru Polskiego „Karolin” można zobaczyć wystawę prezentującą kulturę ludową i folklor wszystkich regionów Polski oraz poznać historię zespołu. Warto obejrzeć ekspozycje poświęcone Tadeuszowi i Mirze Sygietyńskim oraz zasłużonym artystom. Cenną kolekcją są kostiumy „Mazowsza”, instrumenty i rekwizyty sceniczne. Wystawę wzbogacają pamiątki przywiezione przez „Mazowsze” z całego świata.

To miejsce idealne do przeżycia folkowej przygody. Dzięki warsztatom prowadzonym przez ludowych

Foto: Archiwum PZLPiT „Mazowsze”

artystów można poznać polską kulturę ludową, a wycieczka „Kulisy Mazowsza” pozwala zajrzeć na salę prób i widowiskową, do magazynów kostiumowych oraz wziąć udział w warsztatach taneczno-wokalnych.

Warto śledzić kalendarz wydarzeń i połączyć wizytę z koncertem. W Karolinie odbywają się też imprezy cykliczne, między innymi: Rodzinny Piknik, Weekend na ludowo i Świąta za pasem (jarmarki).

Ciekawostka

PZLPiT „Mazowsze”, największy polski zespół artystyczny, zadebiutował w 1950 roku w Teatrze Polskim w Warszawie i od tamtej pory prezentuje polską kulturę ludową. W kolejnych latach wyjeżdżał na tournée za granicę i do dziś odwiedził niemal wszystkie zakątki świata. Z uwagi na bogactwo repertuarowe i działalność na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, „Mazowsze” uznano za zespół narodowy, pełniący funkcję Ambasadora Polskiej Kultury.

i Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego w Karolinie
ul. Świerkowa 2, 05-805 Otrębusy
tel. +48 22 208 88 88
sekretariat@mazowsze.waw.pl
www.mazowsze.waw.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- dogodny dojazd pociągiem (przystanek kolejowy WKD Otrębusy – około 1 km)
- nieczynne w poniedziałek; wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

47

Tadeusz Sygietyński National Folk Song and Dance Group "Mazowsze" in Karolin

The „Mazowsze” group is seated in Karolin in a beautiful palace and park complex located in the surroundings of the Młochowski Forest. Built in 1911 according to the design of Czesław Domaniewski, it was originally owned by Feliks Bobrowski. Before it became the group's seat in 1948, there was a nursing home and a „spa resort for the nervously tired”, and later an exclusive resort for leisure and medicine visited by artists and writers.

Today, a modern auditorium houses performances and concerts. There is also a hotel, Mazowsze Conference Centre, Staropolska Karczma Mazowsze, and a park. An important

element is the Centre of Polish Folklore „Karolin”. Here visitors can admire an exhibition presenting folk culture and folklore from all Polish regions and learn about the history of the „Mazowsze” Group. It is worth visiting the exhibition dedicated to Tadeusz and Mira Sygietyński and other distinguished artists. Stage costumes of the “Mazowsze” Group, instruments and props create a valuable collection. The souvenirs brought by „Mazowsze” from world concert tours are a great addition to the collection.

It is a perfect place to experience an adventure in a folk climate. Thanks to the workshops conducted by folk

Photo: Archives PZLPiT „Mazowsze”

artists, guests can get to know Polish folkculture. On the other hand, taking part in the tour „Mazowsze behind the scenes” participants can visit the rehearsal room, costume storehouses, and the showroom and attend dance-vocal workshops.

It is worth following the calendar of events and combining the visit with the concert. There are also cyclical events in Karolin, including Family Picnic and Christmas around the corner.

Fun fact

The National Folk Song and Dance Group” Mazowsze” is one of the oldest and largest Polish artistic groups. It debuted in 1950 on the scene of the Polish Theatre in Warsaw. In the following years, the group traveled abroad and, to this day, visited almost all corners of the world. Due to the wealth of repertoire and activities for the protection of cultural heritage, „Mazowsze” was recognized as a national artistic group that acts as an Ambassador of Polish Culture.

i Tadeusz Sygietyński National Folk Song and Dance Group „Mazowsze” in Karolin
ul. Świerkowa 2, 05-805 Otrębusy
phone +48 22 208 88 88
sekretariat@mazowsze.waw.pl
www.mazowsze.waw.pl

Practical information:

- parking
- convenient access by train (WKD Otrębusy railway stop – about 1 km)
- closed on Monday; paid entrance
- facility accessible to the needs of persons with disabilities

48

Julinek Park w Julinku

To nie jest zwykły park rozrywki. To miejsce z historią, harmonijnie wpisane w krajobraz otuliny Kampinoskiego Parku Narodowego, w którym królują sztuka i dobra zabawa. Julinek kochają mali i duzi. Tylko tu można poznać największe sekrety magików czy przekonać się, że w powietrzu też można tańczyć.

Podwarszawski Julinek to miejsce jedyne w swoim rodzaju nie tylko na mapie Mazowsza i Polski, lecz także w skali międzynarodowej – przecież jest on nieoficjalną stolicą światowego cyrku. Przez kilkadziesiąt lat funkcjonował tu znany na całym świecie ośrodek sztuki i rozrywki cyrkowej. To właśnie w nawiązaniu do tych tradycji zrodził się pomysł stworzenia miejsca wypoczynku i zabawy dla całej rodziny.

Dawna baza cyrkowa cały czas zmienia swoje oblicze. Dzięki unijnemu dofinansowaniu przeprowadzono tu szereg robót remontowych, naprawczych i termomodernizacyjnych. Powstało też wiele atrakcji, między innymi: park linowy, minigolf czy stałe wystawy. Pomieszczenia słynnej Dużej Areny poddano kompleksowej rewitalizacji, która pozwoliła na stworzenie przestrzeni odpowiadającej na potrzeby współczesnego

odbiorcy kultury, przy jednoczesnym zachowaniu jej walorów architektonicznych. Dziś jest tu bardziej edukacyjnie, kulturalnie i oczywiście również nowoczesnie. Ale spokojnie, cyrkowy duch dawnego Julinka jest nadal żywy!

Julinek to także świetna baza wypadowa do zwiedzania okolicy. Działa tu wypożyczalnia rowerów i sprzętu sportowego, a wokół biegnie sieć szlaków turystycznych. Park bezpłatnie oferuje swoim gościom dobrze utrzymane boiska do piłki nożnej, piłki siatkowej i badmintona. Jest miejscem wydarzeń artystycznych oraz imprez rozrywkowych.

Zabytki Julinka można też oglądać bez wychodzenia z domu. Dzięki Funduszom Unijnym przeprowadzono digitalizację, a zbiory po dawnym Muzeum Sztuki Cyrkowej udostępniono na stronie internetowej.

Ciekawostka

Unikalna w skali świata Baza Cyrkowa w Julinku powstała w latach 50. XX wieku. Ośrodek był centrum szkoleniowym i weterynaryjnym dla ekip cyrkowych działających w całej Polsce, a także całorocznym zapleczem krótkich postojów i kilkumiesięcznego zimowania. Tutaj przyjeżdżali menedżerowie cyrków z całego świata, aby oglądać treningi i występy polskich artystów, których zapraszali później na areny wszystkich kontynentów. Tu również powstała istniejąca do dziś Państwowa Szkoła Sztuki Cyrkowej, której uczniowie dają występy na jednej z dwóch całorocznych aren. Pierwszy w Polsce cyrk powstał w Warszawie w 1883 roku, a założyła go włoska rodzina Ciniselli. Mieścił się przy ulicy Okólnik w miejscu, w którym dziś stoi Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina.

Julinek Park

Julinek 1
05-084 Leszno k/Warszawy
tel. +48 22 611 61 09
kontakt@julinec.com.pl
www.julinec.com.pl

Informacje praktyczne:

- parking
- obiekt sezonowy czynny od wiosny do jesieni
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

48

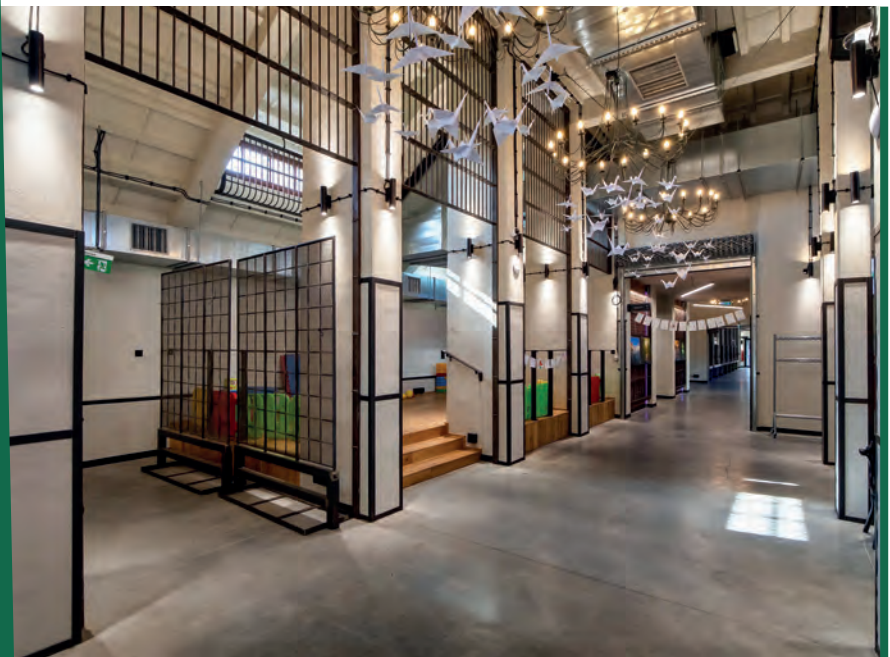
Julinek Park in Julinek

It's not just an amusement park. It is a place with history harmoniously inscribed in the landscape of the Kampinos National Park, where art and fun reign. Visitors of all ages love Julinek. It is the only place where they can discover the magicians' greatest secrets or see that dancing in the air is possible.

The park located near Warsaw is a unique place not only on the map of the Mazovia region and the entire country but also on an international scale – after all, it is the unofficial capital of the world circus. For several decades there was a world-famous circus art and entertainment center. The idea to create a place dedicated to relaxation and entertainment for the whole family closely follows these traditions.

The old Circus Base is constantly changing its face. Thanks to EU funding, several renovation, repair, and thermo-modernization works were carried out. There are also many attractions, including a rope park, mini golf, and permanent exhibitions. The rooms of the famous Large Arena underwent a comprehensive revitalization, which allowed the creation of a space that corresponds to the needs of the contemporary culture recipient while maintaining its architectural values. Today, the park's atmosphere is more educational, cultural, and modern. But don't panic – the circus soul of the old Julinek is still alive!

Julinek is also a great starting point for exploring the area. There is a rental of bicycles and sports equipment and a network of hiking trails running

around the neighborhood. The park facilities include free-of-charge well-maintained football, volleyball, and badminton fields. It is a place of artistic and entertainment events.

The historical sites of Julinek can also be admired without leaving your home. Thanks to EU Funds, digitization works were carried out, and the former Museum of Circus Art collections were made available on the website.

Fun fact

The unique Circus Base in Julinek was established in the 1950s. The facility was a training and veterinary center for circus teams operating all over Poland and a year-round facility for short stops and several months of wintering. Circus managers from all over the world used to come here to watch training and performances of Polish artists who were later invited to the circus arenas located on all continents. Julinek is also the seat of the still-operating State School of Circus Art, whose students perform at one of two year-round arenas. The first circus in Poland was founded by the Italian Ciniselli family in Warsaw in 1883. It was located at Okólnik Street in the place where today the Fryderyk Chopin Academy of Music stands.

Julinek Park

Julinek 1
05-084 Leszno k/Warszawy
phone +48 22 611 61 09
kontakt@julinek.com.pl
www.julinek.com.pl

Practical information:

- parking
- seasonal facility open from spring to autumn
- paid entrance
- facility adapted to the needs of people with disabilities

49

Park Trzech Kultur w Nowym Dworze Mazowieckim

Twierdza Modlin to jedna z największych fortyfikacji w Europie. Tworzy ją wielokrotnie rozbudowywany zespół umocnień, który skupia w sobie francuską, rosyjską i polską myśl fortyfikacyjną. Park Trzech Kultur przybliża jej burzliwe dzieje w oparciu o kultury trzech narodów, które wywarły największy wpływ na ponad dwustuletnią historię i niepowtarzalną architekturę twierdzy.

Budowę Twierdzy Modlin prowadzili Francuzi. Decyzję o jej stworzeniu podjął sam Napoleon w 1806 roku. Już dwa lata później modlińska forteca uzyskała wstępną gotowość bojową. Wybudowano drewniane, wolnostojące pawilony – koszary dla żołnierzy – oraz murowany obiekt koszarowy, w którym mieściły się szpital, apteka i magazyn

mundurowy. Ukończono również wał główny twierdzy. Okres napoleoński zakończył się 1 grudnia 1813 roku poddaniem twierdzy.

Twórcami samego parku byli Rosjanie. Założyli go na przełomie XIX i XX wieku lub w początkach XX wieku, na stoku bojowym sztucznie usypanym jeszcze w czasach napoleońskich. Usytuowany w centralnej części Twierdzy Modlin, sąsiadował z carskimi blokami i kasynem oficerskim. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku uporządkowano park i nadano mu imię Romualda Traugutta. Jego obecny obszar, rozciągający się między kasynem i blokami, ukształtował się po II wojnie światowej. Przekształcono wtedy układ alei parkowych, wyasfaltowano ścieżki, wprowadzono małą architekturę, w tym muszlę koncertową oraz kamienne obeliski symbolizujące stacjonujące w twierdzy jednostki.

W Parku Trzech Kultur wyróżniamy dwa place – na pierwszym stoi

Pomnik Obrońców Modlina z 1939 roku, a na drugim scena w formie altany, nawiązująca architekturą do czasów założenia parku. Drzewostan

tworzą robinie akacjowe, klony, je-siony wyniosłe i topole białe. Pomiędzy środkowym łukiem a aleją polską i aleją rosyjską znajduje się największe zagęszczenie drzew w wieku ponad 120 lat. Na tyłach Pomnika Obrońców Modlina rośnie jedyny jarzęb szwedzki, który ma ponad 100 lat. Gatunek ten jest objęty ścisłą ochroną. Przy wejściu na cmentarz forteczny rośnie pomnikowa topola biała.

Ciekawostka

Nazwa Park Trzech Kultur funkcjonuje od 2014 roku. Staraniem władz Nowego Dworu Mazowieckiego przeprowadzono rewitalizację parku w oparciu o historyczny układ alei parkowych, nawiązujący do czasów jego świetności. Ożywiona przestrzeń stała się ośrodkiem wielu wydarzeń kulturalnych skierowanych do mieszkańców i turystów.

i **Park Trzech Kultur**
ul. Poniatowskiego / Ledóchowskiego
05-160 Nowy Dwór Mazowiecki
www.nowydwormaz.pl/895,park-trzech-kultur

Informacje praktyczne:

- parking
- wstęp bezpłatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

49

Park of Three Cultures in Nowy Dwór Mazowiecki

Modlin Fortress is one of the largest fortifications in Europe. It is created by a repeatedly expanded complex of fortifications that combines the French, Russian, and Polish fortification concepts. The Three Cultures Park introduces the turbulent history of the fortress based on the cultures of the three nations that have had the greatest impact on over two hundred years of history and the unique architecture of the fortress.

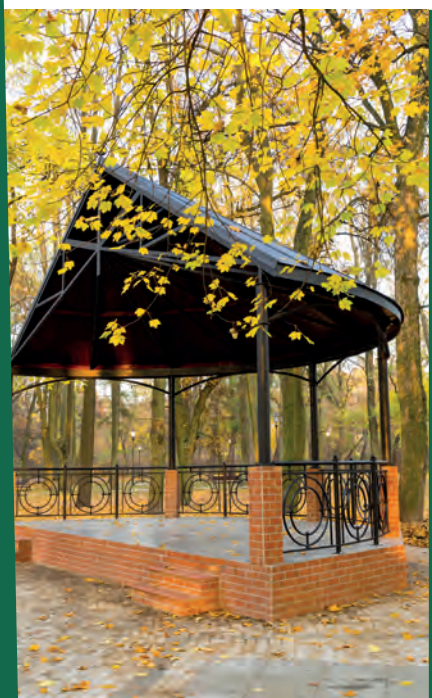
The construction of the Modlin Fortress was led by the French. The decision to create it was made by Napoleon himself in 1806. Two years later, the fortress became ready for combat. Wooden, free-standing pavilions were built – barracks for soldiers and a brick barrack building, which housed a hospital, pharmacy,

and uniform storage. The main shaft of the fortress was also completed. The Napoleonic period ended on 1 December 1813 with the surrender of the fortress.

The park was created by the Russians at the turn of the 19th and 20th centuries or the beginning of the 20th century, on a battle slope artificially created in Napoleonic times. Located in the central part of Modlin Fortress, it was adjacent to the tsarist blocks and the officer casino. After regaining independence in 1918, the park was organized and named after Romuald Traugutt. Its current area, stretching between the casino and the blocks, was formed after World War II. At that time, the layout of the park avenues was transformed, paths were asphalted, and small architecture was introduced, including a concert shell and stone obelisks symbolizing the units stationed in the Fortress.

In the Three Cultures Park, there are two squares – on the first stands

the Monument to Defenders of the Modlin Fortress from 1939, and on the second one, a stage in the form of a gazebo referring to the architecture of the park. The tree stands are composed of Robinia pseudoaccacia, clones, high ash, and white poplars.

Between the middle arch and Polish and Russian avenues, there is the largest density of trees over the age of 120. At the back of the Monument to Defenders of the Modlin Fortress, grows the only Swedish whitebeam tree that is over 100 years old. This species is under strict protection. At the entrance to the fortress cemetery, a monumental white poplar grows.

Fun fact

The name „Park of Three Cultures” has been used since 2014. Thanks to the efforts of the authorities of Nowy Dwór Mazowiecki, the revitalization of the park inspired by the historical layout of the park avenues and the times of its splendor, was carried out. The refreshed space has become the center of many cultural events welcoming city residents and tourists.

i **Park of Three Cultures**
ul. Poniatowskiego / Ledóchowskiego
05-160 Nowy Dwór Mazowiecki
www.nowydwormaz.pl/895,park-trzech-kultur

Practical information:

- parking
- free entrance
- facility adapted for the needs of persons with disabilities

50

Park Zdrojowy im. hrabiego Witolda Skórzewskiego w Konstancinie-Jeziornie

W części uzdrowskiej Konstancina-Jeziorny warto wybrać się na spacer do parku zdrojowego, założonego na przełomie XIX i XX wieku, niedługo po wybudowaniu w okolicy pierwszych willi.

Można tu spacerować, urządzić piknik, pograć w badminton, odpocząć z rodziną. Na najmłodszych czekają trzy place zabaw, a do dyspozycji małych i dużych są ścieżki spacerowe i rowerowe oraz boisko do siatkówki.

Największą atrakcją parku jest teżnia solankowa, działająca od lat 70. XX wieku, o drewnianej konstrukcji wysokości 6 i długości 140 metrów. Rozpylana w niej naturalna solanka pochodzi z odwiertu o głębokości 1700 metrów. Unoszący się w powietrzu aerozol sprawia, że wokół panuje swoisty mikroklimat zbliżony

do morskiego. Minerale zawarte w powietrzu, w tym: jod, brom, wapń i magnez, wspomagają odbudowę i regenerację błony śluzowej górnych dróg oddechowych. Działają też stymulująco na układ odpornościowy. Można skorzystać z „grzybka-inhalatora”, odpocząć na ławce lub spacerować wokół teżni.

Naprzeciwko, w miejscu dawnego uzdrowiska „Przy Źródle”, znajduje się Centrum Hydroterapii z basenem solankowym oraz ofertą zabiegów SPA i odnowy biologicznej. Przy głównej alei stoi zegar słoneczny, umieszczony z okazji setnej rocznicy założenia miasta. Kolejną atrakcją jest amfiteatr, latem zapraszający spacerowiczów na koncerty i wydarzenia artystyczne. A w głębi parku nad bagnami, czyli rozlewiskami Jeziorki, można spacerować po drewnianych pomostach i podziwiać lokalny świat zwierząt i roślin.

Spacer najlepiej zakończyć przy ulicy Mostowej, ciągnącej się wzdłuż

brzegu Jeziorki aż do Skolimowa. Przy niej za parkiem stoi Willa Hugonówka, w której działa Konstanciński Dom Kultury. Budynek, wzniesiony w latach 1902–1903 na zlecenie warszawskiego winiarza Hugona Seydla, pierwotnie pełnił funkcję ośrodka SPA i pensjonatu. W latach 50. XX wieku mieścił kinokawiarnię „Beata”. Potem opuszczony obiekt zajęli lokatorzy i artyści na pracownię. Po pożarze w 1992 roku nie można było go dalej wykorzystywać. A po remoncie zakończonym w 2014 roku Hugonówka znów jest ważnym punktem na mapie miasta.

Ciekawostka

Historia uzdrowskiego Konstancina rozpoczęła się w 1897 roku, gdy hrabia Witold Skórzewski z hrabią Władysławem Mielżyńskim rozpoczęli budowę podwarszawskiego lotniska. Leśne grunty położone na wysokiej skarpie pradoliny Wisły podzielono na duże działki. Ale dopiero w 1965 roku otwarto Sanatorium Uzdrowskie „Warszawianka”, a kolejne Sanatorium „Przy Źródle” powstało w 1966 roku, po zakończeniu prac nad odwiertem solanki.

i **Urząd Miasta i Gminy**
Konstancin-Jeziorna
tel. +48 22 484 23 00
urząd@konstancinjeziorna.pl
www.konstancinjeziorna.pl

Park Zdrojowy
ul. Piłsudskiego, 05-510
Konstancin-Jeziorna
tężnia solankowa
ul. Sienkiewicza
Informacje praktyczne
– wstęp do tężni płatny
– wstęp do parku bezpłatny

Konstanciński Dom Kultury
ul. Mostowa 15, 05-510
Konstancin-Jeziorna
tel. +48 22 484 20 20
biuro@hugonowka.pl
www.hugonowka.pl
– czynny codziennie

50

Count Witold Skórzewski Spa Park in Konstancin-Jeziorna

In the spa part of Konstancin-Jeziorna, it is worth taking a stroll to the park, founded at the turn of the 19th and 20th centuries, shortly after the construction of the first villas in the area.

It is a perfect place to stroll, arrange a picnic, play badminton, and relax with family. The youngest guests can enjoy three playgrounds. While walking and cycling paths, as well as a volleyball court, are available for everyone.

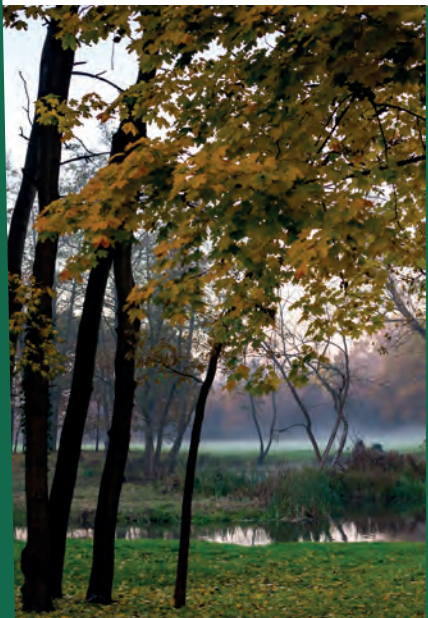
The biggest attraction of the park is a graduation tower, which has been operating since the 1970s, of wooden construction 6 meters high and 140 meters long. The natural brine diffused in the area comes from a well 1,700 meters deep. The aerosol floating in the air creates a kind of microclimate similar to the one at

the sea. Minerals in the air, including iodine, bromine, calcium, and magnesium, support the reconstruction and regeneration of the upper respiratory mucosa. It also stimulates the immune system. Visitors can use the inhaler, rest on the bench or walk around the facility.

Opposite, in the place of the former spa „Przy Źródle”, there is a Hydrotherapy Centre with a brine pool and an offer of SPA and wellness treatments. On the main avenue stands a sundial, installed on the occasion of the 100th anniversary of the establishment of the city. Another attraction is the summer amphitheater inviting passers-by to concerts and artistic events. And in the back of the park, over the swamps, i.e. the backwaters of the Jeziorka river, visitors can walk through wooden piers and admire the local world of animals and plants.

The walk ends at Mostowa Street, stretching along the banks of

Jeziorka up to Skolimów. Next to the park stands Willa Hugonówka, in which the Konstancin Cultural Center operates. The building, erected between 1902 and 1903 on behalf of the Warsaw winemaker Hugon Seydel, used to serve as a SPA and guest house. In the 1950s, it housed the cinema-café „Beata”. Then the abandoned studio was occupied by tenants and artists. After the fire in 1992, was out of use. After its renovation, completed in 2014, Hugonówka is again an important point on the local map.

Fun fact

The history of the Konstancin spa resort began in 1897 when Count Witold Skórzewski and Count Władysław Mielżyński initiated the construction of a summer resort near Warsaw. Forest land on the high slope of the Vistula ice-marginal valley was divided into large plots. But it was only in 1965 that the Sanatorium Uzdrowskowie „Warszawianka” was opened, and another, Sanatorium „Przy Źródle”, was established in 1966 after the completion of work on the brine well.

i **City and Municipality of Konstancin-Jeziorna**
phone +48 22 484 23 00
urząd@konstancinjeziorna.pl
www.konstancinjeziorna.pl

The Spa Park
ul. Piłsudskiego, 05-510
Konstancin-Jeziorna
Graduation tower
ul. Sienkiewicza
Practical information:
– paid entrance to the graduation tower,
– entrance to the park free

Konstancin Cultural Center
ul. Mostowa 15, 05-510
Konstancin-Jeziorna
phone +48 22 484 20 20
biuro@hugonowka.pl
www.hugonowka.pl
– open daily

51

Twierdza Modlin

Twierdza Modlin, położona niedaleko ujścia Narwi do Wisły, na północny zachód od Warszawy, jest jedną z największych i najlepiej zachowanych w kraju. To wyjątkowe miejsce na Mazowszu, o ciekawej historii. Jej wielokrotnie rozbudowywane umocnienia zawierają elementy fortyfikacji francuskich, rosyjskich i polskich. Twierdza stawiała opór najeźdźcom w latach: 1813, 1831, 1915 i 1939. Stacjonowały tu wojska polskie (Księstwa Warszawskiego, Królestwa Polskiego i Rzeczypospolitej), francuskie, saskie, wirtemburskie, rosyjskie i niemieckie (II i III Rzeszy). To tu znajduje się najdłuższy w Europie budynek koszar wojskowych, czyli cytadela o długości 2250 metrów.

Początki fortyfikacji były niezwykle tragiczne. Jej budowie towarzyszyły choroby i śmierć. Żeby zrozumieć znaczenie emocjonalne i historyczne

objektu, trzeba wiedzieć, że rozpoczętą zimą 1807 roku budowę prowadzono z rozkazu Napoleona. Prace przeciągały się z powodu mrozów i wojny, ale w 1810 roku były już na ukończeniu. Do robót ściągnięto około 6000 żołnierzy, kilkuset murarzy i cieśli oraz około 10 tysięcy chłopów. Twierdzę zbudowano, ale fatalnie odbiło się to na stanie wojska.

W zaborze rosyjskim w twierdzy był, garnizon wojskowy. Ciekawym zabytkiem jest Kasyno Oficerskie wzniesione na przełomie XIX i XX wieku dla rosyjskiej kadry oficerskiej. Był to nowoczesny budynek wyposażony w centralne ogrzewanie, instalację elektryczną i klimatyzację. Do demilitaryzacji twierdzy mieścił się tu Klub Garnizonowy. Obecnie trwa rewitalizacja niszczonego przez lata obiektu. Wsparcie Funduszami Unijnymi pozwala na jego remont, modernizację i wyposażenie. Kasyno będzie pełniło funkcje społeczno-kulturalne i gospodarcze,

pobudzające aktywizację społeczną oraz przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu i edukacyjnemu. Będzie tu też siedziba Związku Oficerów Rezerwy RP.

Będąc w Modlinie, nie można pominąć innego miejsca, w którym dzięki

Funduszu Europejskim zbudowano Centrum Edukacji Historycznej – Prochownia 197. Żyje w nim pamięć o obrońcach Modlina z 1939 roku.

Ciekawostka

Aby poznać przeszłość Twierdzy Modlin, warto sięgnąć po opublikowany ponad sto lat temu artykuł porucznika Bronisława Pawłowskiego „Z przeszłości twierdzy Modlina”. Materiał ukazał się w numerze 9, czasopisma „Wiarus”, wydanym dla polskich żołnierzy przez Księgarnię Wojskową Sztabu Generalnego w 1919 roku (dostępny w Bibliotece Narodowej <https://katalogi.bn.org.pl> oraz na przykład w bibliotekach UMCS i UJ czy Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich).

Twierdza Modlin

ul. gen. Józefa Bema 500
05-160 Nowy Dwór Mazowiecki
tel. +48 696 081 633
tel. +48 604 607 092
modlintwierdza@o2.pl
info@twierdzamodlin.pl
www.twierdzamodlin.pl

Informacje praktyczne:

– zwiedzanie codziennie przez całą dobę, samodzielnie lub z przewodnikiem
tel. +48 888 424 888
kontakt@twierdzamodlin.com
www.twierdzamodlin.com

51

Modlin Fortress

Modlin Fortress, located near the mouth of the Narew River to the Vistula, northwest of Warsaw, is one of the largest and best preserved in the country. It is a unique place in Mazovia with an exciting history. Its repeatedly expanded fortifications include elements of French, Russian, and Polish fortifications. The fortress resisted the invaders in the years: 1813, 1831, 1915, and 1939. Polish troops were stationed here (the Duchy of Warsaw, Kingdom of Poland, and the Republic of Poland), French, Saxon, Virginia, Russian and German troops (II and III Reichs). It is the place where the longest military barracks building in Europe, a citadel with a length of 2250 meters, is located.

The origins of the fortifications were extremely tragic. Its construction was accompanied by illness and death. To understand the emotional

and historical significance of the object, it is necessary to know that the construction works were started in the winter of 1807 by the order of Napoleon. The process was prolonged due to frost and war, but in 1810 the fortress was finally finished. About 6,000 soldiers, several hundred bricklayers and carpenters, and about 10,000 peasants were engaged in the works. The fortress was finally completed, but it had a terrible impact on the condition of the army.

In the Russian partition zone, the fortress housed a military garrison. The Officers' Casino erected at the turn of the 19th and 20th centuries for the Russian officer staff is particularly interesting. It was a modern building equipped with central heating, electrical installation, and air conditioning. Until the fortress was demilitarized, there was a Garrison Club. Currently, the neglected facility is finally undergoing renovation. Support of EU Funds allows for its renovation,

modernization, and retrofitting. The former Officers' Casino will serve socio-cultural and economic functions, stimulating social activation and counteracting social and educational exclusion. There will also be the seat of the Union of Reserve Officers of the Republic of Poland.

While in Modlin, one more place cannot be missed. Thanks to European Funds, the Centre for Historical Education – Prochownia 197, where the memory of the defenders of Modlin 1939 is still alive, was established.

Fun fact

To learn about the past of the Modlin Fortress, it is worth reaching out to the article published more than a hundred years ago by Lieutenant Bronisław Pawłowski – „From the past of the Modlin Fortress”. It was released in issue 9 of the „Wiarius” magazine, published for Polish soldiers by the Military Bookstore of the General Staff in 1919 (available at the National Library <https://katalogi.bn.org.pl> and, for example, in the libraries of the Maria Skłodowska-Curie University and the Jagiellonian University and the Ossoliński National Institute).

Modlin Fortress

ul. gen. Józefa Bema 500
05-160 Nowy Dwór Mazowiecki
phone +48 696 081 633
phone +48 604 607 092
modlintwierdza@o2.pl
info@twierdzamodlin.pl
www.twierdzamodlin.pl

Practical information:

– entrance every day 24 hours a day,
individually or with a guide
phone +48 888 424 888
kontakt@twierdzamodlin.com
www.twierdzamodlin.com

S U B R E G I O N

Ż Y R A R D O W S K I

Kojarzony z industrialnym charakterem Żyrardowa subregion zaprasza przede wszystkim do kilku muzeów. Tym, w którym poznać można historię przemysłowej perełki regionu, jest Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie. W Warce warto zajrzeć do Muzeum Kazimierza Pułaskiego,

a w Sochaczewie do Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą. Spragnionym relaksu polecamy zagospodarowane turystycznie obszary Doliny Dolnej Pilicy w Warce i Termy Mszczonów, wokół których stworzono sieć szlaków rowerowych i nordic walking.

Ż Y R A R D Ó W

S U B R E G I O N

Associated with the industrial character Żyrardów subregion invites its guests to several museums. The Museum of Western Mazovia in Żyrardów presents the history of the industrial gems in the region. In Warka it is worth visiting the Kazimierz Pułaski Museum, and in Sochaczew the Museum of the Sochaczew

Land and the Battlefield on Bzura. For those who are hungry for relaxation, we recommend well-developed areas of Lower Pilica Valley in Warka and Mszczonów Thermal Baths, around which a network of cycling and Nordic walking trails has been created.

52

Kościół Świętego Michała Archanioła w Puszczy Mariańskiej

Położony w Puszczy Mariańskiej kościół Świętego Michała Archanioła i Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny to miejsce niezwykle. Jego historia sięga XVII wieku. Przyciąga on niezwykle architekturą i zabytkami. Można to wszystko zwiedzać, a przy okazji skorzystać z możliwości pobytu w przylegającym do świątyni klasztorze ojców marianów.

Dzieje kościoła sięgają czasów potopu szwedzkiego. Wówczas pochodzący spod Rawy Mazowieckiej Stanisław Krajewski otrzymał od króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego przywilej na założenie leśnej pustelni i wystawienie kaplicy. W dziejach Puszczy Mariańskiej najważniejszy okazał się jednak Stanisław Papczyński, kaznodzieja i spowiednik króla Jana III Sobieskiego. To on

w 1673 roku założył Zgromadzenie Księży Marianów. Wraz z pierwszymi współbraćmi zbudował drewnianą kaplicę i klasztor. W 1755 roku postawiono kościół. W 1864 roku konwent ukazem carskim uległ kasacji, a marianów wypędzono. W 1897 roku powiększono i odrestaurowano kościół. W 1968 roku historia zatoczyła koło i do Puszczy Mariańskiej powrócili marianie. Niestety, w 1993 roku kościół spłonął.

Zachowało się prezbiterium i kilka elementów wyposażenia.

Dzięki ofiarnej pomocy marianów z całego świata i parafian postawiono nowy klasztor i kościół. Na zrekonstruowanym ołtarzu głównym umieszczono obraz Najświętszej Marii Panny, zasłaniany obrazem Michała Archanioła. Drewnianą świątynię poddano renowacji. Zmodernizowano też wystawę stałą. W kościele można zobaczyć kaprak z czasów odsieczy wiedeńskiej i habity zakonne, a w izbie pamięci jeszcze więcej

ciekawych eksponatów. Do kościoła przylegają zabudowania klasztoru marianów, a na dziedzińcu stoją pomniki króla Jana III Sobieskiego i ojca Papczyńskiego.

Ciekawostka

Zgromadzenie Księża Marianów Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi było pierwszym zgromadzeniem zakonnym klerycznym założonym na ziemiach polskich. Dziś obecne jest w 19 krajach świata, gdzie w 80 wspólnotach gromadzi ponad 450 księży i braci.

i Parafia św. Michała Archanioła
 ul. bł. Stanisława Papczyńskiego 5
 96-330 Puszcza Mariańska
 tel. +48 46 831 81 39
 puszcza@marianie.pl
<https://puszczamarianie.wixsite.com/parafia>

Informacje praktyczne:

- parking
- zwiedzanie i pobyt: księża marianie zapraszają o każdej porze dnia i nocy, po umówieniu możliwy jest pobyt na skupieniu modlitewnym
- wstęp na ekspozycję bezpłatny, można zostawić datki

52

Church of Saint Michael Archangel in Puszcza Mariańska

Located in Puszcza Mariańska, the church of Saint Michael Archangel and the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary is an extraordinary place. Its history dates back to the end of the 17th century. It attracts visitors with extraordinary architecture and monuments. All this can be experienced, and – at the same time – there is a possibility to stay in the monastery of Marian Fathers adjoining the temple.

The church's history dates back to the time of the Swedish Deluge. King Michał Korybut Wiśniowiecki granted Stanisław Krajewski, born in the neighborhood of Rawa Mazowiecka, the privilege of establishing a forest hermitage and erecting a chapel. However, in the history of the Marian Forest, the most crucial figure was Stanisław Papczyński, a preacher and confessor of King Jan III Sobieski. In 1673 he

founded the Congregation of Marian Priests. With his first confreres, he built a wooden chapel and a monastery. In 1755, a church was erected. In 1864, the tsarist ukase dissolved the convent and expelled the Marians. In 1897 the church was enlarged and restored. In 1968 history has come full circle, and the Marian Priests returned to Puszcza Mariańska. Unfortunately, in 1993, the church was almost completely burned down. Only the chancel and

several furnishings were preserved. Thanks to the generous help of Marianians from all over the world and their parishioners, a new monastery and church were built. The reconstructed main altar features a painting of the Blessed Virgin Mary, covered by the image of Michael the Archangel. The wooden temple was renovated, and the permanent exhibition was modernized. In the church, the visitors can see a kaprak from the times of the Viennese relief and old religious habits and the small Memorial Chamber hides even more

interesting exhibits. The church is adjacent to the brick buildings of the Marian Priests Monastery, and in the courtyard, there are monuments of King Jan III Sobieski and Father Papczyński.

Fun fact

The Congregation of Marian Priests of the Immaculate Conception of Mary was the first clerical religious congregation founded on Polish lands. Today it operates in 19 countries with 450 priests and brothers in 80 communities.

i **Parish of St. Michael the Archangel**
 ul. bł. Stanisława Papczyńskiego 5
 96-330 Puszcza Mariańska
 phone +48 46 831 81 39
 puszcza@marianie.pl
<https://puszczamarianie.wixsite.com/parafia>

Practical information:

- parking
- visit and stay: Marian priests invite you at any time of day or night. Upon prior appointment, it is possible to stay in the monastery for prayer. Admission to the exhibition is free of charge, donations are welcome.

53

Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce

Będąc w Warce, warto wybrać się do Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego. Znajduje się ono w klasycystycznym pałacyku z XVII wieku, składającym się z dwóch murowanych, połączonych ze sobą piętrowych pawilonów.

Pałac często zmieniał właścicieli. W połowie XVIII wieku należał do Józefa Pułaskiego, ojca Kazimierza. W 1967 roku otwarto w nim muzeum na cześć najbardziej znanego mieszkańca – generała Kazimierza Pułaskiego, polsko-amerykańskiego bohatera walk o niepodległość. Oprócz jego losów można tu śledzić życie innych wielkich Polaków, którzy emigrowali do Ameryki: Tadeusza Kościuszki, Heleny Modrzejewskiej i Ignacego Jana Paderewskiego.

Muzeum posiada ciekawe pamiątki i dokumenty dotyczące tych wielkich, historycznych postaci. Zwiedzając pałac, można poznać wiele ciekawostek z życia adiutanta Kościuszki – Juliana Ursyna Niemcewicza.

Muzealne wnętrza zdobią stylowe meble, zegary, obrazy, mapy, porcelana i srebra oraz dawna broń.

A na koniec zwiedzania coś o samej Warce – historia miasta i jego gospodarcze atuty. Wszak wiadomo, że dominują tu przedsiębiorstwa z branży spożywczej, produkujące głównie wina i piwa.

Muzeum organizuje również wystawy czasowe, koncerty oraz wydarzenia kulturalne i edukacyjne.

Najpopularniejsza jest lipcowa Parada Pułaskiego, odbywająca się w ramach pikniku VIVAT PUŁASKI.

Po zwiedzaniu można odpocząć w kawiarence przy kawie albo herbacie i pysznych ciastkach, najlepiej szarlotce z jabłęk z wareckich sadów. Warto też pospacerować po położonym na skarpie urokliwym parku, miejscu o mikroklimacie stwarzającym dobre warunki do odpoczynku i rekreacji. Działa w nim „Strefa zdrowia i relaksu” z leżakami i urządzeniami dla biegaczy. Znajdują się tutaj pozostałości dawnej świetności obiektu – między innymi romantycznej altany z XIX wieku i fundamentów budynków folwarcznych.

Chociaż na moment warto zatrzymać się przy pomniku Kazimierza Pułaskiego i kapliczce na Trzecie Tysiąclecie z Chrystusem Frasobliwym, wykonanej w starym jesionie zniszczonym przez uderzenie pioruna. Na zboczu skarpy znajduje się owiana legendami kapliczka Najświętszej Marii Panny.

Ciekawostka

Cały 15-hektarowy park znajduje się na obszarze Natura 2000. Obejmuje również pocięte siecią kanałów wodnych starorzecze Pilicy. To ptasia enklawa, w której występuje aż 47 gatunków ptaków oraz rosną cztery kilkusetletnie dęby i inne bardzo stare drzewa.

i Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce

05-660 Warka, ul. Pułaskiego 24
tel. +48 48 667 22 67
sekretariat@muzeumpulaski.pl
www.muzeumpulaski.pl

Informacje praktyczne:

- muzeum czynne od środy do niedzieli
- zwiedzanie płatne, bezpłatne wejścia w czwartek
- park otwarty codziennie
- parking przy muzeum

53

Kazimierz Pułaski Museum in Warka

While in Warka, it is worth visiting the Kazimierz Pułaski Museum housed in a classicist palace from the 17th century, consisting of two brick, interconnected story pavilions.

The palace often changed owners. In the middle of the 18th century, it belonged to Józef Pułaski, the father of the famous Kazimierz. In 1967, the museum was opened in honor of the most famous city resident – General Kazimierz Pułaski, a Polish-American hero of the struggle for independence. In addition to the general's fate, visitors can follow the lives of other great Poles who emigrated to the USA: Tadeusz Kościuszko, Helena Modrzejewska, and Ignacy Jan Paderewski.

The museum offers interesting souvenirs and documents about these great historical figures. Visiting the

palace allows learning many exciting facts from the life of Kościuszko's adjutant – Julian Ursyn Niemcewicz.

Stylish furniture, clocks, paintings, maps, porcelain and silverware, and historic weapons decorate the museum's interiors.

The last section of the tour is dedicated to Warka – the history of the town and its economic advantages. After all, it is widely known that the local market was dominated by companies from the food industry, producing mainly wine and beer.

The museum also organizes temporary exhibitions, concerts, and cultural and educational events. The most popular is the July Pułaski Parade organized as part of the VIVAT PUŁASKI picnic.

After sightseeing, tourists can relax in a cafe with a cup of coffee or tea and delicious sweets, preferably an apple pie made of apples from the local orchards. It is also worth walking around the charming park located on the slope, a place with a microclimate perfect for rest and recreation. There is a „Health and relaxation zone” with sun loungers and jogging equipment. There are also the remains of the former splendor of the building – among others, a romantic gazebo from the 19th century and the foundations of manor buildings. At least for a moment, it is worth stopping at

the monument of Kazimierz Pułaski and the shrine for the Third Millennium with Christ of Sorrows, made in an old ash destroyed by a lightning strike. On the hillside, there is the shrouded-in-legend shrine of the Blessed Virgin Mary.

Fun fact

The entire 15-acre park is located in the Natura 2000 area. It also includes a network of water canals of the Pillica river basin. It is a bird heaven for as many as 47 species of birds, and four-hundred-year-old oaks and other old trees grow here.

i Kazimierz Pułaski Museum in Warka
 05-660 Warka, ul. Pułaskiego 24
 phone +48 48 667 22 67
 sekretariat@muzeumpulaski.pl
 www.muzeumpulaski.pl

Practical information:

- museum open from Wednesday to Sunday
- paid tour, free entrance on Thursdays
- park open every day
- parking at the museum

54

Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie

Muzeum Mazowsza Zachodniego mieści się w przepięknej willi z XIX wieku, należącej niegdyś do Karola Dittricha, współwłaściciela Zakładów Żyrardowskich. Budynek wzniesiony w latach 1886–1896 otacza zabytkowy drzewostan, a przez park przepływa rzeka Pisia Gągolina.

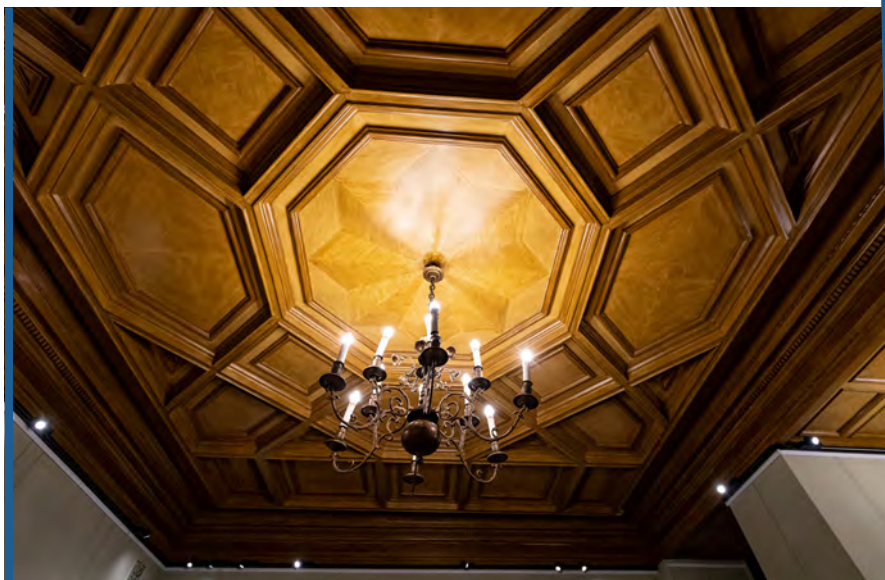
Muzeum wypełniają ciekawe wystawy i unikalne zbiory związane z historią Żyrardowa, jego zakładów włókienniczych oraz tradycyjną kulturą materialną mieszkańców miasta. Ponad 8600 muzealiów podzielono na cztery działy: historię, etnografię, ikonografię i sztukę. Wystawy stałe to: „Panorama Żyrardowa z 1899 roku”, „Izba żyrardowskiej rodziny robotniczej z początku XX wieku”, „Galeria prac Józefa Rapackiego” i „Gabinet pisarza Pawła

Hulki-Laskowskiego”.

W galerii prac Józefa Rapackiego, znanego pejzażysty związanego

z pobliską Olszanką, można zobaczyć 80 prac artysty. Wśród zbiorów na szczególną uwagę zasługują: „Ścieżka w lesie” z 1913 roku „W cieniu brzoź” z 1921 roku czy „Pejzaż jesienny z brzoźami” z 1923 roku.

W gabinecie pisarza i tłumacza Pawła Hulki-Laskowskiego, pochodzącego z Żyrardowa, znajdują się liczne fotografie, dokumenty i teksty przedstawiające jego życiorys i działalność. Wyposażenie gabinetu stanowią oryginalne pamiątki oraz wielojęzyczny, bogaty księgozbiór.

Na szczególną uwagę zasługuje panorama Żyrardowa, wykonana na specjalne zamówienie właścicieli Zakładów Żyrardowskich.

Akwarela o wymiarach 140 x 367cm przedstawia widok osady fabrycznej z lotu ptaka. Namalowano na niej najmniejsze szczegóły: elewacje budynków, linię kolejową, dorożki i pieszych.

Ciekawostka

Jak wyglądała fabryka, miasto i jak żyło się mieszkańcom około 100 lat temu, opowie nam wystawa „Zniszczenia i odbudowa. Zakłady Żyrardowskie 1915–1923”, a właściwie unikatowy album fotografii zniszczeń zakładów w czasie I wojny światowej. Zawiera 111 zdjęć wykonanych w 1915 roku, przedstawiających budynki i wydziały fabryki po ich wysadzeniu w powietrze przez wycofujące się wojska rosyjskie.

i Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie
 ul. Karola Dittricha 1, 96-300 Żyrardów
 tel. +48 46 854 81 80
 tel. +48 46 855 33 13
 muzeum@muzeumzyrardow.pl
 www.muzeumzyrardow.pl

Informacje praktyczne:

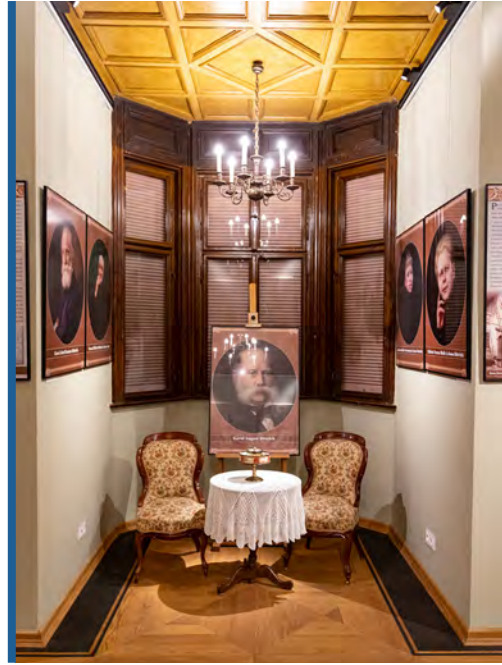
- nieczynne w poniedziałki
- wstęp płatny
- obiekt dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

54

Museum of Western Mazovia in Żyrdów

The Museum of Western Mazovia is located in a beautiful villa from the 19th century, formerly owned by Karol Dittrich, co-owner of Żyrdów Factories. The building, constructed between 1886 and 1896, is surrounded by the historic tree stand, and the Pisza Gąolina river flows through the park.

The museum is filled with interesting exhibitions and unique collections related to the history of Żyrdów, its textile factories, and the traditional fabric culture of the local inhabitants. Over 8,600 exhibits were divided into four sections: history, ethnography, iconography, and art. Permanent exhibitions are „Żyrdów Panorama from 1899”, „The chamber of the Żyrdów working-class family from the beginning of the 20th century”,

„A gallery of works by Józef Rapacki” and „The office of the writer Paweł Hulka-Laskowski”.

In the gallery of Józef Rapacki's works, a well-known landscaper associated with nearby Olszanka, visitors can see 80 pieces by this artist. Among the collections, „Path in the forest” from 1913, „In the shadow of birch trees” from 1921, and “Autumn landscape with birch trees” from 1923 are particularly noteworthy.

In the office of Paweł Hulka-Laskowski, a writer and translator from Żyrardów, there are numerous photographs, documents, and texts depicting his life and activity. Office equipment consists of original souvenirs and collection of books.

Exceptional attention should be paid to the Żyrardów Panorama, made on special order of the owners of Żyrardów Factories. The 140 x 367

cm watercolor painting shows the view of the factory settlement from a bird's eye view. It includes even the smallest details like facades of buildings, railway lines, carriages, and pedestrians.

Fun fact

What the factory and the city looked like, and how the city residents lived about 100 years ago? The answer to that question may be provided by the exhibition “Destruction and Reconstruction. Żyrardów Factories 1915-1923”, or rather a unique album of photographs of the destruction of the establishments during World War I. The album contains 111 photos taken in 1915, depicting the buildings and departments of the factory after being blown up by the retreating Russian troops.

Museum of Western Mazovia in Żyrardów

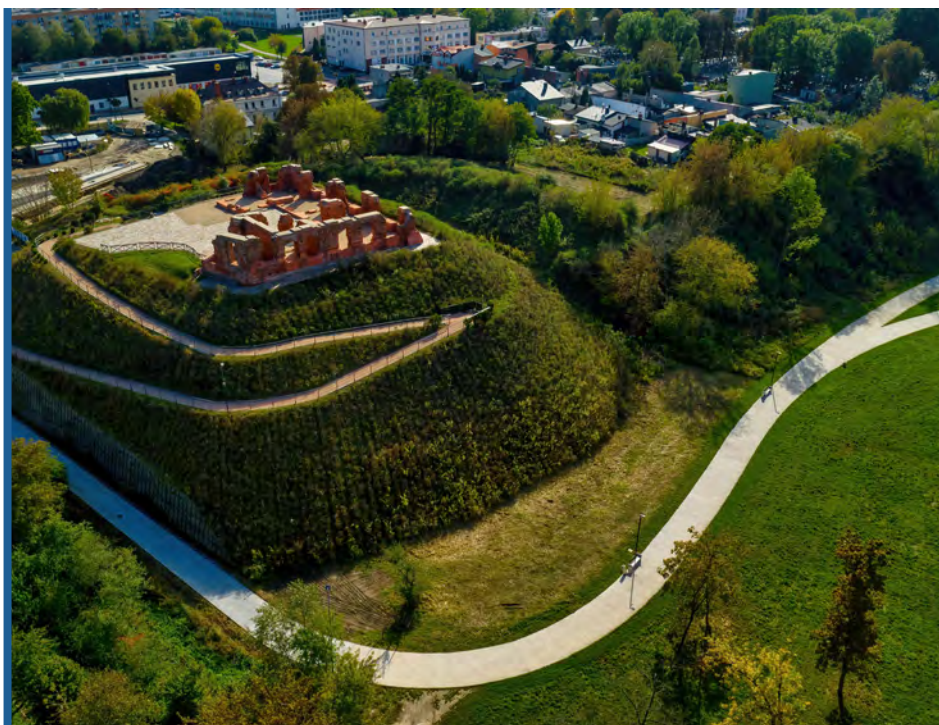
ul. Karola Dittricha 1, 96-300 Żyrardów
 phone +48 46 854 81 80
 phone +48 46 855 33 13
 muzeum@muzeumzyrardow.pl
 www.muzeumzyrardow.pl

Practical information:

- closed on Mondays
- paid entrance
- facility adapted the needs of persons with disabilities

55

Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą w Sochaczewie

Muzeum mieści się w zabytkowym budynku miejskiego ratusza z lat 30. XIX wieku. Placówka jest szczególnie polecana pasjonatom historii II wojny światowej. Znajduje się w niej największa w Polsce kolekcja broni, ekwipunku, umundurowania i innych pamiątek z kampanii 1939 roku, prezentowanych na stałej wystawie „Pole Bitwy 1939–1945”. Można zobaczyć dokumenty oraz fotografie ukazujące Sochaczew i jego okolice w okresie okupacji hitlerowskiej. Ciekawe są opisy działań ruchu oporu na ziemi sochaczewskiej, a w szczególności Obwodu AK „Skowronek” i Zgrupowania AK „Kampinos”,

a także pamiątki po skoczkach spadochronowych cichociemnych. Warto też zwrócić uwagę na materiały dotyczące udziału mieszkańców ziemi sochaczewskiej w powstaniu warszawskim w 1944 roku.

Wystawa główna obejmuje również tematykę całej II wojny światowej oraz częściowo okres I wojny światowej. Ekspozycja zatytułowana „Nad Bzurą bez zmian” to jedyna w kraju wystawa stała opowiadająca o prowadzonych na Mazowszu walkach pozycyjnych w czasie I wojny światowej.

Ostatnia stała ekspozycja nie jest związana tematycznie z wojną, lecz z dziejami samego Sochaczewa. Historii miasta poświęcono aż trzy sale na parterze budynku. Znajdują się tam zabytki archeologiczne wydobyte podczas prac wykopaliskowych na terenie Sochaczewa i okolic. Dalszy spacer po salach muzeum przynosi zwiedzającym w jeszcze odleglejsze czasy, aż do starożytności, co ukazuje wystawa „Przeszłość w ziemi ukryta”.

Ciekawostka

Dla zmotoryzowanych miłośników historii idealną kontynuacją zwiedzania muzeum będzie wycieczka Traktem Pamięci Bohaterów Bitwy nad Bzurą 1939 roku. Trasa zaczyna się we wsi Janki na północ od Sochaczewa (przy DK 50). To podróż szlakiem dramatycznych dziejów narodu i ziemi sochaczewskiej. Można tu zatrzymać się na przykład we wsiach Mistrzewice, Rokicin czy Leontynów i zadumać przy mogiłach poległych.

i Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą
 pl. Kościuszki 12, 96-500 Sochaczew
 tel. +48 46 862 33 09
 muzeum@muzeumsochaczew.pl
 www.muzeumsochaczew.pl

Informacje praktyczne:

- nieczynne w poniedziałki i soboty
- wstęp płatny

55

Museum of the Sochaczew Land and Battlefield on Bzura in Sochaczew

The museum is located in the historic building of the town hall dating back to the 1830s. The facility is especially recommended for enthusiasts of World War II history. It houses the largest collection of weapons, equipment, uniforms, and other souvenirs from the 1939 Campaign, presented at the permanent exhibition “The 1939–1945 Battlefields”. In addition to the memorabilia of September 1939, the permanent exhibition includes documents and photographs showing Sochaczew and its surroundings during the Nazi occupation. Noteworthy are the descriptions of the activities led by the resistance movement in the Sochaczew land, in particular the Home

Army VIII Sochaczew District “Skowronek” and the Home Army “Kampinos” Group, as well as memorabilia of “cichociemni” parachute jumps. It is also worth paying attention to the resources concerning the participation of the Sochaczew inhabitants in the Warsaw Uprising in 1944.

The main exhibition also covers the issue of the whole period of World War II and partially World War I. The exhibition entitled “On the Bzura unchanged” is the only permanent exhibition in the country dedicated to trench battles in Mazovia during World War I.

The last permanent exhibition is not

related to the subject of war but to the history of Sochaczew. It occupies three rooms on the ground floor of the building and is entirely dedicated to this topic. There are archaeological artifacts discovered during excavations in Sochaczew and the surrounding area. A walk through the museum halls takes visitors to even more distant times to the ancient era, what is demonstrated by “The hidden past” exhibition.

Fun fact

For motorized history lovers, the perfect continuation of visiting the museum will be a tour of the Memorial of Heroes of the 1939 Battle of Bzura. The route starts in the village of Janki north of Sochaczew (at national road DK 50). It is a journey following the path of the dramatic history of the nation and the land of Sochaczew. In Mistrzewice, Rokicin, or Leontynów, travelers can make a stop and contemplate for a while at the graves of the fallen.

i **Museum of the Sochaczew Land and Battlefield on Bzura in Sochaczew**
 pl. Kościuszki 12, 96-500 Sochaczew
 phone +48 46 862 33 09
 muzeum@muzeumsotchaczew.pl
 www.muzeumsotchaczew.pl

Practical information:

- closed on Mondays and Saturdays
- paid entrance

56

Obszar nad Pilicą w Warce

W Warce, położonej między Warszawą i Radomiem, można nie tylko kupić pyszne jabłka, ale również podszlifować swoją wiedzę przyrodniczą. Oczywiście koniecznie trzeba zwiedzić tutejsze zabytki, w tym: ratusz, zespół pałacowy i stare kościoły – Świętego Mikołaja i pofranciszkański Matki Bożej Szkaplerznej.

Ale pora wrócić do natury. Gmina Warka położona jest na pograniczu Równin Warszawskiej i Kozienickiej, między którymi znajduje się nizinna Dolina Dolnej Pilicy. Przez samą Warkę przepływa rzeka Pilica, najdłuższy lewobrzeżny dopływ Wisły. Nic więc dziwnego, że w tej malowniczej lokalizacji korzysta się z unijnego wsparcia i inwestuje w turystykę i ochronę terenów najcenniejszych przyrodniczo. Sukcesem zakończyła

się realizacja projektu „Ochrona bioróżnorodności obszaru nadpilicznego w Warce”, dzięki któremu wzdłuż Pilicy powstała edukacyjna ścieżka dla pieszych i rowerzystów. A teren zyskał nowe, ekologiczne miejsca zachęcające mieszkańców i przyjezdnych do bliskiego kontaktu z naturą.

Turystyczna ścieżka pieszo-rowerowa nad Pilicą to prawie kilometrowy odcinek o nawierzchni początkowo z kostki betonowej, dalej szutrowy. Wprowadzono też wiklinowe wygradzenia chronionego terenu, co zapobiega niszczeniu cennej przyrody. Dzięki temu ograniczono negatywny wpływ ruchu turystycznego na środowisko. Przy szlaku dosadzono krzewy i drzewa oraz rośliny rodzime, w których bytuje blisko 30 gatunków ptaków chronionych, między innymi: zimorodki, gąsiorki i bączki. Są tu doskonałe warunki do obcowania z przyrodą w całkowitym skupieniu i ciszy, przerywanej jedynie ptasimi trelami. Ważnym elementem inwestycji jest też edukacja przyrodnicza, którą wspierają ustawione przy ścieżce tablice edukacyjne z ławkami, opisujące charakterystyczne, występujące na tym terenie rośliny, ptaki i zwierzęta. Poza

tym znajdują się tu kładka i podesty oraz altana edukacyjna, pozwalające zwiedzającym na obserwację przyrody i organizację zajęć edukacyjnych z zakresu bioróżnorodności i jej ochrony.

Ciekawostka

W Warce za czasów świetności było aż siedem kościołów. Większość na przestrzeni dziejów zniknęła bez śladu. Z jednym z nich wiąże się niesamowita legenda, którą tutejsi mieszkańcy przekazują z pokolenia na pokolenie. Otóż świątynia, która stała nad Pilicą w miejscu tak zwanego Jeziora Dominikańskiego, z nieznanym nikomu przyczyn zapadła się pod ziemię. Do dziś w dni ważnych wydarzeń dziejowych z głębi wód jeziora słychać ponoć dźwięk dzwonów.

56

The area over the Pilica River in Warka

In Warka, located between Warsaw and Radom, visitors can not only buy delicious apples, but also improve their knowledge about nature. Of course, the local monuments, including the Town Hall, the palace complex, and the old churches – Saint Nicholas and the post-Franciscan Our Lady of the Scapular are a must-see.

But it's time to go back to nature. The Warka commune is located on the border between the Warsaw and Koziernicka Plains, between which is the Lower Pilica Valley. The Pilica River, the longest left-bank tributary of the Vistula River, flows through Warka. Therefore, it is no wonder that this picturesque location benefits from EU support and invests in tourism and conservation of the most valuable natural areas. The project „Protection of the Biodiversity of the Pilica Area in Warka”, which is now completed, allowed the creation of

an educational path running along the river designed for pedestrians and cyclists. And the area has gained a new, ecological place encouraging residents and visitors to get in close contact with nature.

The walking and cycling path by the Pilica River constitutes an almost kilometer-long section with a surface initially made of concrete cubes, next gravel. Wicker fences of the protected

area preventing the destruction of valuable nature have also been placed. As a result, the negative impact of tourism on the environment has been reduced. Along the trail, shrubs, trees, and native plants were planted, which are home to nearly 30 protected bird species, including kingfishers, red-backed shrikes, and little bitterns. There are excellent conditions for communing with nature in complete focus and silence, interrupted only by bird songs. Natural education supported by educational boards with benches set along the path, describing the characteristic plants, birds, and animals present in the area, is a crucial element of the investment. In addition, there are footbridges, platforms, and an educational arbor, allowing visitors to observe nature

and organize educational activities dedicated to biodiversity and its protection.

Fun fact

During the times of the town's splendor, there were as many as seven churches in Warka. Over time, most of them vanished without a trace. One of the churches is associated with an incredible legend, which residents pass from generation to generation. The temple, which stood by the Pilica River in the place of the so-called Dominican Lake, fell underground for unknown reasons. To this day, on the days of important historical events from the depths of the lake, the sound of bells can be heard.

57

„Weekend z Termami Mszczonów” – atrakcyjna oferta turystyczna

Spragnionych kąpeli i wypoczynku zaprasza Kompleks Basenów Termalnych w Mszczonowie, położony 45 kilometrów od Warszawy. Całość składa się z pięciu basenów: dwóch całorocznych basenów termalnych, basenów rekreacyjnego i sportowego oraz basenu dla dzieci.

Od maja do września w aquaparku atrakcją jest największy basen rekreacyjny (o powierzchni 450 m²) ze sztuczną rzeką, dyszami podwodnymi, biczami wodnymi, masażerami oraz dwoma zjeżdżalniąmi o długości 60 i 12 metrów. Najmłodsze dzieci mogą w płytkim brodziku (30 cm) o powierzchni 70 m² bezpiecznie

korzystać z uroków wodnych zabaw. Dodatkowych uciech dostarczają minizjeżdżalnia i fontanna. Obok brodzika znajduje się fontanna ochładzająca, synchronicznie tryskająca wodą z 24 dysz umieszczonych w posadzce.

Dzięki projektowi zrealizowanemu ze środków unijnych znacznie uatrakcyjniono ofertę turystyczną Gminy Mszczonów. W Termach Mszczonowskich powstały: zewnętrzna, całoroczna sauna i grotta solna, dwie zewnętrzne, całoroczne wanny z hydromasażem, dwie dodatkowe bramki kasowe, plac zabaw ze sztuczną nawierzchnią

Foto: Termy Mszczonów

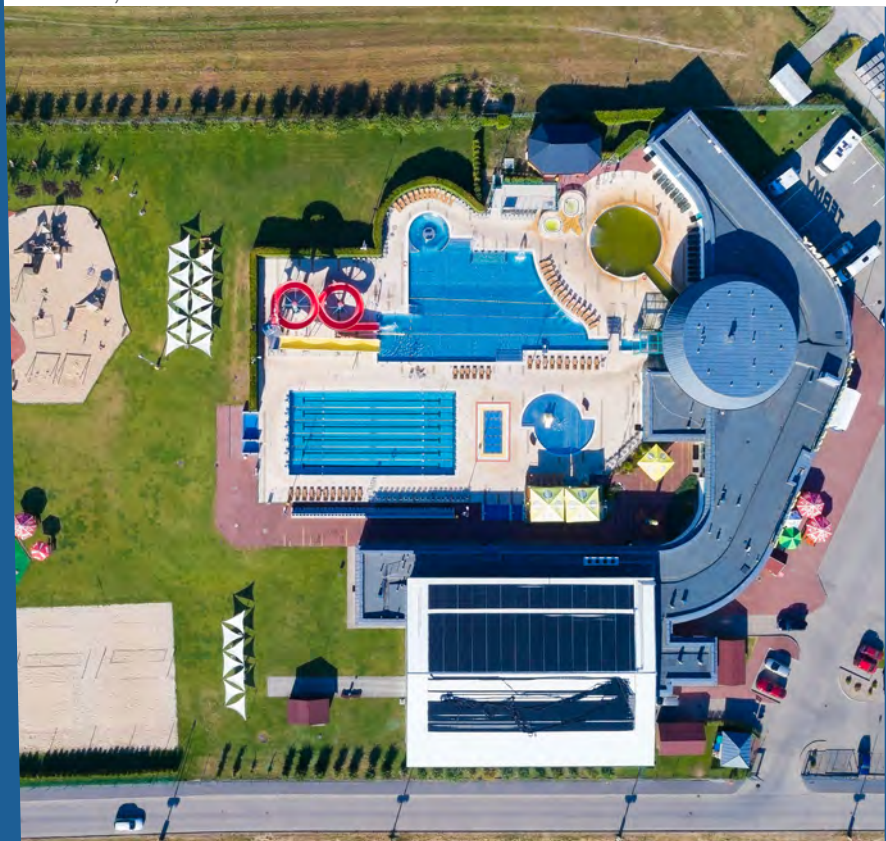

Foto: Termy Mszczonów

oraz siłownia zewnętrzna, pokój dla matki z dzieckiem i szatnia dla osób z niepełnosprawnościami, zewnętrzne szafki basenowe, stanowiska campingowe i maszty reklamowe.

Poza tym turyści mogą zwiedzać okolicę, korzystając z ośmiu wytyczonych i oznakowanych tras rowerowych o łącznej długości 145,5 kilometra. Mogą też spacerować z kijkami do nordic walkingu po trzech oznakowanych trasach pieszych na terenie Gminy Mszczonów, o długości 29,5 kilometra. A zimą warto tu biegać na nartach po dwóch oznakowanych

trasach do biegów narciarskich o długości 4 kilometrów, wytyczonych w kompleksie leśnym przy stawach Świętej Anny.

Ciekawostka

Wody termalne to bogate w minerały wody podziemne o temperaturze przekraczającej średnią roczną temperaturę powietrza w danym regionie. Woda w kąpielisku wydobywana jest od 1997 roku z głębokości 1602,5 metra, z utworów piaskowcowych kredy dolnej. Jej temperatura na powierzchni to +42°C.

**i Ośrodek Sportu i Rekreacji
Kompleks Basenów Termalnych**
ul. Warszawska 52
96-320 Mszczonów
tel. +48 46 857 87 81
termy@termy-mszczonow.eu
www.termy-mszczonow.eu

Informacje praktyczne:

- parking
- czynne codziennie
- wstęp płatny
- obiekt dostosowany dla osób z niepełnosprawnościami

57

Attractive tourist offer – “Weekend with Mszczonów Thermal Baths”

The thermal pool complex in Mszczonów, located 45 kilometers from Warsaw, invites those hungry for a bath and rest. The facility consists of five swimming pools: two year-round thermal pools, a recreational and sports pool, and a children’s pool.

From May to September, the largest recreational swimming pool (450 m²) with an artificial river, underwater jets, water whips, massagers, and two slides 60 and 12 meters long is the main attraction of the aquapark. The youngest children can safely enjoy water fun in a shallow baby pool (30 cm) with an area of 70 m². A mini-slide and

a fountain are additional attractions. Next to the baby pool, there is a cooling fountain, synchronously sprinkling water from 24 jets placed in the floor.

Thanks to the project implemented with the support of EU Funds, the tourist offer of the Commune of Mszczonów significantly gained in attractiveness. The offer of the resort has been enriched with the following facilities: an outdoor, year-round sauna and salt cave, two outdoor, year-round hot tubs, two additional ticket barriers, a playground with artificial surface and an outdoor gym, a room for mothers with children and a locker room for the guests with

Photo: Termy Mszczonów

Photo: Termy Mszczonów

disabilities, outdoor pool cabinets, camping stations, and flagpoles.

In addition, tourists can explore the surrounding area by choosing between eight marked cycle paths 145.5 kilometers long. The Commune of Mszczonów also offers three marked Nordic walking routes with a total length of 29.5 kilometers. In winter, it is worth practicing cross-country skiing on two well-marked trails with a length of

4 kilometers, running through the forest complex at the ponds of Saint Anna.

Fun fact

Thermal water is mineral-rich groundwater with a temperature exceeding the average annual air temperature in a given region. The bathing water has been extracted since 1997 from a depth of 1602.5 meters from sandstone formations of the Early Cretaceous. Its temperature on the surface is +42°C.

i Sports and Recreation Centre
 Complex of Thermal Baths
 ul. Warszawska 52
 96-320 Mszczonów
 phone +48 46 857 87 81
 termy@termy-mszczonow.eu
 www.termy-mszczonow.eu

Practical information:

- parking
- open every day
- paid entrance
- facility adapted to the needs of persons with disabilities

MAZOWIECKI ZESPÓŁ PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

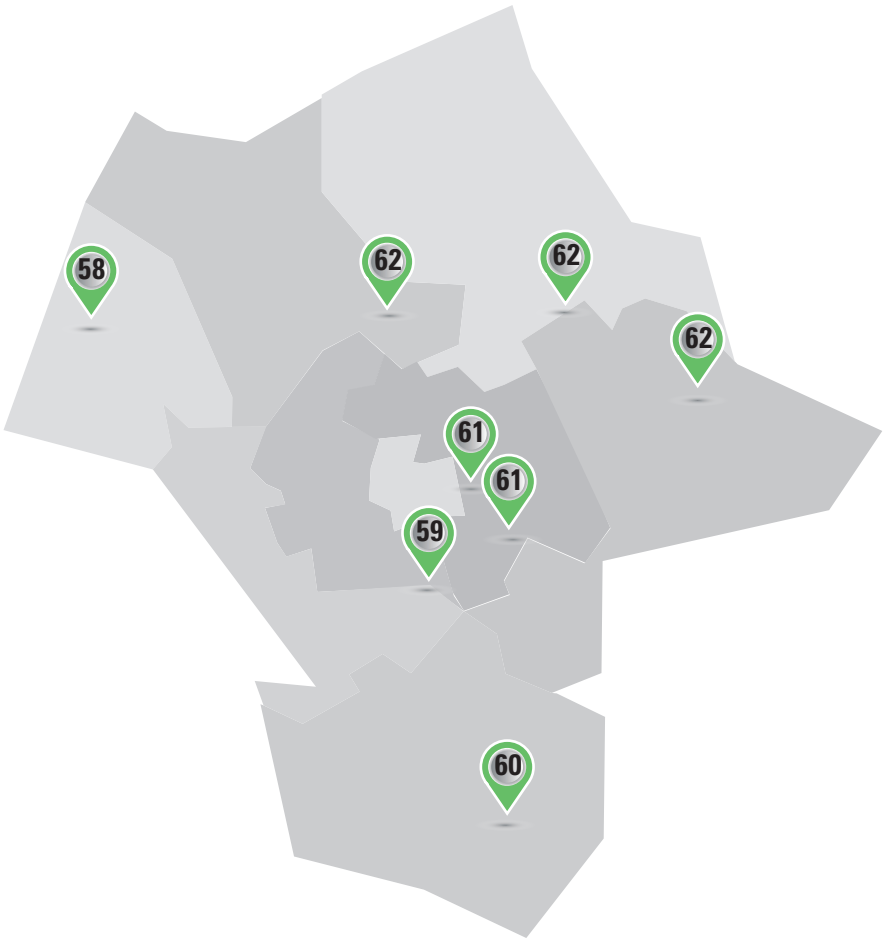
Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych tworzy pięć parków: Mazowiecki Park Krajobrazowy im. Czesława Łaszka, Nadbużański Park Krajobrazowy, Kozienicki Park Krajobrazowy im. Profesora Ryszarda Zaręby, Chojnowski Park Krajobrazowy oraz Brudzeński Park

Krajobrazowy. Dla mieszkańców Mazowsza i turystów stanowią przestrzeń do wypoczynku z dala od miejskiego zgiełku, w otoczeniu cennej przyrody. Zapraszają na szlaki piesze, rowerowe, ścieżki edukacyjne i dydaktyczne.

MAZOVIAN LANDSCAPE PARKS COMPLEX

The Mazovian Landscape Parks Complex consists of five parks: Czesław Łaszek Mazovian Landscape Park, Bug Landscape Park, Professor Ryszard Zaręba Kozienice Landscape Park, Chojnow Landscape Park, and Brudzeń Landscape Park. Inhabitants of the

Mazovia region and tourists use the park complex as a space to relax away from the urban hustle and bustle, surrounded by precious nature. The parks invite visitors to hiking, cycling, educational and didactic trails.

58

Brudzeński Park Krajobrazowy

Na prawym brzegu Wisły, na północny zachód od Płocka, rozciąga się park obejmujący swoim zasięgiem odcinek Skrwy Prawej przy ujściu wraz z przyległymi kompleksami leśnymi Brwilno, Brudzeń i Sikórz oraz w północnej części połudowców Rynnę Karwosiecko-Cholewicką z Jeziorami Józefowskimi. Zajmuje on powierzchnię ponad 3170 hektarów, a otulina prawie 5000 hektarów. Park położony jest blisko Płocka, na terenie gmin Brudzeń Duży i Stara Biała, dlatego jest on ulubionym miejscem weekendowych wypadów nie tylko dla mieszkańców miasta.

Największą atrakcją parku jest głęboka i kręta dolina Skrwy Prawej. Jej krajobraz urozmaicają malownicze

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

wąwozy i wysokie, strome skarpy. Lasy z dużymi obszarami starodrzewu zajmują około połowy tego obszaru. Przeważają dąb bezszypułkowy i grab. Na skarpach dolin i wąwozów rosną murawy kserotermiczne oraz mnóstwo roślin chronionych, między innymi: wawrzynek wilczełyko, konwalia, śnieżyczka przebiśnieg i lilia

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

złotogłów. Park jest oazą dla wielu gatunków chronionych ptaków. Bez trudu można w nim spotkać: derkacza, trzmielojada, jarzębatkę, bączka, zimorodka zwyczajnego czy bociana czarnego.

Dzięki Funduszom Europejskim zrealizowano projekt, którego celem jest poprawa bioróżnorodności województwa mazowieckiego przez opracowanie planu ochrony parku. Jest w nim mowa nie tylko o utworzeniu miejsc wypoczynku i rekreacji, ale też o ograniczeniu negatywnego oddziaływania ruchu turystycznego na obszary cenne przyrodniczo w powiecie płońskim. W projekcie utworzono dwie trasy dla chodzących z kijkami (nordic walking). Jeden szlak w kompleksie leśnym Brwilno długości 8 kilometrów,

drugi na wysokości Sikorza długości 12,5 kilometra. Trasy wykorzystują istniejące drogi leśne i śródpolne, przy których urządzono miejsca odpoczynku z ławeczkami i tablicami edukacyjnymi. Tym samym ludzie, zwierzęta i rośliny mogą żyć w zgodzie i nie wchodzić sobie w drogę.

Ciekawostka

Ścieżka przyrodniczo-leśna przy rezerwacie Sikorz to najbardziej malowniczy fragment parku. Zaczyna się przy kościele Świętej Trójcy w Sikorzu i biegnie przez las, aż do rzeki Skrwy, przechodzi przez rzekę i dalej lasem prowadzi do skarpy stromo schodzącej do rzeki. Ścieżka jest dobrze oznakowana, a tablice informacyjne przybliżają ciekawe tematy leśne.

i Mazowiecki Zespół Parków
Krajobrazowych
tel. +48 22 779 26 94
sekretariat@parkiotwock.pl
www.parkiotwock.pl

Brudzeński Park Krajobrazowy
Siecień 134, 09-411 Biała
tel. +48 24 231 12 73
tel. +48 691 443 205
brudzenskipark@gmail.com

58

Brudzeń Landscape Park

On the right bank of the Vistula River, to the northwest of Płock, the park covers the section of the Skrwa Prawa River at its mouth with adjacent forest complexes of Brwilno, Brudzeń, and Sikórz, and in the northern part the Karwosiecko-Cholewicka tunnel valley with Józewskie Lakes. It covers an area of over 3,370 hectares, and its buffer zone almost 5,000 hectares. The park is located close to Płock, in the communes of Brudzeń Duży and Stara Biała, which is why it is a favorite place for weekend trips not only for city residents.

The biggest attraction of the park is the deep and winding valley of the Skrwa Prawa River. Its landscape is diversified by picturesque gorges, and

Photo: Mazowiecki Zespół Pakrów Krajobrazowych

high, steep slopes. Forests, with large areas of old trees, occupy about half of this area. Durmast oak and European hornbeam dominate the landscape. Xerothermic grasslands and many protected plants grow on the slopes of valleys and gorges, including mezereon, convallaria, snowdrop, and martagon.

Photo: Mazowiecki Zespół Pakrów Krajobrazowych

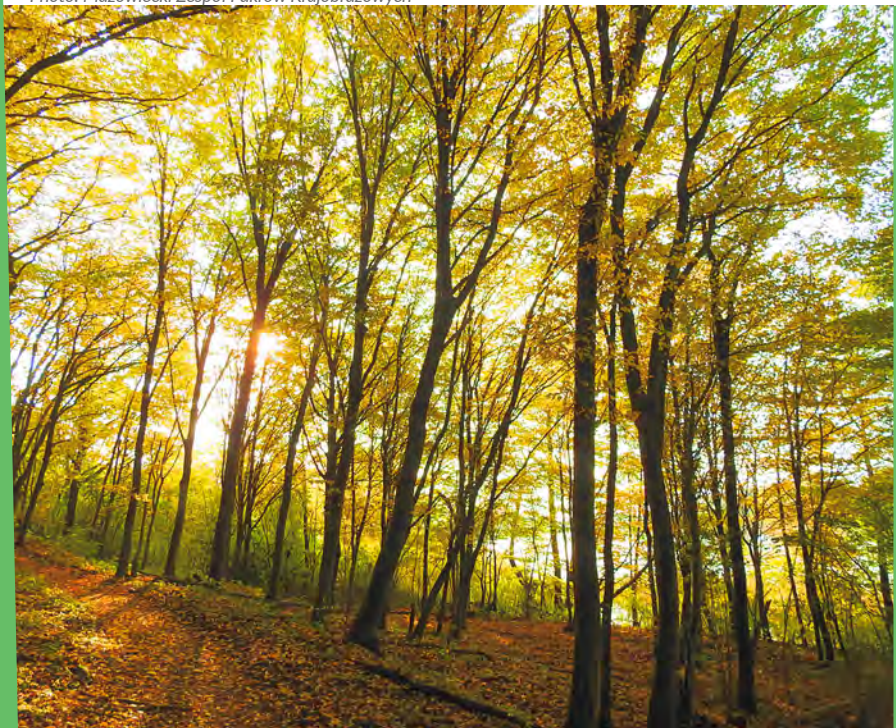

Photo: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

The park is an oasis for many species of protected birds like corn crane, honey buzzard, barred warbler, little bittern, common kingfisher, or black stork.

Thanks to EU Funds, a project aiming to improve the biodiversity of the Mazowieckie Voivodeship by developing a plan to protect the park was implemented. It refers not only to the creation of places of relaxation and recreation but also to the reduction of the negative impact of tourist traffic on areas of natural value in the district of Płock. The project created two routes for nordic walking enthusiasts. One of the routes located in the forest complex Brwilno is 8 kilometers long, and the other is close to Sikórz and

is 12.5 km long. The routes include existing forest and field roads, where rest areas with benches and educational boards have been arranged. Thus, humans, animals, and plants can live in harmony and stay out of each other's way.

Fun fact

The nature-forest path at the Sikórz reserve is the most picturesque part of the park. It begins at the church of the Holy Trinity in Sikórz and runs through the forest, up to the river Skrwa, passes over the river, and runs through the forest, further leading to a steep slope descending to the river. The route is well-marked, and information boards share some interesting forest facts.

i The Mazovian Landscape Parks Complex
phone +48 22 779 26 94
sekretariat@parkiotwock.pl
www.parkiotwock.pl

Brudzeń Landscape Park
Siecień 134, 09-411 Biała
phone +48 24 231 12 73
phone +48 691 443 205
brudzenskipark@gmail.com

59

Chojnowski Park Krajobrazowy

Park rozpościera się na Równinie Warszawskiej i na lewym brzegu Doliny Środkowej Wisły, w powiecie piaseczyńskim (gminy: Piaseczno, Góra Kalwaria, Konstancin-Jeziorna, Tarczyn, Prażmów). Od 2010 roku wchodzi w skład Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych i jest elementem Zielonego Pierścienia Warszawy. Jego powierzchnia to blisko 6800 hektarów, a otuliny ponad 4700 hektarów.

Park utworzono prawie 30 lat temu w celu ochrony kompleksu Lasów Chojnowskich oraz zespolonego z nim terenu doliny dolnego biegu Jeziorki. Udało się tu zachować naturalny fragment doliny Wisły z wyniosłą skarpą i okolicznymi rezerwatami przyrody. Przeważają siedliska lasów mieszanych

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

i liściastych, a w drzewostanie nadleśnictwa Chojnów – sosna zwyczajna. W parku żyje około 100 gatunków ptaków, ponad 20 gatunków ryb oraz kilkadziesiąt gatunków gadów, płazów i ssaków – w tym gatunki chronione. To naturalna przestrzeń będąca zapleczem turystycznym i rekreacyjnym dla mieszkańców miast.

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

Miejsce idealne, ponieważ zachowano tu cenny kompleks Lasów Chojnowskich z występującymi w nim chronionymi i rzadkimi gatunkami roślin, zwierząt i grzybów oraz cennymi siedliskami przyrodniczymi. W dolinie Jeziorki, z jej naturalnymi meandrami, oraz na ciągnących się wzdłuż niej łąkach, pastwiskach, zagajnikach i lasach łąkowych można zobaczyć niezliczone siedliska roślin i charakterystyczne dla nich zwierzęta. Ochroniony odcinek Doliny Środkowej Wisły z górującą nad nią skarpą nadal jest wartościowym elementem przyrody nieożywionej i ostoją wielu gatunków fauny i flory.

Park jest również miejscem edukacji przyrodniczej skierowanej zwłaszcza

do młodzieży. Prowadzone są zajęcia terenowe, powstają publikacje popularyzujące jego walory. Rozwieszane są też budki dla nietoperzy. W ostatnich latach w ochronie zasobów przyrodniczych oraz zachowaniu cennych walorów krajobrazowych parku pomagają Fundusze Europejskie. Dzięki nim został opracowany plan jego ochrony.

Ciekawostka

W programie ochrony płazów z okolic Zalesia Górnego czynny udział bierze młodzież. Wspomniane zwierzęta masowo ginęły pod kołami samochodów. Teraz co roku przenosi się przez drogę kilka tysięcy płazów, w tym: grzebiuszki ziemne, kumaki nizinne, rzekotki drzewne i ropuchy szare.

**Mazowiecki Zespół Parków
Krajobrazowych**

tel. +48 22 779 26 94

sekretariat@parkiotwoc.pl

www.parkiotwoc.pl

Chojnowski Park Krajobrazowy

ul. Główna 48, Żabieniec

05-500 Piaseczno 1

tel. +48 22 754 51 00

chojnowskipark@parkiotwoc.pl

59

Chojnowski Landscape Park

The park extends on the Warsaw Plain and the left bank of the Central Vistula Valley, in the Piaseczyński district (municipalities: Piaseczno, Góra Kalwaria, Konstancin-Jeziorna, Tarczyn, Prażmów). Since 2010, it has been part of the Mazovian Landscape Parks Complex and is part of the so-called Green Ring of Warsaw. Its area is nearly 6,800 hectares, and the buffer zone exceeds 4,700 hectares.

The place was created almost 30 years ago to protect the complex of Chojnowskie Forests and the surrounding area of the Valley of the lower course of the Jeziorka River. A natural fragment of the Vistula valley with a slope and surrounding nature reserves has been preserved here. Habitats of mixed and deciduous forests dominate, and in the

Photo: Mazowiecki Zespół Pakrów Krajobrazowych

tree stand of the Chojnów Forestry District – common pine. There are about 100 species of birds in the park, more than 20 species of fish, and dozens of reptiles, amphibians, and mammal species – including protected ones.

It is a natural space, which is a tourist and recreational area for the cities' inhabitants. A truly ideal place, since the valuable complex of the Chojnowskie Forests with protected and rare species

Photo: Mazowiecki Zespół Pakrów Krajobrazowych

Photo: Mazowiecki Zespół Pakrów Krajobrazowych

of plants, animals, and mushrooms and valuable natural habitats have been preserved here. In the Jeziorki valley, with its natural meanders, and on the meadows, pastures, groves, and riparian forests stretching along it, tourists can see countless plant habitats and their characteristic animals. The protected section of the Central Vistula Valley with a slope towering above it is still a valuable element of inanimate nature and the refuge of many species of fauna and flora.

The park is also a place of natural education aimed especially at young people. It is a perfect place to organize field classes, and many publications popularising its values have been published. There are also

booths for bats. In recent years, the protection of natural resources and the preservation of the valuable landscape assets of the Park have been supported by EU Funds. Thanks to the acquired resources, a plan for their protection was developed.

Fun fact

Young people got actively involved in the program for the protection of amphibians from the vicinity of Zalesie Górne. These animals were killed by the cars. Nowadays, a few thousand amphibians are carried through the road every year, including pelobates fuscus, European fire-bellied toads, tree frogs, and common toads.

i **The Mazovian Landscape Parks Complex**
 phone +48 22 779 26 94
 sekretariat@parkiotwock.pl
 www.parkiotwock.pl

Chojnowski Landscape Park
 ul. Główna 48, Żabieniec
 05-500 Piaseczno 1
 phone +48 22 754 51 00
 chojnowskipark@parkiotwock.pl

60

Kozienicki Park Krajobrazowy im. profesora Ryszarda Zaręby

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

Park rozciąga się między Radomiem a Kozienicami, w objęciach pradolin Wisty i Radomki, około 100 kilometrów na południe od Warszawy. Jego powierzchnia to ponad 26 tysięcy hektarów, a otuliny ponad 36 tysięcy hektarów. Lokalizacja parku na granicy Mazowsza i Małopolski wpływa na różnorodność form ukształtowania terenu oraz bogactwo świata roślin i zwierząt. Równinny krajobraz polodowcowy urozmaicają pradoliny rzek oraz wzniesienia wydymowe z zabagnieniami.

Zachwyca tu zachowany naturalny krajobraz lasów Puszczy Kozienickiej. Najcenniejsze, naturalne ekosystemy leśne, nawet z 200-letnimi drzewostanami, podlegają ochronie jako rezerваты przyrody, reprezentujące

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

ciekawe i bogate zbiorowiska roślinne. Dlatego park objęto projektem finansowanym z Funduszy Unijnych, mającym na celu zachowanie cennych walorów krajobrazowych oraz ochronę zasobów przyrodniczych.

W parku występuje ponad 200 gatunków ptaków, między innymi: orliki krzykliwe, zimorodki, rybołowcy

Foto: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

i bataliony. Doskonałe warunki mają: jelenie, łosie, dziki i bobry oraz płazy i gady, w tym zagrożone wyginięciem żółwie błotne. Na stałe osiedliły się nietoperze, w tym: mroczki posrebrzane i pozłociste, nocki wąsatki, mopki zachodnie i borowiaczki. Występuje też wiele gatunków grzybów, porostów i mszaków oraz roślin naczyniowych, wśród nich gatunki chronione.

W granicach parku znajdują się zażytkowe kościoły, cmentarze, parki, zespoły pałacowe i budynki gospodarcze. Przez jego teren przebiegają oznakowane piesze szlaki turystyczne, dostępne również dla rowerzystów. Na trasach znajdują się zagospodarowane parkingi leśne i miejsca

wypoczynku oznakowane tablicami informacyjnymi. Na terenie parku lub w jego sąsiedztwie turyści mogą korzystać z ośrodków rekreacyjnych z domkami kempingowymi i polami namiotowymi.

Ciekawostka

W parku warto przejść ścieżką przyrodniczo-krajobrazową w rezerwacie „Krępiec” o długości 3 kilometrów. Prowadzi ona malowniczymi skarpami wzdłuż potoków Brzeźniczka i Krępiec, gdzie względna różnica wysokości dochodzi do kilkunastu metrów. Występuje tu ciekawa roślinność, dużo jest też starych drzew, 300-letnich dębów, 100-letnich klonów czy 160-letnich sosen.

i Mazowiecki Zespół Parków
Krajobrazowych
tel. +48 22 779 26 94
sekretariat@parkiotwock.pl
www.parkiotwock.pl

Kozienski Park Krajobrazowy
ul. Radomska 7
26-670 Pionki
tel. +48 48 612 34 41
kozienskipark@parkiotwock.pl

60

Professor Ryszard Zaręba Kozienice Landscape Park

The park extends between Radom and Kozienice, including the proglacial stream valley of Vistula and Radomka, about 100 kilometers south of Warsaw. Its area is more than 26,000 hectares, and its buffer zone covers over 36,000 hectares. The location of the park on the border of Mazovia and Małopolska affects the variety of forms of terrain and the richness of the world of plants and animals. The plain glacial landscape is diversified by river proglacial stream valleys and dune hills with swamps.

The preserved natural landscape of the Kozienicka Forest is truly delightful. The most valuable, natural forest ecosystems, even with 200-year-old trees, are protected as nature

Photo: Mazowiecki Zespół Pakrów Krajobrazowych

reserves and represent interesting and diversified plant communities. Therefore, the park was included in a project financed by EU Funds, aimed at preserving valuable landscape values and protecting natural resources.

There are more than 200 species of birds in the park, including lesser

Photo: Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych

spotted eagles, kingfishers, ospreys, and ruffs. The place offers excellent conditions for deer, moose, wild boars and beavers, and amphibians and reptiles, including the endangered European pond turtle. The park is home to numerous bat species, including particolored bats and northern bats, whiskered bats, western barbastelle, and lesser noctule. There are also many species of fungi, lichens and bryophytes, and vascular plants, among them protected species.

Within the park's borders, there are historic churches, cemeteries, parks, palace complexes, and utility buildings. There are marked hiking trails that are also accessible to cyclists.

Tourist trails include forest car parks and rest areas marked with information boards. In the park or its vicinity, tourists can use recreational centers with camping houses and campsites.

Fun fact

The park includes a 3-kilometer-long natural and landscape path located in the „Krępiec” natural reserve. It leads through picturesque slopes along the Brzeźniczka and Krępiec streams, where the relative difference in height reaches several meters. Local vegetation is particularly interesting, as it includes many old trees like 300-year-old oaks, 100-year-old clones, or 160-year-old pine trees.

i The Mazovian Landscape Parks Complex
 phone +48 22 779 26 94
 sekretariat@parkiotwock.pl
 www.parkiotwock.pl

Kozienice Landscape Park
 ul. Radomska 7
 26-670 Pionki
 phone +48 48 612 34 41
 kozienickipark@parkiotwock.pl

61

Mazowiecki Park Krajobrazowy im. Czesława Łaszka

Dla mieszkańców stolicy park jest dosłownie na wyciągnięcie ręki. Jego powierzchnia wynosi ponad 15 tysięcy hektarów, a otuliny prawie 8 tysięcy hektarów. Zajmuje tereny w południowo-wschodniej części Warszawy (Wawer, Wesola) oraz w Józefowie, Otwocku i Karczewie, a także w gminach: Wiązowna, Celestynów, Osieck, Sobienie-Jeziora, Kołbiel i Pilawa. Jest powiązany z Warszawą szlakami turystycznymi i ścieżkami rowerowymi.

Park chroni lasy i najcenniejsze przyrodniczo obszary po prawej stronie Wisły. To raj dla rozlicznych gatunków leśnych zwierząt, w tym ptaków. Występują tu rzadkie bociany czarne, a brzegi rzeki Świder upodobały sobie zimorodki.

Ponad 70% powierzchni Parku zajmują lasy, głównie iglaste z niemal wszystkimi typami borów, wśród których dominuje bór świeży, a w obniżeniach między wydłami bór wilgotny. Większość pomników przyrody to sędziwe drzewa pamiętające puszczańskie czasy. Liczne są też torfowiska wszystkich typów, w tym rozległe Bagno Całowanie, oraz zespoły obszarów podmokłych, jak olsy czy łągi.

W parku realizowane są projekty finansowane ze środków unijnych, mające na celu ochronę zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt. Na największym mazowieckim, silnie przesuszonym torfowisku Bagna Całowanie poprawiono też stan wilgotnych siedlisk i wyremontowano ścieżkę przyrodniczą „13 błota stóp”. Trasa o długości 3,6 kilometra, z drewnianą ścieżką o długości 620 metrów, dostępna jest od późnej wiosny do jesieni, a na jej przejście potrzeba około 3 godzin. Mokradła ciągną się tu pasem długości 15 kilometrów i szerokości 3 kilometrów. Jest to zasilane wodami podziemnymi torfowisko niskie o wysokich waleorach przyrodniczych, należące do europejskiej sieci obszarów Natura

2000. Ścieżka tworzy pętlę z początkiem i końcem we wsi Podbiel. Na trasie z wieży widokowej można obserwować ptaki. Po ścieżce można jeździć rowerami, jedynie drewniane pomosty należy pokonywać pieszo.

Ciekawostka

Słowianie w okolicach wsi Całowanie, przylegającej do łąk Bagna Całowanie, żyli już w VI wieku, choć ślady osadnictwa są jeszcze starsze. Oryginalna nazwa wsi pochodzi być może od nasięźrzała pospolitego, niezwyklej, magicznej paproci wabiącej do panny zalotników. Zrywanie jej w nocy gwarantowało przychylność wybranki. Niestety, po roślinie nie ma dziś śladu.

61

Czesław Łaszek Masovian Landscape Park

The park is literally at the capital residents' fingertips. Its area is more than 15,000 hectares, and its buffer zone occupies almost 8,000 hectares. It covers areas in the south-eastern part of Warsaw (Wawer, Wesola) and in Józefów, Otwock, and Karczew, as well as in municipalities: Boundary, Celestin, Osieck, Sobienie-Jeziory, Kołbiel, and Pilawa. It is connected with Warsaw by tourist trails and cycling paths.

The park protects forests and the most valuable natural areas on the right side of the Vistula River. It is a heaven for many species of forest animals including birds. Rare black storks live here, and the banks of the Świder River are popular among kingfishers.

More than 70 % of the park area is occupied by forests, mainly

coniferous with almost all types of forests, among which dominates fresh forest, and in the depressions between dunes, wet forests. Most of the natural monuments are old trees remembering the times of the wilderness. There are also numerous peat bogs of all types, including extensive „Bagno Całowanie” and wetland complexes, such as adlers or riparian forests.

The park implements EU-funded projects focused on the protection of endangered plant and animal species. On the largest Masovian heavily dried peat bog „Bagno Całowanie”, the condition of moist habitats was improved, and the educational path „13 feet of mud” was renovated. The 3.6 km long route, with a wooden path of 620 meters, is available from late spring to autumn, and it takes about 3 hours to take the entire tour on foot. The wetlands stretch over a 15 kilometers long and 3 kilometers wide area. It is a groundwater-powered low moor forming part of the European network of Natura 2000 sites. The path creates a loop with the beginning and the end in the village of Podbiel. The observation tower on the route is a perfect spot to watch birds. Bicycles are allowed on the path, however, wooden piers are intended for pedestrians only.

Fun fact

The vicinity of the village Całowanie, adjacent to the meadows of „Bagno Całowanie”, was inhabited by the Slavs already in the 6th century, although traces of settlement are even older. The original name of the village comes perhaps from a common, unusual, magical fern attracting suitors to the bride. Picking the plant up at night guaranteed the favor of the chosen one. Unfortunately, the plant cannot be found here anymore.

i The Mazovian Landscape Parks Complex
 phone +48 22 779 26 94
 sekretariat@parkiotwock.pl
 www.parkiotwock.pl

Educational centre “Baza Torfy”
 ul. Torfy 2
 05-480 Karczew
 bazatorfy@parkiotwock.pl

62

Nadbużański Park Krajobrazowy

To jeden z największych parków krajobrazowych w kraju, o powierzchni ponad 74 tysięcy hektarów i otulinie wielkości prawie 40 tysięcy hektarów. Obejmuje on tereny Puszczy Białej, Borów Łochowskich i Lasów Ceranowskich, zajmujące lewo-brzeżną część Doliny Dolnego Bugu (między ujściami Tocznnej i Liwca) oraz fragment Doliny Dolnej Narwi i Liwca. Można do niego z Warszawy dojechać samochodem w około 2 godziny.

Park stoi na straży wyjątkowego i unikatowego krajobrazu rzeki Bug. Bajeczne meandry, kolorowy świat dzikich wysp, stromych skarp i starorzeczy oczarują nie tylko romantyczne dusze. Zachwycają też kontrastowe krajobrazy, przeplatające się suche i piaszczyste wydmy, torfowiska i podmokłe lasy oraz sosnowe

bory. Tu w przyrodzie zachowała się namiastka pradawnej puszczy.

W dolinie rosną wawrzynek wilczczyko, lilia złotogłów, naparstnica zwyczajna i storczyk kukawka. Gęste lasy dają schronienie łosiom, jeleniom, sarnom, dzikom, borsukom i lisom. U siebie są tu również bobry i wydry oraz aż 200 gatunków ptaków. Wystarczy obserwować mokradła czy spojrzeć w górę, by dostrzec

kulika wielkiego, rybitwę rzeczną, zimorodka, żurawia, a przy odrobinie szczęścia bociana czarnego. Chcący poznać przyrodę znajdą w parku wiele szlaków pieszych i ścieżek dydaktycznych, co utwierdzi ich w przekonaniu, że świat jest piękny i warto być jego częścią!

W parku nie ustają działania mające na celu pielęgnowanie przyrody, dba się o zachowanie bioróżnorodności. W ostatnich latach pomagają w tym Fundusze Unijne. Czynną ochroną objęto 10 gatunków roślin zagrożonych wymarciem, w tym: gnidosza

królewskiego, goryczuszkę gorzkawą, storczyka kukawkę, starodub łąkowy i kosaciec syberyjski.

Ciekawostka

Na terenie Parku znajduje się wiele wspaniałych zabytkowych obiektów. Szczególne miejsce zajmują tu dawne siedziby możnych rodów. Warto odwiedzić pałace w Korczewie, Kaliskach, Starejwsi, Łochowie i Ceranowie oraz zamek w Pułtusku i zespół pałacowo-parkowy w Sterdyni, a także Muzeum Ziemiaństwa w dworze w Dąbrowie.

62

Bug Landscape Park

It is one of the largest landscape parks in the country, with a buffer zone of over 74,000 hectares and an area of almost 40,000 hectares. It covers the areas of the Biała Forest, Bory Łochowskie, and Ceranowskie Forests occupying the left-bank part of the Lower Bug Valley (between the mouths of Toczna and Liwiec) and a fragment of the Lower Narew and Liwiec valleys. Visitors can reach it from Warsaw by car in about 2 hours.

The park protects the unique and rare landscape of the Bug River. Fabulous meanders, the colorful world of wild islands, steep slopes, and old river basins, will delight not only romantic souls. Visitors will also appreciate contrasting landscapes, interchanging dry and sandy dunes, peat

bogs, wet forests, and pine forests. A substitute for the ancient wilderness has been preserved in the local nature.

Daphne Mezereum, martagon, common foxglove, and soldier orchid grow in the valley. Dense forests give shelter to moose, deer, roe deer, wild boars, badgers, and foxes. There are also beavers, otters, and as many as

200 species of birds. All you have to do is observe the wetlands or look upwards to see the Eurasian Curlew, the river tern, the kingfisher, the crane, and with a little luck, the black stork. Those who want to explore nature will find many hiking trails and didactic paths in the park, which will strengthen their belief that the world is a beautiful place and it's worth being a part of it!

The facility supports activities aimed at cultivating nature, and special care is taken to preserve biodiversity. In recent years, EU Funds have been very helpful. 10 species of

endangered plants have been covered by active protection, including the moor-king lousewort, gentianella amarella, soldier orchid, marsh angelica, and Siberian iris.

Fun fact

The park contains many amazing historic facilities. A special place is occupied by the former mansions of the noble families. The Palaces in Korczew, Kaliska, Stara Wieś, Łochów, and Cerańów, as well as the castle in Pułtusk and the palace and park complex in Sterdynia, are particularly noteworthy, as well as the Museum Landowners in Dąbrowa.

i The Mazovian Landscape Parks Complex
 phone +48 22 779 26 94
 sekretariat@parkiotwock.pl
 www.parkiotwock.pl

Bug Landscape Park
 ul. Kaliska 93
 07-130 Łochów
 phone +48 25 644 13 71
 npk@parkiotwock.pl

MIASTA I MIEJSCOWOŚCI / CITIES AND TOWNS

Ciechanów.....	22, 26	Pomiechówek.....	188
Czarnolas	100	Poniatowo.....	10
Grodzisk Mazowiecki	192	Puszcza Mariańska.....	230
Julinek.....	212	Radom.....	96, 104
Kampinos	200	Ratowo	18
Karczew (MPK).....	268	Sanniki	90
Karolin	208	Siecień (BPK).....	256
Konstancin-Jeziorna	220	Sierpc	74
Korczew.....	122	Sobowo	62
Kozienice.....	112	Sochaczew	242
Łochów (NPK).....	272	Sokołów Podlaski.....	118
Maków Mazowiecki.....	32	Szydłowiec.....	108
Mińsk Mazowiecki.....	178	Warka.....	234, 246
Mszczonów.....	250	Warszawa..	128, 132, 136, 140, 144, 148, 152, 156, 160, 164, 168, 172
Nowy Dwór Mazowiecki	216, 224	Wiądzemin Polski	86
Opinogóra.....	14	Wola Raszewska.....	182
Ostrołęka	44, 56	Wydmy.....	40
Ostrów Mazowiecka.....	36, 48	Wyszków.....	52
Palmiry.....	204	Żabieniec (ChPK).....	260
Pęcice.....	196	Żyrardów.....	238
Pionki (KPK).....	264		
Płock.....	66, 70, 82		

DWORY I WILLE

Dworek w Adamowiznie i Willa „Niespodzianka” w Grodzisku Mazowieckim.....	192
Willi Żabińskich w Warszawie.....	168

GALERIE I OŚRODKI KULTURY

Białolecki Ośrodek Kultury w Warszawie .	164
Budynek modlitewny Bet-Hamidrasz w Makowie Mazowieckim	32
„Jatki” w Ostrowi Mazowieckiej	36
Mazowiecki Instytut Kultury w Warszawie.....	132
Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia” w Radomiu	96
Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” w Karolinie.....	208
Zespół pałacowo-parkowy – Europejskie Centrum Artystyczne im. F. Chopina w Sannikach.....	90

KOŚCIOŁY I INNE OBIEKTY SAKRALNE

Kościół Bożego Ciała w Sobowie	62
Kościół Świętego Michała Archanioła w Puszczy Mariańskiej.....	230
Kościół Świętego Wawrzyńca w Poniatowie	10
Kościół Świętej Trójcy w Warszawie.....	128
Sanktuarium Diecezjalne Świętego Antoniego z Padwy w Ratowie..	18
Zespół klasztorny ojców kamedułów na Bielanych.....	172

MUZEA, SKANSENY I CENTRA NAUKI

Muzeum Dom Rodziny Pilekich w Ostrowi Mazowieckiej.....	48
Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie	100
Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce.....	234
Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce.....	44
Muzeum Mazowieckie w Płocku.....	70
Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie.....	238

Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry	204
Muzeum Niepodległości w Warszawie	136
Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie	140
Muzeum Polskiej Wódki w Warszawie	144
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze	14
Muzeum Wielkiego Gościńca Litewskiego w Sokołowie Podlaskim	118
Muzeum Więzienia Pawiak w Warszawie	136
Muzeum Woli w Warszawie	148
Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu	74
Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu	104
Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej w Warszawie	136
Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą w Sochaczewie	242
Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie	160
Park Trzech Kultur w Nowym Dworze Mazowieckim	216
Pomnik Mauzoleum żołnierzy poległych w bitwie pod Ostrołęką w Ostrołęce	56
Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiącheminie Polskim	86
Twierdza Modlin	224
Wieża Ciśnień w Ciechanowie	22

OBIEKTY PRZYRODNICZE

Miejski Ogród Zoologiczny w Płocku	66
Obszar nad Pilicą w Warce	246
Ochrona bioróżnorodności na terenie Powiatu Płockiego	78
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie	152
Park Dolina Wkry w Pomiechówku	188
Park miejski im. Karola Ferdynanda Wazy w Wyszkwowie	52
Park Zdrojowy w Konstancinie-Jeziornie	220

OBIEKTY SPORTOWO-REKREACYJNE

Julinek Park w Julinku	212
Kurpiowska Kraina w Wydmusach	40
Rewitalizacja nabrzeża wiślanego w Płocku	82
Termy Mszczonów	250

PAŁACE I ZESPOŁY PAŁACOWE

Dwór Polski – zespół pałacowy w Pęcicach	196
Pałac Dernałowiczów w Mińsku Mazowieckim	178
Pałac Łuszczewskich w Woli Rasztowskiej	182
Pałac w Korczewie	122
Pałacyk Konopackiego w Warszawie	156
Zespół pałacowo-parkowy – Europejskie Centrum Artystyczne im. F. Chopina w Sannikach	90
Zespół pałacowo-parkowy w Kozienicach	112
Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie	140
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze	14

PARKI NARODOWE I KRAJOBRAZOWE

Brudzeński Park Krajobrazowy	256
Chojnowski Park Krajobrazowy	260
Kampinoski Park Narodowy	200
Kozienicki Park Krajobrazowy	264
Mazowiecki Park Krajobrazowy	268
Nadbużański Park Krajobrazowy	272

TEATRY

Teatr Dramatyczny w Warszawie	164
Teatr Powszechny w Warszawie	164

ZAMKI

Zamek Księżąt Mazowieckich w Ciechanowie	26
Zamek w Szydłowcu	108

CASTLES

Castle in Szydłowiec.....	110
Castle of the Dukes of Mazovia in Ciechanów	28

CHURCHES AND OTHER SACRAL BUILDINGS

Camaldolese Monastery in Bielany	174
Church of Saint Lawrence in Poniatowo.....	12
Church of Saint Michael Archangel in Puszcza Mariańska.....	232
Church of the Holy Trinity in Warsaw	130
Corpus Christi Church in Sobowo.....	64
The Sanctuary of Saint Anthony of Padua in Ratowo	20

ART GALLERIES AND CULTURAL CENTERS

Bet-Hamidrasz house prayer in Maków Mazowiecki.....	34
Białołęka Cultural Centre in Warsaw	166
„Jatki” in Ostrów Mazowiecka.....	38
Mazovian Centre for Contemporary Art „Elektrownia” in Radom.....	98
Palace and Park Complex – Fryderyk Chopin European Artistic Centre in Sanniki.....	92
Tadeusz Sygietyński National Folk Song and Dance Group”Mazowsze” in Karolin.....	210
The Mazovia Institute of Culture.....	134

MANSIONS AND VILLAS

Manor house in Adamowizna and Villa Niespodzianka in Grodzisk Mazowiecki	194
Żabiński Villa in Warsaw.....	170

MUSEUMS, OPEN-AIR MUSEUMS AND SCIENCE CENTERS

Ciechanów Water Tower	24
Jan Kochanowski Museum in Czarnolas....	102
Kazimierz Pułaski Museum in Warka	236
Modlin Fortress	226
Museum of Independence in Warsaw.....	138

Museum of King John III Palace in Wilanów	142
Museum of Kurpie Culture in Ostrołęka	46
Museum of Mazovia in Płock.....	72
Museum of Mazovian Countryside in Sierpc	76
Museum of Polish Vodka in Warsaw	146
Museum of Radom Countryside in Radom.....	106
Museum of Romanticism in Opinogóra	16
Museum of the 10th Pavilion of the Warsaw Citadel in Warsaw.....	138
Museum of the Great Lithuanian Route in Sokołów Podlaski	120
Museum of the Sochaczew Land and Battlefield on Bzura in Sochaczew	244
Museum of Western Mazovia in Żyrardów	240
National Ethnographic Museum in Warsaw.....	162
Open-air museum of the Vistula Settlement in Wiąchemin Polski.....	88
Palmiry National Memorial and Museum..	206
Park of Three Cultures in Nowy Dwór Mazowiecki	218
Pawiak Prison Museum in Warsaw.....	138
Pilecki Family House Museum in Ostrów Mazowiecka.....	50
The monument and the mausoleum of soldiers killed in the Battle of Ostrołęka in Ostrołęka	58
Wola Museum in Warsaw	150

NATIONAL AND LANDSCAPE PARKS

Brudzeń Landscape Park	258
Bug Landscape Park	274
Chojnowski Landscape Park.....	262
Kampinos National Park.....	202
Kozienice Landscape Park.....	266
Masovian Landscape Park.....	270

NATURAL OBJECTS

Botanic Garden of the University of Warsaw in Warsaw.....	154
Charles Ferdinand Vasa City Park in Wyszaków.....	54

Count Spa Park in Konstancin-Jeziorna	222
Municipal Zoological Garden in Płock.....	68
Protecting biodiversity in the Płock District	80
The area over the Pilica River in Warka	248
Wkra Valley Park in Pomiechówek.....	190

PALACES AND PALACE COMPLEXES

Konopacki Palace in Warsaw.....	158
Łuszczewski Palace in Wola Raszewska...	184
Museum of King John III Palace in Wilanów	142
Museum of Romanticism in Opinogóra	16
Palace and Park Complex – Fryderyk Chopin European Artistic Centre in Sanniki	92
Palace and park complex in Kozienice	114
Palace in Korczew	124
The Dernałowicz Palace in Mińsk Mazowiecki	180
The Polish Manor – palace complex in Pęcice.....	198

SPORTS AND RECREATION CENTERS

Julinek Park in Julinek	214
Kurpiowska Kraina („The Kurpie Land”) in Wydmusy.....	42
Mszczonów Thermal Baths.....	252
Revitalization of the Vistula waterfront in Płock.....	84

THEATRES

Dramatic Theatre in Warsaw.....	166
Powszechny Theatre in Warsaw	166

Subregion CIECHANOWSKI / CIECHANÓW Subregion	8
Kościół świętego Wawrzyńca w Poniatowie	10
Church of Saint Lawrence in Poniatowo	12
Muzeum Romantyzmu w Opinogórze	14
Museum of Romanticism in Opinogóra	16
Sanktuarium Diecezjalne świętego Antoniego z Padwy w Ratowie	18
The Sanctuary of Saint Anthony of Padua in Ratowo	20
Wieża Ciśnień w Ciechanowie	22
Ciechanów Water Tower	24
Zamek Książąt Mazowieckich w Ciechanowie	26
Castle of the Dukes of Mazovia in Ciechanów	28
Subregion OSTROŁĘCKI / OSTROŁĘCKA Subregion	30
Budynek modlitewny Bet-Hamidrasz w Makowie Mazowieckim	32
Bet-Hamidrasz house prayer in Maków Mazowiecki	34
„Jatki” w Ostrowi Mazowieckiej	36
“Jatki” in Ostrów Mazowiecka	38
Kurpiowska Kraina w Wydmusach	40
Kurpiowska Kraina („The Kurpie Land”) in Wydmusy	42
Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce	44
Museum of Kurpie Culture in Ostrołęka	46
Muzeum Dom Rodziny Pileckich w Ostrowi Mazowieckiej	48
Pilecki Family House Museum in Ostrów Mazowiecka	50
Park miejski im. Karola Ferdynanda Wazy w Wyszкові	52
Charles Ferdinand Vasa City Park in Wyszaków	54
Pomnik Mauzoleum żołnierzy poległych w bitwie pod Ostrołęką 26 maja 1831 roku w Ostrołęce	56
The monument and the mausoleum of soldiers killed in the Battle of Ostrołęka 26 May 1831 in Ostrołęka	58
Subregion PŁOCKI / PŁOCK Subregion	60
Kościół Bożego Ciała w Sobowie	62
Corpus Christi Church in Sobowo	64
Miejski Ogród Zoologiczny w Płocku	66
Municipal Zoological Garden in Płock	68
Muzeum Mazowieckie w Płocku	70
Museum of Mazovia in Płock	72
Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu	74
Museum of Mazovian Countryside in Sierpc	76
Ochrona bioróżnorodności oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania ruchu turystycznego na obszary cenne przyrodniczo i promowanie lokalnych walorów przyrodniczych na terenie Powiatu Płockiego	78
Protecting biodiversity and reducing the negative impact of tourist traffic on valuable natural areas, and promoting local natural values in the Płock District	80
Rewitalizacja nabrzeża wiślanego w Płocku	82
Revitalization of the Vistula waterfront in Płock	84
Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemieniu Polskim	86
Open-air museum of the Vistula Settlement in Wiączemin Polski	88

Zespół pałacowo-parkowy – Europejskie Centrum Artystyczne im. Fryderyka Chopina w Sannikach	90
Palace and Park Complex – Fryderyk Chopin European Artistic Centre in Sanniki	92
Subregion RADOMSKI / RADOM Subregion	94
Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia” w Radomiu	96
Mazovian Centre for Contemporary Art „Elektrownia” in Radom	98
Muzeum Jana Kochanowskiego w Czarnolesie	100
Jan Kochanowski Museum in Czarnolas	102
Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu	104
Museum of Radom Countryside in Radom	106
Szydłowiec i zamek w Szydłowcu	108
Szydłowiec and the castle in Szydłowiec	110
Zespół pałacowo-parkowy w Kozienicach	112
Palace and park complex in Kozienice	114
Subregion SIEDLECKI / SIEDLCE Subregion.....	116
Muzeum Wielkiego Gościńca Litewskiego – Stacja Sokołów w Sokołowie Podlaskim	118
Museum of the Great Lithuanian Route –Sokołów Station in Sokołów Podlaski.....	120
Pałac w Korczewie	122
Palace in Korczew.....	124
Subregion M.ST. WARSZAWA / CAPITAL CITY WARSAW Subregion	126
Kościół świętej Trójcy w Warszawie	128
Church of the Holy Trinity in Warsaw.....	130
Mazowiecki Instytut Kultury w Warszawie	132
The Mazovia Institute of Culture	134
Muzeum Niepodległości w Warszawie.....	136
Museum of Independence in Warsaw	138
Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie	140
Museum of King John III Palace in Wilanów	142
Muzeum Polskiej Wódki w Warszawie	144
Museum of Polish Vodka in Warsaw.....	146
Muzeum Woli w Warszawie.....	148
Wola Museum in Warsaw	150
Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie	152
Botanic Garden of the University of Warsaw in Warsaw	154
Pałacyk Konopackiego w Warszawie	156
Konopacki Palace in Warsaw	158
Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.....	160
National Ethnographic Museum in Warsaw	162
Białołęcki Ośrodek Kultury, Teatr Dramatyczny i Teatr Powszechny w Warszawie	164
Białołęka Cultural Centre, Dramatic Theatre and Powszechny Theatre in Warsaw	166
Willa Żabińskich w Warszawie	168
Żabiński Villa in Warsaw	170
Zespół klasztorny ojców kamedułów na Bielanach.....	172
Camaldolese Monastery in Bielany	174

Subregion WARSZAWSKI WSCHODNI / EASTERN WARSAW Subregion 176

Pałac Dernałowiczów w Mińsku Mazowieckim	178
The Dernałowicz Palace in Mińsk Mazowiecki	180
Pałac Łuszczewskich w Woli Rasztońskiej.....	182
Łuszczewski Palace in Wola Rasztowska.....	184

Subregion WARSZAWSKI ZACHODNI / WEST WARSAW Subregion 186

Park Dolina Wkry w Pomiechówku	188
Wkra Valley Park in Pomiechówek	190
Dworek w Adamowiźnie i Willa Niespodzianka w Grodzisku Mazowieckim.....	192
Manor house in Adamowizna and Villa Niespodzianka in Grodzisk Mazowiecki	194
Dwór Polski – zespół pałacowy w Pęcicach	196
The Polish Manor – palace complex in Pęcice	198
Kampinoski Park Narodowy	200
Kampinos National Park.....	202
Muzeum – Miejsce Pamięci Palmiry.....	204
Palmiry National Memorial and Museum.....	206
Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze” im. Tadeusza Sygietyńskiego w Karolinie.....	208
Tadeusz Sygietyński National Folk Song and Dance Group”Mazowsze” in Karolin	210
Julinek Park w Julinku.....	212
Julinek Park in Julinek.....	214
Park Trzech Kultur w Nowym Dworze Mazowieckim.....	216
Park of Three Cultures in Nowy Dwór Mazowiecki.....	218
Park Zdrojowy im. hrabiego Witolda Skórzewskiego w Konstancinie-Jeziornie	220
Count Witold Skórzewski Spa Park in Konstancin-Jeziorna	222
Twierdza Modlin	224
Modlin Fortress.....	226

Subregion ŻYRARDOWSKI / ŻYRARDÓW Subregion 228

Kościół świętego Michała Archanioła w Puszczy Mariańskiej.....	230
Church of Saint Michael Archangel in Puszcza Mariańska	232
Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce	234
Kazimierz Pułaski Museum in Warka	236
Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie	238
Museum of Western Mazovia in Żyrardów	240
Muzeum Ziemi Sochaczewskiej i Pola Bitwy nad Bzurą w Sochaczewie	242
Museum of the Sochaczew Land and Battlefield on Bzura in Sochaczew.....	244
Obszar nad Pilicą w Warce	246
The area over the Pilica River in Warka.....	248
„Weekend z Termami Mszczonów” – atrakcyjna oferta turystyczna.....	250
Attractive tourist offer – “Weekend with Mszczonów Thermal Baths”	252

MAZOWIECKI ZESPÓŁ PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH / MAZOVIAN LANDSCAPE PARKS COMPLEX.	254
Brudzeński Park Krajobrazowy	256
Brudzeń Landscape Park	258
Chojnowski Park Krajobrazowy	260
Chojnowski Landscape Park	262
Kozienicki Park Krajobrazowy im. profesora Ryszarda Zaręby	264
Professor Ryszard Zaręba Kozienice Landscape Park	266
Mazowiecki Park Krajobrazowy im. Czesława Łaszka	268
Czesław Łaszek Masovian Landscape Park	270
Nadbużański Park Krajobrazowy	272
Bug Landscape Park	274

Fundusze UE dla Mazowsza

Fundusze Europejskie dla Mazowsza

Fundusze Europejskie dla Mazowsza

Fundusze Europejskie dla Mazowsza

Fundusze Europejskie dla Mazowsza

MJWPU

www.funduszeUEdla mazowsza.eu

ZESKANUJ MNIE!

SCAN ME!

POCZYTAJ W PODRÓŻY

READ WHILE TRAVELLING

Publikacja współfinansowana z Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

